

Ἡ ΠΡΩΤΙΚὴ Ἑστία

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΣ ΙΑ' ● ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ—ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1962 ● ΤΕΥΧΟΣ 125ον—126ον

Γ. Φ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΟΡΙΤΣΑ*

2. Ἄς μποῦμε τώρα στὸ δεύτερο μέρος τῆς ἐργασίας μας, πὸ εἶναι μιὰ σύντομη ἐπισκόπηση τῆς συμμετοχῆς τῆς Κοριτσᾶς στοὺς ἀγῶνες τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς τραγικῆς μοίρας τῆς ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821 καὶ μετὰ.

Ἐπανάσταση 1821. Ἄρκετὰ ὑπέφερε ἡ ἐπαρχία τῆς Κοριτσᾶς κατὰ τὴν περίοδο τῆς τυραννίας τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἑλληνικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1821 ἀπὸ τὶς τουρκαλβανικὲς δυνάμεις, πὸ κατέβαιναν ἀπὸ τὴ Β. Ἀλβανία πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς διάφορες ἀγγαρεῖες καὶ τὰ κονάκια τῶν στρατιωτῶν, οἱ κάτοικοι ἦταν συνεχῶς ἐκτεθειμένοι καὶ στὶς βιαιοπραγίαις τῶν ἀτάκτων. Παρ' ὅλη ὁμως τὴν τρομοκρατία οἱ Ἕλληνες τῆς Κοριτσᾶς, ὅπως καὶ τῆς λοιπῆς Β. Ἠπείρου, δὲν ἔπαψαν νὰ παρακολουθοῦν μὲ ἀγωνία τὴν ἐξέλιξη τῶν γεγονότων, ἐλπίζοντας ὅτι ἡ ἐπιτυχία τοῦ ἀγῶνα θὰ εἶχε ὡς ἐπακόλουθο καὶ τὴ δική τους ἀπελευθέρωση καὶ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰ δεινά.

Οἱ Κοριτσαῖοι δὲν περιορίστηκαν μόνο σὲ μιὰ παθητικὴ συμπαράσταση πρὸς τὸ ἀγωνιζόμενο ἔθνος. Πολλοὶ νέοι ἔφευγαν κρυφὰ ἀπὸ τὴν πόλη καὶ τὴν περιοχὴ πρὸς τὸ Ξεροβούνι καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀπὸ βουνὸ σὲ βουνό, κατέβαιναν στὴ Νότια Ἑλλάδα γιὰ ν' ἀγωνιστοῦν στὸ πλευρὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Σὲ 618 ὑπολογίζονται οἱ ἐθελονταὶ ἀπὸ τὶς περιοχὲς Κοριτσᾶς, Μοσχόπολης καὶ Βυθικουκίου πὸ πῆραν μέρος στὸν ἀγῶνα.

Ζωηρὸ ἐπίσης ἐκδηλώθηκε τὸ ἐνδιαφέρον τῶν κατοίκων καὶ γιὰ τὴν τύχη τῶν αἰχμαλώτων, πὸ σὰν κτήνη ἔσερναν πίσω τους οἱ τουρκαλβανικὲς ὀρδὲς ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὶς ληστροικὲς τοὺς ἐπιδρομὲς. Μὲ κρυφοὺς ἐράνους συγκέντρωναν χρήματα καὶ ἐξαγόραζαν πολλοὺς ἀπ' αὐτοὺς, πὸ φρόντιζαν νὰ τοὺς διασκορπίσουν κατόπιν στὸ ὑπαιθρο ὡς ἀγρότες ἢ νὰ τοὺς φυγαδεύουν πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἡ παράδοση ἀναφέρει ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐλευθερώθηκαν 500 περίπου αἰχμάλωτοι. Τὸ γεγονός ὁμως αὐτὸ δὲν ἄργησε νὰ πέσει στὴν ἀντίληψη τῶν Τούρκων, πὸ ἔλαβαν σκληρὰ μέτρα. Τὸ Νοέμβριο τοῦ 1821 ὁ Χουρσίτ πασᾶς διέταξε νὰ γίνουν ἐρευνες καὶ κατόρθωσε ν' ἀνακαλύψη 18 τέτοιους φυγάδες. Παίρνοντας ἀφορμὴ ἀπ' αὐτὸ ἐπέβαλε ἀμέσως στὴν κοινότητα τῆς Κοριτσᾶς κατὰ μιὰ πηγὴ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγούμενου, σελ. 603.

120 χιλιάδες κατ' ἄλλη 400 χιλιάδες γρόσια ὡς πρόστιμο. Ἐπίσης τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1823, ἀφορμὴ πάλι ἀπὸ παρόμοιες καταγγελίες, ὁ πασὰς τῆς Λάρισας Ἀβδούλ—Ἀμπούτ, ὁ γνωστὸς ἐξολοθρευτὴς τῆς Νάουσας, φυλάκισε δώδεκα χριστιανούς τῆς Κοριτσᾶς, Μοσχόπολης καὶ Βυθικουκίου, καὶ τοὺς ἐξανάγκασε νὰ ὑπογράψουν χρεωστικὸ ὁμολογὸ γιὰ 200 χιλιάδες γρόσια. Τέλος τὸ Φεβρουάριο τοῦ 1824 οἱ Τουρκαλβανοί, παίρνοντας ἀφορμὴ πάλι ἀπὸ τὸ γεγονὸς τῶν ἐθελοντῶν, ἐπετέθησαν φανερὰ ἐναντίον τῆς ἐλληνικῆς κοινότητος, κακοποίησαν πολλοὺς καὶ ἐπὶ δύο ἡμέρας λεηλάτησαν ἄγρια τὰ σπίτια καὶ τὰ καταστήματα.

Ἡ κατάστασις αὐτὴ τῆς τρομοκρατίας καὶ τῆς ἀρπαγῆς διατηρήθηκε σ' ὅλη τὴ διάρκειαν τῆς ἐπανάστασις καὶ ἔληξε μόνον τὸ 1830, ὅταν ὁ Κιουταχῆς πῆρε σκληρὰ μέτρα κατὰ τῶν ἀτάκτων Ἀλβανῶν φθάνοντας καὶ ὡς τὴν ἐξόντωσις χιλίων περιέπου ἀπ' αὐτοὺς τὸν Ἰούλιο τοῦ ἴδιου ἔτους στὸ Μοναστήρι.

Μακεδονικὸς Ἀγώνας. Κατὰ τὸν Μακεδονικὸν ἀγῶνα καὶ ἰδίως κατὰ τὴν περίοδον, πού τὰ διάφορα κράτη τῆς χερσονήσου τοῦ Αἴμου προβάλλουν τὶς ἐθνικὰς τοὺς διεκδικήσεις καὶ ἀναπτύσσουν τὴν προπαγάνδα τοὺς, παρουσιάζεται στὸ προσκήνιον καὶ ἡ ἀλβανικὴ ἐθνότης. Ἀπὸ τὶς παραμονὰς ἀκόμη τοῦ Βερολινείου Συνεδρίου (1878) εἶχε ἐμφανισθῆ ὁ «Ἀλβανικὸς Σύνδεσμος» τῆς Πρισερένης, τὸν ὁποῖον ἐνίσχυαν, γιὰ διαφορετικοὺς λόγους συμφέροντος, τόσο ἡ Ἰταλία ὅσο καὶ ἡ Αὐστρουγγαρία, γιὰ νὰ τὸν χρησιμοποιοῦσαν ὡς ἀντίβαρον τῶν ἐλληνικῶν καὶ σερβικῶν διεκδικήσεων σὲ ὀρισμένους περιοχάς. Ἀπὸ τὸ 1885 ἔδρευε ἐπίσης καὶ ἕνας ἀλβανικὸς σύνδεσμος στὸ Βουκουρέστι, πού βρισκόταν σὲ συνεχῆ ἐπικοινωνίαν μὲ διάφορους Ἀλβανοὺς φυλάρχους. Ἡ ἀλβανικὴ προπαγάνδα δὲν περιορίζεται μόνον στὶς βόρειους περιοχὰς τῆς χώρας, πού κατοικοῦνταν ἀποκλειστικὰ ἀπὸ Ἀλβανούς, ἀλλὰ ἐπιτείνεται καὶ στὰ νότια διαμερίσματα καὶ κυρίως στοὺς ἀλβανόφωνους χριστιανούς τῆς περιφέρειας Κοριτσᾶς, προσπαθώντας νὰ ἐκμεταλλεῖται τὴ γλωσσικὴ τοὺς κατάστασις. Τὸν πρῶτον πυρῆνα τῆς ἐκεῖ τὸν ἀποτελοῦν οἱ λιγιστοὶ «ἀλβανόφρονες» καὶ μερικοὶ Τουρκαλβανοὶ μπέηδες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους σπουδαιότερος ἦταν ὁ Ἀλιόμπης. Στὴν περιοχὴ μάλιστα τῆς Κοριτσᾶς, ὅπου ὑπῆρχαν μερικὰ βλαχόφωνα χωριά καὶ λίγα σλαβόφωνα, ὅπως τὸ Δρένοβο καὶ ἡ Βοβοστίτσα, τὴ δράση τοῦ ἀλβανικοῦ συνδέσμου ἐνισχύουν ἐπὶ πλέον μὲ ἀφθονο χρεῖμα ἡ ρουμανικὴ καὶ ἡ βουλγαρικὴ προπαγάνδα, γιὰ ν' ἀλλοιώσουν τὴν ἐθνικὴ συνείδησι τῶν ἀλβανόφωνων Ἑλλήνων. Τότε ἰδρύθηκα στὴν Κοριτσᾶ καὶ τὸ πρῶτον ἀλβανικὸν σχολεῖον, πού ἀναφέραμε, καὶ λίγο ἀργότερον ἕνα ἄλλο στὴν Ἐρσέκα. Στὴν Κοριτσᾶ ἰδρύθηκα ἀκόμη καὶ μιὰ ἀλβανικὴ λέσχη, γεγονὸς πού προκάλεσε σοβαρὰς ἀνησυχίας στὴν ἐλληνικὴ κοινότητα. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, φοιτητῆς ἀκόμη τῆς Θεολογίας, ὁ γνωστὸς κατόπιν μητροπολίτης Κοριτσᾶς καὶ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Εὐλόγιος Κουρίλλας, εἶχε κάνει δύο διαλέξεις στὴν πόλιν, μιὰ γιὰ τὸ ἀλβανικὸν ζήτημα καὶ μιὰ γιὰ τὴν ἀνάγκη νὰ ἰδρυθῆ ἕνας ἐλληνικὸς σύνδεσμος.

Ἡ ἐμφάνισις τῆς ἀλβανικῆς προπαγάνδας ἀνάγκασε τὸν ἐλληνισμὸν τῆς Κοριτσᾶς ν' ἀνασυγκροτήσῃ τὶς δυνάμεις τοῦ καὶ νὰ ὀργανωθῆ. Τὸ ἐνδιαφέρον τοὺς τῶρα στρέφεται κυρίως πρὸς τὴν ἐνίσχυσι τῆς παιδείας, πού ἀνέκαθεν ἀποτελοῦσε τὸ ἰσχυρότερον μέσον τῆς ἄμυνας τοῦ ἐλληνισμοῦ. Ἦταν ἐξ ἄλλου καὶ μιὰ ἐποχὴ πνευματικῆς ἀνασυγκρότησις καὶ ἐξόρμησις τοῦ ἔθνους μὲ τὴν ἰδρυσι φιλεκπαιδευτικῶν συλλόγων σὲ κάθε πόλιν. Ἔτσι τὸ 1874 ἀναφέρεται καὶ στὴν Κοριτσᾶ μιὰ φιλεκπαιδευτικὴ ἀδελφότης, πού ἔφερε τὴν ἐπωνυμίαν «ἐκπαιδευτικὴ ἐπιτροπὴ» καὶ εἶχε ἰδρυθῆ κυρίως γιὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν προπαγάνδα τοῦ ἀλβανικοῦ συνδέσμου. Φαίνεται ὅμως πως ἡ ἀδελφότης αὐτὴ εἶχε ἰδρυθῆ πρὶν ἀπὸ τὸ 1874, γιὰτί, ὅπως ἀναφέραμε, τὸ 1873 μὲ δαπάνη τῆς εἶχε κτισθῆ καὶ τὸ ἕνα νηπιαγωγεῖον. Τὸ 1908 ἰδρύονται δύο ἀκόμη σωματεῖα στὴν Κοριτσᾶ: Ἡ «Ἀδελφότης Κυριῶν»

με πρόεδρο τὴν Κλεάνθη Τρέσκα καὶ γραμματέα τὴ Ζωὴ Γκίνη, καὶ ἡ «Ἀδελφότης τῶν Φιλομούσων ἢ Ἀναγέννησις» με πρόεδρο τὸ γιατρὸ Χαράλαμπο Δάρδα καὶ γραμματέα τὸν Κωνστ. Σκενδέρη. Οἱ σύλλογοι αὐτοί, καὶ ἰδίως ὁ τελευταῖος, ἀνέπτυξαν μεγάλη δραστηριότητα καὶ με τὴν ἐνίσχυση τῆς καλλιέργειας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, με τὴ μουσικὴ καὶ τὴ γυμναστικὴ, ἀπέβλεψαν στὴν ἑλληνοπρεπῆ μόρφωση τῆς νεολαίας καὶ στὴν προαγωγή τῆς πόλης. Τὸ κυριότερο ὅμως ἔργο τους ἦταν ὅτι ἔσωσαν τὸν ἑλληνισμό τῆς Κοριτσᾶς ἀπὸ τὴν ξενοκίνητη ἀλβανικὴ προπαγάνδα καὶ σφυρηλάτησαν τὴν ἐθνικὴ του συνείδηση, ὥστε ἀργότερα, ὅταν χρειάστηκε, ἦταν ἔτοιμος ν' ἀμυνθῆ.

Με τὴν ἐναρξὴ τοῦ ἐνοπλοῦ ἀγῶνα ἐμφανίζονται καὶ στὴν περιφέρεια τῆς Κοριτσᾶς ὀργανωμέναι συμμορίες Ἀλβανῶν καὶ ρουμανιζόντων κουτσοβλάχων, οἱ ὁποῖες με τὴν ἀνοχὴ τῶν τουρκικῶν ἀρχῶν τρομοκρατοῦν τοὺς ἑλληνικοὺς πληθυσμούς. Τὰ προνόμια καταργοῦνται, πολλοὶ φυλακίζονται καὶ ἡ κατάστασις γίνεται ἀφόρητη, ὅπως ἀναφέρει σὲ μιὰ ἐκθεσὴ του πρὸς τὸ πατριαρχεῖο ὁ ἐπίσκοπος τῆς μητρόπολης. Πολλὰ χωριά ἐξαναγκάζονται με τὴ βία νὰ ζητήσουν με ἀναφορὰς τῶν Ἀλβανῶν δασκάλους. Ἡ τρομοκρατία αὐτὴ ἀποκορυφῶνεται με τὴ δολοφονία τοῦ μητροπολίτη Κοριτσᾶς Φωτίου Καλπίδη ἀπὸ συμμορία Ἀρβανιτοβλάχων στὶς 9)22 Σεπτεμβρίου 1906 σ' ἓνα δάσος κοντὰ στὸ χωριὸ Μπρατβίτσα σὲ ἀπόστασις τριῶν ὥρων ἀπὸ τὴν πόλη. Ἡ πρώτη αὐτὴ δολοφονία ἀνώτερου ὀρθόδοξου κληρικοῦ—μετὰ ἐπακολούθησε καὶ ἡ δολοφονία τοῦ Αἰμιλιανοῦ Γρεβενῶν τὴν 1 Ὀκτωβρίου 1911—προκάλεσε ζωνρὴ ἐντύπωση σ' ὅλους καὶ ἰδιαίτερα στοὺς συναδέλφους του μητροπολίτες τῆς Μακεδονίας, πού ἀγωνίζονταν στὶς ἐπάξεις γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ὀρθοδοξίας. Νά τι ἔγραφε σχετικὰ καὶ προφητικὰ ταυτόχρονα ὁ τότε μητροπολίτης Δράμας καὶ κατόπιν Σμύρνης ἔθνομάρτυς Χρυσόστομος Καλαφάτης σὲ μιὰ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Μέγα Χαρτοφύλακα τῶν πατριαρχείων Μανουὴλ Γεδεών: «Ἐκλαυσα, ἔκλαυσα ὡς παιδίον μικρὸν διὰ τὸν οἰκτρὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ Φωτίου. Αἰωνία ἡ μνήμη του. Τίς οἶδε καὶ ὁποῖους ἄλλους ἀδελφοὺς καὶ ἴσως-ἴσως καὶ τὸν γράφοντα αὐτὸν ἀναμένει ἡ αὐτὴ τύχη!». Τέλος ὅμως ἡ ἐμφάνισις ἑλληνικῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων στὰ χωριά τῆς Κοριτσᾶς, ἔστω καὶ περιοδικά, διακόπτει τὴ συνεργασία τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν ρουμανιζόντων κουτσοβλάχων καὶ περιορίζει τὴν τρομοκρατικὴ δραστηριότητα τῆς ἀλβανικῆς προπαγάνδας.

Βαλκανικοὶ πόλεμοι. Ἡ τραγωδία τῆς Κοριτσᾶς, συνυφασμένη σχεδὸν πάντοτε καὶ με τὴν τραγωδία τῆς ὑπόλοιπης Β. Ἠπείρου, ἀρχίζει κυρίως ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν Βαλκανικῶν πολέμων. Ὁ «μέγας ἀσθενής», ὅπως εἶχε ἀποκαλέσει ἡ εὐρωπαϊκὴ διπλωματία τὴν ἐτοιμόρροπη ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία, βρισκόταν στὶς τελευταῖες του στιγμές. Κληρονόμοι του ὅμως δὲν ἦταν πιὸ καμιά ἀπὸ τίς Μ. Δυνάμεις, ὅπως ἄλλοτε λογάριζαν αὐτές, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι οἱ παλιοὶ «ραγιαδες», τὰ χριστιανικὰ κράτη τοῦ Αἴμου, πού ἔπειτ' ἀπὸ αἰῶνες ἐλευθέρωναν τοὺς σκλάβους ἀκόμη ἀδελφοὺς των καὶ ἀντεκδικοῦσαν γιὰ τὰ δεινὰ πού εἶχαν ὑποφέρει.

Στὴ Δυτικὴ Μακεδονία τὰ τουρκικὰ στρατεύματα με ἐπικειραλῆς τὸ στρατηγὸ Τζαβὴτ πασά, ἔπειτ' ἀπὸ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς Καστοριάς, ἀποτραβήχτηκαν πρὸς τὴν Κορυτσά. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ δὲν μπόρεσαν νὰ κρατηθοῦν. Οἱ ἑλληνικὲς δυνάμεις τῆς III, V καὶ VI μεραρχίας με τὸν ὑποστράτηγο Κων. Δαμιανό, ἔπειτ' ἀπὸ σκληρὴ διήμερη μάχη στὸ Βιμπέλι, στὰ στενὰ τοῦ Πιλιούρι καὶ τοῦ Τσαγγόνι, καὶ στὴν Πλιάσα, συνέτριψον τὴν ἀνίστασι τῶν ἐχθρῶν. Τὸ πρωὶ τῆς 7 Δεκεμβρίου 1912 τὸ 12ο σύνταγμα τῆς III μεραρχίας ἔμπαινε θριαμβευτικὰ στὴν πόλη, ἐνῶ ὁ Τζαβὴτ νικημένος, με τὰ ὑπολείμματα τοῦ στρατοῦ του 5—6 χιλιάδες ἄνδρες, ἀποσυρῶταν πρὸς τὴν Ἐρσέκα καὶ τὴ Μπορόβα. Οἱ κάτοικοι τῆς πόλης

ἐπιφύλαξαν θερμὴ ὑποδοχὴ τοὺς ἐλευθερωτῆς. Ὁ μητροπολίτης Γερμανός, ἀντιπρόσωποι τῶν σωματείων, ὁ μουσουλμάνος μουφτής καὶ οἱ πρόκριτοι, ὁ δήμαρχος καὶ τὸ δημοτικὸ συμβούλιο, ὅλοι εἶχαν βγῆ γιὰ προϋπάντηση ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Καὶ ὁ λαὸς ἔπειτ' ἀπὸ αἰῶνες σκλαβιάς πανηγύριζε τὴν ἀνάστασή του. Τὴν ἴδια στιγμή ἀνοιξαν οἱ φυλακὲς καὶ ἐλευθερώθηκαν ὅλοι ὅσους εἶχε συλλάβει ὁ Τζαβῆτ, καὶ τὴν πρώτη Κυριακὴ μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση ἔγινε στὸ ναὸ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου ἀρχιερατικὴ λειτουργία γιὰ ὅσους ἔπεσαν στὸν πόλεμο. Ἐνα μῆνα ἀργότερα διοριζόταν καὶ ὁ πρῶτος Ἑλληνας διοικητικὸς ἐπίτροπος στὴν Κοριτσά, ὁ Πέτρος Καψαμπέλης, ἄλλοτε ὑποπρόξενος στὸ Ἀργυροκάστρο.

Νέο μεγάλο κῆμα χαρᾶς τῶν Κοριτσαίων ξέσπασε ὅταν στὶς 3 Μαΐου 1913 ἐπισκέφθηκε τὴν πόλη τους ὁ τότε διάδοχος Γεώργιος, πού ἀπὸ τὸν ἐξώστη τῆς μητρόπολης τοὺς ἐξέφρασε τὴν πεποίθησή του ὅτι ἡ Κοριτσά θ' ἀποτελέσει τμῆμα τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου. Ὅμως τὰ νέφη εἶχαν ἤδη ἀρχίσει νὰ παρουσιάζονται στὸν ὄριζοντα.

Μετὰ τὸν τετρατισμὸ τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας εἶχε ἀρχίσει νὰ διαθρυλῆται ὅτι ἡ πρεσβευτικὴ διάσκεψι τῶν ἔξι Μ. Δυνάμεων στὸ Λονδίνο, πού ἐπρόκειτο νὰ καθορίσῃ τὴν ἔκτασι τοῦ νέου ἁλβανικοῦ κράτους πού θὰ ἰδρυόταν, σκόπευε νὰ παραχωρήσῃ σ' αὐτὸ καὶ τὴν ἐπαρχία τῆς Κοριτσαῖς. Ἀπὸ τὴ στιγμή αὕτη ἀρχίζει ἡ τραγικὴ ἀγωνία τῶν Κοριτσαίων, μιὰ ἀγωνία πού μὲ διάφορες διακυμάνσεις κράτησε 8 περίπου χρόνια.

Ἡ ἀντίδρασι τῶν κατοίκων, μόλις ἔφθασε ἡ θλιβερὴ εἶδησι, ὑπῆρξε ἐντονῆ. Οἱ δικηγόροι Ἰωάννης Δάρδας καὶ Ἰωσήφ Ἀδαμίδης, μαζί μὲ ἀντιπροσώπους ἄλλων βορειοηπειρωτικῶν πόλεων, στέλνονται στὸ Λονδίνο γιὰ νὰ διαμαρτυρηθοῦν γιὰ τὴν ἀδικία. Στὶς 13 Ἀπριλίου 1913 μιὰ πολυμελὴς ἀντιπροσωπεία ἀπὸ Ἑλληνας καὶ μουσουλμάνους, πού ἐκπροσωποῦσε τὴν Κοριτσά, τὴ Μοσχόπολη καὶ τὴν ἐπαρχία τῆς Κολωνίας, παρουσιάστηκε τοὺς προξένους τῶν Μ. Δυνάμεων στὴ Θεσσαλονίκη καὶ ζήτησε τὴν ἔνωσι τῆς ἐπαρχίας των μὲ τὴν Ἑλλάδα. Συχνὰ συγκροτοῦνται στὴν πόλη συλλαλητήρια διαμαρτυρίας καὶ ψηφίσματα στέλνονται στὴν πρεσβευτικὴ διάσκεψι καὶ στὸν εὐρωπαϊκὸ τύπο. Φλογεροὺς λόγους ἔκφω-
νοῦν ὁ μητροπολίτης Γερμανός, ὁ γιατρὸς Χαράλ. Δάρδας, ὁ Χρῆστος Βαλαούρης, ὁ Πέτρος Χαρισιάδης καὶ ἄλλοι. Δεύτερη ἐπιτροπὴ στέλνεται στὴν Ἀθήνα στὸ στρατηλάτη βασιλιᾷ Κωνσταντῖνο καὶ στὸν πρωθυπουργὸ Βενιζέλο, γιὰ νὰ τοὺς παρακαλέσουν νὰ φροντίσουν γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ τόπου. Οἱ διεθνεῖς ὁμως συνθήκες δὲν εἶναι εὐνοϊκὲς καὶ ἡ στάσι τῆς ἑλληνικῆς κυβέρνησις, πού εἶχε περιπλακῆ σὲ δύσκολο διπλωματικὸ ἀγῶνα, ὄχι πολὺ ἐνθαρρυντικὴ. Ἔτσι οἱ Κοριτσαῖοι ἀντιλαμβάνονται ὅτι θὰ πρέπη μόνοι τους νὰ ὀργανωθοῦν καὶ νὰ παλαί-
ψουν ἐναντίον τῆς ἀδικίας τῶν ἰσχυρῶν τῆς γῆς.

Ἐνῶ ἀκόμη ἡ ἀντιπροσωπεία τους βρισκόταν στὴν Ἀθήνα, ἔγινε στὴν πόλη μεγάλο συλλαλητήριον καὶ ὁ λαὸς ἐξέλεξε διὰ βοῆς μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ 30 μέλη, τὴν πρώτη «Ἐθνικὴ Ἀμυνα», στὴν ὁποία ἀνέθεσε νὰ πάρῃ κάθε μέτρο πού θὰ ἔκρινε ἀναγκαῖον γιὰ τὴν περιφρούρησι τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδας. Τὴν ἴδια ἡμέρα ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη συνῆλθε στὸ οἶκημα τοῦ φιλεκπαιδευτικοῦ συλλόγου «Ἀναγέννησις», πού βρισκόταν στὸν περίβολο τῆς ἐκκλησίας τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, καὶ ἐξέλεξε πρόεδρό της τὸν γιατρὸ Δάρδα καὶ γραμματέα τὸν Χρῆστο Βαλαούρη. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὕτη καὶ ἐπὶ ἕνα τρίμηνον (ὡς τὰ μέσα τοῦ Νοεμβρίου 1913) συνερχόταν συχνὰ καὶ φρόντισε κυρίως νὰ ὀργανώσῃ τοὺς «ἱεροὺς λόχους» τῶν ἐθε-
λοντῶν κατὰ τὸ πρότυπον ἑνὸς λόχου πού εἶχε ὀργανωθῆ ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸν γι-
ατρὸ Ἐπαμ. Χαρισιάδη πρὶν ἀκόμη ἔλθῃ στὴν Κοριτσά ὁ διάδοχος Γεώργιος. Ἡ ἐπιτροπὴ κάλεσε ὅλους τοὺς πολίτες ἀπὸ 18—55 ἐτῶν νὰ ἐγγραφοῦν τοὺς στρα-
τιωτικοὺς καταλόγους καὶ νὰ δηλώσουν τί ὄπλα εἶχε ὁ καθένας στὴν κατοχὴ του.

Ἐς σημειωθῆ ὅτι πολλοὶ κάτοικοι εἶχαν ἀγοράσει ὄπλα καὶ πολεμοφόδια ἀπὸ τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, ὅταν αὐτὰ ὑποχωροῦσαν. Μέσα σὲ λίγες ἡμέρες οἱ ἱερολοχίτες πέρασαν τοὺς 1000 καὶ λίγο ἀργότερα, ὅταν τὸ σύστημα ἐπεκτάθη καὶ στὰ γύρω χωριά, ἐφθασαν τοὺς 3000. Ὅλοι αὐτοὶ τρεῖς φορές τὴν ἑβδομάδα τὸ ἀπόγευμα γυμνάζονταν στρατιωτικὰ καὶ τὰ καταστήματα τῆς ἀγορᾶς ἐκλείναν ὑποχρεωτικὰ. Παράλληλα ἡ ἐπιτροπὴ φρόντισε νὰ ἐξυψώσῃ τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ μὲ ὁμιλίας καὶ διαλέξεις, νὰ γνωστοποιήσῃ στὴν Εὐρώπῃ τὰ δίκαια τῶν Βορειοηπειρωτῶν καὶ νὰ ἔλθῃ σ' ἐπαφὴ καὶ μὲ τὶς ἐπιτροπὰς «Ἐθνικῆς Ἀμυνας» τῶν ἄλλων πόλεων τῆς Βορείου Ἡπείρου.

Ἡ ἐξέγερση ὅμως αὐτὴ τῶν κατοίκων δὲν ἐμπόδισε τὶς Μ. Δυνάμεις νὰ προχωρήσουν στὴν ἀδικία τους. Ἀποφάσισαν νὰ στείλουν ἐπὶ τόπου μιὰ διεθνή ἐπιτροπὴ, γιὰ νὰ καθορίσῃ τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα. Μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἦταν: ὁ Γερμανὸς ἀντιρραχὴς Tierry, οἱ Αὐστριακοὶ Bilinski καὶ Buchberger, πρόξενος καὶ ὑποπρόξενος στὰ Γιάννινα, οἱ Γάλλοι Lallemand, ἀντιρραχὴς, καὶ Krayet, ὑποπρόξενος στὸ Βόλο, οἱ Ἄγγλοι Wylie, ἀντιρραχὴς καὶ πρόξενος στὴν Ἄδρις — Ἀμπέμπα, καὶ King, λοχαγός, οἱ Ἰταλοὶ Labia, πρόξενος στὰ Γιάννινα, καὶ Castoldi, λοχαγός, καὶ ὁ Ρῶσος συνταγματάρχης Gouten, στρατιωτικὸς ἀκόλουθος τῆς ὀρθοδόξου πρεσβείας τῶν Ἀθηνῶν. Αὐτοὺς τοὺς συνόδευαν ἀκόμη καὶ πέντε ἀνταποκριτὲς μεγάλων εὐρωπαϊκῶν ἑφημερίδων. Ἡ δικαιοδοσία ὅμως τῆς ἐπιτροπῆς γιὰ ἔρευνα περιοριζόταν μόνον στὴν περιοχὴ Ἀργυροκάστρου, γιὰτὶ ἡ περιφέρεια τῆς Κοριτσᾶς εἶχε παραχωρηθῆ ἐκ τῶν προτέρων στὴν Ἀλβανία.

Ἡ ἀφίξη τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς κατὰ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου στὴν Κοριτσᾶ προκάλεσε πραγματικὸν ξεσηκωμό. Τὸν πρόεδρό της ἐπεσκέφθησαν ἀμέσως ἡ ἐπιτροπὴ «Ἐθνικῆς Ἀμυνας» καὶ τὸ προεδρεῖο τῆς «Φιλοπτώχου Ἀδελφότητος Κυριῶν». Ἐπειδὴ ἡ ἐπιτροπὴ ἤθελε νὰ φύγῃ αὐθημερόν ἀπὸ τὴν πόλιν, τὰ γυναικόπαιδα ἐξέψαν τὰ ἄλογα ἀπὸ τ' ἀμάξια καὶ τοὺς ἀνάγκασαν νὰ μεταβοῦν στὸ διοικητήριον. Ἐκεῖ παρέλασαν μπροσιά τους μὲ τραγούδια καὶ ἑλληνικὰς σημαῖας 2500 περίπου μαθητὲς τῶν σχολείων καὶ 2000 ἱερολοχίτες διατρανώνοντας εἰς τὸ ἔθνικόν τους πιστεύω. Ὅμως ἡ διεθνὴς ἐπιτροπὴ δὲν δέχτηκε νὰ παραλάβῃ τὰ ψηφίσματα διαμαρτυρίας, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἡ τύχη τῆς Κοριτσᾶς ἦταν ἤδη ἀποφασισμένη, καὶ τὸ ἴδιον βράδυ τὰ περισσότερα μέλη τῆς ἐφυγαν γιὰ τὴν Ἐρσέκα. Ἐνα μῆνα ἀργότερα, μὲ βᾶσιν τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς, ὑπογραφόταν τὸ πρωτόκολλον τῆς Φλωρεντίας τῆς 17 Δεκεμβρίου 1913, πὸν καθόριζε τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα καὶ παραχωροῦσε ὀλόκληρον τὴν Β. Ἡπειρον στὴν Ἀλβανία. Γιὰ ν' ἀντιληφθῆ κανεὶς σὲ ποιά στοιχεῖα στηρίχθησαν οἱ Μ. Δυνάμεις, ἀρκεῖ ν' ἀναφέρουμε ὅτι στὸ διάστημα τῶν 58 ἡμερῶν, πὸν παρέμεινε ἡ διεθνὴς ἐπιτροπὴ στὴ Β. Ἡπειρον, συνεδρίασε 12 φορές συνολικὰ καὶ ἐξέταρε μόνον 14 ἄτομα. Ἡ Ἑλλάδα ὑποχρεοῦνταν ἀπὸ τὸ πρωτόκολλον τῆς Φλωρεντίας νὰ ἐκκενώσῃ ἀμέσως τὰ κατεχόμενα ἐδάφη.

Ἐν τῷ μεταξύ, ὅταν οἱ κάτοικοι τῆς Κοριτσᾶς εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους τὴν ἀτεγκτὴν στάσιν τῶν μελῶν τῆς διεθνοῦς ἐπιτροπῆς, ἀντελήφθησαν καθαρὰ ὅτι δὲν ἔμενε πιά παρὰ μόνον ὁ ἔνοπλος ἀγῶνας. Γι' αὐτὸ παραιτεῖται ἡ πρώτη ἐπιτροπὴ τῆς «Ἐθνικῆς Ἀμυνας» καὶ συγκροτεῖται δευτέρα μὲ πρόεδρον τὸν ἴδιον τὸν μητροπολίτη Γερμανό, πὸν φροντίζει δραστήρια γιὰ τὴν καλύτερην ὀργάνωσιν τῶν ἱερολοχιτῶν καὶ τὴν μελλοντικὴν ἀντίστασιν. Τὴν ἐκγύμνασιν τῶν ἱερολοχιτῶν ἀναλαμβάνει ὁ ὑπολοχαγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ Γεώργιος Μαυρατζᾶς. Ἐπίσης λαμβάνει πρόνοιαν γιὰ τὴν συγκέντρωσιν ἐφοδίων καὶ ὑποχρεώνονται οἱ κάτοικοι τῆς Κοριτσᾶς νὰ πληρῶνουν συνδρομὴν γιὰ τὶς ἀνάγκας τοῦ ἀγῶνα καὶ γιὰ τὶς οἰκογένειας τῶν φτωχῶν ἱερολοχιτῶν. Ὅλα αὐτὰ ὅμως τὰ μέτρα δὲν μποροῦν ν' ἀποτρέψουν τὸ μοιραῖον.

Βορειοηπειρωτικός Ἀγώνας. Στις 12 Φεβρουαρίου 1914 φθάνει στην Κοριτσά ὁ διοικητὴς τοῦ 5ου σώματος στρατοῦ ὑποστράτηγος Ἀναστάσιος Παπούλας μὲ ἐντολὴ νὰ μεριμνήσῃ γιὰ τὴν παράδοση τῆς πόλης στοὺς Ἀλβανούς καὶ νὰ προλάβῃ τυχόν ἐπαναστατικὰς ἐνέργειες τῶν ἐντοπίων. Στὸ Ἀργυρόκαστρο ἔχουν ἤδη ἀρχίσει οἱ ζυμώσεις γιὰ τὴν αὐτονομιστικὴ κίνηση καὶ οἱ Κοριτσαῖοι βρίσκονται σ' ἐπαφὴ μὲ τοὺς ἐκεῖ. Ἀλλὰ ἡ φύση τοῦ ἐδάφους, ἡ ἔλλειψη καταλλήλων στελεχῶν, ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν Ἀλβανῶν τῆς ὑπαίθρου καὶ πρὸ πάντων οἱ ἐπίσημες διαβεβαιώσεις τοῦ στρατηγοῦ ὅτι ἔχουν ἐξασφαλισθῆ ἡ τάξη καὶ τὰ προνόμια γιὰ τὴν ἐλεύθερη λειτουργία τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν σχολείων, καθὼς καὶ ἡ πληροφορία ὅτι ἐπικεφαλῆς τῶν Ἀλβανῶν θὰ βρίσκονται Ὁλλανδοὶ ἀξιωματικοί, πού ἀποτελοῦν ἐγγύηση γιὰ ὅλα, τοὺς κάνουν διστακτικούς καὶ τελικὰ ὑποκύπτουν στὴν ἀνάγκη. Ἡ «Ἐθνικὴ Ἀμυνα» διαλύεται μὲ διαταγὴ τοῦ Παπούλα, οἱ ἱερολοχίτες ἀφοπλίζονται καὶ ὅσοι ἀπ' αὐτοὺς προέρχονται ἀπὸ τὸ ὑπαίθρο στέλνονται στὰ χωριά τους. Ἐπίσης διαλύονται τὰ τάγματα τῶν ἐγωρίων πού ὑπηρετοῦσαν στὸν ἑλληνικὸ στρατὸ καὶ ἡ φυγὴ τῶν κατοίκων περιορίζεται ὅσο τὸ δυνατόν. Στις 17 Φεβρουαρίου 1914 ἡμέρα Δευτέρα, ὁ φρούραρχος τῆς Κοριτσᾶς συνταγματάρχης Ἀλέξ. Κοντούλης παραδίδει τὴν πόλη στοὺς Ἀλβανούς καὶ στὸν Ὁλλανδὸ λοχαγὸ Γιλάρδι, ἐνῶ οἱ χριστιανοὶ κάτοικοι μένουν κλεισμένοι στὰ σπίτια τους. Ἡ γαλανόλευκη κατεβάζεται ἀπὸ τὸ διοικητήριον καὶ στὴ θέσῃ της ὑψώνεται ὁ μαῦρος ἀλβανικὸς κόρακας. Ἔτσι ἀρχίζει ἡ πρώτη ἀλβανοκρατία τῆς Κοριτσᾶς, πού δὲν ἐπρόκειτο νὰ διαρκέσῃ παρὰ μόνο τέσσαρες περίπου μῆνες.

Ἐνῶ οἱ Ἀλβανοὶ παραλάμβαναν τὴν Κοριτσά, στὸ Ἀργυρόκαστρο σχηματιζόταν μὲ πρόεδρο τὸν Γεώργιο Ζωγράφου, γιὸ τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτη Χρηστάκη Ζωγράφου, ἡ πρώτη βορειοηπειρωτικὴ κυβέρνησις, πού ἀνακήρυσσε τὴν αὐτονομία τῆς χώρας. Ὡς μέλος της εἶχε ὀρισθῆ καὶ ὁ μητροπολίτης Κοριτσᾶς Γερμανός, πού ἀποκλεισμένος ὅμως στὴν πόλη δὲν μπόρεσε νὰ πάῃ ἐκεῖ. Στὸ Ἀργυρόκαστρο ὑψινοῦνται τὴν ἡμέραν τῆς αὐτονομίας μὲ τὸ βυζαντινὸ δικέφαλο ἀετὸ στὴ μέση καὶ μιὰ νέα περίοδος ἀγῶνων ἀρχίζει καὶ γιὰ τὴν Κοριτσά.

Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ἀλβανοὶ στὴν Κοριτσά, παρ' ὅλες τὶς ἐπίσημες διαβεβαιώσεις, δὲν ἄργησαν ν' ἀποδείξουν πῶς ἐννοοῦσαν αὐτοὶ τὸ σεβασμὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν προνομίων τῶν Ἑλλήνων. Πολὺ σύντομα κατάργησαν τὸ πρῶτον διοικητικὸ συμβούλιον τῆς πόλης, πού εἶχε ὀργανώσει κατὰ τὸ τουρκικὸ σύστημα ὁ πρῶτος διοικητὴς Μουσταφᾶ μπέης, γιὰ τὸν δὲν ἀνέχονταν νὰ ὑπάρχουν καὶ Ἕλληνες σύμβουλοι. Ἐπεισόδια δημιουργήθηκαν μεταξὺ χωροφυλακῆς καὶ μαθητῶν, πού μιλοῦσαν ἑλληνικὰ στὸ δρόμον. Ἡ μητρόπολις παρακολοῦθονταν συστηματικὰ, γιὰ τὸ θεωροῦνταν κέντρο ἐπαναστατικῶν ἐνεργειῶν. Οἱ κάτοικοι πού πῆγαιναν ἐκεῖ συλλαμβάνονταν καὶ τρομοκρατοῦνταν. Οἱ φυλακὲς ἀρχισαν καὶ πάλιν νὰ γεμίζουν. Ἡ ἀλβανικὴ χωροφυλακὴ διέταξε ν' ἀντικατασταθοῦν οἱ ἑλληνικὲς ἐπιγραφὲς τῶν καταστημάτων μὲ ἀλβανικὰς. Τόση ἦταν ἡ μανία τους ὥστε ζητοῦσαν νὰ ξυλώσουν ἀπὸ τὰ σπίτια τὶς ἐνεπίγραφες ἐντοιχισμέναις πλάκες πού συνηθίζονταν τότε. Ἀκόμη ἔφθασαν μέχρι τοῦ σημείου νὰ ζητήσουν ν' ἀλλάξουν καὶ στὸ νεκροταφεῖον τοὺς σταυροὺς καὶ τὶς πλάκες μὲ τὶς ἑλληνικὰς ἐπιγραφὰς. Καὶ ὅλα αὐτὰ γίνονταν ὑπὸ τὰς εὐλογίας κυριολεκτικὰ τῶν Ὁλλανδῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πρίγκιπα Βῆδ, οἱ ὅποιοι πρωτοστατοῦσαν καὶ στὸ κατέβασμα τῶν εἰκόνων τῶν Ἑλλήνων βασιλέων ἀπὸ τὰ σχολεῖα καὶ τὰ καταστήματα. Ἡ δραστηριότητα τῶν διάφορων ἑλληνικῶν σωματείων σταμάτησε, οἱ συνεδριάσεις ἔπαυσαν καὶ δὲν μποροῦσε νὰ βρεθῆ ἓνα κατάλληλον πρόσωπον, γιὰ ν' ἀναλάβῃ τὸ κοινοτικὸν ταμεῖον, τὸ «Λάσσο», πού τὸ ἐποφθαλμιούσαν τώρα καὶ μερικοὶ ἀλβανίζοντες χριστιανοί.

Τὰ χαρακτηριστικὰ αὐτὰ ἐπεισόδια, καθὼς καὶ ἄλλαι τρομοκρατικὲς καὶ

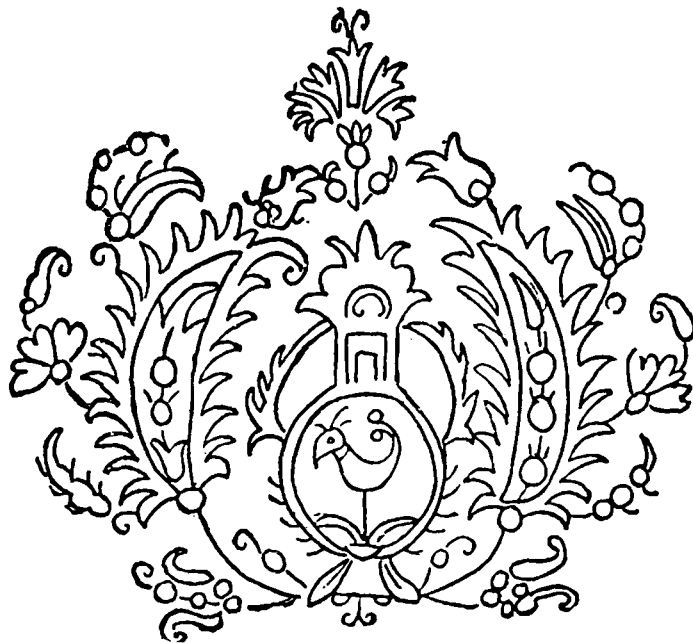
καταπιεστικές ενέργειες τῶν Ἀλβανῶν, πού συνέβησαν τὸ πολὺ μέσα σ' ἓνα μῆνα ἀπὸ τὴν κατάληψη τῆς πόλης, ἔδωσαν στοὺς Κοριτσαίους νὰ καταλάβουν ὅτι ἔπρεπε νὰ δράσουν γρήγορα. Ὁ ἄνεμος τῆς αὐτονομίας πού ἔπνεε ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρο, μὲ τὸ ὁποῖο ἔρχονταν κρυφὰ σ' ἐπαφή, τοὺς ἐνθάρρυνε. Ἔτσι, μὲ πρωτοβουλία τοῦ μητροπολίτη, συγκροτήθηκε μιὰ ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν ἴδιο, τὸν Πέτρο Μαγκολέτση, μερικοὺς γιατροὺς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατιωτικοῦ νοσοκομείου, πού εἶχε παραμείνει στὴν Κορυτσά, καὶ μερικά ἄλλα μέλη τῶν ἱερῶν λόχων καὶ τῶν σωματείων. Ἡ ἐπαναστατικὴ αὐτὴ ἐπιτροπὴ σὲ συνεργασία καὶ μὲ τοὺς αὐτονομιστὲς τῆς Βίγλιστας κατὰστρωσε τὸ ἐξῆς σχέδιο δράσης: Ὁ Μακεδονομάχος ὄπλαρχηγὸς Γεώργιος Βάσου Σούλιος ἀπ' τὸ χωριὸ Ὁρμὰν Τσιφλίκ, πού εἶχε προσληφθῆ ὡς ἰδιαίτερος σωματοφύλακας τοῦ μητροπολίτη, περιόδευσε τὰ χωριά τῆς ὑπαίθρου καὶ ξεσήκωσε κρυφὰ τοὺς κατοίκους. Αὐτὸς θὰ κατέστρεφε τὴν τηλεγραφικὴ ἐπικοινωνία Κοριτσᾶς—Πόγραδετς καὶ θὰ ἐπιτίθενταν ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ τμήμα τῆς πόλης. Ἐνας ἄλλος ὄπλαρχηγός, ὁ Λουκάς Πέτρου ἀπὸ τὴ Μπελοβόδα, θὰ κατηχοῦσε τοὺς χωρικοὺς τῆς περιφερείας Κιάρι, θὰ ἀπέκοβε τὴν τηλεγραφικὴ ἐπαφὴ Κοριτσᾶς—Κολωνίας καὶ θὰ ἐπιτίθενταν ἀπὸ δυτικά. Μέσα ἀπὸ τὴν πόλη θὰ δροῦσαν ὁ Δημήτριος Ἰωάν. Κάλφας καὶ ὁ Πέτρος Μαγκολέτσης μὲ 500 ἱερολοχίτες. Παράλληλα θὰ τοὺς ἐνίσχυαν, ὅπως τοὺς εἶχαν ὑποσχεθῆ, καὶ 800 ἀντάρτες ἀπὸ τὴ Βίγλιστα. Πραγματικά, σύμφωνα μὲ τὸ σχέδιο, ἡ ἐξέγερση ἄρχισε τὰ χαράματα τῆς 20ῆς Μαρτίου τοῦ 1914. Ἡ σύντομη τούτη ἐξιστόρηση δὲν μᾶς ἐπιτρέπει ν' ἀφηγηθοῦμε μὲ λεπτομέρεια τὰ τραγικὰ ἐκεῖνα γεγονότα. Οἱ ἐπαναστάτες μὲ ἀρχηγοὺς τὸν Σιούλιο καὶ τὸν ἀνθυπασπιστὴ τοῦ νοσοκομείου Παπαδάκη, πού προχώρησε σ' αὐτοὺς, εἶχαν στὴν ἀρχὴ ἐπιτυχίαις καὶ κατέλαβαν ἓνα μέρος τῆς πόλης. Ὁ ὄπλαρχηγὸς Λουκάς ὁμως δὲν κινήθηκε. Οἱ ἐνισχύσεις ἀπὸ τὴ Βίγλιστα ἄργησαν νὰ φθάσουν καὶ ὅταν ἦλθαν ἦταν μόνο 150 ἄνδρες μὲ ἀρχηγὸ τὸ λοχαγὸ Μαυρατζᾶ. Ὁ τραυματισμὸς τοῦ Σούλιου καὶ τοῦ Μαυρατζᾶ καὶ ἡ περικύκλωση τῆς πόλης ἀπὸ τοὺς Γκέκηδες, πού ξαναβοῆκαν τὸ θάρος τους, ὅταν εἶδαν ὅτι δὲν εἶχαν ν' ἀντιμετωπίσουν ἐξωτερικὲς δυνάμεις, συνετέλεσαν ὥστε νὰ καταπνιγῆ ἡ ἐξέγερση τὴν τετάρτη ἡμέρα. Ἀρκετοὶ σκοτώθηκαν στὴ μάχη, ἄλλοι συλλαμβάνονταν καὶ δολοφονοῦνταν χωρὶς κἂν νὰ ἀνακριθοῦν. Κατὰ τὴν ἐξέγερση αὐτὴ σκοτώθηκαν συνολικὰ στὴν Κοριτσά καὶ στὴ γύρω περιοχὴ 114 Ἕλληνες. Ἀπὸ τὴν ἐπόμενη κιόλας ἡμέρα, γιορτὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, ἓνα ἄγριο κύμα τρομοκρατίας ξέσπασε στὴν πόλη. Περίπου 600 ἄτομα ρίχτηκαν στὶς φυλακὲς, ἀνάμεσα στοὺς ὁποίους 4 ἱερεῖς καὶ 9 δάσκαλοι καὶ καθηγητές. Πενήντα ἄτομα ἐστάλησαν στὶς φυλακὲς τοῦ Αὐλώνα καὶ ἄλλοι 20 στὸ Ἐλπασάν. Περίπου 5000 γυναικόπαιδα ἀπὸ τὴν ἐπαρχία Δέβολη κατέφυγαν στὸ ἑλληνικὸ ἔδαφος στὴ Βίγλιστα. Οἱ λεηλασίες καὶ οἱ ἀρπαγὲς ἦταν καθημερινὸ φαινόμενο στὴν πόλη καὶ στὰ χωριά. Ἡ ἑλληνικὴ γλώσσα, ἀκόμη καὶ ἓνας ἀπλὸς χαιρετισμὸς, ἀπαγορευόταν μὲ ποινὴ φυλακίσεως. Τὰ κοινοτικὰ σωματεῖα καταργήθηκαν καὶ ἐξελέγη ἄλβανικὴ δημογεροντία, πού ἐπέβαλε τὴ σύνταξη τῶν πρακτικῶν καὶ τὴν τέλεση τῆς θείας λειτουργίας στὴν ἄλβανικὴ γλώσσα. Τέλος, ὡς ἐπιστέγασμα ὅλης αὐτῆς τῆς τρομοκρατίας, συνελήφθη ὁ μητροπολίτης Γερμανὸς καὶ μεταφέρθηκε στὸ Ἐλμπασάν μαζί μὲ ὀκτώ ἄλλους ἐξέχοντες πολῖτες, τοὺς δικηγόρους Βασ. Συγκέλλου καὶ Βασ. Κόνδη, τὸν ἐπιθεωρητὴ τῶν σχολείων Εὐφραῖμ Γκίνη, τοὺς γιατροὺς Χαράλ. Δάρδα, Δημ. Παπαδόπουλο καὶ Κωνστ. Πολένα, τὸ φαρμακοποιὸ Γιάννη Παπαγιάννη καὶ τὸν Γιάννη Βαλαούρη. Ἐκεῖ ἔμειναν ἐγκάθειρκτοι ὡς τὶς 7 Ἰουνίου τοῦ ἴδιου ἔτους, ὅποτε μπῆκαν στὸ Ἐλμπασάν οἱ ἐπαναστατημένοι Γκέκηδες, πού εἶχαν ξεσηκωθῆ ἀπὸ τὸν Ἐσσατ πασά καὶ ἄλλους ἐθνικόφρονες Ἀλβανοὺς κατὰ τοῦ ἡγεμόνα Γουλιέλμου Βῆδ.

Στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ αὐτονομιστικὴ κυβέρνησις, παράλληλα μὲ τὶς ἐπιτυχίαις

της στο στρατιωτικό τομέα πού είχαν ως αποτέλεσμα την απελευθέρωση της Ἐρσέκας καὶ τοῦ Χορμόβου, ἐνεργοῦσε καὶ στο διπλωματικό τομέα ἔχοντας ὑπ' ὄψη της πάντοτε τίς δύσκολες διεθνείς συνθήκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες ὑφίστατο ἡ αὐτόνομη Βόρειος Ἡπειρος. Ἔτσι, ἔπειτ' ἀπό συζητήσεις μεταξύ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν Μ. Δυνάμεων, ἐκπροσώπου τῆς ἀλβανικῆς κυβέρνησης καὶ μελῶν της, ὑπογράφηκε στίς 17 Μαΐου 1914 μιὰ συμφωνία στήν Κέρκυρα, ἡ γνωστή ὡς πρωτόκολλον τῆς Κερκύρας. Μὲ τὴ συμφωνία αὐτὴ ἐγκαταλείπονταν βέβαια, κάτω ἀπὸ τὴν ἀναπόσπαστη πίεση τῆς ἀνάγκης, ἡ ἰδέα τῆς ἀνεξαρτησίας ἢ τῆς ἐνσωμάτωσης στήν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἐξασφαλιζόνταν τόσα πολλὰ προνόμια κάθε φύσης, πού ἰσοδυναμοῦσαν μὲ μιὰ πραγματικὴ αὐτονομία τῆς Β. Ἡπείρου μέσα στὰ πλαίσια τοῦ ἀλβανικοῦ κράτους. Πρὶν ὅμως ἀκόμη ἐπικυρωθῆ τὸ πρωτόκολλο αὐτό, οἱ αὐτονομιστικὲς δυνάμεις πού δροῦσαν ἀπὸ ἓνα τρίμηνο πρὶν στήν περιφέρεια τῆς Κοριτσᾶς μὲ ἀρχηγὸ τὸν ταγματάρχη τοῦ πυροβολικοῦ Γεώργιο Τσόντο Βάρδα ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν Ἀλβανῶν ἀπὸ τρία σημεία (Κολωνία—Νικολίτσα—Βίγλιτσα), τοὺς κατατροπώνουν καὶ ἀπελευθερώνουν τὴν πόλη.

(Συνεχίζεται)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

13ον

Μεγαλύτεραν ὅμως θλίψιν καὶ πραγματικὸν πένθος ἐπροκάλεσεν εἰς τοὺς ἐν διασπορᾷ Μετσοβίτας καὶ περισσότερον εἰς τοὺς ἐν Τρικκάλοις διαμένοντας, οἵτινες ἀνάστατοι ἐζήτουν τηλεγραφικῶς πληροφορίας ἐκ Μαλακασίου περὶ τῆς τύχης τοῦ Μετσοβίου. Πολλοὶ Μετσοβῖται διαμένοντες ἐν Λαρίσῃ, ἐν Βόλῳ, ἐν Φαρσάλοις καὶ ἐν Καρδίτῃ ἔσπευσαν τότε εἰς Τρίκκαλα διὰ νὰ μάθουν νέα ἀπὸ τὸ Μέτσοβον. Εὐτυχῶς ἡ πληροφορία αὐτὴ τῶν ἐφημερίδων, ἄγνωστον πόθεν μεταδοθεῖσα, ἀπεδείχθη ἀνακριβής. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν ὑπὸ τῶν ἐφημερίδων τῆς εἰδήσεως ὅτι τὸ Μέτσοβον δὲν ἐπυρπολήθη, ἀλλ' ὅτι κατέχεται ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ Μετσοβῖται τῶν Τρικκάλων καὶ ὀλοκλήρου τῆς Θεσσαλίας συνῆλθον ἀπὸ τὴν σκληρὰν δοκιμασίαν, πού ὑπέστησαν μὲ τὸ πρῶτον ἀτυχὲς δημοσίευμα τῶν ἐφημερίδων. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν, διευθυνόμενον ὑπὸ τοῦ πρωθυπουργοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου, μόλις ἔλαβε τὸ ἀνωτέρω τηλεγράφημα τοῦ Δημάρχου Μετσοβίου ἐκ Τρικκάλων ἔσπευσε νὰ κοινοποιήσῃ τὸ περιεχόμενον του πρὸς τοὺς ἀρχηγούς τῶν δύο Στρατιῶν, Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου, διάδοχον Κωνσταντῖνον καὶ ἀντιστράτηγον Σαπουντζάκη. Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Στρατοῦ Ἡπείρου, εἰς συμπλήρωσιν τῶν ἄνω πληροφοριῶν, ἀνέφερεν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τὰς συντελουμένας καθ' ὅλην τὴν ὑπαιθρον καταστροφὰς καὶ λεηλασίας ἐκ μέρους Τουρκαλβανικῶν συμμοριῶν καὶ τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ νὰ διαθέσῃ δυνάμεις διὰ τὴν προστασίαν τῶν χριστιανικῶν χωριῶν. Τὸ γενικὸν Στρατηγεῖον ὅμως Στρατοῦ Θεσσαλίας, εὐρισκόμενον ἐν Βεροῖᾳ τότε, ἀπέστειλε τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα πρὸς τὴν Πρώτην Ἀναπληρωματικὴν Περιοχὴν Λαρίσης: «Σχηματίσατε ἀμέσως ἀπόσπασμα 300—500 γεγυμνασμένων ἐκ τῶν ἐν Λαρίσῃ καὶ Τρικκάλοις ἐμπέδων τμημάτων, ὑπὸ διοικητὴν ἀντισυνταγματάρχην Μήτσαν καὶ ἀξιωματικούς καταλλήλους, ἀποστείλατε δὲ αὐτὸ εἰς Μέτσοβον πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς τάξεως καὶ ἄμυναν τῆς πόλεως. Οἱ τε ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται τοῦ ἀποσπάσματος τούτου δύνανται νὰ ἀνήκουν εἰς διάφορα ὄπλα. Τὸ ἀπόσπασμα θὰ μεταβῇ σιδηροδρομικῶς εἰς Καλαμπάκαν καὶ ἐκεῖθεν εἰς Μέτσοβον. Διατάξατε ταμίαν μὴ Μεραρχιακῶν σωμάτων νὰ καταβάλλῃ εἰς τὸν διοικητὴν τοῦ Ἀποσπάσματος τούτου ἐπαρκοῦσαν παγίαν προκαταβολήν. Τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο θέλει παραλάβῃ μεθ' ἑαυτοῦ καὶ περὶ τὰ 200 τυφέκια Γκρᾶ μετὰ διακοσίων φυσιγγίων δι' ἕκαστον, ἐκ τοῦ αὐτόθι παραρτήματος ὑλικοῦ πολέμου, ὅπως χρησιμοποίησιν ταῦτα πρὸς συγκρότησιν πολιτοφυλακῆς ἐν Μετσοβῷ καὶ τοῖς πέριξ. Τηλεγραφικῶς διετάχθη παράρτημα ἐφορείας ὑλικοῦ πολέμου ὅπως ἀποστείλῃ ὑμῖν διακόσια τυφέκια Γκρᾶ καὶ σαράντα χιλιάδες φυσίγγια.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΔΙΑΔΟΧΟΣ

Βέροια 18—10—1912»

* Ὀλίγον ἀργότερον καὶ τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἀπέστειλε τὸ ἀκό-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 610.

λουθον τηλεγράφημα πρὸς τὴν Ἀναπληρωματικὴν περιοχὴν εἰς Λάρισαν: «Διαταχθήτω Ἀντισυνταγματάρχης Μήτσας νὰ ἀναχωρήσῃ ἀμέσως διὰ Μέτσοβον, ἔνθα κινδυνεύουσιν ἐκ σφαγῆς ἑπτακισχίλια ψυχαί, κατὰ πληροφορίας δημάρχου Μετσόβου Λεωνίδα Μίχου. Σῶμα Κρητῶν, εὐρισκόμενον εἰς Καστανεάν Καλαμπάκας, διετάχθη παρ' ἡμῶν νὰ σπεύσῃ εἰς Μέτσοβον καὶ τεθῆ ἔν καιρῷ ὑπὸ τὰς διαταγὰς Ἀντισυνταγματάρχου Μήτσα, ὅστις δέον νὰ προκαλέσῃ διαταγὴν Ἀρχιστρατήγου Διαδόχου, ἂν θὰ παραμείνῃ ὑπὸ διαταγὰς Ὑψηλότητός του, ἢ θὰ τεθῆ ὑπὸ διαταγὰς Ἀρχηγοῦ Σαπουντζάκη, ἵνα συμπράξῃ μετ' αὐτοῦ κατὰ Ἰωαννίνων.

BENIZEΛΟΣ

Ἀθῆναι 22—10—1912»

Παραλλήλως τὸ ὑπουργεῖον τῶν Στρατιωτικῶν ἀπέστειλε τὴν 19ην Ὀκτωβρίου τρία σώματα Κρητῶν ἐθελοντῶν, τὰ ὁποῖα, ὅπως ἀνέφερα ἐν ἀρχῇ, προωθήθησαν ἐκ Καστανεάς εἰς Μαλακάσιον, ὅπου ἀνέμενον τὴν ἀφίξιν τοῦ ὑπὸ τὸν Μήτσαν Στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος. Ἡ ἀναχώρησις τοῦ ἐν Λαρίσῃ καταρτισθέντος ἀποσπάσματος ἐπετεύχθη μόλις τὴν 24ην Ὀκτωβρίου, ὁπότε τοῦτο ἐπιβασθὲν Θεσσαλικοῦ συρμοῦ ἔφθασεν εἰς Τρίκκαλα. Ἐκεῖ συνεπληρώθη τὸ ἀπόσπασμα καὶ ὠργανώθη κατατηθὲν εἰς δύο λόχους ἐκ τριῶν διμοιριῶν ἕκαστος συνολικῆς δυνάμεως ἔνδεκα ἀξιωματικῶν, 332 ὀπλιτῶν καὶ 40 κτηνῶν. Τὴν ἐπομένην 25ην Ὀκτωβρίου τεθὲν ἐν πορείᾳ ἔφθασεν αὐθημερὸν εἰς Καλαμπάκαν, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ διήμερον λόγῳ τῆς συνεχοῦς καὶ ραγδαίας βροχῆς. Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας τῆς 27ης Ὀκτωβρίου τὸ ἀπόσπασμα ἐξεκίνησεν ἐκ Καλαμπάκας καὶ διὰ δύο ἡμερησίων σταθμῶν—εἰς Μεϊντὰν Κερασιὰ καὶ Νεάν Κουτσούφλιανην ἢ Λιμπόχοβον—ἔφθασε τὴν 29ην εἰς Μαλακάσιον, ὅπου συνηντήθη μετὰ τῶν ἀπὸ τριημέρου εὐρισκομένων ἐκεῖ σωμάτων Κρητῶν προσκόπων.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Μήτσας ἔλαβε διαταγὴν τοῦ Διαδόχου Κωνσταντίνου, διὰ τῆς ὁποίας καθίστατο εἰς αὐτὸν γνωστὸν ὅτι συνεπείᾳ διαταγῆς τοῦ ὑπουργείου τῶν Στρατιωτικῶν θὰ ὑπήγετο ἐφεξῆς ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Στρατοῦ τῆς Ἡπείρου ἀντιστρατήγου Σαπουντζάκη. Ὁ διοικητὴς Μήτσας ἔλαβεν ἐπίσης καὶ τὰ ἀκόλουθα δύο ἱστορικὰ τηλεγραφήματα:

α') «Εἶπατε εἰς τοὺς ὑφ' ὑμᾶς ἄνδρας ὅτι ἡ ἐπιθυμία μου εἶναι πάση θυσίᾳ νὰ καταληφθῆ τὸ Μέτσοβον.

Κων)τίνος Διάδοχος»

β') «Ἡ ἀπώλεια τοῦ Μετσόβου ἔσται καίριον πλήγμα καθ' ὅλοκλήρου τοῦ ἐθνικοῦ ἀγῶνος.

Ἐλευθέριος Βενιζέλος»

Τὰ δύο αὐτὰ τηλεγραφήματα, τὰ ὁποῖα ἐκοινοποιήθησαν ἀμέσως εἰς ὅλους τοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ τοὺς ἄνδρας τοῦ ἀποσπάσματος καὶ τοὺς ἀντάρτας τῶν τριῶν σωμάτων, ἦσαν ἐπιτακτικὴ διαταγὴ τῆς Πατρίδος καὶ ἐγένετο δεκτὴ μὲ ζητωκραυγὰς «Ζήτω ἡ Πατρίς» ἀπὸ ὅλους πού ἦσαν ἀποφασισμένοι νὰ ἐκτελέσουν μὲ αὐταπάρνησιν τὸ καθήκον των. Εἰς τὸ Μαλακάσι κατέφθασαν τότε ὀπλισμένοι μὲ Γκρᾶ ἐκ Τρικκάλων καὶ κατετάχθησαν εἰς τὸ ἀπόσπασμα τοῦ Μήτσα οἱ κάτωθι Μετσοβίται: Λεωνίδας Μίχου, δήμαρχος Μετσόβου, Βασίλειος Ζαούσης, Δημήτριος Μπαλαμπέκας, Θεμιστοκλῆς Σεκαρᾶς, Κων)τίνος Θάνος, Γεώργιος Θάνος, Βασίλειος Μπουρνάζης, Γεώργιος Ἀδαμίδης, Γεώργιος Σούλης, Βασίλειος Κουκουμπάνης καὶ ὁ παλαίμαχος ἀγωνιστὴς Πάσχος Ἀγόρου Πάσχος.

Αἱ συλλεγεῖσαι ἐν Μαλακασίῳ πληροφορίαι ἀπὸ Μετσοβίτας σταλέντας ἀπὸ

τὸν αἰμίμηστον ἱατρὸν Δημήτριον Ἰατρόπουλον, πρόεδρον Ἀβερωφείου ἐπιτροπῆς, διαχειριζομένης τὸ Ἀβερῶφειον κληροδότημα, ἀνέφερον ὅτι ὅλη ἡ ἐν Μετσόβῳ ἐχθρική δύναμις ἀνήρχετο εἰς 250 ἄνδρας—νιζάμηδες—μετὰ δύο πυροβόλων Κρούπ, ἐκ τῶν ὁποίων πενήντα ἄνδρες εἶχον προωθηθῆναι εἰς τὸν ἐν τῇ ὀροθετικῇ γραμμῇ σταθμὸν «Ζυγός». Ὡς πρὸς τὰς συγκοινωνίας ἐξηκριβώθη ἔτι πλὴν τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ Μαλακασίου—Πέτρα—Φεῖδι—Χάνι Σαῖτ Πασσᾶ—Αὐχένος Ζυγοῦ—Μετσόβου, ὑπῆρχε καὶ ἄλλη ἀτραπός, ἡ ὁποία διήρχετο βορειότερον ἐπὶ ἀντερεισμάτων τοῦ Λάκμιονος (Ζυγοῦ) καὶ τοῦ ὄρους Κατάρρα, βατιῆ ὁμως μόνον κατὰ τὸ θέρος. Μετὰ μακρὰν σύσκεψιν μετὰ τῶν Κρητῶν ὄπλαρχηγῶν, τοῦ Μετσοβίτου ἀγωνιστοῦ Πάσχου Ἀγόρου Πάσχου, τοῦ δημάρχου Μετσόβου Λεωνίδα Μίχου καὶ τοῦ ἐκ Βεντίστας Ἀλεξάκη Τάκη, ὁ διοικητὴς τοῦ ἀποσπάσματος Ἀν)χης Μήτσας ἀπεφάσισε νὰ προχωρήσῃ κατὰ τοῦ Μετσόβου διὰ τῆς ἀτραποῦ Κατάρρα, ὁπόθεν τώρα διέρχεται ὁ αὐτοκινητόδρομος Καλαμπάκας—Μετσόβου—Ἰωαννίνων, διὰ νὰ ἐπιτεθῆναι αἰφνιδιαστικῶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 29ης Ὀκτωβρίου ὁ διοικητὴς ἐξέδωκε σχετικὰς διαταγὰς πρὸς τὸ Σῶμα τῶν Κρητῶν ἐθελοντῶν, καὶ εἰς τὸ ἐν Μηλιᾷ εὐρισκόμενον ἕτερον Σῶμα Ἡπειρωτῶν ἐθελοντῶν ὑπὸ τὸν ὄπλαρχηγὸν Νώνταν Παπανίκου ἔστειλε δι' ἐκτάκτου ἀγγελιοφόρου τὸ ἀκόλουθον κατεπεῖγον ἔγγραφον: «Ὁπλαρχηγὸν Νώνταν Παπανίκου Μηλεᾶν. Ἐντέλλεσθε ὅπως αὔριον περὶ τὴν ὥραν 12ην μεσημβρινὴν παρευρεθῆτε εἰς θέσιν Κατάρρα καὶ ἐκεῖ νὰ ἀναμείνητε ἡμᾶς. Λάβετε πάντα τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀπόκρυψιν τῶν κινήσεών σας ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ, διατηροῦντες θέσεις κεκαλυμμένας καὶ ἀποφεύγοντες πᾶσαν πρόκλησιν πρὸς αὐτὸν μέχρι τῆς ἐκεῖ ἀφίξεώς ἡμῶν, ὁπότε θέλετε λάβῃ τὰς διαταγὰς μου. Μήτσας, Ἀν)χης. Μαλακασίον 29—10—1912». Τὴν 8ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 30ης Ὀκτωβρίου ἐξεκίνησαν ἐκ Μαλακασίου τὰ ἐθελοντικά Σώματα Κρητῶν προσκόπων (ἀνταρτῶν) μετὰ τὴν διαταγὴν ὅπως ἀκολουθοῦντα τὴν πρὸς τὸ ὄρος «Κατάρρα» ἀτραπὸν ἀναμείνωσι μόνις ὑπερβῶσι τὸ ὄρος τοῦτο κεκαλυμμένα ἐντὸς τοῦ δάσους. Ὅπισθεν τῶν Σωμάτων τούτων ἠκολούθει τὸ στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα. Τὸ ἀνηφορικὸν καὶ δύσβατον ἔδαφος, ἡ ἐπικρατοῦσα κροκοκαιρία, αἱ χιόνες καὶ ὁ ἐπικρατῶν ἰσχυρὸς ἀνεμὸς ἐπεβράδυναν ἀρκετὰ τὴν πορείαν τῶν τμημάτων, ὥστε μόνις τὴν 2.30' ἀπογευματινὴν ὥραν ἐφθασαν τὰ ἐπικεφαλῆς ἐκ τούτων εἰς τὸ δάσος τῆς «Κατάρρας» ὅπου εἶχεν ἀφιχθῆναι καὶ τὸ ἐκ Μηλεᾶς προερχόμενον Σῶμα Ἡπειρωτῶν ἐθελοντῶν, οἱ ἄνδρες τοῦ ὁποίου ἠναγκάσθησαν νὰ ἀνάψωσι πυρὰν λόγῳ τοῦ δριμυτάτου ψύχους. Ὁ Μήτσας μετὰ λεπτομερῆ ἀναγνώρισιν τοῦ ἔδαφους καὶ μετὰ συμπληρωματικὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔλαβεν ἀπὸ τὸν ὄπλαρχηγὸν Νώνταν Παπανίκου, γνωρίζοντα ἄριστα τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ τὸν καταφθάσαντα ἐκ Μετσόβου Μιλτιάδην Γεωργίτην, Μακεδονομάχον, ἐξέδωκε τὴν ἀκόλουθον διαταγὴν: α) Ὁ ὄπλαρχηγὸς τοῦ Ἡπειρωτικοῦ Σώματος Νώντιας Παπανίκου ἐπὶ κεφαλῆς ἑκατὸ ἐθελοντῶν νὰ ἐκκινήσῃ τὸ μεσονύκτιον ἀπὸ τὴν Κατάρρα καὶ διὰ τῆς θέσεως Τσοῦκα νὰ καταλάβῃ τὴν τοποθεσίαν «Προφήτης Ἡλίας» καὶ ἐκεῖθεν διὰ τμήματος νὰ σπεύσῃ καὶ καταλάβῃ τὴν τοποθεσίαν «Ἅγιος Ἀθανάσιος» διὰ νὰ ἀποκόψῃ τὴν ὁδὸν ὑποχωρήσεως τῶν Τούρκων πρὸς Ἰωάννινα καὶ διὰ τῆς ὑπολοίπου δυνάμεως νὰ ἐπιτεθῆναι κατὰ τῆς θέσεως «Τζιὰν Καρακόλ» καὶ τοῦ πυροβολείου του μετὰ δύο πυροβόλων. β') Οἱ ὑπόλοιποι ὑπὸ τοὺς τρεῖς Κρητὰς Κλειδῆν, Μπαλαντῖνον, Μαλανδρῆν ὄπλαρχηγούς ἐθελονταὶ νὰ ἐνεργήσουν ἀνατολικῶς τοῦ πρώτου τμήματος νὰ συνδράμωσι τοῦτο ἐν ἀνάγκῃ καὶ νὰ ἐπιτεθοῦν ἀπὸ βορρᾶ κατὰ τοῦ Ἀβερωφείου Νεκροταφείου Μετσόβου—ἤδη εἶναι γυμναστήριον—καὶ καταλάβουν τὰς πρὸς Μηλεᾶν προσβάσεις τῆς πόλεως. γ') Ἡ διλοχία πεζικοῦ θὰ ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ Νεκροταφείου ἐξ ἀνατολῶν διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Τελωνείου ἐπὶ τοῦ Μετσοβίτικου ποταμοῦ παρὰ τὸ ἐξωκκλήσι Ἅγιος Ἀθανάσιος. Ἐπιπροσθέτως ὁ διοικη-

τῆς τοῦ Ἀποσπάσματος ἀνέθηκεν εἰς δύο Μετσοβίτας νὰ ἀποκόψωσι τὴν τηλεφωνικὴν συγκοινωνίαν Μετσόβου—Ζυγοῦ καὶ τὴν τηλεγραφικὴν καὶ τηλεφωνικὴν Μετσόβου—Ἰωαννίνων.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἐκδοθεῖσαν διαταγὴν τὰ τρία τμήματα τοῦ στρατιωτικοῦ ἀποσπάσματος ἀφοῦ προσέλαβαν Μετσοβίτας ὁδηγοὺς ἐκ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ ἀνταρτικοῦ Σώματος ἐξεκίνησαν τὴν ὀρισθεῖσαν ὥραν διὰ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ ἑαυτοῦ.

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ παραθέτω μίαν ὠραίαν περιγραφὴν τῆς μάχης διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μετσόβου, γραφεῖσαν ἀπὸ τὸν Κρητὰ δημοσιογράφον καὶ πολεμιστὴν Σταμάτην Ράπτην, ἐντεταγμένον τότε εἰς τὸ Σῶμα τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Στέλιου Κλειδῆ. Ἴδου αὐτή:

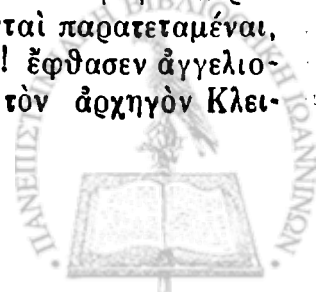
ΠΩΣ ΚΑΤΕΛΗΦΘΗ ΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟΝ

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΟΛΕΜΙΣΤΟΥ

«Υγειὲς καὶ χαιρετίσματα καὶ διπλοχαιρετῶ σας. Σήμερον ἠσυχάζομεν ἀπὸ τάλαιπωρίας ἀπεριγράπτους, ἀπὸ κινδύνου σφαιρῶν καὶ ὀβίδων, ἀπὸ συγκινήσεις ἐπινικίων. Ὁ Ἀντισυνταγματάρχης πυροβολικοῦ Σταμάτης Μήτσας κατέχει ἐλευθέραν τὴν πατρίδα τοῦ Μεγάλου Ἀβέρωφ. Οἱ στρατιῶται καὶ οἱ ἀντάρται μὲ σεμνὴν ὑπερηφάνειαν περιέρχονται λιθοστρωμένας ὁδοὺς τῆς κωμοπόλεως. Οἱ ἀντάρται ἐπολέμησαν προχθὲς ἀπὸ ὄρθρου βαθέος σχεδὸν μέχρι τῆς ἑσπέρας παρὰ τόλμῳ καὶ δεξιότητι. Οὐδεὶς ὁ τρέσας. Ἄλλ' ὡς ἀναδρομήσωμεν ἵνα χαρακτηριστικὰ τινὰ ἀναφέρωμεν. Οἱ στρατιῶται ἐπροχώρουν πρὸς τὴν πόλιν μὲ ἐντιμὸν αὐταπάρησιν. Αἱ πορεῖαι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας ὑπῆρξαν καταπληκτικαί. Ἀπρόσιτα καὶ χιονοσκεπῆ κορφοβούνια διεσκέλισαμεν μὲ βροχὴν ραπίζουσας ἰσχυρῶς τὰ πρόσωπα, μὲ ἀνέμους δαιμονισμένους καὶ βοῶντας δεινῶς μέσα εἰς τὰ ἀποψιλωμένα ἀπὸ φυλλώματα δάση. Δάση ἀπέραντα καὶ παρθένα μέσα εἰς τὰ σκοτεινιασμένα ἀπὸ διηνεκὴ ἀντάρταν, χιονοσκεπεῖς βαθυτάτας κοιλάδας. Νερῶν κατακλυσμὸς καὶ ποταμῶν κατακύλισμα μανιακὸν καὶ ἀπειλοῦν νὰ παρασύρῃ τὰ πάντα. Πάγος καὶ τουρτουρίσμα καὶ ἰδρῶς καὶ λαχάνιασμα καὶ σκαρφαλώματα φουσκώνοντα μέχρι διαρρήξεως τοὺς πνεύμονας καὶ κατωφέρειαι κατατσακίζουσαι τὰ πόδια καὶ ἀκόμη... ἀκόμη τοὺς πνεύμονας. Προσθέσατε τὴν νηστείαν. Ἐντὸς δέκα ἡμερῶν δις ἐπὶ 24 ὥρας ἐμείναμεν ἐντελῶς νήστευσι. Καὶ ὅμως ἐμπρὸς ἀδάμαστα παλληκάρια, ἐμπρὸς ἐφτάψυχοι ἄνθρωποι. Καὶ ἐπροχωρήσαμεν ὅσοι ἠδυνήθημεν. Ἄλλοι ἐσακατεύθησαν καὶ ὑπέκυψαν. Εἰς σύντροφος ὁ Ἰάκωβος Πάτερράκης ἀπηύδησε, κατέπεσε καὶ περιουλλεγείς καὶ νοσηλευθεὶς ἀπὸ τοὺς Καστανιώτας ἀπέθανε. Πρῶτος μάρτυς τοῦ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἀγῶνος. Τρεῖς ἄλλοι ἔπαθαν ἀπὸ κήλην, εἰς ἀπὸ περικαρδίτιδα, τρεῖς ἀπὸ πνευμονίαν καὶ περὶ τοὺς ἄλλους δέκα ἐξαντληθέντες τέλεον ἔλαβον ἱατρικὰ πιστοποιητικὰ καὶ μᾶς ἀφῆκαν νὰ προχωρήσωμεν. Καὶ ἐξηκολουθήσαμεν τὴν πορείαν μας.

ΠΡΟ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Τὴν νύκτα τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου εὐρισκόμεθα εἰς ὄροπέδιον περιφρασσόμενον ἀπὸ βουνοκορφῆς τοῦ ὄρους «Κατάρρα». Εἶχομεν ἀνάψει μεγάλας πυρᾶς καθ' ὁμίλους καὶ συσπειρωμένοι περὶ αὐτὰς ἠγωνιζόμεθα κατὰ τοῦ σφοδροτάτου ἀνέμου, τοῦ χιονέρου, τοῦ καπνοῦ ἀπὸ τὰ καίόμενα βρεγμένα ξύλα καὶ τὰς ὑφαιστειώδεις ἀνατινάξεις στροβιλιζομένων σπινθήρων. Ρίγος εἰς τὸ σῶμα, δάκρυα εἰς τὰ μάτια, καψίματα ἀπὸ σπῖθες καὶ κατὰ διαλείμματα βρονταὶ παρατεταμέναι, ἀδειασμα ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας κρουνῶν βροχῆς. Ὑψιστε Θεέ!! ἔφθασεν ἀγγελιοφόρος καὶ ἐκάλεσεν ἐκ μέρους τοῦ ἀντισυνταγματάρχου Μήτσα τὸν ἀρχηγὸν Κλει-

δην και τούς λοιπούς καπεταναίους. Είχε φθάσει ύψηλότερα κάπου και ο στρατός και ο διοικητής του μετά των καπεταναίων μας προέβησαν εις κατοπεύσεις του Μετσόβου και κατέστρωσαν τὸ σχέδιον τῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ Μέτσοβον ἐφρουρείτο ἀπὸ 200 Ἀλβανούς, τὸ πλεῖστον νιζάμηδες, ἐξωπλισμένους και ὠχυρωμένους ἐντὸς μεγάλου στρατώνος, ὁ ὁποῖος, ἂν δὲν εἶναι, ὀνομάζεται ὁμοῦς ὑπὸ τῶν ἐντοπίων Κάστρο. Ἐπίσης ἀπὸ τὸν ὑψηλότερον λόφον δύο κανόνια ἐδέσποζον ὅλου τοῦ μετώπου τῆς ἐπιθέσεως.

Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ὁ ἐντόπιος ὄπλαρχηγὸς Νώντας, ἐνισχυόμενος ἀπὸ τὰ ἰδικά μας σώματα, νὰ φθάσῃ διὰ νυκτερινῆς ταχυποδίας ὑπερθεῖν τοῦ κανονιοστασίου και μόλις φωτίσει ἡ αὐγὴ δι' ὀρητικῆς και ἀποφασιστικῆς ἐπιθέσεως κυριεύσῃ αὐτό. Ὅντως ἐνισχύθη δι' ἐξήκοντα ἐκ τῶν παλληκαριῶν μας. Εἶχε και αὐτὸς τριάκοντα και ἐξεκίνησαν ἀποβραδύς. Ὀλίγον μετὰ τὸ μεσονύκτιον ἀνεχώρησαν και οἱ λοιποὶ καπεταναῖοι και ἀντάρται ὑπὸ τὸν καπετὰν Στέλιον Κλειδῆν διὰ νὰ καταλάβουν μέρος κατάλληλον και προφυλάξουν ἀπὸ πάσης ὀπισθίας ἢ πλαγίως ἐπιθέσεως τούς ὑπὸ τὸν καπετὰν Νώνταν Παπανίκου. Ἐμείναμεν ὀλίγοι, οἱ ὁποῖοι μὲ τὴν χαραυγὴν ἐξεκινήσαμεν μετὰ τοῦ στρατοῦ.

ΗΡΧΙΣΕ ΤΟ ΠΥΡ

Περὶ τὴν 6ην π.μ. ὥραν εὐρισκόμεθα πρὸ τοῦ Μετσόβου και ἐπροχωρήσαμεν προφυλακτικῶς κατερχόμενοι και πλησιάζοντες ὀλοέν. Ραγδαῖοι τουφεκοβολισμοὶ ἠκούσθησαν τότε. Οἱ ἀντάρται μας εἶχον ὀρχίσει τὴν δουλειάν των, τσάφ, τσάφ, κρρ...κρρ...τσατσάφ... Ἦρχισεν ὁ θρίαμβος, ὁ στρατὸς κατῆλθε, εὐρισκόμεθα ἐπὶ τινος λόφου και οἱ στρατιῶται πρηνηδόν. Ὁ ἀν)χης Μήτσας, ὁ ὑπολοχαγὸς Νικ. Δεπῆστας και δύο ἄλλοι ἀξιωματικοὶ παρετήρουν μὲ τὰς διόπτρας πρὸς τὸ χωρίον ὄρθιοι. Ὁρθιος ἐπίσης ὁ ἐπιλοχίας Γεώργιος Πιτσιλῆς και ἐγώ. Βαθὺς βρόντος ἠκούσθη και σύριγμα χονδρὸν ἔσχισε τὸν ἀέρα. Μία ὄβις εἰσῆλθε διὰ μέσου ἡμῶν. Οἱ στρατιῶται ἀνεταράχθησαν και τινες ἐγεγνῆντες ἐτράπησαν πρὸς ἓνα λόφον ἵνα προφυλαχθῶσι. Ζήτη ἡ Πατρίδα παιδιά!». Σταθῆτε ἀντρειωμένοι μου, παρασυρθεῖς ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν ἐφώναξα. Ὁ κινδυνεύσας Μήτσας ἐστράφη, μὲ εἶδε και μὲ ἐχαιρέτησε μειδιῶν. Δευτέρα ὄβις ἐξερράγη ἐπὶ τινος βράχου. Ὁ ἐπιλοχίας Πιτσιλῆς ὄρθιος ἔτρεχε και ἐνεθάρρυνε τούς πρωτοπόρους στρατιώτας, εὐγέ του. Ὁ ἀν)χης και οἱ ἀξιωματικοὶ του ψύχραιμοι θαυμασίως. Ἰδιαιτέρως σημειῶνω τὴν πεποίθησιν πάντων τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τὴν ἀνδρείαν και τὴν σύνεσιν τοῦ Μήτσα. Εἶναι ἀπὸ τούς σπανίους ἀνδρας τούς ἀσκοῦντας ἐπιβολὴν χωρὶς καμμίαν προσπάθειαν πρὸς τοῦτο. Δι' αὐτὸ και λατρεύεται. Οἱ κανονιοβολισμοὶ ἐναντίον μας ἐξηκολούθησαν. Τί συνέβαινε λοιπὸν; Τὸ σχέδιον περὶ καταλήψεως τῶν τηλεβόλων τί ἐγινε; Ὁ καπετὰν Μιχάλης Τσοῦρδος ὑπαρχηγὸς τῶν ἀνταρτικῶν σωμάτων ἐπὶ κεφαλῆς τριάκοντα παλληκαριῶν εἶχεν ἐκκινήσει ἀποβραδύς ἀπὸ τὴν Κατάραν μετὰ τῶν ἄλλων πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Σκότος βαθὺ και βροχὴ ἀδιάκοπος καθίστα τὴν πορείαν δυσχερεστάτην. Ὁ καπετὰν Νώντας ἀποσπασθεῖς τῶν ἄλλων σωμάτων κατέφυγεν εἰς γνωστὸν εἰς αὐτὸν μέρος και ἀνέμενε τὴν χαραυγὴν. Ὁ καπετὰν Τσοῦρδος ἠναγκάσθη και αὐτὸς μὲ τὰ παλληκάρια του νὰ ἀναμείνῃ ὑπὸ τὴν βροχὴν μέχρις ὅτου φωτίσῃ και ἐπισκοπήσῃ μόνος τὸ μέρος και ἀναλάβῃ ἐπὶ ἰδίᾳ πρωτοβουλία τὴν πολεμικὴν ἐνέργειαν.

ΕΙΣΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΟ ΧΩΡΙΟΝ ΚΑΙ ΜΑΧΗ

Και ὄντως μόλις ἐξημέρωσεν εἰσῆλασεν εἰς τὸ χωρίον μετὰ τοῦ Μιχάλη Νικολακάκη και ἄλλων παλληκαριῶν και σπένσας κατέλαβε τὸ Σχολεῖον πενήντα μέτρα περίπου ἀπέναντι τοῦ Φρουρίου. Ἦρχισε τότε ραγδαῖον πῦρ κατὰ τῶν νιζάμηδων τῶν ἔξωθι εὐρισκομένων, ἐκ τῶν ὁποίων ἔπεσαν τέσσαρες, οἱ δὲ λοιποὶ αἰφνιδιασθέντες ἐτράπησαν και ἐκλείσθησαν ἐντὸς.

Ὁ Μιχάλης Νικολακάκης τότε καὶ ὁ Θεόδωρος Τζανακάκης ἐξορμήσαντες ἐκ τοῦ Σχολείου ἔφθασαν ἐγγύτατα τοῦ Φρουρίου καὶ ἀπὸ τινος γωνίας ἐμάχοντο μέχρι τῆς 1ης μ.μ. ὥρας ἐκτιθέμενοι εἰς ἕκτακτον κίνδυνον. Συγχρόνως ἄλλοι ἀντάρται κατελαβον τὰ ὑψώματα τὰ ὑπερθεν τοῦ κανονιοστασίου καὶ κατεπυροβόλουν τοὺς πυροβολητὰς ἀντιπυροβολούμενοι λυσσωδῶς ἀπὸ τοὺς νιζάμηδες τοὺς ὑποστηρίζοντας αὐτούς, ἐξ ἄλλου ὁ Στυλιανὸς Κατσοιράκης, σφουγγαράς ἐκ Ρεθύμνου, μὲ ὀλίγα παλληκάρια εἶχε καταλάβει τὸν ποταμὸν τοῦ χωρίου καὶ ἀπέκρουσεν ἐπίθεσιν Τούρκων νιζάμηδων, ἐρχομένων πρὸς ἐπικουρίαν τῶν ὁμοφύλων των. Ὁ καπετὰν Κλειδῆς μὲ τὸν Ἀλέξιον Τάκην, πρῶην βουλευτὴν Τρικκάλων, ἠρωϊκῶς μαχόμενοι μὲ τὰ παλληκάρια του εἰσηλαύνουν εἰς τὸ χωρίον. Ὁ καπετὰν Μπαλαντίνος, ὁ καπετὰν Μίχουλας, ὁ καπετὰν Δασκαλάκης, ὁ ἀνδρεῖος καπετὰν Τζιτζιριδῆς μὲ τὰ παλληκάρια των μαχόμενοι καρτερῶς καὶ ἀενδρότως ἐπροχώρουν.

ΗΡΩΕΣ

Διὰ τὸν τελευταῖον καπετάνον, τὸν Τζιτζιριδῆν, χρειάζεται μία ἰδιαιτέρα σημείωσις. Ἐτραυματίσθη καὶ προσδέσας τὸ τραῦμά του ἐξηκολούθησε μαχόμενος. Σημειωτέον ὅτι ὁ ὄσον τολμηρὸς τόσον τυχερὸς αὐτὸς καπετάνος τραυματισθεὶς ἔ π τ α κ ι ς ἐν Κρήτῃ καὶ Μακεδονίᾳ ἔλαβε χθῆς τὸ ὄγδοον τραῦμα. Ἐκ τοῦ Σώματός του μάλιστα ἐφονεύθη καὶ ὁ ἐκ Θηβῶν ἠρωϊκὸς νέος Ταξίαρχης Βενιζέλος, περὶ τῆς τόλμης τοῦ ὁποίου ἤρχισαν πλέον νὰ λέγωνται τόσα ὥστε δὲν θὰ ἔφθανε πολὺς χῶρος διὰ νὰ τὰ καταχωρήσωμεν!! Ἀλλὰ καὶ τινος τὴν τόλμην νὰ ἀναφέρωμεν πρῶτον, τῶν καπεταναίων Μαλαντρακή, Ἐμμανουὴλ Νεζμετζάκη, Σγουρόμαλλου, Χρήστου Μακρῆ, τοῦ καὶ καθηγητοῦ καὶ ρήτορος καὶ διδασκάλου, τοῦ Γεωργακάκη, τοῦ Βασίλακα Φραγκουδάκη...

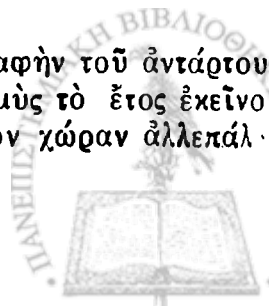
Ὅπως ὁποῖοτε περὶ ὥραν 10 π.μ. τὰ δύο τηλεβόλα ἔπαυσαν κροτοῦντα ἀφοῦ περὶ τοὺς εἴκοσι κανονιοβολισμοὺς ἐξηκόντισαν πρὸς διαφόρους κατευθύνσεις χωρὶς εὐτυχῶς κανὲν ἀποτέλεσμα. Μόνον ἑνὸς στρατιώτου, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς αὐτὴν τὴν στιγμήν τὸ ὄνομά του δὲν γνωρίζομεν, μία ὄβις τοῦ ἐπῆρε τὸν γυλιὸν καὶ αὐτὸς ἀτρόμητος ἐκραύγασε: Ζήτω ρὲ παιδιὰ!! Οἱ Τοῦρκοι ὑψωσαν λευκὴν σημαίαν πρὸ μεσημβρίας. Ἀλλὰ πῶς νὰ εἰδοποιηθοῦν οἱ ἀντάρται, οἱ ἀπὸ διαφόρων μερῶν λυσσωδῶς μαχόμενοι. Οὕτω ἐξηκολουθήσαμεν τὴν μάχην. Μετὰ μεσημβρίαν κατῆλθον ἀπὸ τὸν Ζυγὸν μερικοὶ Τοῦρκοι καὶ δύο διμοιρίαι στρατοῦ καὶ ὀλίγοι ἀντάρται, οἱ παρακολουθοῦντες, ἐσπεύσαμεν, τοὺς προῦπαντήσαμεν καὶ τοὺς διεσκορπίσαμεν κακῶς. Ἐτραυματίσθη ἓνας ὑπαξιωματικὸς—ὁ λοχίας τοῦ πυροβολικοῦ Νικόλαος Μαντούβαλος ἐκ Μάνης, ἤδη ἀντιστράτηγος ἐν ἀποστρατείᾳ—καὶ ἓνας στρατιώτης. Οἱ φονευθέντες ἐκ τῶν νιζάμηδων ἠριθμήθησαν εἰς εἴκοσι πέντε.

Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ

Οἱ Τοῦρκοι εἶδαν καὶ ἀπόειδαν. Ἐζήτησαν τακτικὸν στρατὸν διὰ νὰ παραδοθοῦν. Εἰσήλθομεν εἰς τὸ χωρίον καὶ ἀπεστάλη μεθ' ἑνὸς ἐντοπίου εἰς νιζάμης τραυματίας, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἐπιστολὴν τῶν Τούρκων.

«Ζητοῦμεν ὡς ἄνθρωποι, ἔγγραφον, δικαιοσύνην διὰ νὰ παραδοθῶμεν εἰς τακτικὸν στρατὸν τοῦ Μεγάλου Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων». Ἑλληνικὴ σημαία ἐνεφανίσθη τότε ἀκολουθουμένη ἀπὸ πλῆθος ἀλλαλάζων Μετσοβιτῶν!! Οἱ Τοῦρκοι παρεδόθησαν, οἱ πρόκριτοι, οἱ ὑπάλληλοι, οἱ στρατιῶται. Πυροβολισμοὶ πανηγυρικοὶ ραγδαῖοι. Ζητωκραυγαὶ ἀκατάπαυστοι.

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω παραστατικὴν περιγραφὴν τοῦ ἀντάρτου καὶ Δημοσιογράφου Ράπτη ὁ χειμὼν ἐνέσκηψεν ἑνωρὶς καὶ δριμύς τὸ ἔτος ἐκεῖνο καὶ κατ' ἀκολουθίαν δριμύτερος εἰς τὰ ὄρεινά μέρη, ὅπου ἔλαβον χώραν ἄλλεπάλ·

ληλοι σκληροὶ ἀγῶνες καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μετσόβου. Ἐντεῦθεν συνεπῶς αἱ κακουχίαι καὶ αἱ ἀπερίγραπτοι ταλαιπωρίαι, τὰς ὁποίας ὑπέστησαν οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι Ἕλληνες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄλλοι ὑπέκυψαν καὶ ἄλλοι ἠσθένησαν σοβαρῶς, διεκομισθέντες εἰς τὰ Νοσοκομεῖα. Σύμφωνα μὲ τὴν ἐκδοθεῖσαν ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Ἀποσπάσματος Μήτσα διαταγὴν, τὰ τρία τμήματα, ἀφοῦ προσέλαβαν Μετσοβίτας ὁδηγοὺς ἐκ τοῦ Ἡπειρωτικοῦ ἀνταρτικοῦ σώματος, ἐξεκίνησαν ἀπὸ τὴν Κατάραν διὰ τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν του ἑκαστον. Λόγῳ ὅμως τῆς πυκνοτάτης ὀμίχλης καὶ τῆς καταρρακτώδους βροχῆς, οἱ ἄνδρες περιεπλανήθησαν κατ' ἀρχὰς καὶ μόλις τὴν 6ην πρωϊνὴν ὥραν ἤλθαν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὰς Τουρκικὰς προφυλακὰς. Τὸ ὑπὸ τὸν Νώνταν Παπανίκου σῶμα τῶν Ἡπειρωτῶν ἐθελοντῶν, ἐνισχυθὲν μὲ 60—70 Κρητὰς ἀντάρτας ὑπὸ τὸν ὑπαρχηγὸν Τσοῦρδον καὶ τὸν γενναῖον τῶν γενναίων καπετὰν Τζιρίδην, Μακεδονομάχον καὶ μὲ εὐαρίθμους Θηβαίους ἐθελοντάς, μετὰ τετράωρον σκληρὸν ἀγῶνα κατώρθωσε νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ Τουρκικὸν σιῆριγμα πυροβολικοῦ καὶ μὲ μίαν θυελλώδη ἐπίθεσιν μὲ τὴν ξιφολόγγην κατέλαβε τὸ πυροβολεῖον τὴν 10ην π.μ. ὥραν μετὰ τῶν δύο πυροβόλων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ τρεῖς καὶ πλέον ὥρας ἔρριψαν πολλὰ βλήματα κατὰ τῆς διλοχίας τοῦ πεζικοῦ.

Κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ πυροβολείου ἔπεσεν ἡρωικῶς μαχόμενος ὁ ἐθελοντῆς Ταξιάρχης Βενιζέλος, ἐκ τῆς περιφερείας Θιβῶν καταγόμενος. Οἱ ἄλλοι ἀντάρται ἐπιτεθέντες κατὰ τῶν Τούρκων, ποῦ ἦσαν ὠχυρωμένοι εἰς τὸ Ἀβερῶφειον Νεκροταφεῖον, κατώρθωσαν νὰ τοὺς ἀπωθήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως καὶ τέλος νὰ τοὺς ἐξαναγκάσουν νὰ κλεισθοῦν εἰς τὸ ἱστορικὸν Φρούριον, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη τὸ 1868 ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τὴν ἀτυχή Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1854, τὴν ἐποχὴν δηλαδὴ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου. Τὸ πεζικὸν ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐπίβλησιν τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Μήτσα ἐπετέθη μὲ ἀκάθεκτον ὄρμην κατὰ τοῦ Νεκροταφείου ἐνισχὺον τοὺς ἀντάρτας κατὰ τῆς γεφύρας τοῦ Τελωνείου, ὅπου περὶ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας κατέφθασαν οἱ εἰς τὸν Σταθμὸν τοῦ Ζυγοῦ φρουροῦντες Τούρκοι. Κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν ἐκεῖ μάχην 25 Τούρκοι νιζάμηδες ἐφονεύθησαν, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι διὰ τοῦ Ἀηλίου ἐτράπησαν πρὸς Ἰωάννινα. Οἱ Τούρκοι βαλλόμενοι πανταχόθεν ἐξηναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὸ Φρούριον καὶ νὰ ἀμύνωνται σθεναρῶς. Οἱ ἀντάρται καταλαβόντες τὸ Ἀβερῶφειον Σχολεῖον ἐμάχοντο ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ ἀργότερα μὲ μίαν τολμηρὰν ἔξοδον ἐφθασαν πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ Φρουρίου. Ἐνῶ ἐξακολουθοῦσεν ἡ μάχη ὁ Μετσοβίτης ἐθελοντῆς τοῦ σώματος Νώντα Ἀνδρέας Ναζήρης ἀψηφῶν τὰς Τουρκικὰς σφαῖρας ἀνῆλθεν εἰς τὸ Ἀβερῶφειον κωδωνοστάσιον τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, κείμενον πλησίον τοῦ Φρουρίου, καὶ ἔστησε μίαν μεγάλην ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς τὸ πρῶτο ἀέτωμα φωνάζων δυνατὰ: «Ζ ἢ τ ω ἢ Ἑ λ λ ἄ δ α Μ ε τ σ ο β ῖ τ ε ς!!».

Οἱ Τούρκοι παρεδόθησαν εἰς τὸν Μήτσαν, στρατιῶται, ἀξιωματικοὶ καὶ ὁ καϊμακάμης—ἔπαρχος—Μετσόβου, καὶ τὴν ἐπομένην ὑπὸ συνοδείαν ἀπεστάλησαν διὰ Μαλακασίου εἰς Καλαμπάκαν—Βόλον—Ἀθήνας.

Μαζὺ μὲ τοὺς Τούρκους αἰχμαλώτους ἐστάλησαν τότε εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ρουμανικοῦ Σχολείου Μετσόβου Τριονταφύλλης Νικολάου ἢ Μοῦστος καὶ ὁ ρουμανίζων Μετσοβίτης Κύργος Τόπης, ἀμφότεροι ὅμως ἀφέθησαν ἐλεύθεροι καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὸ Μέτσοβον. Παρ' ὄλην τὴν ἀντίδρασιν τῶν Μετσοβιτῶν ἐλειτούργησε ρουμανικὸν σχολεῖον εἰς τὸ Μέτσοβον διὰ πρώτην φορὰν τὸ 1890—1895 στεγαζόμενον εἰς τὴν οἰκίαν Μαρίας Βλάχα, Κορνούτη καὶ Βιτάλη ἀργότερον καὶ διὰ δευτέραν φορὰν τὸ 1908—1912 στεγαζόμενον εἰς τὴν οἰκίαν Στέργιου Τζήμα. Εἰς τὸ ἐν λόγῳ Σχολεῖον ἐλειτούργει καὶ οἰκοτροφεῖον, χορηγοῦν τροφὴν εἰς τοὺς μαθητὰς τρεῖς φορὰς τὴν ἡμέραν, διὰ νὰ προσελκύσῃ πτωχοὺς μαθητὰς. Ἐπὶ πλέον ἢ ἐν λόγῳ Σχολῆ ἐχορήγει καὶ μικρὸν χρηματικὸν

ἐπίδομα εἰς τὰς οἰκογενείας τῶν μαθητῶν. Τὴν ἐπομένην τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Μετσόβου τὸ Ρουμανικὸν Σχολεῖον κατεστράφη ἀπὸ τοὺς Μετσοβίτας ἐθελοντὰς καὶ τὸ ἀρχεῖον παρεδόθη εἰς τὸ πῦρ καὶ ἀπετεφρώθη. Ἐκτοτε οὐδεμία ἀπόπειρα ἐγένετο ἐπανιδρύσεως Ρουμανικοῦ Σχολείου ἐν Μετσόβῳ, καὶ ἰατροφαρμακευτικὴ περίθαλψις παρεσχέθη εἰς τὰς ἐλαχίστας ρουμανιζούσας οἰκογενείας τοῦ Μετσόβου ἀπὸ τὸν ἰατρὸν Στεργ. Βασιώτην ἐκ Βωβούσης κατὰ τὴν περίοδον 1908—1912.

Μετὰ τὴν κατάπαυσιν τοῦ πυρὸς καὶ τὴν παράδοσιν τῶν Τούρκων εἰς τὰς Ἑλληνικὰς στρατιωτικὰς ἀρχάς, ὁ Μετσοβίτης ἐθελοντὴς τοῦ Σώματος Παπανίκου Ἀνδρέας Ναζήρης, ὅστις κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς μάχης εἶχε στήσει τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν εἰς τὸ κωδωνοστάσιον τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, κρατῶν τώρα δευτέραν σημαίαν ἔσπευσεν εἰς τὴν πλατεῖαν Τουσίτσα, ὅπου εὗρίσκετο τότε τὸ ἱστορικὸν Κιόσκι, χρησιμεῦον ὡς κέντρον τῶν Τούρκων ἀξιωματικῶν καὶ ὑπαλλήλων. Εἰς τὴν εἴσοδον ἀπὸ τὸ Κιόσκι ὑπῆρχε στημένος κοντὸς μὲ τὴν ἡμισέληνον εἰς τὸ ἄνω ἄκρον καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἐκυμάτιζεν ἡ Τουρκικὴ σημαία. Ὁ ἐν λόγῳ Ναζήρης ἀφοῦ ἀπέσπασε καὶ ἔθραυσε τὸν Τουρκικὸν κοντόν, ἔστησεν εἰς τὴν ἰδίαν θέσιν τὴν Ἑλληνικὴν σημαίαν ὑπὸ τὰς ζητωκραυγὰς τῶν παρισταμένων Μετσοβιτῶν, ἐνῶ οἱ Τούρκοι ἀξιωματικοὶ συγκεντρωθέντες ἐκεῖ μαζὺ μὲ τὸν Καϊμακάμην, παρηκολούθουν περιδεεῖς καὶ συντετριμμένοι τὸ θέαμα.

Οἱ στρατιωτικοὶ καὶ οἱ δημόσιοι Τούρκοι ὑπάλληλοι εἶχον ἀποστείλῃ εἰς τὰ Ἰωάννινα τὰς οἰκογενείας των εὐθὺς μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν τῆς Ἑλλάδος χάριν ἀσφαλείας. Μόνον ὁ δικαστικὸς πάρεδρος Βαλασκάκης Σωτήριος, Ἕλλην ἐκ Παραμυθίας, παρέμεινεν ἐν Μετσόβῳ μετὰ τῆς οἰκογενείας του τότε. Ὁ λαὸς τοῦ Μετσόβου, ὅπου εἶχεν καταφύγει καὶ ἀρκεταὶ οἰκογένειαι ἀπὸ τὰ πλησιέστερα Ζαγοροχώρια, παρακολουθήσας μὲ ἀγωνίαν τὴν ἐξέλιξιν τῆς μάχης κλεισμένος εἰς τὰς οἰκίας του, ἐξῆλθεν εἰς τὴν κεντρικὴν πλατεῖαν, εἰδοποιηθεὶς ἀπὸ τοὺς κώδωνας τῶν ἐκκλησιῶν, σημαίνοντας χαρμωδῶς τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ Μετσόβου ἀπὸ τὴν μακραίωνα δουλείαν. Ὅλαι αἱ οἰκίαι τοῦ Μετσόβου ἀνεπέτασαν τότε Ἑλληνικὰς σημαίας, τὰς ὁποίας εἶχον ἐτοιμάσει ἀπὸ καιροῦ καὶ ὅλοι οἱ Μετσοβῖται, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μικροὶ καὶ μεγάλοι ἐξῆλθον ἀπὸ τὰς οἰκίας των μὲ ἀτελευτήτους ζητωκραυγὰς ὑπὲρ τῆς μητέρας Ἑλλάδος. Ἦνοιξαν διάπλατα τὶς πόρτες τῶν σπιτιῶν των τότε ὅλοι οἱ Μετσοβῖται καὶ ἐκαλοῦσαν μέσα τοὺς κουρασμένους καὶ βρεγμένους ἀπελευθερωτὰς διὰ νὰ τοὺς περιποιηθοῦν προσφέροντες στεγνὰ ἐσώρουχα καὶ τροφίμα καὶ ἀναψυκτικά. Κατὰ τὴν ἐπτάωρον μάχην τοῦ Μετσόβου, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ὄπλαρχηγοὶ καὶ ἀντάρται ἐπολέμησαν μὲ ἀφάνταστον ἥρωισμόν καὶ αὐταπάρνησιν. Ὅλοι ἀπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου ὀπλίτου καὶ ἀντάρτου ἀνεδείχθησαν πραγματικοὶ ἥρωες. Ὁ δήμαρχος Μετσόβου Λεωνίδας Μίχου, ἀκολουθήσας τὸ στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα ἐκ Τρικκάλων, διέθεσε τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ φιλοξενήσῃ τὸν ἀρχηγὸν Μήτσαν, ἐγκαταστήσαντα ἐκεῖ τὸ ἀρχηγεῖον του. Ἡ οἰκία Βησ. Μπύρα, κτισμένη ἐπὶ τῶν ἔρειπίων τῆς οἰκίας τοῦ Μεγάλου διδασκάλου τοῦ Γένους ἱερομονάχου Παρθενίου Κατσιούλη, διετέθη διὰ τὴν περίθαλψιν τῶν τραυματιῶν καὶ ἀσθενῶν στρατιωτῶν καὶ ἀνταρτῶν. Ὁ διοικητὴς Μήτσας ἔσπευσε τότε νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὸν ἀντιστράτηγον Σαπουνιζάκην τὴν κατάληψιν τοῦ Μετσόβου διὰ τοῦ ἀκολούθου τηλεγραφήματος :

Μετσόβον 31—10—1912. Στρατηγεῖον, Ἄρταν.

Μετὰ ἔννεάωρον πείσιμονα μάχην κατὰ 200 Τούρκων μετὰ δύο πυροβόλων κατέλαβον σήμερον Μετσόβον συνδρομῇ Κρητῶν ἀνταρτῶν. Κατελήφθη πυροβολικὸν μετὰ 90 αἰχμαλώτων. Μεταξὺ τούτων πολιτικαὶ ἀρχαὶ καὶ τρεῖς ἀξιωματικοί. Ἡμέτεραι ἀπώλειαι εἰς ἀντάρτης φονευθεῖς, εἰς ἐπιλοχίας βαρέως τραυματισθεῖς, εἰς στρατιώτης καὶ ἀντάρται τρεῖς ἐλαφρῶς πληγωμένοι. Μήτσας.

Ὁ φονευθεὶς ἀντάρτης ὠνομάζετο Ταξιάρχης Βενιζέλος ἐκ τῆς περιφερείας Θηβῶν καὶ ὁ βαρέως τραυματισθεὶς ἐπιλοχίας ὠνομάζετο Νικόλαος Μαντούβαλος ἐκ Μάνης, ἤδη ἀντιστράτηγος ἐν ἀποστρατείᾳ. Τὴν ἐπομένην 1ην Νοεμβρίου 1912 ἐτελέσθη περὶ τὴν μεσημβρίαν πάνδημος δοξολογία εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, παρισταμένου ὄλου τοῦ κλήρου τῆς πόλεως μετὰ τὸν Πατριαρχικὸν Ἐξαρχον χοροστατοῦντα, πλήθους ἐκ τῶν κατοίκων, τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀνταρτῶν, ἐνῶ στρατιωτικὴ φρουρὰ εἶχε παραταχθῆ εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ναοῦ μετὰ τῶν σαλπικτιῶν τοῦ ἀποσπάσματος. Μετὰ τὸ πέρας τῆς δοξολογίας οἱ σαλπικταὶ ἐσάλπισαν προσοχὴ καὶ διὰ πρώτην φορὰν ἀντήχησεν ὑπὸ τοὺς θόλους τῆς ἐκκλησίας ὁ πολυχρονισμὸς τοῦ Βασιλέως Γεωργίου τοῦ Α' «Πολυχρόνιον ποιῆσαι Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Θεοσεβέστατον καὶ φιλόχριστον Βασιλέα ἡμῶν Γεώργιον τὸν πρῶτον...» προκαλέσας ἱερὰν συγκίνησιν καὶ δάκρυα εἰς τοὺς ἐκκλησιαζομένους (1). Ἀκολουθῶς ὠμίλησε καταλλήλως ὁ ἀγωνιστὴς Χρῆστος Μακρῆς, καθηγητὴς ἐκ Κρήτης, τονίσας τὸ πρὸς τὴν γενέτειραν τοῦ Ἀβέρωφ καθῆκον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἰδιαιτέρως τῶν Κρητῶν τοὺς ὁποίους ἐνίσχυσε ἀφθόνως ὁ μέγας ἐκείνος Μετσοβίτης εἰς τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς Κρήτης ἀγῶνας. Ὁμίλησαν ἐν συνεχείᾳ ὁ διευθυντὴς τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Μετσόβου Βασίλειος Καλόγηρος ἢ Πούντας, ὁ καθηγητὴς τῆς Θεολογίας καὶ ἱεροδιάκονος Μόδεστος Πέρτσας καὶ τελευταῖος ὁ Πατριαρχικὸς Ἐξαρχος Μετσόβου Ἱεροθεὸς Σταύρου, ἐκφράσαντες τὴν χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν τῶν Μετσοβιτῶν διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγόν. Ἐν τέλει ἐξέφρασαν τὴν ἀπειρον εὐγνωμοσύνην τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου πρὸς τοὺς ἀπελευθερωτὰς ὀπλίτας καὶ ἀντάρτας, εὐχηθέντες πλήρη ἐκπλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν ὀνείρων. Μετὰ τὸ τέλος τῆς δοξολογίας ἔλαβεν χώραν τὸ ἀκόλουθον συγκινητικώτατον ἐπεισόδιον. Ὁ ἐκκλησιαζόμενος ὑπερογδοηκοντούτης Μετσοβίτης εὐπατρίδης Στέργιος Παπάζογλου ἀποσπᾶται ἀπὸ τὸ στασίδι του, πού ἦτο τὸ πρῶτο μετὰ τὸν Δεσποτικὸν Θρόνον, καὶ προχωρήσας μετὰ τὰ τρέμοντα πόδια του εἰς τὸ κέντρον τῆς ἐκκλησίας, ἀνύψωσε τὰ δύο του χέρια καὶ τὴν κεφαλὴν του πρὸς τὸν Παντοκράτορα, εἰκονιζόμενον ἐπὶ τῆς ὀροφῆς τοῦ ναοῦ, καὶ ἀνεφώνησε μετὰ τὴν ἀσθενικὴν φωνὴν του: «Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου Δέσποτα διότι εἶδα ἐλεύθερο τὸ Μέτσοβο», ἐνῶ οἱ παριστάμενοι ἀνελύοντο εἰς δάκρυα χαρᾶς καὶ βαθυτάτης συγκινήσεως!! Ἀλησμόνητοι ἱστορικαὶ στιγμαί!! Ὁ δήμαρχος Μετσόβου ἐκ μέρους τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου ἔσπευσε νὰ ἀποστείλῃ εὐχαριστήρια τηλεγραφήματα πρὸς τὸν πρωθυπουργὸν Βενιζέλον καὶ τὸν ἀρχιστράτηγον Διάδοχον Κωνσταντῖνον, ἐκφράζων τὴν μεγάλην εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν ἐκ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Μετὰ μεσημβρίαν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐγένετο ἐπιβλητικώτατη ἡ κηδεῖα τοῦ φονευθέντος ἐθελοντοῦ Ταξιάρχῃ Βενιζέλου, τὸν ὁποῖον ἐθρήνησαν Μετσοβίτισσαι γυναῖκες κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ Μετσόβου μετὰ συγκινητικώτατα μοιρολόγια.

Ἡ ἀκολουθία τῆς κηδεῖας ἐψάλη εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἀσφυκτικῶς γεμᾶτον ἀπὸ πολίτας καὶ στρατιωτικούς. Ὁ Πατριαρχικὸς Ἐξαρχος Μετσόβου ἐξεφώνησεν συγκινητικὸν ἐπικήδειον λόγον καὶ κατὰ τὴν ταφὴν τοῦ ἥρωος εἰς τὸ Ἀβερῶφειον Νεκροταφεῖον, εἰς τὴν θέσιν Γκούρα, μεταβληθὲν πρὸ τριακονταετίας εἰς γυμναστήριον, ὁ ἐκ Κρήτης καθηγητὴς Μακρῆς ἐξεφώνησε ἐπιτάφιον καὶ δεύτερον τοιοῦτον ὁ ἐκ Κρήτης ὀπλαρχηγὸς καὶ δημοσιογράφος Σταμάτης Ράλτης, ἔχοντα ὡς ἀκολουθῶς: «Μετσοβίται, τὸ πλοῖον, τὸ ὁποῖον κρατεῖ κλεισμένον τὸ στόμα τοῦ λύκου ἐχθροῦ μας, τὸ χρεωστῶμεν εἰς ἓνα πατριώτη σας (ἐννοεῖ τὸ θωρηκτὸν Ἀβέρωφ, ἀγορασθὲν διὰ χρημάτων τοῦ Με-

1. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α' δὲν εἶχεν ἀσπασθῆ τὴν ὀρθόδοξον Χριστιανικὴν Θρησκείαν, ἀλλὰ παρέμεινε Προτεστάντης (διαμαρτυρόμενος) καὶ δι' αὐτὸ ἀποκαλεῖται Θεοσεβὴς καὶ φιλόχριστος.

γάλου Ἐθνικοῦ Εὐεργέτου Γ. Ἀβέρωφ), εἰς τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν καρδίαν τοῦ ὀφείλομεν τὸ μαρμαρόλευκον Στάδιον, μέσα εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεστήθησαν καὶ πάλιν οἱ εὐγενεῖς καὶ ὠραῖοι ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων καὶ πανενδόξων προγόνων μας. Μετσοβίται! Ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔσπασε τὸν ἀνδριάντα τοῦ συμπατριώτου σας ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ ὁποία εἶναι τὸ προσκύνημα κάθε ἀνθρώπου, ποὺ καταλαβαίνει τί θὰ πῆ ἄνθρωπος. Ἡμεῖς σᾶς παραδίδομεν ἕνα νεκρόν. Διατηρήσατε τὴν μνήμην τοῦ ἀθάνατον. Στήσατε τὸ μνημεῖον τοῦ ἀκατάλυτον μέσα εἰς τὰς ψυχὰς σας καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν παιδιῶν σας καὶ τῶν παιδιῶν τῶν παιδιῶν σας. Καὶ ὅταν θὰ ἑορτάζητε, καθὼς ἔχετε καθῆκον, κάθε χρόνον τὴν χθεσινὴν μυριοπόθητον ἐλευθερωτήριον ἡμέραν, οἱ παπᾶδες σας ἄς μνημονεύσουν τὸ ὄνομα τοῦ ἐνδόξου στρατιώτου τῆς πατρίδος, τοῦ ἀγαπητοῦ μας συντρόφου Ταξιάρχου Βενιζέλου, τοῦ Θεβαίου». Ὅλαι αἱ ἐν Ἀθήναις ἐκδιδόμεναι ἡμερήσιαι ἑφημερίδες εἰς τὰ φυλλάδια τῆς 2ας Νοεμβρίου τοῦ 1912 ἐδημοσίευσαν εἰς τὴν πρώτην σελίδα καὶ εἰς περίοπτον θέσιν τὴν ἀκόλουθον εἶδησιν:

«Ἀνεκοινώθη ἐπισήμως χθὲς 1)11)1912 περὶ τὴν 2αν μ.μ. ὥραν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν ὅτι τὸ ἱστορικὸν Μέτσοβον, μετὰ ἐπτάωρον πεισματώδη μάχην, κατελήφθη. Ἐκ τῶν Τούρκων ἐφονεύθησαν 40 καὶ 81 συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι. Ἐκ τῶν ἡμετέρων εἰς ἐφονεύθη καὶ ἕξ ἐτραυματίσθησαν. Ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ Μετσόβου οὐδεὶς ἐπαθέ τι. Ἡ ἑλληνικὴ σημαία κυματίζει ἐπὶ τοῦ Φρουρίου τοῦ Μετσόβου». Τὴν χαρμόσυνον αὐτὴν εἶδησιν ὑπεδέχθησαν μὲ ἀπερίγραπτον χαρὰν καὶ ἀγαλλίασιν τὸ Πανελλήνιον καὶ μὲ μεγάλην συγκίνησιν οἱ ἐν διασπορᾷ Μετσοβίται, τόσον οἱ ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, ὅσον καὶ οἱ ἐν τῷ ἑξωτερικῷ διαμένοντες, οἱ ὁποῖοι ἔσπευσαν μὲ τηλεγραφήματα νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνην των πρὸς τὸν κυβερνήτην τῆς Ἑλλάδος Ἐλευθέριον Βενιζέλον καὶ πρὸς τὸν ἀρχιστράτηγον διάδοχον Κωνσταντῖνον διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς πατρίδος τοῦ Τσοῖτσα, τοῦ Στουρνάρα καὶ τοῦ Ἀβέρωφ ἀπὸ τὴν ἐπάρατον Τουρκικὴν δουλείαν. Παρόμοια τηλεγραφήματα ἀπέστειλε τότε καὶ ὁ χαράσων τὰς γραμμὰς αὐτὰς ἕξ ὀνόματος τῶν ἐν Φαρσάλοις διαμενόντων Μετσοβιτῶν. Ὅλαι αἱ ἐν Ἀθήναις καὶ Θεσσαλίᾳ ἐκδιδόμεναι ἡμερήσιαι ἑφημερίδες ἀφιέρωσαν τότε ἐνθουσιώδη ἄρθρα διὰ τὸ ἱστορικὸν ἐκεῖνο γεγονός καὶ ὁ πατὴρ τῆς ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας, ὁ πολὺς Βλάσιος Γαβριηλίδης, ἐκ Κων)πόλεως, ἐδημοσίευσεν πανηγυρικὸν ἄρθρον μὲ παχέα στοιχεῖα εἰς τὴν πρώτην σελίδα τῆς ἑφημερίδος του «Ἀκρόπολις» μὲ ἐπικεφαλίδα «Χαῖρε ἀκρόπολις τῆς Ἡπείρου», τὸ ὁποῖον καὶ παραθέτω διὰ τὴν ἱστορίαν:

«Τὸ Μέτσοβον τοῦ Στουρνάρα καὶ τὸ Μέτσοβον τοῦ Τσοῖτσα καὶ τὸ Μέτσοβον τοῦ Ἀβέρωφ. Τὸ Μέτσοβον, ποὺ μᾶς ἐχάρισε ἄνδρας καὶ τὸ Μέτσοβον, ποὺ μᾶς ἐχάρισε καλλιμάρμαρα μέγαρα εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὸ Μέτσοβον, ποὺ ἐφύλαξε μέσα ἀπὸ τοὺς ἐρεβώδεις χρόνους τῆς δουλείας ἀλύμαντον τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ἅ κέραια τὰ φῶτα τῆς παραδόσεως. Τὸ Μέτσοβον τῶν Ἐθνικῶν Εὐεργετῶν καὶ τὸ Μέτσοβον τῶν Ἐθνικῶν διδασκάλων δὲν εἶναι πλέον ὑπὸ τὸ πέλημα τοῦ νιζάμη καὶ τοῦ βαζουβουζοῦκου. Δὲν εἶναι πλέον κίνδυνος νὰ γίνῃ λεία τοῦ Ἀρναούτη ληστοῦ καὶ τοῦ Μουσουλμάνου δολοφόνου. Τὸ Μέτσοβον ἐλευθερώθη! Μετὰ τὴν Πρέβεζαν καὶ μετὰ τὴν Φιλιπιάδα εἶναι ἡ τρίτη Ἡπειρωτικὴ πόλις, ἕξ ἧς ἀνεμίζεται ἡ ἑλληνικὴ σημαία. Ποῖος δὲν γνωρίζει τὸ Μέτσοβον; Ποῖος ἀγνοεῖ τὰ ὑπερήφανα τέκνα του; Ποῖος ἀγνοεῖ ὅτι τὸ Μέτσοβον παρήγαγεν ἄνδρας οἵτινες ἐδώρησαν εἰς τὰς Ἀθήνας τὸ καλύτερό της Παλάτι, τὸ Πολυτεχνεῖον, τὸ θαυματουργήμα τοῦ Ἑλληνικοῦ ρυθμοῦ; Ποῖος ἀγνοεῖ ὅτι ὁ Μετσοβίτης Ἀβέρωφ μᾶς ἐχάρισε τὸ Στάδιον καὶ μᾶς ἐχάρισε πρὸ παντὸς τὸ θωρηκτόν, δι' οὗ ὑπερέχομεν θαλασσίως κατὰ τὸν παρόντα ἀγῶνα; Ὅταν πρὸ δέκα περίπου ἡμερῶν ἀνηγγέλθη ἡ πυρπόλησις τῆς Ἡπειρωτικῆς αὐτῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ συμμορίας Τουρκαλβα-

νῶν ἐδοκιμάσαμεν τραγικὴν ὀδύνην. Εὐτυχῶς ἡ εἶδησις ἐκείνη ἦτο ψευδής. Καὶ μετὰ τὴν διάψευσιν τῆς εἰδήσεως ἐκείνης μᾶς ἔρχεται ἡ χαρμόσυτος ἀγγελία τῆς ἀπελευθερώσεώς του. Ἄλλ' ὅ,τι περισσότερον μᾶς κάμνει νὰ ἀγαλλιῶμεν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι κατελήφθη ἄνευ ἀπολαύσεων. Εἰς μόνον στρατιώτης ἐφρονεῖθη καὶ ἐλάχιστοι ἐπληρώθησαν. Ἡ κατάληψις τοῦ Μετσόβου κειμένου 1.400 μέτρα ὑπὲρ τὴν θάλασσαν δὲν ἦτο ἔργον εὐχερές, οὔτε ἄμοιρον κινδύνων. Ἄλλ' εἶναι βέβαιον ὅτι αἱ στρατιωτικαὶ μας ἐπιχειρήσεις διευθύνονται μετὰ περισκέψεως καὶ μετὰ σωφροσύνης. Οὕτω συμβαίνει νὰ ἐπιτυγχάνονται ἀποτελέσματα σχεδὸν κολοσσιαῖα χωρὶς αἱ θυσίαι νὰ εἶναι ὑπεράγαν ὀδυνηραὶ. Τὸ Μέτσοβον δὲν εἶναι βεβαίως μεγάλη πόλις. Εἰς ὀκτὼ χιλιάδας ἀνέρχονται οἱ κάτοικοί του. Ἄλλ' ἡ κατάληψις του μᾶς φέρει ἐγγὺς πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Βιλαετίου, πρὸς τὰ Ἰωάννινα, ἀπέχοντα μόλις 30 χιλιόμετρα ἀπὸ τὸ Μέτσοβον, τὰ Ἰωάννινα, τῶν ὁποίων τὴν ἄλωσιν ὁ Ἑλληνισμὸς περιμένει μὲ τὸσους ἱεροὺς παλιούς, μὲ ὅσους ἐπρόσμενε τὴν πτῶσιν τῆς Μακεδονικῆς πρωτεύουσος. Χαῖρε Ἀριστάνθρωπον Μέτσοβον! Χαῖρε Ἀκρόπολις τῆς θρυλικῆς, τῆς ὠραίας Ἠλείου».

Τὴν ἐπομένην, 1ην Νοεμβρίου τοῦ 1912, ὁ διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος Μήτσας ἐκοινοποίησε προκήρυξιν πρὸς τοὺς κατοίκους τοῦ Μετσόβου, οἱ ὅποιοι ὑπεδέχθησαν ταύτην μὲ ζητωκραυγὰς καὶ δάκρυα. Παραλλήλως ὁ διοικητὴς Μήτσας συνέστησε πολιτοφυλακὴν καὶ ὅλοι οἱ δυνάμενοι Μετσοβῖται ὠπλίσθησαν μὲ γκράδες καὶ μὲ ἀνάλογα φυσίγγια. Ἀνάλογα ὅπλα ἔστειλεν ὁ διοικητὴς καὶ εἰς τὰ πέριξ τοῦ Μετσόβου χωρία Ἀνήλιον, Βουτονόσι, Μηλιά, Τούργια, Κρασιά, ὅπου ἐπίσης συνεστήθησαν πολιτοφυλακαί, τῶν ὁποίων ἔργον ἦτο νὰ φυλάττωσι νυχθημερὸν τὰς προσβάσεις τῶν χωρίων ἀπὸ αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν ἀλβανικῶν ὀρδῶν ἢ τακτικοῦ Τουρκικοῦ στρατοῦ. Μετσοβῖται πολιτοφύλακες ἀνέλαβον ἀπὸ τῆς 2ας Νοεμβρίου τὴν φρούρησιν τοῦ Μετσόβου ἐγκαταστήσαντες φυλάκια εἰς τὰς ἐπικαίρους θέσεις Τζιὰν Καρακόλ, Γκριζιν, ὅπου τὸ ἔξωκκλήσι «Ἅγιος Ἀθανάσιος» πρὸς Ἰωάννινα. Τοιοῦτοι Μετσοβῖται, πὸν ἐξετέλεσαν μὲ ἡρωϊσμὸν καὶ αὐταπάρνησιν τὸ ἀγατεθὲν εἰς αὐτοὺς ἔργον, λαβόντες κατ' ἐπανάληψιν μέρος ἀργότερον εἰς σκληρὰς περὶ τὸ Μέτσοβον μάχας ἀναφέρονται οἱ: Γεώργιος Ἀρνάνης, Βησσάρης Σούλις, Στέφος Πανάγιος, Τάσης Τέτσιος, Γούσιος Τέσσας, Νικόλαος Σιούτας, Ἀνδρέας Ναζήρης, Θεόδωρος Ναζήρης, Πέτρος Γκοδέβενος, Γεώργιος Ντάλλας, Δημήτριος Ντασοῦλας ἢ Σκιπιτάρης καὶ πολλοὶ ἄλλοι, τῶν ὁποίων μὲν διαφεύγουν τὰ ὀνόματα. Ὅλοι αἱ οἰκογένειαι τοῦ Μετσόβου ἐδέχοντο μὲ εὐχαρίστησιν εἰς τὰς οἰκίας των τοὺς γενναίους ἐλευθερωτὰς πρὸς φιλοξενίαν. Ἡ ἐν Μετσόβῳ ἐδρεύουσα Ἀβερῶφειος Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἀληθμονήτου ἱατροῦ Δημ. Ἰατροπούλου, πλείστας ὄσας ὑπηρεσίας προσενεγκόντος εἰς τὸ Μέτσοβον κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκικῆς δουλείας, ἔσπευσε νὰ διαθέσῃ μεγάλα χρηματικὰ ποσὰ ἐκ τοῦ Ἀβερῶφείου κληροδοτήματος διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ συσσιτίου τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶν ἀνταρτῶν καὶ διὰ τὴν διατροφήν των προσφύγων, οἵτινες εἶχον διαφύγει ἀπὸ τὰ πλησιέστερα Ζαγοροχώρια εἰς τὸ Μέτσοβον. Τὴν χειρονομίαν αὐτὴν τῶν Μετσοβιτῶν ἀναφέρει εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ὁ γάλλος στρατηγὸς Μπορντώ — συνταγματάρχης τῆς Γαλλικῆς ἐν Ἑλλάδι Ἀποστολῆς ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ἐντὸν τὸ 1912—ἐπισκεφθεὶς τὸ Μέτσοβον μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσίν του. Παραθέτω τὰ ἀκόλουθα σχετικὰ μὲ τὴν εὐτυχὴ καὶ ἔνδοξον ἐκείνην ἐποχὴν ἀπὸ τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Μπορντώ. «Ἀλλὰ ξαναγυρίζοντας ὀλίγον πρὸς τὰ ὀπίσω, θὰ ἀναφέρω μίαν πολὺ ἐνδιαφέρουσαν ἀποστολὴν, πὸν ἐξεπλήρωσα ἐκείνον τὸν χειμῶνα, ἀπὸ 22 Νοεμβρίου 1912 μέχρι 15 Ἰανουαρίου 1913 κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐναντίον τῶν Ἰωαννίνων. Ἦτο μία μυστικὴ ἀποστολὴ εἰς τὸ Μέτσοβον, μίαν μικρὰν κωμόπολιν μὲ 5—6 χιλ. κατοίκων. Εὐρίσκειται εἰς τὰ ὄρη τῆς Πίνδου καὶ τότε δὲν συνεδέετο μὲ κανένα ἀμαξι-

τὸν δρόμον. Ἐπρόκειτο νὰ ὀργανωθῆ ἡ λειτουργία τῆς γραμμῆς τῶν σταθμῶν μεταξὺ Καλαμπάκας καὶ Μετσόβου καὶ νὰ ἐπισκευασθῆ ὁ ἡμιονικός δρόμος, ὁ ὁποῖος διέσχισε τὴν Πίνδον καὶ ὁ ὁποῖος εἶχε γίνει σχεδὸν ἀχρησιμοποίητος λόγῳ τῆς κακοκαιρίας. Εἰς τὸ Μέτσοβον ἔπρεπε νὰ ἀποκατασταθῆ κάποια συνεννόησις μεταξὺ τῶν διαφόρων τμημάτων, τῶν Κρητικῶν ὁμάδων, τῶν Ἑλλήνων καὶ ξένων Γαριβαλδινῶν, πού ἦσαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ κ. Ρώμα, τῶν ναυτῶν (πεζο-ναυτῶν) πού εἶχαν συγκροτηθῆ εἰς μαχίμους μονάδας καὶ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ ἐνό-της διοικήσεως. Μοῦ εἶχεν ἀπαγορευθῆ νὰ ἀναλάβω οἰανδήποτε ἐπιθετικὴν ἐνέρ-γειαν. Αὐτὸ ἐχρειάσθη νὰ μοῦ τὸ ὑπενθυμίσουν δύο φορὰς ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, διότι εἶχα πολὺ μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ πολεμήσω!! Γενικῶς ἡ ἀποστολὴ ἐκείνη μοῦ ἀρῆκε μίαν ἀπὸ τὰς καλυτέρας ἀναμνήσεις μου. Μίαν νύκτα, ἐντὸς ὀλίγων ὥρῶν, ἓνα τμήμα Μηχανικοῦ ἀποκατέστησε τὴν διάβασιν τοῦ Ζυγοῦ, ὅπου τὸ στῶμα τοῦ πάγου ἦτο πολὺ παχὺ καὶ συνεχῆς εἰς ἕκτασιν πολλῶν ἑκατοντάδων μέτρων. Πρὸς στιγμὴν πού ἐπρόκειτο νὰ φύγω ἀπὸ τὸ Μέτσοβον, οἱ προύχοντες τῆς πόλεως—προφανῶς τὰ μέλη τῆς Ἀβερωφείου Ἐπιτροπῆς μὲ τὸν Ἰατρόπου-λον ἐπὶ κεφαλῆς—ἔκαμαν ἓνα διάβημα, πού μὲ συνεκίνησε πολὺ, διότι ἦτο δεῖγμα τῆς μεγάλης ἐμπιστοσύνης πρὸς ἐμέ, ἰδοὺ τί μοῦ εἶπαν: «Ὁ ἐνδοξος συμπατριώ-μας Ἀβέρωφ, ἔκαμε εἰς τὴν γενέτειράν του σημαντικὰς δωρεάς. Ἀλλὰ κάθε ἓνα ἀπ' αὐτὰ τὰ κληροδοτήματα ἔχει ὠρισμένον σκοπόν. Σήμερα τὸ Μέτσοβον εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ πρόσφυγας, πού πρέπει νὰ τοὺς στεγάσωμεν καὶ νὰ τοὺς διαθρέψω-μεν. Ὁ Ἀβέρωφ δὲν ἤμποροῦσε νὰ τὸ εἶχε προβλέψει αὐτό. Νομίζετε σεῖς ὅτι μποροῦμε νὰ διαθέσωμεν ὑπὲρ τῶν προσφύγων τὸ ποσὸν πού εἶχεν ὀρισθῆ δι' ἄλλον σκοπόν; Τοὺς καθησύχασα μὲ τὴν σκέψιν ὅτι ἂν ὁ Ἀβέρωφ μποροῦσε νὰ παρουσιασθῆ ξαφνικὰ, ἀσφαλῶς θὰ ἔδιδε τὴν ἀδειαν πού ἐπιβάλλουν αἱ περι-στάσεις. Διερωτᾶται κανεὶς πῶς αὐτὰ τὰ μέρη μπόρεσαν νὰ μείνουν τόσον καιρὸ ἔξω ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν κράτος».—Τὴν 2αν Νοεμβρίου 1912 ὁ διοικητὴς Μήτσας ἀπέστειλε τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα πρὸς τὸ Ἀρχηγεῖον Στρατιᾶς Ἡπείρου εἰς Ἄρταν: «Ἐπὶ τηλεγραφικῆς διαταγῆς σας ἀναφέρω ὅτι ἀνέφερα ἤδη τὰ τῆς δι-εξαχθείσης μάχης καὶ καταλήψεως τοῦ Μετσόβου. Ἐνθουσιασμός καὶ ὑποδοχὴ κατοίκων ἀπερίγραπτος. Χθὲς ἐτελέσθη δοξολογία χοροστατοῦντος Ἐξάρχου. Ἐ-ψάλη Πολυχρόνιον—Πόλις πανηγυρίζει. Δύναμις ἀποσπάσματος 340 ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται. Ἐλήφθησαν μέτρα κατάλληλα διὰ περίχωρα καὶ ἄμυναν πόλεως ἐξ ἐνδεχομένης ἐπιδρομῆς ἐκ διευθύνσεως Χρυσοβίτης—Δρίσκου, ὅπου, ὡς ἐπλη-ροφορήθημεν ὑπάρχει, ἐχθρὸς ἀγνώστου δυνάμεως. Ζαγοροχώρια ἀπέστειλα ὑ-παρχηγὸν Παπανίκου. Μήτσας».

Καὶ πράγματι, ὁ διοικητὴς Μήτσας ἐκοινοποίησε τὴν ἀκόλουθον διαταγὴν εἰς τὸν ὀπλαρχηγὸν τῶν Ἡπειρωτῶν ἐθελοντῶν Νώνταν Παπανίκου: «Ἀναχωρή-σατε πάραυτα πρὸς τὴν διεύθυνσιν Βουτινοσί—Χρυσοβίτσα—Γρεββενίτι—Φλαμ-πουράρι καὶ ἐκεῖθεν ὅπου ἡ ἀνάγκη σᾶς καλέσει, ὅπως ὑπερασπίσητε καὶ δια-σώσητε τοὺς ὁμοφύλους μας ἀπὸ τῶν Τουρκικῶν ὄρδων, συνεννοούμενοι μετὰ τοῦ ὀπλαρχηγοῦ Καραγεώργου, ὅστις ἀμύνεται κατ' αὐτῶν εἰς Φλαμπουράρι. Φροντί-σατε διὰ καταλλήλων καὶ ἀσφαλῶν ἀπεσταλμένων νὰ μὲ πληροφορηθῆτε συχνὰ περὶ τῶν ἐνεργειῶν σας, ὡς καὶ περὶ τῶν δυνάμεων, τῶν κινήσεων καὶ τῶν πιθανῶν προθέσεων τοῦ ἐχθροῦ». Καὶ πράγματι ὁ Παπανίκου ἔσπευσεν εἰς Φλαμπουράρι, ὅπου ὁ ὀπλαρχηγὸς Καραγεώργος ἐμάχετο ἐναντίον ἀτάκτων Τουρκαλβανῶν, ὀδη-γούμενων δυστυχῶς ὑπὸ τινῶν Ρουμανιζόντων τῆς Βωβούσης. Ἐνῶ λοιπὸν οἱ δύο ὀπλαρχηγοὶ Καραγεώργος καὶ Παπανίπου ἐμάχοντο καὶ προσεπάθουν νὰ ἀναχαι-τίσουν τὴν πρὸς τὸ Μέτσοβον κάθοδον τῶν ἀτάκτων Τουρκαλβανῶν, ὁ περιβόητος Μπεκῆρ Ἀγᾶς, τὴν 3ην Νοεμβρίου κατώρθωσε νὰ ἀνακαταλάβῃ τὰ Γρεββενά, ἅ-τινα εἶχον ἀπελευθερωθῆ ἀπὸ Ἑλληνικὰ ἀνταρτικὰ σώματα. Εὐθὺς ὡς ἐγνώσθη

ἡ ἀνακατάληψις τῶν Γρεβενῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὁ Μήτσας διετάχθη νὰ λάβῃ ὅλα τὰ ἐπιβαλλόμενα ὑπὸ τῶν περιστάσεων μέτρα καὶ ἀσφάλισι τὸ Μέτσοβον ἐκ τῆς κατευθύνσεως ταύτης. Πρὸς τοῦτο ἀφήσας εἰς Μέτσοβον δύναμιν 200 ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν ὑπολοχαγὸν Νικ. Δεπάσαν, κατηθύνθη μὲ τὰς ὑπολοίπους δυνάμεις του τὴν 5ην Νοεμβρίου εἰς Μηλιὰν καὶ Κρασιὰν—Τούργια Κρασιὰ. Ἐπέστρεψεν ὁμοῦς ἐκεῖθεν εἰς Μέτσοβον τὴν 7ην Νοεμβρίου κατόπιν πληροφοριῶν ὅτι Τουρκικὸς τακτικὸς στρατὸς βαδίζει ἐξ Ἰωαννίνων κατὰ Μετσόβου, μὲ διαταγὴν νὰ ἀνακαταλάβῃ αὐτὸ πάση θυσίᾳ. Πρὶν ἐκκινήσει ἐκ Μετσόβου διὰ Μηλιὰν ὁ Μήτσας ἀπέστειλεν εἰς Ἀστυνομικὸν Ὑποδιευθυντὴν Καλαμπάκας τὸ ἀκόλουθον ἐπιείγον τηλεγράφημα: «Εἰδοποιήσατε ἀμέσως Κρήτας ὅπως ἀναχωρήσωσι πάραυτα καὶ κατευθυνθῶσι διὰ συντομωτέρας ὁδοῦ εἰς Μηλιὰν, ὅπου ἀπέστειλα δυνάμεις». Ὄταν δὲ ἔφθασεν εἰς Μηλιὰν καὶ ὑπεχρεώθη νὰ ἐπιστρέψῃ τὸ ταχύτερον εἰς Μέτσοβον ἔστειλε τὸ ἀκόλουθον τηλεγράφημα εἰς τοὺς Κρήτας ὀπλαρχηγούς Κλειδῆν, Μπαλαντίνον καὶ Μαλανδράκη, οἵτινες εἶχον τοποθετηθῆ εἰς Τούργια—Κρασιὰν: «Ὁ προσπαθῶν νὰ διαβῇ τὴν γέφυραν Σπανοῦ ἐχθρὸς ἐπέστρεψεν ἄπρακτος εἰς Γρεβενὰ ἀπὸ χθὲς ἑσπέραν. Οὐδεμία μετὰ τοῦτο ἔνδειξις προελάσεώς του πρὸς νότον ἐξεδηλώθη. Ἐχθρὸς δυνάμεως τάγματος προερχόμενος ἐξ Ἰωαννίνων—Δρίσκου, διέβη Μπαλντούμαν ποταμὸν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Μέτσοβον. Τὰ ἐν Κρασιᾷ ἐθελοντικὰ σώματα Κλειδῆ, Μπαλαντίνου καὶ Μαλανδράκη θέλουσιν ἐπιστρέψῃ ἀμέσως εἰς Μηλιὰν. Διανυκτερεύοντες δὲ ἀπόψε πρὸς ἀνάπαυσιν ἐνταῦθα, θὰ ἀναχωρήσωσιν αὔριον 7ην πρωϊνὴν ὥραν μετὰ τῆς διμοιρίας τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Κυβράκου (Χρήστου) πρὸς Μέτσοβον. Ἐὰν καθ' ὁδὸν πληροφορηθοῦν ὅτι μάχη διεξάγεται πρὸς Δρεβεντίστα—Βουτονόσι, δὲν θὰ εἰσέλθωσιν εἰς Μέτσοβον, ἀλλὰ θὰ προχωρήσωσιν διὰ τοῦ ἐξωκκλησίου «Προφήτης Ἡλίας» καὶ «Καλλιγόμενο Ἀλῶνι» Β.Δ. τοῦ Μετσόβου, εἰς Βουιονόσι, Τρία Χόνια, ἵνα ἐπιτεθῶσι πλευρικῶς ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ἀποστέλλοντες ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς κινήσεώς των πρὸς ἡμᾶς ἀγγελιοφόρον, ἵνα ἀναφέρῃ τοῦτο. Τὰ σήμερον ἀφικνούμενα εἰς Μηλιὰν ἐκ Καλαμπάκας Σώματα Κριάρη, Μπιδράκη καὶ Βελουδάκη θὰ παραμείνωσιν ἐνταῦθα μέχρι νεωτέρας διαταγῆς ἀποσπῶντα τμήμα ἐκ 50 περίπου ἀνδρῶν εἰς Κρασιὰν. Ἐντολὴ τῶν ἀνωτέρων σωμάτων ἐστὶν ἡ ἀσφάλεια τῆς ὁδοῦ Γρεβενῶν—Μετσόβου ἀπὸ πάσης τυχόν ἀπὸ Βορρᾶ προελάσεως ἐχθροῦ ἐν τῷ μέλλοντι, καταλαμβάνοντα πρὸς τοῦτο τὴν μεταξὺ Κρασιᾶς—Μηλιᾶς στενωπὸν ἢ ὅπου ἄλλοῦ παραστῆ ἀνάγκη καὶ κανονίζοντα τὰς ἐνεργείας των ἀναλόγως τῶν κινήσεων καὶ προθέσεων τοῦ ἐχθροῦ. Θέλουσι διατελεῖ συνεπῶς εἰς στενὸν σύνδεσμον μεθ' ἡμῶν χρησιμοποιοῦντα πρὸς τοῦτο τὰς πολιτοφυλακὰς Μηλιᾶς. Μηλιὰ 7—11—1912, Μήτσας».

(Συνεχίζεται)

ΑΝΘΙΜΟΣ Ο Ζ' ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Κατὰ τὴν ἐποχὴν λοιπὸν ταύτην, καθ' ἣν ἐχίρηνεν ὁ Πατριαρχικὸς Θρόνος διὰ τῆς παραιτήσεως τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου τοῦ Η', δύο ἦσαν αἱ ἰσχυραὶ προσωπικότητες, αἱ διεκδικοῦσαι τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον· ἡ τοῦ αἰοιδίμου τέως Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ' τοῦ αὐτοεξορίστου εἰς Ἅγιον Ὄρος καὶ ἡ τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας αἰοιδίμου Γερμανοῦ, ἀσχέτως ἂν ἡ ἐκλογή τοῦ δευτέρου θὰ προσέκρουε εἰς τὴν ἐπίμονον ἄρνησιν τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἐχούσης τὸ δικαίωμα νὰ διαγράφη ἐκ τοῦ πίνακος τῶν ὑποψηφίων, ὅσους δῆποτε ἐκ τούτων ἠθελε.

Προτοῦ λοιπὸν ἴδωμεν πῶς ἐγένετο ἡ ἐκλογή αὕτη, καθ' ἣν ὄλως ἀπροόπτως, ἴσως δὲ καὶ ἐν παντελεὶ ἀγνοίᾳ αὐτοῦ, ἀνεδείχθη Πατριάρχης ὁ ἡμέτερος αἰοιδίμος Ἄνθιμος ὁ Ζ', ὡς ἴδωμεν πρῶτον τὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐκάστοτε Πατριάρχου. Ἀσφαλῶς ὁ τρόπος αὐτὸς εἶναι ὁ μᾶλλον ἐνδεδειγμένος καὶ διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἑλλάδος μας, ἵνα προλαμβάνωνται θλιβερὰ ἐπακόλουθα, οἷα τὰ τελευταῖα, τὰ ὁποῖα συνεκλόνησαν καὶ συνετάραξαν πᾶσαν Χριστιανικὴν ψυχὴν, λίαν ἐπιζήμιον καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ διὰ τὸ Ἔθνος.

Ἴνα λοιπὸν γίνῃ ἐκλογή Πατριάρχου συνήροχετο ἡ Ἐθνικὴ Ἐκλογικὴ Συνέλευσις εἰς πρῶτην συνεδρίαν διὰ νὰ συντάξῃ πρῶτον τὸν Πίνακα ὑποψηφίων Πατριαρχῶν, ὅστις ὑπεβάλλετο εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Θερησκευμάτων καὶ Ἐκπαιδεύσεως τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Οὗτος ἐπεστρέφετο εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ἐγκριμένος, ἢ ὡς εἶχε ἢ μὲ διαγραφὴν ἐξ αὐτοῦ τῶν ἀνεπιθυμητῶν εἰς αὐτὸ ὑποψηφίων.

* Συνέχεια ἐκ τοῦ 121—122 τεύχους. σελ. 393.

Εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ Πίνακος ὑποψηφίων ἐλάμβανον μέρος:

α') Οἱ ἐν ταῖς Ἐπαρχίαις ἀρχιερεῖς διὰ τῆς ἀποστολῆς εἰς τὰ Πατριαρχεῖα ψηφοδελτίου ἐσφραγισμένου ἐντὸς φακέλλου περιέχοντος τὸ ὄνομα τοῦ ὑποψηφίου τῆς προτιμῆσεώς των.

β') Οἱ 12 ἀρχιερεῖς, οἱ ἀποτελοῦντες τὴν ἐν τοῖς Πατριαρχείοις Ἱερὰν Σύνοδον.

γ') Οἱ ἐνδημοῦντες παρὰ τῆ Ἱερᾶ Συνόδου ἀρχιερεῖς.

δ') Τρεῖς ἀνώτατοι Πατριαρχικοὶ ὑπάλληλοι.

ε') Τὰ 8 μέλη τοῦ Δ.Ε.Μ. Συμβουλίου.

στ') Τρεῖς Πολιτικοὶ βαθμοῦχοι καὶ δύο στρατιωτικοὶ (Χριστιανοί).

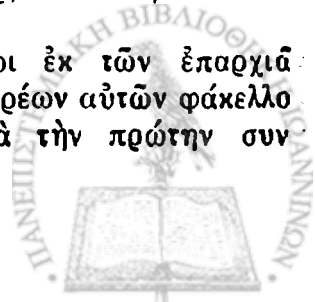
ζ') Εἷς ἀντιπρόσωπος τῆς τότε ἡγεμονίας Σάμου.

η') Τέσσαρα μέλη ἐκ τοῦ Ἐπιστημονικοῦ κόσμου καὶ πέντε ἐκ τοῦ ἐμπορικοῦ τοιοῦτου.

θ') Δύο ἀντιπρόσωποι ἐνοριῶν Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἷς ἀντιπρόσωπος Τραπεζῶν.

ι') Δέκα ἀντιπρόσωποι συντεχνιῶν ἑλκων τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπαγγελμάτων (ζαχαροπλαστῶν, ἀρτοποιῶν, οἰκοδόμων, ραπτῶν κλπ.) καὶ εἴκοσι ὀκτὼ ἀντιπρόσωποι τῶν κάτωθι μεγαλυτέρων ἐπαρχιῶν (εἷς ἐξ ἐκάστης): Καισαρείας, Ἐφέσου, Ἡρακλείας, Κυζίκου, Νικομηδείας, Νικαίας, Χαλκηδόνος, Δέρκων, Θεσσαλονίκης, Ἀδριανουπόλεως, Ἀμασείας, Ἰααννίνων, Προύσης, Πελαγονίας, Βοσνίας, Κρήτης, Τραπεζοῦντος, Φιλιππουπόλεως, Σμύρνης, Μυτιλήνης, Χίου, Βάρνης, Σκιπείων, Νεοκαισαρείας, Ἰκονίου, Πισιδίας, Ρόδου καὶ Σερρών.

Οἱ ἀποστελλόμενοι ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν ὑπὸ τῶν ἁγίων ἀρχιερέων αὐτῶν φάκελλο ἀπεσφραγίζοντο κατὰ τὴν πρώτην συν-

Βασιν τῆς ἐκλογικῆς ταύτης Συνελεύσεως, οἱ δὲ ὄνόματα τῶν εἰς τὰ ψηφοδέλτια ὑποψηφίων ἐνεγράφοντο εἰς τὸν τότε συντασμενον πίνακα ὑποψηφίων Πατριαρχῶν. Ἡ ἐκλογικὴ αὕτη Ἐθνοσυνέλευσις εἶχε τὸ καίωμα, νὰ συντάσῃ καὶ συμπληρωμάτων πίνακα ὑποψηφίων, τῇ προτάσει τοῦ χριστοῦ τοῦ 1)3 τῶν κληρικῶν αὐτῆς μετ' ὃ ὑπεβάλλοντο οἱ πίνακες οὗτοι ἐπὶ τὴν ὑψηλὴν Πύλην διὰ τὴν ἔγκρισιν ἢ οὐτω. ἔληγεν ἡ πρώτη διαδικασία τῆς ἐπιβολῆς.

Ἦδη ἄς ἐπανέλθωμεν νὰ ἴδωμεν τὰ ἀμειψθέντα κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίαν τῆς Ἐθνικῆς ταύτης Συνελεύσεως, ἥ ἦν ἔλαβε χώραν ἡ πρότασις τοῦ αἰοῦ Ἄνθιμου.

Αὕτη συνῆλθεν εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τὴν 17ην Ἰανουαρίου 1895. Ὅτε ἀπεσφραγίσθησαν οἱ φάκελλοι ὑπὸ τοῦ Πανοσιολογιστάτου ἀρχιερατῆ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου καὶ τῶν δύο ἄλλων μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς, τῆς ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως ἐκλεγείσης, ὑπῆρχον ἐν τοῖς ψηφοδέλτιοις ἀναγεγραμμένα δέκα ὀκτὼ ὄνόματα ὑποψηφίων ἐν οἷς, ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὴν πρώτην εἶσαν κατεῖχον αἱ ὑποψηφιότητες τῶν αἰοῦ Ἰωακείμου, πρώην Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Ἰωακείμου τοῦ Γ' καὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Γερμανοῦ. Δὲν ἦτο ἔμεταξὺ τῶν λοιπῶν ὑποψηφίων ὁ φίλος καίμιμος πρὸς τὸν Ἡρακλείας Γερμανὸν ἀμετέρος Ἄνθιμος. Ὁ αἰοῦ Γερμανός, ὑποψιασθεὶς ὅτι θὰ διεγράφετο οὗτος πρὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἐπιθυμῶν δὲ ἵνα γένῃ νέος Πατριάρχης ἀνήκη εἰς τὸ ἰδικόν του ἀποβιάλλον, ἔπεισε τοὺς ὑπ' αὐτὸν Μητροπολίτας τῆς Ἱερᾶς Συνόδου νὰ προτείνωσι καὶ τὸν αἰοῦ Ἄνθιμον.

Οἱ πίνακες οὗτοι—ὁ πρῶτος καὶ ὁ συμπληρωματικὸς—ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην. Ὅτε μετὰ τινὰς ἡμέρας ἐπεστράφησαν οὗτοι εἰς τὰ Πατριαρχεῖα, ἔλαβον διαγραφὴν τούτων, ὡς ἀνεπιθύμητοι, ὁ Μητροπολίτης Ἡρακλείας Γερμανός—ὡς ἀνεμένετο—ὁ Κοισαρείας Ἰωάννης, ὁ Δέρκων Καλλίνικος, ὁ Ἀδριανουπόλεως Κύριλλος, ὁ Ἰωαννίνων Γρηγόριος, ὁ Σμύρνης Βασίλειος καὶ ὁ Αἴνου Λουκάς.

Τότε ὁ αἰοῦ Ἡρακλείας Γερμανός

ἐκινήθη δραστηρίως, τόσον παρὰ τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρχιερεῦσιν ὅσον καὶ παρὰ τοῖς λαϊκοῖς, ἵνα κατὰ τὴν μέλλουσαν δευτέραν συνεδρίασιν, καθ' ἣν θὰ ἐλάμβανε χώραν ἡ ἐκλογή τοῦ Πατριάρχου ὑποστηριχθῇ ἡ ὑποψηφιότης τοῦ φίλου του Ἄνθιμου. Ὁρίσθη πρὸς τοῦτο, ἵνα ἡ δευτέρα αὕτη συνεδρίασις λάβῃ χώραν τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου ἡμέραν Παρασκευὴν καὶ ὥραν 5ην πρωϊνὴν (Βυζαντινὴν ὥραν).

Κατὰ ταύτην, συμφώνως μὲ τοὺς Πατριαρχικοὺς κανονισμοὺς, ἐψήφισαν ἅπαντα τὰ ἀποτελοῦντα τὴν ἐκλογικὴν Ἐθνικὴν Συνέλευσιν μέλη, κληρικὰ καὶ Λαϊκά, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς ἐν λόγῳ ψηφοφορίας μετὰ τοῦ περιεχομένου τῶν ψηφοδελτίων τῶν ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Μητροπολιτῶν, εὐρέθη ἔχον ὡς ἀκολούθως:

Ἐπὶ τοῦ τέως Πατριάρχου Ἰωακείμου τοῦ Γ' ψῆφοι 67.

Ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Λέρου καὶ Καλύμνου Ἄνθιμου ψῆφοι 63.

Ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Δρυϊνουπόλεως Γρηγορίου ψῆφοι 59.

Ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Ἰωάννου ψῆφοι 20.

Ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἀθανασίου ψῆφοι 19.

Ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Κυζίκου Νικοδήμου ψῆφοι 18.

Ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἐφέσου Κωνσταντίνου ψῆφοι 4.

Ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Προύσης Ναθαναὴλ ψῆφοι 2.

Ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Μηθύμνης Νικηφόρου ψῆφοι 2.

Συμφώνως λοιπὸν μὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ θέσμια, ἰσχύοντα καὶ σήμερον, τόσον διὰ τὴν ἐκλογὴν Πατριαρχῶν, ὅσον καὶ Μητροπολιτῶν, κατηρτίσθη τὸ τριπρόσωπον ψηφοδέλτιον, τὸ περιλαμβάνον τοὺς τρεῖς πρώτους πλειοψηφοῦντας. Μεταξὺ αὐτῶν θὰ ἐξελέγετο ὑπὸ μόνον τῶν κληρικῶν μελῶν ὁ νέος Πατριάρχης.

Ἰδωμεν πῶς γράφει τὰ τῆς τοιαύτης ἐκλογῆς ἡ τότε ἐκδιδομένη ἐν Κωνσταντιπόλει ἡμερησία ἑφημερὶς «Νεολόγος» εἰς ὑπ' ἀριθ. 7644 φύλλον της.

«...Τὰ ὄνόματα τούτων λαβόντες οἱ Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς κατήλθον

εἰς τὸν Πάνσεπτον Ναὸν τοῦ Μεγαλομάγρου Γεωργίου, ἔνθα παρόντων καὶ πάντων τῶν λαϊκῶν μελῶν τῆς ἐκλογικῆς Συνελεύσεως, ἐγένετο ἡ νενομισμένη ἱερὰ τελετὴ ὑπὸ τοῦ Σεβασμιωτάτου Τοποτηρητοῦ, μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁποίας ὠρίσθησαν ψηφοδέκται οἱ Μητροπολίται Νικοπόλεως καὶ Αἴνου. Διαλογῆς τῶν φήφων γενομένης—ἐψήφισαν μόνον οἱ 15 ἄρχιερεῖς—ἐλαβον: Ὁ μὲν τέως Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ΄ ψήφους 6. Ὁ δὲ Μητροπολίτης Λέρου καὶ Καλύμνου Ἄνθιμος ψήφους 9.

Οὕτω λοιπὸν ἐξελέγη Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ὁ Λέρου καὶ Καλύμνου Ἄνθιμος ὁ Ζ΄».

Οἱ ψηφίσαντες ὑπὲρ τοῦ αἰοιδίου Ἄνθιμου Μητροπολίται ἦσαν: Ὁ Ἡρακλείας, Νικομηδείας, Νικαίας, Νικοπόλεως, Βελεγράδων, Γρεβενῶν, Ἐλασσόνας, Ἐλευθερουπόλεως καὶ Νευροκοπίου, τὸ δὲ ἀποτέλεσμα γράφει ἡ «Ἐκκλησ. Ἀλήθεια τῆς 27 Ἰανουαρίου 1895, σελ. 47» ἐγένετο διὰ βοῆς, χειροκροτημάτων καὶ ζωηροτάτων ἐπευφημιῶν δεκτόν.

Ὡς ἦτο ἐπόμενον, τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ὀφειλόμενον εἰς τὰς ἐνεργείας τοῦ Ἡρακλείας Γερμανοῦ, δεινοῦ πολεμίου τοῦ αἰοιδίου πρώην Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ΄, ἐξέπληξε καὶ κατέπληξε πολλούς, διότι ὁ Ἄνθιμος ἦτο σχεδὸν ἄγνωστος εἰς τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει οἰκοῦντας.

Τὴν ἐπομένην ἡ Μεγάλη Πρωτοσυγγελία ἀπηύθυνε τὸ ὑπ' ἀριθ. 235 ἔγγραφο πρὸς τοὺς Θεοφιλεστάτους Ἐπισκόπους, ὀσιωτάτους προϊσταμένους καὶ λοιποὺς εὐλαβεστάτους τῶν ἱερῶν Ἐκκλησιῶν Πόλεως Γαλατᾶ καὶ Καταστένου, δι' οὗ ἐγνώριζεν ὅτι τῇ «ἐπικλήσει τοῦ Τελετουργικοῦ Πνεύματος ἀνεδείχθη Πατριάρχης καὶ Δεσπότης ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Λέρου καὶ Καλύμνου κ. Ἄνθιμος» ἐνετέλλοντο δέ: «ἵνα ἐν πάσαις ταῖς ἱεροπραξίαις μνημονεύηται τὸ ὄνομα τῆς Α.Θ.Π. τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου Ἄνθιμου».

Τὴν ἐκλογὴν του ὡς Πατριάρχου ἐσπευσαν ἵνα καταστήσουν εἰς Αὐτὸν γνωστήν διὰ τηλεγραφημάτων ὅτε Σεβασμιώτατος Τοποτηρητὴς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου Ναθαναὴλ καὶ οἱ ἑννέα ἄρχιερεῖς, οἱ

δόντες τὰς ψήφους των ὑπὲρ Αὐτοῦ.

Οὗτος ἀπήντησεν τηλεγραφικῶς, εἰς μὲν τὸν Τοποτηρητὴν οὕτως:

«Κτίτοι τὸ φορτίον, τὸ ἀνατεθὲν ἡμῖν ὑπὸ τῶν Λογάδων τοῦ Γένους καὶ τῶν σεβασμιωτάτων ἄρχιερέων εἶναι βαρὺ, ὑπερβαῖνον τὰς ἀσθενεῖς ἡμῶν δυνάμεις, ἐν τούτοις, πεποιθότες εἰς τὸν εἰπόντα: «Ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» καὶ ἐπὶ τὴν ἀδελφικὴν σύμπραξιν τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων καὶ τῶν λογάδων τοῦ Γένους, ἀναλαμβάνομεν αὐτὸ, ἀσπαζόμενοι καὶ εὐχόμενοι Ὑμᾶς.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἄνθιμος»

Εἰς δὲ τοὺς ἑννέα ἄρχιερεῖς ἀπήντησεν διὰ τοῦ κατωτέρω:

«Λαβόντες ἡμέτερον τηλεγράφημα ἀγγέλλον ἡμῖν τὴν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ἀνάρρησιν, ἐγκαρδίως εὐχαριστοῦμεν Ὑμᾶς. Ἡ παρὰ τῶν Σεβασμιωτάτων ἐν Χριστῶ ἀδελφῶν καὶ λογάδων τοῦ Γένους ἀνατεθεῖσα ἡμῖν διακονία τυγχάνει ἀνωτέρα τῶν δυνάμεων ἡμῶν, ἀλλὰ πεποιθότες, τὸ μὲν, τῷ εἰπόντι: «Ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται» τὸ δέ, τῇ ἀδελφικῇ ἀρωγῇ Ὑμῶν καὶ τῶν λογάδων τοῦ Γένους, θαρρουντῶς εὐγνωμόνως ἀποδεχόμενοι, ἀσπαζόμενοι ὑμᾶς ἀδελφικῶς.

Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἄνθιμος»

Ἄτυχές δέον νὰ θεωρηθῇ τὸ συγχαρτήριον τηλεγράφημα τῶν ὡς ἄνω ἄρχιερέων, διότι τοῦτο, ἀντὶ νὰ γεφυρώσῃ τὸ χάσμα μεταξὺ τῶν δύο διισταμένων περὶ τὸ Οἰκουμενικὸν θρόνον μερίδων, συνετέλεσεν ἵνα τοῦτο διευρυνθῇ ἐπικινδύνως. Ἡ ἐκλεγείσα Πατριάρχης ἦτο τοιοῦτος ἀπάσχη τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ οὐχὶ μίας μερίδος ὡς ἄφηγε νὰ ἐννοηθῇ τὸ παρὰ τούτοις σταλὲν τηλεγράφημα.

Μετὰ ταῦτα ἡ Ἱερὰ Σύνοδος ἐξέλεξε τετραμελῆ Ἐπιτροπὴν ἐκ δύο Μητροπολιτῶν καὶ δύο μελῶν τοῦ Δ.Ε.Μ. Συμβολίου, ἵνα μεταβῇ εἰς Κάλυμνον νὰ παραλάβῃ τιμητικῶς τὸν νέον Πατριάρχην. Ἀπὸ τῆς ἀνεχώρησε διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου «Χίος» Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Κάλυμνον προητοιμάσθη τὰ ἀποχαιρετιστήρια τοῦ μέχρι χθὲς Με

ροπολίτου των. (Ἀνάγνωθι ὑπ' ἀριθ. 644 φύλλον Ἐφημερίδος «Νεολόγος».)

Καίτοι ὀλιγοχρόνιον ἦτο τὸ διάστημα τῆς ποιμαντορίας τοῦ ἀοιδίμου Ἀνθίμου εἰς τὰς ἀπομεμακρυσμένας ταύτας νήσους Ἰάλυμνον καὶ Λέρον, ἐν τούτοις ἦτο πλουσιώτατον εἰς ἀπόδοσιν. Τούτου ἕνεκεν ὁ περχόμενος ἀρχιερεὺς εἶχεν ἀποσπάσει ἀέριστον τὴν ἀγάπην, ἐκτίμησιν καὶ σεβασμὸν τοῦ ἐκεῖ ποιμνίου του. Τῇ πρωτοουλίᾳ τῶν Τοπικῶν Ἀρχῶν ἀπεφασίσθη, νὰ τελεσθῇ ἐπὶ τῇ ἀναχωρήσει του δοξολογία.

«Τούτου γνωσθέντος» γράφει ὁ «Νεολόγος» «γυναῖκες, ἄνδρες καὶ παιδιά ἐκ πάντων τῶν μερῶν τῆς νήσου, ἀπὸ τὴν ἐπέεραν τῆς Παρασκευῆς μέχρι τὴν πρωίαν τοῦ Σαββάτου κατέκλυζον, οἱ μὲν τὸν Πατριαρχικὸν οἶκον, οἱ δὲ τὸν Μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος, ἐνθα ἠγγέλθη, ὅτι ἐμελλε νὰ τελεσθῇ ἡν πρωίαν πάνδημος δέησις ὑπὲρ εὐδοκίᾳ τῆς Α.Θ. Παναγιότητος καὶ ἀποχαιτισμὸς πρὸς τὸ τέως ποιμνιον Αὐτῆς».

Κατὰ τὴν πάνδημον ταύτην δοξολογίαν, καθ' ἣν ἔλαβον χώραν λίαν συγκινητικαὶ ἐκδηλώσεις ἐπὶ τῇ προώρῳ ἀναχωρήσει τοῦ τόσον συμπαθοῦς των καὶ ἐκλεκτοῦ Ποιμενάρχου, οὗτος διὰ συγκινητικῆς προσομιλίας, ἀρχομένης οὕτω, ἀπεχαιρέτησεν αὐτούς:

«Εἶρη ἦν ἡν τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἶρη ἦν ἡν ἀφήμι ὑμῖν.....».

Εἰς τὸν τοσοῦτον συγκινητικὸν λόγον τοῦ διὰ τὴν Ὑψίστην Θεῖαν ἀποστολὴν τοῦ ἀπερχομένου ἀοιδίμου Ἀνθίμου ἀπήντησεν ὁ Δήμαρχος τῆς πόλεως, αἰμίμητος Θέμελης Ὀλυμπίτης, ἐκφράσας τὰ κατακλύζοντα τὰς καρδίας τῶν πιστῶν αἰσθήματα εὐλαβείας καὶ εὐχνωμοσύνης πρὸς τὴν Α.Θ. Παναγιότητα».

Ταῦτα γράφει εἰς τὸ ὡς ἄνω φύλλον τῆς ἐφημερίδος του ὁ αἰμίμητος διευθυντὴς τῆς Σταυρὸς Βουτυράς, ὁ ἀμερόληπτος καὶ ἀνεπηρέαστος οὗτος δημοσιογράφος, ὅστις, καθ' ἅπαν τὸ διετὲς πολυτάροχον διάστημα τῆς Πατριαρχείας τοῦ Ἀνθίμου, ἔστη ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀντιμαχομένων μερῶν καί, ἀντικειμενικῶς κρίνων, παρου-

σιάζει εἰς ἡμᾶς τὴν πραγματικότητα τῆς τότε ἐκρύθμου καὶ ἀνωμαλοῦ καταστάσεως.

Οὕτω προπεμφθεὶς μὲ δάκρυα χαρᾶς καὶ εὐγνωμοσύνης ὑπὸ τοῦ πομνίου του ὁ νέος Πατριάρχης, ἐπέβη τοῦ ἀτμοπλοίου «Χίος» καὶ ἀνεχώρησε διὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐν μέσῳ τρικυμιώδους θαλάσσης. Τούτον προὑπήντησε τιμητικῶς ἀναχθεῖσα εἰς τὸ πέλαγος ἑτέρα τετραμελὴς ἐπιτροπή, ἐκ τοῦ Συνοδικοῦ Ἀρχιερέως Μηθύμνης Νικηφόρου, τοῦ Μεγάλου Πρωτοσυγκέλου Γερβασίου, τοῦ Ἀρχιεπιγραμματέως Κυρίλλου καὶ τοῦ Μεγάλου Ἐκκλησιαάρχου Καλλινίκου. Αὕτη ἀνελθοῦσα εἰς τὸ εἰς τὸν λιμένα τοῦ Γαλατᾶ ἀγκυροβολῆσαν ἀτμόπλοιοι, ἠσπάσατο τὴν δεξιὰν τῆς Α.Θ. Παναγιότητος καὶ ηὐχέθη Αὐτῇ τὸ «Ὡς ἐὺ παρῆσθη».

Μετὰ ταῦτα ἀνῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον δευτέρα ἐξ Ἡπειρωτῶν ἐπιτροπή, ἣτις ἠγεῖτο ὁ νεαρὸς λόγιος Ἡπειρώτης Λεωνίδας, ὅστις προσεφώνησε τὸν νέον Ἡπειρωτὴν Πατριάρχην, ἐκδηλώσας «τὴν χαρὰν πάντων τῶν Ἡπειρωτῶν διὰ τὴν εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν θρόνον ἀνάρρησιν ἐκλεκτοῦ τέκνου τῆς Ἡπείρου καὶ δὴ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως Ἰωαννίνων, ἐν ἣ ἐγεννήθη, καὶ ἀνεράφη».

Εἰς ἀμφοτέρας τὰς ἐπιτροπὰς ἀπήντησεν ὁ Πατριάρχης καταλλήλως, εἰς δὲ τὴν ἐξ Ἡπειρωτῶν ἐπιτροπὴν εἶπε καὶ ταῦτα: «Τὸ Ἔθνος προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὴν πηδαλιούχησιν τοῦ σκάφους τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅτι δὲν ἀνήκει τοῦ λοιποῦ οὔτε εἰς τὰ Ἰωάννινα οὔτε εἰς τὴν Ἡπειρον ἀλλ' εἰς ὅλονκληρον τὸ Ἔθνος».

Ἐπιπολαίως τις ἐξετάζων τὴν ἀπάντησιν ταύτην ἴσως νὰ κατακρίνη τὸν ἀοιδίμον Πατριάρχην διὰ τὴν ὠμὴν ταύτην ἀλήθειαν, τὴν ὁποῖαν εἶπε πρὸς τοὺς Ἡπειρώτας. Εἶπε ταύτην οὐχὶ διότι ἔπαυσε νὰ πονῆ, ἀγαπᾷ καὶ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν Ἡπειρον, ἀλλὰ διὰ νὰ προφυλάξῃ αὐτοὺς ἀπὸ ἀτοπήματα καὶ ὀλισθήματα, ἅτινα ἠδύναντο νὰ μειώσουν τὴν ἀξιοπρέπειάν του καὶ νὰ ἐκθέσουν ἀνεπανορθώτως τὸ κῆρος καὶ τὸ γόητρον Αὐτοῦ.

(Συνεχίζεται)

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

(1866—1877)

Ὁ Γιαννιώτης Κ. Μέκιος, συγγραφέας τῆς «Ἱστορίας τῆς Ἡπείρου» (Καίρο 1905) πού βραβεύτηκε στὸ διαγωνισμὸ τῆς ἐκεῖ Ἡπειρώτικης Ἀδελφότητος, γράφοντας γιὰ τὰ μετὰ τὸν Ἀραβαντινὸ ἱστορικὰ γεγονότα τῆς πατρίδας μας, στὴ σελ. 208 ἀναφέρει, μαζὴ καὶ μ' ἄλλα, ὅτι: «... Ἀπὸ τοῦ 1866—πού ἔγινε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ αἱματηρῆς ἐπαναστάσεις τῆς Κρήτης—μέχρι τοῦ 1877, ὅτε ὁ νέος Ρωσο-Τουρκικὸς πόλεμος ἔλαβε χώραν, ἡ Ἡπειρος ἐτέλσε βεβυθισμένη καὶ αὐθὶς εἰς ἀπραξίαν καὶ λήθαργον».

Ἡ παράγραφος αὐτὴ τῆς Ἱστορίας τοῦ Κ. Μέκιου, θὰ πρέπει χωρὶς ἄλλο, ν' ἀναφέρεται σὲ ἔλλειψη γενικότερης μορφῆς ἱστορικῶν περιστατικῶν γιὰ τὴν ἐποχὴ ἀκριβῶς αὐτὴ (1868—1871 καὶ 1877) ἠγεμόνευε στὰ Γιάννινα, «ἡ Α.Υ. ὁ Διοικητὴς τοῦ Βιλαετιοῦ Ἰωαννίνων, Βεζύρης Ἀχμέτ Ρασσὴμ Πασῖās», αὐτὸς ἀκριβῶς «ὑπὸ τοῦ ὁποίου, σημαίνοντες ἤδη τοῦ 1877, ὅπως γράφει πιὸ κάτω στὸ βιβλίον τοῦ ὁ Κ. Μέκιος, καὶ διεξαγομένου τοῦ Ρωσο—Τουρκικοῦ πολέμου, ἐκυβερνᾶτο ἡ Ἡπειρος, ἔλκοντας τὴν καταγωγὴν ἐξ Ἑλλήνων, ἀνδρὸς δ' εὐγενοῦς, φιλοδικαίου καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀνεξιθρήσκου». «Χάρις εἰς τὴν δεξιότητα καὶ προσωπικὴν ἐπιβολὴν τοῦ Διοικητοῦ τούτου, προελήφθησαν τότε καὶ κατὰ μέρος ἀπεσοβήθησαν, πλεῖστα ἐν Ἡπείρῳ ἀπευκταῖα, ἅτινα ἦτο λίαν φυσικὸν νὰ λάβωσι χώραν ὡς ἐκ τῆς ἐξάψεως τῶν πνευμάτων ἧτις ἐπεκράτει παρὰ τῷ Ὀθωμανικῷ ὄχλῳ, ἐνεκα τῶν ἀλλεπαλλήλων περιπετειῶν καὶ φάσεων τοῦ ἐν λόγῳ πολέμου, καὶ εἰς πρώτην ἀφορμὴν καὶ νῦν, φοβερὰ ἠδύνατο νὰ ἐκδηλωθῇ, τοσοῦτω μᾶλλον, καθ' ὅσον, ὁ τότε στρατιωτικὸς Διοικητὴς Ἰωαννίνων Ἰνταὲτ Πασῖās, ἀ-

νὴρ φανατικὸς καὶ ἀγροῖκος, καὶ ἀποτελῶν ἐν γένει τὸ ἀντίθετον ἄκρον τοῦ προμνησθέντος (πολιτικοῦ) Γενικοῦ Διοικητοῦ, ἐνεθάρρυνε οὐκ ὀλίγον διὰ τοῦ παραδείγματός του, τὸν κρατοῦντα παρὰ τῷ Ὀθωμανικῷ ὄχλῳ ὡς ἀνω ἀναβρασμόν».

Κι' αὐτὰ πού γράφει γιὰ τὸ Ρασσὴμ Πασῖās ὁ Γιαννιώτης Κ. Μέκιος καὶ πού ἀναφέρονταν σὲ σχεδὸν σύγχρονά του περιστατικά, παίρνουν ἰδιαίτερη σημασία, ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ συγγραφέας τους, ἔγραφε ἀπὸ τὸ ἐλεύθερο τότε τμήμα τῆς Ἑλλάδας—τὴν Ἀθήνα—σὲ καιρὸ πού τὰ Γιάννινα στενάζαν ἀκόμα ἀπὸ τὸν Τούρκικο δεσποτισμὸ καὶ κατὰ συνέπεια, αὐτὲς του οἱ κρίσεις, ἔχουν τὸ προτέρημα νὰ εἶναι, ὅσοι μπορεῖ ἱστορικῆς.

Γιὰ τὸν Πασῖās ὅμως αὐτὸ τῶν Γιαννίνων, πού ἡ μορφή του καὶ ἡ δράση του κυριαρχοῦν στὸ μᾶκρος ὅλης τῆς ἱστοροῦμενης ἐδῶ ἐποχῆς, θὰ μιλήσουμε πλατύτερα στὰ ἐπόμενά μας, καθὼς θὰ ἀποδεικνύουμε τὰ μέχρι τώρα σωζόμενα φύλλα τῆς Ἑλληνοτουρκικῆς Ἐφημερίδας Ἰωαννίνων—Γιάννγια.

Εἶναι αὐτὴ ἡ ἐποχὴ πού, κάτω ἀπὸ τὴν πίεση τῶν Εὐρωπαϊκῶν δυνάμεων, ἡ Κυβέρνηση τῆς Κων)πολης, προβαίνει σὲ διάφορες μεταρρυθμίσεις ὑπὲρ τῶν Χριστιανῶν ὑπηκόων της, καὶ εἰσάγει νέα διοικητικὴ τῆς Ἀυτοκρατορίας διαίρεση σὲ Βιλαετία (Γενικὲς Διοικήσεις) Νομαρχίες καὶ τελικὰ Ὑποδιοικήσεις.

Τὸ Βιλαετί τῶν Γιαννίνων ταυτόχρονα μὲ τὴ σύστασή του, ἀποκτᾶ καὶ τὴν Ἐφημερίδα του, τὴ γνωστὴ Γιάννγια—Ἰωαννίνων, στὰ τούρκικα ταυτόχρονα καὶ τὰ ἑλληνικὰ συνταγμένα, πού ἐμφανίζεται ἔτσι ὡς Ἐφημερίδα τοῦ Κυβερνείου.

Ἡ ἀποδελτίωση—ἄχι πάντως γενικῆς

ορφῆς—αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς Ἐφημερίδας—τῶν σωζόμενων ἐπαναλαμβάνουμε μόνο ἑλλῶν τῆς—θὰ εἶναι ὁ σκοπὸς τῶν ση-ειωμάτων πὺ ἀκολουθοῦν. (*)

Στὰ πρῶτα-πρῶτα φύλλα τῆς 22—5ου, καὶ 12—6ου, μετὰ τὴν ἀναγγελία τῆς ἐκ-οσῆς τῆς, ἀνακοινῶνεται ἀπὸ τὴν ἐφημε-ρίδα Ἰωάννινα—Γιάννινα ἢ σύσταση τοῦ ἱ λ α ε τ ἱ ο υ, συνιστῶνται δὲ ταυτό-ρονα, Νομαρχία Ἰωαννίνων, μετὸ Γενι-ό τῆς Συμβούλιο (Ἰνταρέϊ μιτζλῆσι, κάτι αρόμοιο μετὸ δικό μας Νομαρχιακό), αθῶς καὶ πέντε Ἐποδιοικήσεις (εἶδος Ἐ-αρχίας): Γιαννίνων, Θεσσαλίας, Βερα-ίου, Ἀργυροκάστρου καὶ Πρεβέζης. Κα-λῶς βλέπουμε, τὸ Βιλαέτι τῶν Γιαννίνων περιλάμβανε τότε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἡπειρο, δόρειο καὶ Νότια, τὴ Θεσσαλία καὶ με-ἰάλο τμήμα τῆς Ἀλβανίας ἦταν δηλ. ἓνα μικρὸ κράτος μετὸ εὐρεία ἀποκέντρωση κι' ἴαν—οὐσιαστικὰ—ἠγεμόνα.

Ἐναγγέλλεται ἐπίσης ἡ σπουδαία εἶδη-τη τῆς κατασκευῆς τμήματος τῆς ὁδοῦ Γι-άννινα—Πρεβέζα, τοῦ καλούμενου τότε Πέντε Πηγάδια, μήκους πέντε ὠρῶν (30 περίπου χιλιομέτρων), καθὼς καὶ ἡ παρὰ-ληλη κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ Γιάννινα—Ἄϊ Σαράντα.

Ἐνακοινῶνεται ἐπίσης ἡ ἔναρξη οἰκο-δόμησης τοῦ «πρὸ τινος πυρποληθέντος Στρατῶνος», αὐτοῦ τοῦ σημερινοῦ) (*).

Ἰσαμε γύρω στὰ 1839, ἐπικρατοῦσε ἰστὰ Γιάννινα τὸ σύστημα τῆς, σὲ καιροὺς ἀνάγκης, ἐπισταθμείας, ἐπίταξης δηλ. ἰδιω-τικῶν κατοικιῶν καὶ συστήγασης τοῦ στρα-τοῦ μετὸς κατοίκους τῆς πόλης, μετὸ ὅλα τὰ δεινὰ γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἐκακόλουθὰ

* Τὰ κείμενα πὺ ἀκολουθοῦν, ἔχουν μέ-χρι σήμερα δημοσιευθῆ καὶ σὲ ἄλλα ἠπειρώ-τικα ἐντυπα—ὀλόκληρα, ἢ καὶ μόνο ἀποσπύ-σματα, μετὰ διαφορετικὴ πάντως κάθε φορὰ μορ-φή, καὶ λιγότερους σχολιασμοὺς καὶ συμπληρώ-σεις.—Τὸ ἰδιάζον γιὰ τὰ Γιάννινα ἐνδιαφέρον-τους, ἐπιβάλλουν τὴ σ' διαφορετικὴ σύνθεση δημοσίευσή τους, καὶ σὲ ἐντυπο πὺ θὰ ἐξα-σφαλίσῃ τὴ διατήρησή τους.

* Πὺ κατεδαφίζεται αὐτὴ τὴν ἐποχὴ.

τῆς. Καὶ γι' αὐτό, ἡ Χριστιανικὴ Κοινό-της τῆς πόλης, μετὰ δικὰ τῆς ἐρατικὰ ἔσοδα καὶ σημαντικὴ ἀπὸ τοὺς Ζωσιμάδες βοή-θεια, ἀνήγειρε στρατῶνα γιὰ τοὺς Τούρ-κους στρατιῶτες, πὺ ὁμως πυρπολήθηκε.

Τὸ πλάτωμα ὅπου τῶρα οἱ Στρατῶνες, ἦταν, ἀκόμα καὶ στὸν καιρὸ τοῦ Ἄλῃ Πα-σᾶ, παλιὰ Χριστιανικὴ συνοικία, Λιθαρί-τσα ἢ—τσια ἐπονομαζόμενῃ ἢ καὶ συνοι-κία Ὀρολογίου, ἀπὸ ὑψόμενο ἐκεῖ Ρολοῖ τῆς πόλης. Κατεδαφίστηκε δὲ ἡ συνοικία αὐτῆ, ὅταν ὁ Ἄλῃ Πασᾶς ὕψωσε ἐκεῖ ἄ-μυντικὸ πύργο (κούλια), καθὼς καὶ ἄλλα ἄ-μυντικὰ ὀχυρώματα, προτελευταία γραμμὴ ἄμυνας τοῦ Κάστρου τῶν Γιαννίνων.

Ὁ Στρατῶνας τοῦ 1869, ἀνεγειρόταν «λίθινος μετ' ἀσβέστου» (κερέσι-μινά, ὄχι δηλ. τσιλιμαῖς). Μὰ γι' αὐτόν, θὰ ξανα-μιλήσουμε ἀργότερα.

Στὶς εἰρηκτὲς τῶν Γιαννίνων, λειτουρ-γεῖ τὴν ἐποχὴ αὐτῆ ἐργοσιάσιο κατασκευῆς—ἀπὸ τοὺς κατάδικους—εἰδῶν ὑπόδησης. Ἀπὸ τὴν 1η Μάρτη 1865 ἴσαμε τὶς 22 Φλεβάρη 1869 κατασκευάστηκαν ἐκεῖ (216 ζεύγη ὑποδημάτων, 1480 ζεύγη ἐμβάδων (κουντοῦρες) καὶ 2380 ζεύγη πέδιλων (τσα-ρούχια) μετὰ καθαρὸ κέρδος, γρόσια 9085 (90 περίπου χροσὲς λίρες, μετὰ τὴν τότε ἀγο-ραστικὴ τους ἀξία).

Στὶς 19 Μαΐου, ἀναγγέλλεται ἡ ἔναρξη τῆς ἐμποροπανήγυρης Ἁγίου Ἀχίλλειου Γρεβενῶν. Ἐμφανίζονται ἐπίσης στὰ Γι-άννινα «εἶδος Κραβαριτῶν—ἐπαιτῶν—ἐ-παιτικῆς ὀργανώσεως».

Στὸ φύλλο τῆς 19ης Ἰουνίου 1869 τῆς ἐφημερίδας, ἀναφέρεται τὸ χρονικὸ ἐνὸς ντουνανμᾶ.

Ἡ λέξη ν τ ο υ ν α ν μ ᾶ, σημαίνει στόλος, ἀλλὰ στὰ Γιάννινα, χρησιμοποιό-ταν μόνο μετὰ τὴν ἄλλη σημασία τῆς: φωτα-ψία, ἐκδηλώσεις δημόσιας χαρᾶς, δημόσιες διασκεδάσεις, μετὰ τὴν εὐκαιρία κυρίως ἐθνι-κῆς τῶν Τούρκων γιορτῆς. Στὶς γιορτὲς αὐτῆς, συμμετεῖχε ἐνεργότατα ὁ στρατός, μετὰ παρατάξεις, παρελάσεις, ἐπιδείξεις, λαμ-παδοφορίες, χοροὺς καὶ παιτοδαπὲς δια-

σκεδάσεις και αγώνες (πάλης, σπαθομαχίας κ.ά.).

Γενικώς ήταν ὁ σημαιοστολισμὸς τῶν Γιαννίνων, μὲ κόκκινες κυρίως, — ἀλλὰ καὶ πράσινες (τοῦ Προφήτη) — σημαῖες, ὅχι μονάχα τοῦ κέντρου τῆς πόλης καὶ τῶν δημοσίων ἢ δημοτικῶν καταστημάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἰδιωτικῶν κατοικιῶν. Θυμᾶμαι πού, μικρός, τῶχαμε χαρά, μαζί μὲ τοὺς ἄλλους μαχαλιῶτες, νὰ φκιάνουμε στὸ σπιτί, μὲ πολύχρωμες κόλλες, ὅχι μονάχα σημαῖες, ἀλλὰ καὶ διάφορες ἄλλες τοῦ ἔξωτερικοῦ τῶν σπιτιῶν διακοσμῆσεις.

Τὸ βράδυ, καιόταν διάφορα πυροτεχνήματα (π.χ. Ὁ Ἀράρης), καὶ ἐκφενδονίζοταν πάμπολλα μαϊτάπια, πού ἐδῶ σημαίνει φωτοβολίδες. Καὶ καμμιά φορά, σὰν αὐτὰ πέφταν, ἀκόμα καιόντας, σὲ καμμιά εὐφλεκτὴ σκεπή, προκαλοῦσαν καὶ πυρκαϊές· ἔτρεχαν τότε οἱ τουλουμπατζήδες, μὲ τὴ χειροκίνητη ἀντλία καὶ τὶς κἀντζιες (εἰδικές σιδερένιες ἀρπάγες), ἐνῶ ταυτόχρονα, ἀπὸ τὶς ἐπάλλξεις τοῦ Κάστρου, κανονιὰ εἰδοποιοῦσε τὴν πόλη γιὰ τὸν κίνδυνον.

Ἡ λέξη μαϊτάπια, σημαίνει καὶ γενικότερα πυροτέχνημα· ἀλλὰ ἐπίσης καὶ αἴγλη, σεληνόφως, φεγγαροφῶς.

Πρὶν ἀπὸ τὸ Τούρκικο Σύνταγμα, οἱ γιορτασμοὶ αὐτοὶ εἶχαν συνήθως πάγκοινο γιὰ τὴν πόλη χαρακτῆρα (ὅταν φυσικά, ἐξωτερικὲς ἀνωμαλίαι, δὲν ἐρέθιζαν τὰ φυλετικὰ μίσση καὶ τὴ διαμάχη τῶν παντοδαπῶν (Αὐστριακῶν, Ἰταλικῶν, Ἀλβανικῶν, Ρουμανικῶν προπαγανδῶν): Τοὺς θυμᾶμαι γενικά, σὰν ἐντυπωσιακὰ τῆς πόλης γιορτάσια.

Μετὰ τὸ Σύνταγμα ὅμως, οἱ ντουμανμᾶδες, πῆραν ἔντονον ἐθνικιστικὸ καὶ στρατιωτικὸ χαρακτῆρα, κι' ἔχασαν τὴν παλιά τους λαϊκὴ αἴγλη.

Μιὰ τεράστια κόκκινη σημαία, κρεμασμένη ἀπὸ σύρμα πού ἔνωνε τὸ ἐπάνω πᾶτωμα τοῦ Κυβερνεῖου (σήμερα οἴκημα Στρατηγεῖου) καὶ τοῦ Διοικητήριου (πού ἐγειρόταν τριόρωφο, ἐκεῖ πού τώρα εἶναι τὸ κτίσμα (πρώην) τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας (τώρα Δημοτικῆς βιβλιοθήκης) καὶ μαστίγωνε, μὲ τὶς ριπὲς τοῦ ἀγέρα τὰ πρόσωπα τῶν γιορταστῶν.

Στὸ ἴδιο φύλλο (19—6—1869 τῆς ἐφημερίδας «Γιάννια—Ἰωάννινα»), γίνεται λόγος γιὰ σχέδιο πλευσιμότητος τοῦ ποταμοῦ Λούρου, πού ὅμως πραγματοποιήθηκε μόνο κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸ—ἂν καλὰ θυμᾶμαι—πόλεμον, ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ στρατό.

Στὸ αὐτὸ φύλλο, ἀναγγέλλεται καὶ ὁ θάνατος τοῦ Γεώργιου Σταύρου (Τσαπαλάμου) μεγάλου εὐεργέτη τοῦ Γένους, ἀλλὰ καὶ τῆς πόλης τῶν Γιαννίνων, στὴν ὁποία ἄφηνε ἓνα οἰκόπεδο γιὰ τὴν ἴδρυσιν Ὀρφανοτροφείου, ἀπέναντι ἀπὸ τὸν τότε ἐκεῖ ἐγειρόμενον Στρατ. Σταθμό, στὴν Ἰτιά.

Ὁ Στρατιωτικὸς αὐτὸς Σταθμὸς, ἀλλοιώτικα «κλούκι», κατελάμβανε τότε τὸν χώρον τῆς λεγόμενης σήμερα πλατειούλας Γυαλι—καφενέ, ὅπου στὰ χρόνια μας, ἐγειρόταν καφενεῖο, μὲ ὅλα τὰ πλευρά του ἀπὸ τζαμαρίες. Τὸ κυρίως τοπωνύμιον τῆς εὐρύτερης περιοχῆς ἦταν (στοὺν) «Πλάτουνα», ἀπὸ ἐγειρόμενον στὰ ὄρια τῆς μεγάλου πλάτανου (ὅπως ἄλλως τε καὶ σὲ πολλὰς παρόμοιαις περιοχῆς τῆς πόλης). Ἐκεῖ πού τώρα εἶναι τὸ ἀναπηρικὸ περίπτερον, λειτουργοῦσε καὶ βρύση μὲ τέσσερες κρουνοὺς καὶ εἰδικὴ κοιλότητι γιὰ πότισμα ὑποζυγίων. (Σχετικὰ μὲ τὸ θέμα, δὲς εὐρύτερον τὸ βιβλίον μου «Γιαννιώτικα Ἱστοριοδιφικὰ Σημειώματα» σελίδα 85 καὶ ἐπ.) Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ οἰκόπεδον αὐτό, ὁ Γεώργιος Σταύρου, ἄφηνε γιὰ τὸν εὐαγγῆ σκοπὸν τῆς ἴδρυσιν τοῦ Ὀρφανοτροφείου, καὶ 165.000 γρόσια (1650 περίπου χρυσῆς λίρες μὲ τὴν τότε ἀγοραστικὴν του ἀξία), καθὼς καὶ 65 Μετοχῆς τῆς Ἐθνικῆς Τράπεζας.

Στὸ φύλλο τῆς 26ης Ἰουνίου τῆς ἴδιας χρονιάς (1869), δημοσιεύεται ἡ εἶδηση τῆς ἴδρυσιν στὰ Γιάννινα Πολυτεχνείου καὶ Ὀρφανοτροφείου, τοῦ γνωστοῦ καὶ ὡς τοπωνύμιον ἀκόμα, στὶς περιοχῆς τοῦ σημερινοῦ «Ἀκραίου», «Ἰσλάχ—Χανέ». Ἀνάμεσα στοὺς τεχνικοὺς διδάσκοντες τοῦ ἦταν καὶ ὁ παππὸς τοῦ γνωστότατου στὰ Γιάννινα Θεολόγου καὶ ἱστορικοῦ Γεώργιου Οἰκονόμου, πού εἶχε διδαχτῆ, στὶ Παρίσι, θαρρῶ, τὴν τέχνην τῆς πιατοποιίας. Δεῖγμα ἀπὸ τὰ ἐκεῖ κατασκευασμένα πιάτα

ιασώθηκε στο Δημοτικό μας Μουσείο.

Ἰ σ λ ἰ ἄ χ—Χ α ν ἔ (Σλαανὲ) — ὅπως ταν τὸ ὄνομά του—σημαίνει ἀκριβέστερα να ἴδρυμα μεταξὺ Σωφρονιστήριου καὶ Ὁρφανοτροφείου, καὶ ἀνηγέρθηκε ἀπὸ τὸν ραστήριον Βαλῆ τῶν Γιαννίνων Ρασσὶμ Ιασιᾶ, πὸν γι' αὐτὸν θὰ μιλήσουμε πλαυτέρα πὸ κάτω. Αὐτὸς εἶναι πὸν ἔφκιαε τὴν καινούργια—μετὰ τὴν ἀποτέφρωση ἧς παλιᾶς—ἀγορά, τὸ Στρατῶνα, τὸ Πολυτεχνεῖο, πολλὰς δενδροστοιχίαις τῆς πόλης, ἰ' ἄλλα πολλὰ.

Τὰ ἐγκαίνια τοῦ κτίριου τοῦ Πολυτεχνείου, ἔγιναν στὶς 17 τοῦ Νοέμβρη τοῦ 1869, «εἰς θέσιν Ὁ ρ ν τ ο ὕ ἐκτὸς τῆς πόλεως, ἐσφάγησαν δὲ καὶ θύματα», τὰ ἄνωστά, «κουρμπάνια»—ὅπως τότε συνειλιζόταν—(ἀρνιά ἢ πετεινοί) κατὰ τὴ θεμελίωση κτισμάτων. Τὸ Κρατικὸ αὐτὸ ἴδρυμα, κτίστηκε, φαίνεται, κατὰ τὸ μεγαλύτερό του μέρος μὲ εἰσφορές, πὸν στὶς 5 τοῦ Μάρτη τοῦ 1870 εἶχαν ἀνεβῆ στο πὸν τῶν 84.245 (περίπου ὀχτακόσιαις χρυζὲς λίραις) γροσιῶν.

Ἀνάμεσα στοὺς συνδρομητές, ἀναφέρονται καὶ οἱ: Γεωργιάκης Ἐφέντης Π ο λ υ χ ρ ο ν ἰ ἄ δ η ς, Τουρκομαθῆς συντάκτης τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου τῆς Ἐφημερίδος (Γιάνγια—Γιάννινα) ἀργότερα πεθερός, τοῦ τελικὰ Πατριάρχου Ἀλεξάνδρειας, Γιαννιώτη Νικόλαου Εὐαγγελίδου, Γιαννάκης Μίσιος Ἐφέντης, γραμματέας τοῦ Τυπογραφείου τοῦ Βιλαετίου (Γεν. Διοικήσεως) Δημητράκης Ἐφέντης Κομπατῆς, στοιχειοθέτης τοῦ αὐτοῦ Τυπογραφείου καὶ Χρῖστος Κουτούζης, «βοηθὸς ἐν τῇ στοιχειοθεσίᾳ».

Στὶς 18 Ἰουνίου 1870 ἀποφασίζεται ἡ ἴδρυση τοῦ ἐργοστασίου ἀγγειοπλαστικῆς, καὶ ἀνατίθεται ἡ διεύθυνσή του «εἰς τὸν κύριον—ὅπως εἶπαμε—Ἀθανάσιον Οἰκονόμου σπουδάσαντα τὴν τέχνην ἐν Γαλλίᾳ, δι' ἐξόδων τῆς Κοινότητος (Ἐλέη) Ἰωαννίνων.

Ὁ Ἀθανάσιος Οἰκονόμου, πάππος ὅπως εἶπαμε τοῦ συντηχοῦ Καθηγητῆ, Θεολόγου καὶ ἱστορικοῦ συγγραφέα Γεώργου Οἰκονόμου εἶχε γεννηθῆ στὰ Γιάννινα

(1840), καὶ εἶχε σταλῆ, ὅπως εἶπαμε, στὴ Γαλλία ἐπὶ τέσσαρα χρόνια, ὅπου σπούδασε, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ γαλλικά, ζωγραφικὴ καὶ ἀγγειοπλαστικὴ.

Τὸ σχετικὸ κτίριό του, ἀποπερατώνεται τὸ Νοέμβρη τοῦ 1870 «πλησίον τοῦ Πολυτεχνείου».

Στὶς 3 Ἰουλίου 1872, γίνονται τὰ ἐγκαίνια τῆς ἐναρξῆς λειτουργίας τοῦ Πολυτεχνείου. Ἐχουν εἰσαχθῆ σ' αὐτὸ τριάντα ἑπτὰ μαθητές: Εἴκοσι Ὀθωμανοί, δώδεκα Χριστιανοὶ καὶ πέντε Ἰσραηλίτες, ἡλικίας 12—14 χρονῶν. Διδάσκονται ἐκεῖ ὑποχρεωτικὰ ἢ Ὀθωμανικὴ καὶ ἢ Ἑλληνικὴ γλῶσσαι, καὶ λειτουργοῦν τρεῖς τεχνικὲς σχολές: ραπτικὴ, ὑποδηματοποιία καὶ ξυλουργικὴ. Τὸ προσωπικὸ του ἀποτελεῖται ἀπὸ ἓνα διευθυντῆ, δυὸ δασκάλους, ἓναν παιδονόμον, ἓνα μάγειρα καὶ δυὸ χωροφύλακες φρουρούς. Ἀσφαλῶς δὲ καὶ ἀπὸ τὸ ἀναγκαῖο ἐπαγγελματικὸ προσωπικόν. Ἡ φοίτηση εἶναι, ὑποχρεωτικὰ τετραετῆς.

Τὸ Πολυτεχνεῖο ὅμως αὐτὸ δὲν πρόφτασε νὰ λειτουργήσῃ πολὺν καιρὸ. Καὶ κατὰ μὲν τὴν μητέρα τοῦ Γ. Οἰκονόμου, τὸ χάλασαν γρήγορα οἱ ἴδιοι οἱ Τούρκοι, κατ' ἀπαίτησιν τοῦ Προξένου τῆς Αὐστρου—ουγγαρίας, ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν λειτουργία του, θὰ κινδύνευαν οἱ ἀγγειοπλαστικὲς παραγωγὲς τῆς Τσεχοσλοβακίας κατὰ δὲ τὸν πληροφοριοδότην μου γιὰ τὰ ἀφορῶντα τὸν ἴδρυτῆ του Ρασσὶμ Πασσιᾶ, τὸ πυρπόλησαν οἱ ἴδιοι οἱ Γιαννιώτες καὶ τόσο, λέει, θύμωσε γιὰ τὸν ἔμπρησμό αὐτὸ ὁ Ρασσὶμ Πασσιᾶς, πὸν διέταξε νὰ παρουσιαστοῦν μπροστὰ του οἱ Χριστιανοί, προὔχοντες καὶ τοὺς ἀνάγγειλε τὴν ἀπόφασή του, γιὰ τιμωρία τῆς πόλης, ν' ἀνοίξῃ καινούργιο λιμάνι στοὺς Ἀη—Σαράντες.

Ὁ Ρασσὶμ Πασσιᾶς, ὁ ἴδρυτῆς τοῦ Τούρκικου Ὁρφανο—Πολυτεχνείου ἦταν, ὅπως γράφει ὁ Β. Πυρσινέλλας, μιὰ φυσιογνωμία, ἐντελῶς ἐξαιρετικὴ: Εἶναι αὐτός, ἀκριβῶς, πὸν ἀργότερα—στὰ 1877—σὲ καιρὸ πὸν διεξαγόταν ὁ Ρωσο—Τουρκικὸς πόλεμος τῆς ἐποχῆς, ὅπως εἶπαμε, κυβερνοῦσε σὲ δεύτερη Βαληλία—ὅπως γράφει ὁ Κ. Μέκιος—τὴν Ἡπειρο. Εἶλκε

δὲ τὴν καταγωγὴν τοῦ ἀπὸ Ἑλλήνες.

Γιὰ τὴ δράση τοῦ τῆς πρώτης Βαλη-
λίας του, ὁ «ἐξ Ἰωαννίνων Ἰσμαήλ Γκαλ-
τέμος», ἔγραψε—ἑλληνιστὶ—καὶ δημοσίευσε
στὴν ἑφημερίδα Γιάννια—Ἰωάννινα, μα-
κροσκελὲς ποίημα ἀπὸ ἐξῆντα στίχους, ὁ-
που σημειώνεται, καὶ ὅτι, «αὐτὸς ὁ τιμη-
μένος» δηλ. ὁ Ρασσίμ Πασσιᾶς, «μᾶς ξέ-
ρει»—αὐτὸ τὸ λέει, ἐπαναλαμβάνουμε, ὁ
Τουρκογιαννιώτης Ἰσμαήλ Γκαλντέμος—
«μᾶς ξέρει, λοιπόν, καὶ τὴ γ λ ὦ σ σ α μας»
δηλ. τὰ ἑλληνικά.

Τὸ ποίημα αὐτοῦ τοῦ Ἰσμαήλ Γκαλ-
ντέμη θα τὸ ἀναλύσουμε προχωρώντας.

Εἶδα τὸν Ζουλφικὰρ Βεγὴ καὶ τὸν Τζαφὲρ

[Ταγιάρη

“Ὅπου ἐκαταβάθησαν μὲ δόξαν καὶ καμάρι,
καὶ τύπωσαν στὴν Τζεριντὲ τῆς παινεσιᾶς

[αἰτίαν·

κι’ ἐγὼ τὰ εἶδα κι’ ἔγραψα τὴν κάτωθεν
[ἱστορίαν,

καὶ θὰ παινέσω τὸν Βαλῆ ὡς καθως τοῦ
[τυχαίνει

γιὰ νὰ γνωρίσει ὁ καθεὶς καὶ νὰ τὸν καλο-
[κρῆνει.

Τὸ πρῶτον εἶν’ ὅπου θὰ πῶ, ἀφοῦ ἔχει κο-
[πιάσει

στὰ Γιάννινα, οἱ κάτοικοι, ἔχουν καλοση-
[χάσει.

Τὸ δεύτερον ἐκόπησαν οἱ χλιάραις τῶν φα-
[γάδων,

ἔπεσε καὶ καταρροὴ μεγάλη τῶν λησιτάδων.
Οἱ κλέφταις ἀπὸ τὰ βουνὰ κι’ ἄλλοι στὴν

[πολιτεία

ἔκαναν στοὺς ἀδύνατους μεγάλη δυστυχία.
Τώρα κοπῆσαν ὄλουων στέγνωσαν τὰ χου-
[λιάρια

ὅλοι τὸ καλοξέρετε ποὺ σᾶς τὸ λέν καθάγια.
Ἄφοῦ ἦλθε στὰ Γιάννινα ποτὲς δὲν ἔχει

[λείπει

τοὺς κλέφταις ὅθεν βρίσκονται ὅπου νὰ κυ-
[νηγήσει.

“Ὅσα γιγατάκια τῶν κλεφτῶν, τὰ ἔχει ξετο-
[πίσει

μ’ αὐτὸ τοὺς ἤξερε τὸν σφυγμόν, τοὺς ἔχει
[καθαρίσει.

Φέγγουν στὸν κόσμον τ’ ἄστρια τὴ νύχτῃ
[καὶ κατὸ

ἀναμεροῦν, ἥλιος, αὐγὴ, βλέπουν καλὰ γὰρ
[ἀνθρώπων

Ἔτοι ἐξαναμέρισαν ὅλοι ἀπ’ τὴν κακίαν
[καὶ

ἤυραν ἀπ’ τὸν Ρασῆμ Πασσιᾶ μεγάλην δὲ
[στυχίαν

Ἀπὸ γδοῆντα τέσσερους καὶ δεκαπέντε
[πρὸ

ποὺ κόπιασε στὰ Γιάννινα γραφτῆκαν οἱ
[τιζεβνί

ὅσοι σταῖς μπράγκαις βρίσκονται μέσα φη-
[λακισμένα

Ἐξῆντα δυὸ μετρήθηκαν κλέφτες ἑξακο-
[σμένοι

καὶ σκοτωμένοι πῶλειψαν εἶν’ ἄλλοι ἐγγύ-
[νηντι

ἀπὸ τε τοῦτο πάρετε μυράδι στὴν κουβέντῃ
[καὶ

τὸ τί λογῆς τοὺς πάστρεψε ἀπὸ τὸ Βιλαῖ
[κι’ ὅσοι ἐμεῖναν στὸ Μωριά ἐπῆγαν μὲ τῆ

[πρὸ

Ἀκόμα ἄλλο τὸ καλὸ ὅπου μᾶς ἔχει κάμ-
[μα

μᾶς ἔχει φκειάσει τὸν Κισλᾶ ὅπου ἔναι μὲ
[γα νὰ

Τόσον τὸν ἔφκιασαν καλὸν μὲ τέχνη καὶ
[γνώ

ὅπου δὲν δύναται κανεὶς νὰ τὸν κατηγορήσῃ
Ἀκόμα ἄλλο τὸ καλόν, ποὺ θέλησε ν’ ὀ-
[θώ

τὸν κόσμον ἀπὸ παιδεμὸ ὅλους νὰ το
[γλυτώσῃ

Γιὰ νὰ γλυτώσῃ τὸν λαὸν ἀπὸ δρομοῦ
[πάθ

τὸ χουκλιουμέτι θέλει φκιάσ’ σαράγι μὲ τῆ
[κάτ

Ἀπὸ καιρὸν Ἀλῆ πασιᾶ ἄλλος δὲν ἔχ’ τῆ
[μῆ

στὴ μέσ’ ἀπὸ τὰ Γιάννινα σαράγια γιὰ
[χτί

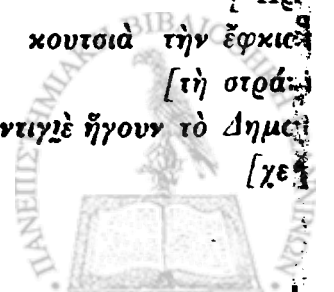
Ἀπὸ αὐτὸ ἀρχίτερα νὰ ἴδεις τ’ ἔχει προ-
[τά

γιὰ καλωσύνη κι’ εὐκόλον ἐπρόσταξε
[φκιά

ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρον καὶ ἴσα μὲ τῆ
[Ἀ

γιὰ νὰ δουλεύουν τὰ κουτσια τὴν ἔφκια
[τὴ στρά

Μᾶς ἔφκιασε Μπελεντιγιῆ ἤγγουν τὸ Δημο-
[χε

πῶς καὶ τὸν Ἰολζαχανὲ πού λέν Πολυ-
[τεχνεῖον.

Ἰᾶς γίνεται ἢ Φάμπρικα οἰμὰ σιὴν πολι-
[τεία

ἀ νᾶχόνμε στὰ Γιάννινα πολιτισμοῦ σημεῖα.
Ἰαζάρι εὔμορφο καλὸ ὡσάν ἀπ' τὴν Εὐ-

[ρῶπη
καὶ γκαντερίμια νὰ περνοῦν εὐκόλα αἱ ἀν-

[θρῶποι.
Ἰᾶς ξέρει καὶ τὴν γλῶσσαν μας αὐτὸς ὁ

[τιμημένος
καὶ ὄση παίγνια νὰ τοῦ πῶ δὲν εἶμαι λαθεμ-

]μένος.
Ἰόξα τ' Ἀφέντη τοῦ Θεοῦ! πού μῶδωσε

[τὴν τάξι
τ' ἐπαίνεσα χωρὶς κανεὶς ἐμὲ νὰ μὲ προσ-

[τάξει.
Ἰὰ τὴν ἀγάπη τὴν πολλὴν πού ἔχω σιὴν

[πατρίδα
παρακαλῶ νὰ τυπωθεῖ καὶ σιὴν ἐφημερίδα,

νὰ νὰ διαβάσει ὁ καθεὶς Θεὸν καὶ νὰ δο-

[ξάσει
φῶν εἰς τὸν Ρασοῖμ Πασοῖα νὰ τὸν καλο-

[φυλάξει
πὸ κακά· εἰς τὰ καλὰ νὰ εἶναι κερδεμένος

αὐτὸς μὲ τὰ παιδάκια του πάντα δεδοξα-

]σμένος.
Κι' ἐγὼ, Γκαλντέμο πού μὲ λέν καὶ μα-

[χλιουλιὰτ μπουχμπίρι
χωρὶς νᾶχω τὴ δύναμη παίνεσα τὸ Βεζύρη.

Ἡ παινεσιὰ Τ' ᾶς γένωνταν ὡς καθὼς τοῦ

[τυχαίνει
καὶ ἓνα ρέσιμο χαρτί νὰ γράψω δὲ μὲ φθάνει.

Κοντολογῆς τὰ σύναξα μὲ δίχως νὰ μα-

[κραινεῖ
καὶ πάλιν θέλω ξαναπεῖ ὄυ καλὸν κί ἄν

[γένει».

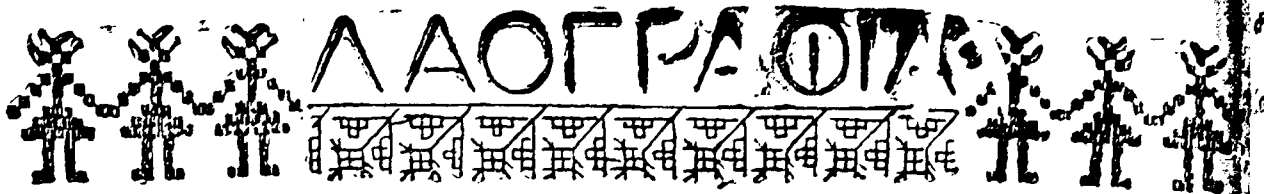
ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΕΠΕΞΗΓΗΜΑΤΙΚΕΣ

Κοπιάζω=παίρνω τὸν κόπο νὰ πάω κά-
που γιὰ ἐπίσκεψη, φιλοξενία κτλ. «Κόπια-
σι!», τιμητικά, εἰρωνικά ἢ ὀργισμένα=ὀρίστε,
περάστε! «Καλῶς—ι—κόπιασις!, νὰ μᾶς
ξανακοιπιάεις!»—καλῶς ὀρίσατε, νὰ μᾶς
ξανάρθετε! Κι' ἓνα Γιαννιώτικο στιχογράκι
ἀπὸ ἀνέκδοτη συλλογὴ μου:

«Καλὰ—ἰ—καμὶς κὶ κόπιασις, κὶ ᾶς ἔκανῖς
[κὶ κόπου·
ἡρθὶς κὶ μᾶς οὐμόρφινις τούν ἀσχημου τούν
[τόπου».

«Καλοκρένω» καὶ «κακοκρένω»=
ὀμιλῶ ἐπαινετικά ἢ κακόλογα γιὰ κάποιον·
«κρένω»=ὀμιλῶ, ἀπαντῶ. «Χλιάρρα»=με-
γάλο κουτάλι, χουλιάρρα, κουτάλα· «χλιάρρες»
παραγκόμειαζαν ὅσους ἦταν ἀνακατωμένοι σὲ
διαχείριση ἀφιερωμάτων (βακούφι), ἢ ἀγαθο-
εργῶν ὀργανισμῶν, καὶ «βουτούσαν» ὅπως λέ-
με σήμερα, «Καταρροῖ»=ἀποπληξία, ταμ-
πλάς, ξαφνικὸς θάνατος. «Ἀπὸ ὀ γδόντα
τέσσεροῦς»—ἔτος Ἐγείρας 1284 ὅταν
ἦλθε στὰ Γιάννινα ὁ Ρασοῖμ Πασοῖας. «Τζεβ-
ντέλι»=πιθανότερα «τζεντβέλι»=πίνα-
κας, κατάλογος. «Μυράδι»—ἀντὶ μοιράδι,
μερίδιο· «πᾶρετε μυράδι», κατανοήσατε
πληροφορηθεῖτε. «Ἰμπρέτ»=γεγονὸς πού
χρησιμεύει γιὰ παράδειγμα. «Κισλᾶς»=στρα-
τώνας· πρόκειται γι' αὐτὸν πού σώζεται ἀκό-
μα σήμερα· «Χοκίμέτι»=τὸ δικαστήριον
ἐδῶ, τὸ ἀντίστοιχο κτίριον. «Κουτσι»=ἀμά-
ξι, τροχοφόρον. «Μελεντιγιέ»=τὸ Δη-
μαρχεῖον. «Φάμπρικα» = ἐργοστάσιον (ἀγ-
γειοπλαστικῆς πού εἶχε λειτουργήσει τότε στὰ
Γιάννινα). «Μᾶς ξέρει καὶ τὴ γλῶσσαν
μας»=ὁ ποιητὴς ἐδῶ ἐννοεῖ τὰ Ἑλληνικά!
«Μαγλιουλάτ μουχμπίρι»=ὁ ἐντεταλμέ-
νος ν' ἀνακαλύπτει καὶ καταδίνει τὰ ἐγκατα-
λειμμένα ἀδέσποτα κτήματα κτλ. «Ρέσιμο»=
ρίσιμ, τὸ πάκο τὸ χαρτί.

ΣΠΥΡΟΥ Γ. ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΙΔΙΩΜΑΤΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΞΕΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΟΥΛΙΟΡΕΙΤΩΝ*

(ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΟΥΛΙΟΥ - ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ)

(Ἀνέκδοτα)

Ν

Νάζι τὸ=ἀποποιούμενη ἐπιθυμία. Πα-
ραγ. ναζιάρης, ναζιάρρα, ναζιάρικο.

νάρκι (ἐπίρ.)=μὲ μέτρο. φρ. ὅ,τι κά-
νει ὁ Κώστας τὸ κάνει μὲ νάρκι. Μὴ παί-
ρετε τὸν τραχανᾶ σβάρρα, καμῆτε λίγο νάρκι
γιατὶ ὁ χειμῶνας εἶναι μπροστά.

Σ η μ. : Ἐὰν ἡ λέξη δὲν εἶναι ξένη σί-
γουρα εἶναι τὸ ἀπαρέμφατο τοῦ ρήμ. ἐνάρ-
κω (ἐνάρκει(ν), νάρκει).

νὲ (σύνδ.)=ἦ. φράσ. Νὲ σὲ χωριὸ πῆ-
γα, νὲ σὲ πόλη, τὸν ἴδιον κόσμον εἶδα.

νειριάζομαι=ὄνειρεύομαι.

Νεμίτσα ἡ=χωριὸ τοῦ Φαναριοῦ (τῶ-
ρα Βουβοπόταμος) (Ἄλβ. νὲμ=κατάρρα
καὶ νέμετσα=καταραμένη).

νεροποντή ἡ=βροχερὸς καιρὸς.

νεροχύτης ὁ=ὄπῃ στὸν τοῖχο τῶν σπι-
τιῶν τοῦ χωριοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποία χύνουν-
ται τὰ πλύματα καὶ παλιονέρια ὕξω.

νηβορὸς ὁ=αὐλή, ὄβορὸς.

νήστιο τὸ=ἀπαγόρευση τῆς βρώσης
κρέατος, γάλατος, βουτύρου, αὐγοῦ.

νηφορὰ ἡ=ἀντίδρομο πού διανέμει ὁ
παπᾶς στὸ τέλος τῆς λειτουργίας.

νιάτα τὰ=νιότη, ζωὴ μου, φῶς μου.
Δημ. τραγ. Καημένα νιάτα καὶ καιροὶ
ὄπ' εἶστε περασμένα, πότε θανά γυρίσετε
καημένα νιάτα πίσω. φρ. Γιαννάκη, ἂ,
νιάτα μου τῆρα τὰ πρόβατα νὰ μὴ μπουῦν
στὸ χωράφι καὶ κάτι θὰ σοῦ δώκω.

νισάφι (ἐπίρ.)=σταμάτημα, ἀρκεῖ. φρ.

παροιμ. εἶπαν κουμπάρε φάει, καὶ σὺ ν
σάφι δὲν ἔκαμες.

νισάνι τὸ=στόχαστρο τοῦ ὄπλου, τ
πολὺ ὠραῖο. φρ. Ἔχει ἓνα παιδί ἡ Κά
σταινα νισάνι.

νογάω=ἐννοῶ.

νοικοκυράτα τὰ=ἡ νοικοκυροσύνη.

νοικοκύρης ὁ=κύριος τοῦ σπιτιοῦ
Δημ. τραγ. Χιλιοκαλὸν τὸν ἡῦραμαν τοῦ
τον τὸ νοικοκύρη, μὲ τὸ γλυκό του τὸ κρο
σί, μὲ τὰ καλά του λόγια.

νοματαῖοι οἱ=ἄτομα. (ἐνικὸ δὲν ἔχει
λέγεται καὶ νομάτοι. φρ. Ἔχω ψωμί στ
σακούλι γιὰ πέντε νομάτους. Παραγ. ἀπ
τὸ ὄνομα.

νομπέτι (ἐπίρ.)=ἀκοίμητος σκοπὸς.

νότια ἡ=ὕγρασία τοῦ νότου.

νοτίζω=ὕγραίνω μὲ τὴν ἐπέμβαση τ
νότου. φρ. Μάσε τὰ σκουτιὰ ἀπὸ τ' ἄπλα
μα κυρὰ Ρήνα γιατί νοτίζονται.

νούλα ἡ=σιτίξη. φρ. Ἀπὸ γραμματι
δὲν ξέρω οὔτε νούλα.

νουνὸς ὁ=ἐκεῖνος πὺν στεφανώνει
βαφτίζει. Παροιμ. Θὰ σὲ κάμω νὰ ἰδε
τὸ νουνό σου γομάρι.

νουρὰ ἡ=οὐρά. Παροιμ. Πίσω ἔχ
τὴ νουρὰ τ' ἀπίδι. Μπαίν' ὁ λύκος μὲ νο
ρὰ καὶ βγαίνει κουτσουνούρης.

νούσα ἡ=νύφη. (Ἄρχ. Ἑλλην. κ
Ἄλβ. νοῦσε),

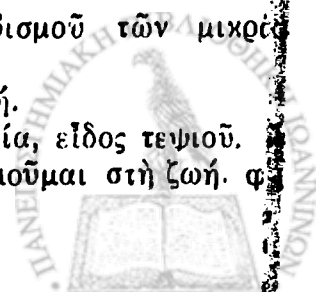
νιὰ (ἐπίρ.) ἐκφοβισμοῦ τῶν μικρῶ
παιδιῶν.

νταβάνι τὸ=ὄροφή.

νταβὰς ὁ=φιλονικία, εἶδος τεισιοῦ.

νταγιαντάω=κρατιοῦμαι σιτὴ ζωὴ. φ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ 123 τεύχους σελ. 383.

ίστα καρδιά, νταγιάντα.

ντάης δ=Θεῖος (Ἰ.Αλβ. ντάϊ=πλησίον).

νταῆς δ=περήφανος.

νταίνω=ήσκιωνομαι. (Ἰ.Αλβ. ντέσ.). φρ. ἦκα λεχώνα τῆ νύχτα ὄξω νά πάρω ξύλα ἅ τῆ σιὰ κι' ἔνταισα, καὶ τῶρα τσοκα-
ιάστηκα ἀπὸ τὰ ποδάρια.

ντακαούτης δ=συνταξιούχος, ἀνύπαν-
θος, μονάχος.

ντάκος δ=κομμάτι μηροῦ κρέατος.

νταμπάκι τὸ=δίσκος.

νταμπάκος δ=ἀλεσμένος καπνὸς ποὺ
ἄζουν στὴ μύτη οἱ θεριακιλῆδες.

νταμπάνι τὸ=δύναμη, βία, χωριὸ
τὸ Φανάρι (τῶρα Θέμελο, φρ. Δέν ἔχω
καμπάνι ν' ἀνηβῶ στὴ ράχη.

νταμπανιά ἢ=χτύπημα μὲ τὴ βία
νταμπάνι) τοῦ ὄπλου.

ντανκλαράς δ=ψηλός.

ντάρα. (ἐπιφ.) παρακίνησης τοῦ σκύλου
ἢ ἐξόρμηση. φρ. ποιμενική: «Οὐ οὐ!
ντάρα!».

νταραβέρι τὸ=δοσοληψία, ἐπαφή, φα-
ραρία. Ρῆμ. νταραβερίζομαι=συναναστρέ-
φομαι.

ντάρντα ἢ=ἀχλάδι (Ἰ.Αλβ. ντάρδε).

νταρντάνα ἢ=σωματερή, λαντζάνα.

ντάσιο (ἐπίρ.)=καλέ μου. (Ἰ.Αλβ. ντάσε
=ἀγάπη. φρ. Πάρε μου λίγο νερό, ντάσιο
μου, στὴ βρύση γιατί μου σκούζει τὸ παιδί.

ντάτσης δ=ἀγροῖκος. (Ἰ.Αλβ. ντάτς=
σύντροφος).

Ντάτσηδες οἱ="Ἔτσι καλοῦνται οἱ κά-
κοικοι τῶν χωριῶν βόρεια τοῦ Καλαμᾶ
(Ἰ.Ανωχωρίτες) περιφερείας Φιλιατῶν.

ντασκανάρης δ=σοκακιάρης, ἄνθρω-
πος τοῦ δρόμου.

νταφίνα ἢ=λυωμένη ἀνθρώπινη κο-
πριά, τσέρλα.

ντάφλος δ=ξωπαρμένος.

ντέ! (ἐπιφ.)=ὀδήγησης ἀλόγου, μουλα-
ριοῦ, ὄνου (Ἰ.Αλβ. ντέ).

ντέβρι (ἐπίρ.)=περίπατος. φρ. Δημ.
τραγ. Ἐβῆκε ντέβρι στὰ χωριά, ντέβρι στὰ
λεπτοχώρια.

ντεγιάκι τὸ=ξύλινο ὑποστύλωμα.

ντελβίτσι τὸ=τοπωνύμιο στὶς Λιογκά-
τες (τῶρα Ἰ.Αγορὰ) τῆς Παραμυθιάς (σλαβ.
μπελιμπίτσε=ἀσπρόψαρο).

ντελής δ=τρελλὸς λεβέντης. φρ. Δημ.

τραγ. ντεληβοριάς ἐφώνηξε ὄλων τῶν κα-
ραβιῶνε.

ντελικάτος δ=ἐκεῖνος ποὺ δὲ φέρει
φορτίο ἢ δὲ φορεῖ πολλά ροῦχα.

ντεμπλέκι (ἐπίρ.)=ἀπόπληκτος, νεκρός,
σκασιός.

ντένκι τὸ=τοπωνύμιο στὴν Ποταμιὰ
Φαναρίου. (Ἰ.Αλβ. ντέγκι=κλῶνος).

ντερέκι τὸ=ὑποβισταχτήριο ξύλο. (Ἰ.Αλ-
βαν. ντερέκ=ισιάζω).

ντέρης δ=ἄξιος, ἱκανός, τοπωνύμιο
στὸ Τσαγγάρι (Λακκιά Ντέρη) (Ἰ.Αρβαν.
ντέρ=γουρούνι).

ντερμπεντέρης δ=τεμπέλης ποὺ γυρί-
ζει ἔδῳ κι' ἐκεῖ. Στροφή Δημ. τραγ. Ντερ-
μπεντέρισσα Βασίλω στῶς τὸ μπράτσο
σου νά γύρω.

ντέρι τὸ=καημός, μεράκι. Παραγ.
ντεριτλῆς.

ντέτε (ἐν.) καὶ ντέτεστε (πλ.)=ἐπιφων.
παρακίνησης γιὰ ἐργασία. φρ. Ντέτεστε
μωρὲ παιδιά καὶ τῆ σώσαμαν τῆ δουλειὰ
(ἐργασία).

ντέφι τὸ=τύμπανο.

ντέψα ἢ=μεγάλο τεψί.

ντεψίλης δ=χρουσουζης.

ντίβι τὸ=γιέκας, πλασίδι (δὲς λέξη δο-
κιμάζω).

ντίγκα (ἐπίρ.)=γεμάτος ὡς τὴν κορφή.

ντιντιλίνα ἢ=ἄνθος τριφυλλιοῦ (Ἰ.Αλβ.
τεντελίνε).

ντίπου (ἐπίρ.)=καθόλου.

ντίτορας δ=ἐπώνυμον καραγκουνόβλα-
χου στὴ Μελοκκοκιά Μαργαριτίου. (Ἰ.Αλβ.
ντέτορε=χρέος).

ντόκορης δ=λεβέντης, περήφανος.

ντολή ἢ=ἐντολή. Ἡ ντολή εἶναι ὀλό-
κληρη σειρά πόσης ποτηριῶν οὔζου ἢ κρα-
σιοῦ στοὺς γάμους. Πρῶτα πίνουν γιὰ τὰ
γαμπρούδια, δεύτερο γιὰ τοὺς δυὸ συμπε-
θέρους, τρίτο γιὰ τὸ νουνὸ κι' ἔπειτα γιὰ
διάφορα συγγενικά καὶ ἐπιφανῆ πρόσωπα
τοῦ μεσαλιοῦ. Πρὸ κάθε πόσης γίνεται
προσφώνηση ἔτσι:

«Τοῦτο τὸ ποτήρι τὸ πίνω δι' ὑγείαν
κι' εὐτυχίαν τῶν δύο νεονύμφων (ἢ τῶν
παιδιῶν ποὺ μᾶς ἀντάμωσαν), γειά τους,
χαρά τους καὶ βίβα τους, νά ζήσουν νά
προκόψουν». Στὸ μεταξὺ ἡ νύφη ποὺ ὀρθο-
στέκεται στὴν κορφή τῆς τάβλας ρίνει μιὰ

μετάνοια σκύφτοντας τὸ κεφάλι. Ἐνῶ ὁ προσφωνητὴς πίνει ἢ παρέα τραγουδεῖ: Τὸ πίν' ὁ (δείνας) τὸ κρασί τὸ πίνει, τὸ πίνει, καὶ στάλα δὲν ἀφήνει. Πιέ το (δείνα) πιέ το καὶ πάλε γέμισέ το, δός του μιὰ νὰ πάσι στὸν πᾶτο γιὰ νὰ βρεῖ ἢ κορφή τὸν πᾶτο.

«Τὸ δεύτερο, δι' ὑγείαν κι' εὐτυχίαν τῶν δύο συμπεθέρων, γειά τους, χαρά τους καὶ βίβα τους νὰ τοὺς ζήσουν, καὶ σ' ὑποδέλοιπα. (Ἀκολουθεῖ τὸ πίνει, τὸ πίνει).

Τὸ τρίτο, δι' ὑγείαν κι' εὐτυχίαν τοῦ κῦρ νούνου, γειά του, χαρά του καὶ βίβα του. Κόπιασε μὲ κρασί νὰ κοπιάσει καὶ με λάδι (ν' ἀποχτήσει ἢ νύφη ν' ἄρθει καὶ στὰ βαφτίσια). Ὅρισμός, ντολή—παση!» Ἔνας, ὁ πρεσβύτερος ποὺ ἔδωσε τὴν ἐντολή τῆς ντολῆς ὁρίζει τὸ ἄτομο στὸ ὁποῖο θὰ μεταβιβασθεῖ ὁ δίσκος μὲ τὰ ποτήρια καὶ θὰ πράξει τὰ ἴδια.

Μὲ τὴ σειρά ἀκολουθεῖ ἡ προσφώνηση τῶν ἄλλων τῆς ντολῆς.

Στὸ τέλος σηκώνονται οἱ δύο συμπέθεροι, ὁ νουνὸς κι' ὁ ντολή—πασης κι' εὐχαριστοῦν πίνοντας ἐκείνους ποὺ ἔπιαν προηγούμενα. Ὁ ντολή—πασης προσφωνεῖ: Εὐχαριστῶ ποὺ σᾶς ἔβαλα σὲ κόπο κι' ἔπιαταν εἰς ὑγείαν τῶν δύο νεονύμφων καὶ τῶν δύο συμπεθέρων κι' ἐγὼ πίνω εἰς ὑγείαν καὶ εὐτυχίαν ὄλων σας, γειά σας, χαρά σας καὶ βίβα σας.

ντομίτσι (ἐπίρ.)=γεμᾶτος, ντίνκα.

ντόμπρα ἢ=ξενιτειά.

ντόμπρος ὁ=ἀπλοϊκός.

ντόνκανο τὸ=ξηρό, κρικάλο. φρ. Ἄφησα τὰ σκουτιὰ ἀπλωμένα τὴ νύχτα ὄξω κι' ἔγιναν ντόνκαν ἀπὸ τὸν πάγο.

ντόσα ἢ=γουρούνα (ὑβριστικὴ λέξη). φρ. Μωρ' παλιοντόσα, τί σῶφταιγε τὸ παιδί μου καὶ τῶδειρες;

ντοσμοντός (ἐπίρ.)=χωρὶς ἄλλο, ἔξάπαντος. φρ. Μοῦ εἶπε ὁ Κώστας νὰ πάω ντοσμοντός στὸ πανηγύρι τ' ἀη-Τριάδας.

ντότου (ἐπίρ.)=ἀκατόρθωτο. φρ. Ἀπὸ τὴν ἀρρώστια ποὺ πέρασε ὁ Νικολάκης δὲν παίρνει ντότου τὰ ποδάρια νὰ περπατήσει. (Ἄλβ. ντότ=δύσκολο).

ντουβάρι τὸ=ὀρθοστημένο πρᾶγμα. φρ. Παρασταλίζει σὰ ντουβάρι ὀρθός.

ντουλαμάς ὁ=σεγκούνι μὲ μανίκια.

ντουλάπι τὸ=ἐρμάρι.

ντουλμπέρης ὁ=λεβέντης (εἰρωνικὴ λέξη). Δημοτ. τραγούδι:

Γιὰ τὴν καλὴ—ντουλμπεράκη μου—γιὰ τὴν καλὴ—νη—μας συντροφιὰ.

—Ὦρε ντουλμπέρη, ντουλμπεράκη—νὰ εἰπῶ ἓνα τραγουδάκι.

ντουνιας ὁ=κόσμος (τουρκ.).

ντουράω=φωναζῶ δυνατὰ νὰ τρομάζει. Γίνεται ἀπὸ τὸ Λατ. ντουρίτια. Παράγ. ντουρούτη (μονὴ ἔξω ἀπὸ τὰ Γιάννινα). Λένε πὼς ὅταν χάλασε ἡ μονὴ Ντουρούτης στὴν Παραμυθιά κι' ἔγινε τζαμὴ ἔφυγε ἡ εἰκόνα καὶ πῆγε στὴ Ντουρούτι τῶν Γιαννίνων ὅπου κτίσθηκε τὸ μοναστήρι. φρ. Ἔβγα καὶ ντούρησε τὰ παιδιὰ νὰ φύουν ποὺ γκρεμίζουν τὰ γκόρτσα ἀπὸ τὴ γκορτσιὰ τῆς Λένης.

ντοῦσκος ὁ=εἶδος δρύα, δὲν ἔχει σαρκερὸ κι' ἀντοχῆς ξύλο. (Ἄλβ. ντούσκ).

ντουφάνι τὸ=μικρὸ κομματί βροχῆς φρ. Στάσου νὰ περάσει τὸ ντουφάνι, νὰ πριταράξει καὶ κίνα γιὰ τὸ σχολειὸ Χρηστάκη.

ντουβεκαλεύρης ὁ=ντερμεντέρης, ὁ τεμπέλης ποὺ κυνηγᾷ τ' ἀλεύρι μὲ τὸ ντουφέκι ποὺ νὰ τὸ βρεῖ.

ντράβαλο τὸ=ὄχλολογή, φωνασκία.

Ντράγανη ἢ=χωριὸ τῆς Παραμυθιάς (τώρα Ἀμπελιά). (Ἄλβ. ντράκ=μαγαρίζω, ντραγάτης ὁ=ἀγροφύλακας.

ντραγκανᾶω=χτυπάω καὶ κάνει ντράκ. φρ. Φεύγα ἀπ' αὐτοῦ γυιέ μου καὶ μὴ ντραγκανᾶς τὴ θύρα.

Ντρίσκος ὁ=μικρὸ βουνὸ ἀγνάντι ἀπὸ τὰ Γιάννινα στὶς ὄχθες τῆς λίμνης, δὲν ποὺ στὸν πόλεμο 1912—13 σκοτώθηκε ὁ ποιητὴς Λ. Μαβίλης. (σλαβ. ντρίσκ=σκοφιά).

ντρίτα (ἐπίρ.)=ἴσια, εὐθεία. (Ἄλβ. ντρίτε=τὸ φῶς). φρ. τράβα ὄλο ντρίτα καὶ ὁ δρόμος θὰ σὲ βγάλει ἐκεῖ ποὺ θέλεις.

Ντρίτσος ὁ=ἐπάνυμο στὴ Φροσύνη Παραμυθιά, Μαργαρίτι. (Ἄλβ. ντρίτσοῖ=φέγγω, λάμπω).

ντροπιάρης ὁ=ντροπαλός. θηλ. ντροπιάρια, οὐδ. ντροπιάρικο.

ντροκουλεύω = ψάχνω θοροβώντας. Ἄλβ. τράκουλι=κρούω τὴ θύρα).

ντρούμπουλο τὸ=μισοπυμένω γάλα

λό. (Άλβ. ντρούμπουλε=τὰ ἐντόσθια ἰν ζώων).

ντύμα τὸ=τὸ φρύδι. τῆς ράχης. φρ. ἄρε ὄλο τὸ ντύμα τὸ ντύμα νὰ μὴ σέ ἰρέσ' ἀγέρας.

ντυφλομ...=ἔρωτομανής.

ντυφλοπ....=ἔρωτομανής.

ντυφλὸς δ=τυφλός. φρ. παροιμ. Ντυλὸς στὸν τοῖχο ἔκρουξε παρέκει δὲν ἐπάει. πολλὲς μαμές κάνουν ντυφλὸ τὸ παιδί.

ντύω=ἐνδύω. Παροιμία: Νᾶχα τὸ μᾶη ἴτρωγα καὶ τὸ θερτὴ νὰ ντυόμουν.

νυχτέρι τὸ=ἐργασία πὺν γίνεται τῆ νύχτα.

νωπὸς δ=ἡγκαιρος (ἔγκαιρος), ὑγροβατούμενος. φρασ. Τὸ χρώμα τοῦ τάφου ναι νωπό. Τὰ ροῦχα εἶναι νωπά γιατί ἐν τὰ βαράει ὁ ἥλιος νὰ στεγνώσουν καλά.

Ξ

Ξαῖ τὸ=δικαίωμα (ἀλεστικό) ἀλέσμα-ρς.

Ξακρίζω=καλλιεργῶ τὸ χωράφι ὡς τὴν κρη.

Ξάλειμος δ=διαγραμμένος ἀπὸ τὴ ζωή. φρ. Τί νὰ κάμει ὁ Ξάλειμος, γυρίζει σὰν ὁ πατάδικος ἐδῶ κι' ἐκεῖ νὰ βρεῖ δουλειά. Βάρει τίς Ξάλειμες (τίς κότες) νὰ βγοῦν ὄξω γιατί γέμωσαν τὸ σπίτι κρουτσουλιές).

Ξαμώνω=τολμῶ. φρ. Ξάμωσα νὰ πῶ ἡς Χρύσως δυὸ κουβέντες πὺν χαραμπουμούνταν προχτὲς στὸ μύλο ἀλλὰ πάλε δὲν εἶπα.

Ξαναμάτα (πρόθ.)=κατ' ἐπανάληψη Ξανά—μετά). φρ. Γιὰ Ξαναμάτα πὲς το πού.

Ξανέξια τὰ=πεισώματα ἀνορεξίας. φρ. Βάει Γιαννάκη τὸ φαῖ πὺν σοῦ δίνω καὶ κῆ κάνεις Ξανέξια.

Ξαντημεύω=ἀνταποδίνω τὴν ἀμοιβή, ξανταμειμεύω. φρ. Τὸ καλὸ πὺν μῶκαμες, νὰ σώσεις τὸ παιδί ἀπὸ τὸ ποτάμι, δὲ σοῦ βῶ Ξαντημεύω ντότου.

Ξαντιπρόπερσι (ἐπίρ.)=ὁ χρόνος πὺν εἶναι μπροστὰ ἀπὸ πρόπερσι.

Ξάπλα (ἐπίρ.)=ἀπλωτά. ρῆμ. Ξαπλώνω.

Ξαπλαταριά ἡ=Ξάπλωμα τεντωμένο.

Ξαποσταίνω=ξεκουράζω.

Ξάριος δ=γυμνὸς τόπος.

Ξαφνιά ἡ=αἰφνιδιασμός. ρῆμ. Ξαφνιάζω.

Ξεγγυζώνματος ὁ=ξεζώνματος.

Ξεδυναστεύω=ἀδυνατεύω.

Ξεκαμπάω = προβάλλω, βγαίνω στὰ φώρα.

Ξεκλώναρα τὰ=ἀκρινὰ μέρη τῶν κλω-ναριῶν.

Ξεκολτσιδιάζω=καθαρίζω κάτι ἀπὸ τίς κολτσιδες.

Ξεκουμπίζω=φεύγω ν' ἀδειάσ' ὁ τόπος ἀπὸ μένα. φρ. Ξεκουμπίσου ἀπὸ τὸ σπίτι μου.

Ξεμεκλάω=ἀποσπῶ κλάδο ἀπὸ τὴ βάση του.

Ξεμοναχεύω=ἀπομονώνω. Παράγ. Ξεμονάχια (ἡ).

Ξεμυτάω=προβάλλω, ξεβγαίνω. φρ. Μὴ ξεμυτᾶς στὴ ράχη γιατί θὰ σέ κόψει ὁ ἀγέρας.

Ξενηστικός ὁ=ὁ πολὺ νηστικός. ρῆμ. Ξενηστικῶνω.

Ξενκλὸς δ=ἀραιόδοντο χτένι μὲ τὸ ὁποῖο οἱ γυναῖκες ξετυλίουν (Ξενκλοῦν) τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς.

Ξεντινεύω=ἀνταποδίνω τὴν ἀμοιβή. (ἴσως νὰ εἶναι παραφθορὰ τοῦ Ξαντημεύω).

Ξέξασπρος ὁ=κάτσπρος. φρασ. γλωσσολ.: Μιὰ πλάκα ἄσπρη Ξέξασπρη κι' ἀπὸ τὸν ἥλιο Ξέξασπρότερη.

Ξεραγκινὸς δ=λειπόσαρκος. παροιμ.: Ξεραγκινὸ γομάρι ξεπατωμὸς στ' ἄχυρα.

Ξεράδι τὸ=ξηραμένο δέντρο.

Ξέρακας δ=ξηραμένο δέντρο βρισκό-μενο στὴ θέση του ὅταν ἦταν χλωρό.

Ξεραύλα ἡ=ξηρὸς καιρὸς.

Ξεροβόρι τὸ=ξηρὸς βοριάς.

Ξεροπαγιά ἡ=ξηρὸς παγερὸς καιρὸς.

Ξεσαίρω=ξεσύρω, ξεσφίγγω. φρ. "Ε-σφιξες πολὺ τὴ ζώστρα τοῦ μουλαριοῦ Κί-τσο, Ξέσηρέ τη λίγο.

Ξεσποριάζω=ἐξαφανίζω τὴ γενιά, τὸ σπόρο. φρ, τὸ σοῖ τοῦ Μπίλη Ξεσποριά-σθηκε.

Ξετσαγουλιάζομαι=μιλάω τόσο πολὺ πὺν κοντεύουν νὰ φύουν τὰ σαγούλια. φρ. Γιάννη! ἐγὼ ξετσαγουλιάστηκα, γιατί δὲν ἀπολογιέσαι;

Ξέφλος ὁ=ξεφλούδισμα τοῦ καλαμπο-κιοῦ. ρῆμ, ξεφλάω. Ὁ Ξέφλος γίνεται συ-

νηθισμένα στα ξενύχτια. Μαζώνονται όλα τα κορίτσια της γειτονιάς και με γέλια και τραγούδια συγκατατούμενα βοηθοῦν τὸν νοικοκύρη.

ξεφωλιάζω=ἀφαιρῶ τὸ φῶλι (μοναδικὸ αὐγὸ) ἀπὸ τῆ φωλιά.

ξεφτυῶ=βγάζω τὸ ὑφάδι ἀπὸ τὸ ὑφασμα. φρ. Τὰ ρούχα μου ξέφτυσαν κι' εἶμαι γιὰ καινούργια.

ξεχειλώνω=τεντώνω τὸ φόρεμα κι' ἔρχεται εὐρύχωρο στὸ σῶμα.

ξηστρώνω=κυνηγῶ. φρ. Πῆρα τὸν Κολιὸ τῆς Μήτηρ τῆς πού μουφτακε τὰ σύκα ξηστρώνοντας ὡς τὸ μεγάλο σιάδι καὶ δὲν μπόρεσα νὰ τὸν φτάκω.

ξιούρας ὁ=χαμένος, ξεπαρμένος.

ξιφάρι τὸ=στενὸ τεμάχιο. φρ. Θέλει ἔνα ξιφάρι τὸ φουστάνι Μαρία, γιὰτὶ σῶρεται πολὺ στενὸ.

ξύγγι τὸ=λίπος. παροιμ. Τὸ ξύγγι τὸ γουρουνὶ ἐκεῖ πὺ τὸ βάνει τ' ἀφήνει.

ξυλάγγεια τὰ=ξύλινα ἀγγεῖα (ἐπιπλα).

ξυλὰς ὁ=ὑλοτόμος.

ξυλὴ ἡ=ξυλεία.

ξυλιάς ὁ=ἀμόρφωτος, ἀπελέκητος.

ξυλομπιστιόλα ἡ=πιστιόλα πὺ φκιάνουν τὰ παιδιὰ μὲ κάλυκα ἀπὸ ὄπλο δεμένον ἐπάνω σὲ ξύλινο ὑπηργό.

ξυνογαλὰς ὁ=ὁ ἀκοινώνητος πὺ δὲν ξέρει ἀπὸ κόσμο.

ξυπόλυτος ὁ=ἀνυπόδυτος.

ξυστρά (ἐπίρ.)=λοξά. φρ. Μοῦ τράβησε ἔνα λιθάρι ὁ Κώστας, ἀλλὰ δὲ μὲ πῆρε, πέρασε ξυστρά.

ξόανο τὸ=ὁ πάρα πολὺ ξεπαρμένος. φρ. Εἶν' ἔνα ξόανο ὁ Μῆτρος πὺ οὔτε ψωμὶ δὲν ξέρει νὰ φάει.

ξόδι τὸ=μεγάλῃ λύπη προσερχόμενῃ ἀπὸ τὸ θάνατο κάποιου. φρ. Γιὰ ἰδὲς τσινκάνα τῆ φιτζάνι τί λέει γιὰ μένα;—Ἐνα μεγάλο ξόδι θὰ περάσεις παιδάκι μου, ἀλλὰ πλατεῖα καρδιά νὰ κάμεις.

ξοίκι (ἐπίρ.)=ἐξαφάνιση. φρ. Τέτιο πλασίδι πὺ γένεσαι καλλίτερα γένου ξοίκι ἀπὸ τὸ σπίτι.

ξοίκικος ὁ=ἐλλειπόβαρος. φρ. Μὴ ζυγιάζεις ξοίκικα γιὰτὶ στὸ θάνατό σου δὲ θὰ ξεψυχήσεις ἂ δὲ σοῦ περάσουν τὸ σάτερι ἀπὸ τὸ λαιμό.

ξόμπλι τὸ=ταιριασμένος κέντος. ρῆμ.

ξομπλιάζω.

ξούσια ἡ=ἄδειασμα φυλαγμένου μερους, ρούγα. φρ. Καμῆτε ξούσια νὰ διαβῶ, γιὰτ' ὅσους βρῶ θὰ κόψω.

ξυλοκόπανος ὁ=ξεφλουδιασμένη ἀπὸ κρυνὰ ἄροζη βέργα, μαλλιασμένη στὴ μὲ ἄκρη, χρησιμοποιούμενῃ στὸ σιουφλέκι γιὰ τὴν ὠθηση τοῦ ἐντὸς αὐτοῦ κεδρόσπαρου. (Δὲς λέξη σιουφλέκι).

ξώλυτρος ὁ=ὁ μὴ ἀπασχολούμενος ἐργασίαι, ὁ λεύτερος, ὁ ἀπαιδοκόμητος. φρ. Τί ἀνάγκη ἔχει ἡ Μήτηρ τῆς, ξώλυτρη εἶναι, οὔτε βρεθῆ κι' οὔτε σκωθεῖ.

ξωπαίρω=σηκώνω τὸ νοῦ, παίρνω τὴν γνώση, τρελλαίνω. Παράγωγα: ξώπαρμι, ξεπαρμένος=βλάκας.

O

ὄβι (ἐπίρ.)=ἐπάνω στὴν ὥρα. φρ. Ἦρθες στὸ ὄβι.

ὄβορός ὁ=αὐλή. (σλαβ. ὄβοροι=αὐλή) ὄγκώνω=μεγαλοποιῶ. φρ. Μὴ τὰ ὄγκωνεις ἔτσι τὰ πράγματα, δὲν εἶναι ὄπο τὰς λές.

ὄι-ὄι!=ἐπιφών. πόνου. φρ. ὄι μὲ νούλα μου.

ὄϊντῆ ἡ=ταιρίασμα, πρεπισούνη. φρ. Νύφη, δὲν ἔχεις ὄϊντῆ μ' αὐτὸ τὸ σεγκορνι, νὰ τὸ βγάλεις καὶ νὰ φορέσεις ἄλλο ρῆμ. ὄϊντιζω.

ὄλημερις (ἐπίρ.)=ὄλη τὴν ἡμέρα.

ὄλόβολος ὁ=ὄλόκληρος.

ὄμάδα ἡ=εἶδος κερδοσκοπικοῦ παιγνιδιοῦ, λέγεται καὶ πλακίτσα ἀπὸ τὶς λιθαρνίες πλάκες πὺ μεταχειρίζονται στὸ παιχνίδιο.

ὄμορφαίνω = εὐτρεπίζω. Στίχ. δὲ τραγουδιοῦ: «Ἦρθες καὶ μᾶς ὄμορφη τὸν ἄσχημο τὸν τόπο», λένε γιὰ τὴ νύχτα ὄμπόλια ἡ=μακρουλὸ ἄσπρο μεγάλῃ μαντίλι μὲ χοντρά ὑφάδια καὶ κλώσια πὺ φόραγαν παλιότερα οἱ νυφάδες.

ὄντας (σύνδ.)=ὄταν.

ὄξαποδῶ ὁ (ἄκλιτο)=ὁ διάβολος.

ὄξινος (ἐπίρ.)=σκασμὸς (δὲς τὴ λέξη ξινος).

ὄξω (ἐπίρ.)=ἔξω. παροιμ. ὄξω ἀπὸ σπίτι μου ἄς εἶναι καὶ τ' ἀδερφοῦ μου.

ὄρεχτᾶτος ὁ=ὄρεχτικὸς.

ὄρθη ἡ=ὄρθῃ.

ὄρθούνια τὰ=οἱ ῥῶθωνες.

ὄρμηγεύω=ἐρμηγεύω.

ὄρνιθι ἢ (ὄρδη)=κατασκήνωση.

ὄρσε! (ὄρισε)=ἀπολογιᾶς ἐπιφώνημα.

ὄσμη ἢ=μυρωδιά. ρῆμ. ὄσμάω, ὄσμι-
μαι.

ὄ, τοπο (ἀντων. ἀναφ.) φρ. Εἶπα τοῦ
ἀννη τὰ ξεκομμένα γίδια τᾶειδα ὄ, τοπο.

οὐ!=ἐπιφώνημα τρόμου. φρ. ποιμεν.

οὐ οὐ! πιάστο! (τὸ ζούδιο, λέν τοῦ σκύ-
ου) ντάρα!

οὐβια ἢ=μακριὰ ταινία προερχόμενη
πρὸ τῆς ἄκρας τοῦ ὑφάσματος (βιλαριουῦ)
ἢ χρησιμοποιούμενη ὡς ποδόγυρος (πλαί-
ο) στὶς κάπες, τὰ σεγκούνια κι' ἄλλα.

οὐγκζου (ἐπιφ.)=διαλαλιᾶς γενομένης
ῥοσπιαστικῆς πράξης. φρ. προσβλητικῆ

παιδι πὺ ἀποπατεῖ σὲ ἀνοιχτὸ μέρος:
ἔξει ἓνα γομάρι, τὸ πουλὶ τσιμπάει κι' ἢ

ἔτα τὸ τηράει, οὐγκζου οὐγκζου γάϊδαρε.
οὐθε=ὄθεν.

οὐί! (ἐπιφ.)=ἐκπληξης, ἀποτροπια-
μοῦ. φρ. οὐί ἓνα φίδι!

οὐκιμι (ἐπίρ.)=ἀποφασιστικότητα, ἐ-
μιθελισμός. φρ. Ἄμα κάμει ὁ Γιώργος
οὐκιμι γιὰ μιὰ δουλιὰ οὐτε τὸ ποτάμι δὲν
ὄν κρατάει.

οὐμπρι (ἐπίρ.)=τυχερό. φρ. Δέκα ντου-
κεκιές ἔρριξα τοῦ λαγοῦ κι' ἔφυγε. Εἶχε
οὐμπρι νὰ ζήσει.

οὐντιὰ (ἐπίρ.)=ἀμὴ πῶς. φρ. οὐντιὰ
νὰ χυθοῦν τὰ σκυλιὰ καὶ νὰ μὴ βγεῖ κανέ-
νας νὰ τὰ καρτερέσει.

οὔστ (ἐπιφ.)=σαλαγῆς τοῦ ὄνου. ('Αλβ.
οὔστε=βρούκεντρο).

οὔπια τὰ=πραξικοπήματα, μεγάλες
πράξεις. φρ. Ἄμα ἀπολυθεῖ ἀπὸ τῆ φυλα-
κῆ ἔχει νὰ κάμει οὔπια ὁ Γιάννης.

οὔχαί (ἐπιφ.)=ἀλλοίμονο. φρ. οὔχαί
μανούλα μου πληβριτώθηκα ἀπὸ τὸ κρούο!

ὄχπάνου (ἐπίρ.)=ἀπ' ἐπάνω.

ὄχπάτου (ἐπίρ.)=ἀπὸ κάτω.

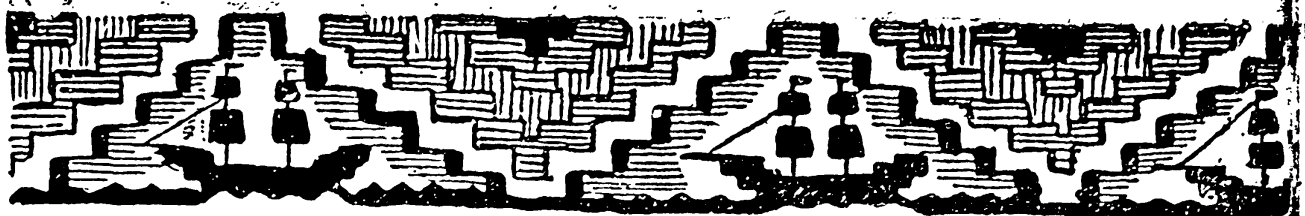
ὄχτος ὁ=ὄχθη τοῦ ποταμοῦ, ὄχτιὰ τοῦ
χωραφιοῦ.

ὄψιάζω=παίρω ὄψη. φρ. Νύφη γιὰ
ιδὲς τὸ ψωμὶ στὸ φούρο ἂν ὄψιασε. Τὸ
καλαμαμποκίσιο ψωμὶ προτοῦ μπεῖ γιὰ
ψήσιμο, ρίχνεται πρῶτα στὸ φούρο, ἐνῶ
εἶναι μισοκαμμένος, κι' ὄψιάζει, δηλ. παί-
ρει (κόρα). Ἄν ριχθεῖ χωρὶς ὄψιασμα ἀπὸ
τὴν ἀπότομη πύρα σκάζει καὶ γίνεται ἢ
κόρα σὰν τὰ ποδάρια τῆς χελώνας.

ὄψιμιὰ ἢ=ἢ σπορὰ (γέννημα) πὺ δὲν
ἀργεῖ νὰ ὠριμάσει ἀπὸ τῆ μέρα πὺ σάρ-
θηκε, ὅπως τὸ τριμήνι σιτάρι καὶ τὸ κα-
λαμπόκι, ἐνῶ ὄ,τι σπέρεται τὸ χινόπωρο
καὶ ὠριμάζει μπροστὰ ἀπὸ τὴν ὄψιμιὰ λέ-
νεται πρῶιμιὰ.

(Συνεχίζεται)

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ—Θεολόγου

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ ΠΑΡΑΧΕΛΩΙΤΙΔΟΣ*

Μ Ε Λ Ε Τ Η

Ν

- νεράιδα ἢ ἡ ἀρχαία νηρης (νύμφη τῆς θαλάσσης.
(Εἶσαι μιὰ νεράιδα!)
- νερό τό· μέσον. νερόν (ἀρχ. ἐπίθ. νεαρόν (βδωρ)
- νομάτοι οἱ· μεσον. ὀνομάτοι (μεταγν. τὰ ὀνόματα
(πέντε νομάτοι εἶμαστε!)
- νυφίτσα ἢ· μεσον. νυμφίτσα, ὑποκορ. τοῦ νύμφη
Νυφίτσα=τὸ ζῶον ἰκτίς
- Οἱ νυφίτσες ρημάζουν τὰ κοτέτσια στὰ χωριά μας.

Ξ

- ξάφνου=ξαφνικά, ἀπροσδόκητα. Ἐκ τῆς ἀρχαίας φράσι: ἐξ αἰφνης, ξαφνός (ξαφνοῦ γενική) ξάφνου.
Ξεφτέρ (ι) τό· ἀπὸ τοῦ ἑξαπτέρυγον) ξεφτέριν. Παραπλήσιον τὸ λατιν. accipiter
Ξεφτέρι=εἶδος γερακιῶ
(ἔγινεξ ξεφτέρ στὰ νταραβέργια!)
- ξηλώνω=διαλύω τίς ραφές, ξερράβω, ἀποσυνθέτω κάτι.
Πρόερχεται ἀπὸ, τὴν σύνθεσι: ἐκ+ἤλος (=καρφι) ἐξηλώ, ξηλώνω.
(ράβε—ξηλώνε!)
- ξόβερβα ἢ· μεσον. ξό—βεργα (ἀρχ. ἰξός +βέργα
Ἵονομάζεται καὶ ἀξόβερβα. Τέτοιες ἀξόβεργες στήνουν στίς ἀγριαγκινάρες τὰ παιδιὰ καὶ πιάνουν τὰ γαρδῆλια ποῦ ἀφθονοῦν στίς πεδιάδες τοῦ Νιχωριά (Μεσολογγίου) καὶ τῆς Κατοχῆς (Ἐηρομέρου).

- ξούρας=ξαναμωραμένος. Ἐκ τῆς ἀρχ. ἐπίθετον: ἔξωρος
Συνήθως στή σύνθεσι: γεροξούρας.
- ξυπάζω=τρομάζω, κομπάζω. Μεσον. ἐπίθ. —συσπάζω (ἀρχ. ἐκ—συσπῶμαι.
Ἐπίθετον: ξυπασμένος

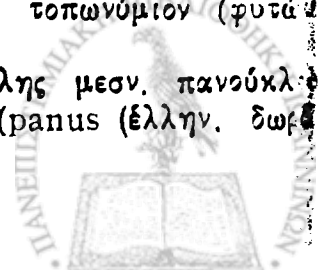
Ο

- Ἵλημερίς=ὄλημέρα (ἐπίρρημα). Ἐκ τῆς φράσεως: ὄλην τὴν ἡμέραν.
Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο καὶ τὸ ὄλονυχτίς ὄλοχρονίς.
(Ἵλημερίς ὄργωμα: κιάτση!)
- ὄρσε.=νά, πάρτα, ἐπὶ φασκέλου—Προέρχεται ἀπὸ τὴν προστακτικὴν τοῦ ρ. ὄρίζω—ὄρσει—ὄρσε.
- ὄχιᾶ ἢ ἡ ἀρχ. λέξις ἔχις (ἀρσενικόν)—ἔχιδνα (θηλυκόν)

Π

- παγούρι(ι) τό. ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. πάγουρος (εἶδος καρκίνου)
Παγούρι=μικρὸ δοχεῖο νεροῦ
- παλαβός δ' ἐπίθετον. Κατὰ τὸν Κ. Ἰ. Ἀμαντον (στὴν Ἀθηνᾶ 18 Α Α 125)
προέκυψεν ἔτσι: ἀπόλλυμαι, μετοχὴ ἀπολλωλός (παλαβός) παλαβός.
- παλιούρι καὶ πάλιουρος· τὸ παλιούρι ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. παλλουρος. Παλιούρι =τὸ ἀκανθοδόλον θαμνώδες φυτὸν παλλουρος ὁ ἀκανθώδης.
Στὴν ἀκρολιμνιά τοῦ Ἀντελικοῦ—Νιχωριοῦ ἀκούγεται τοπωνύμιον (φυτὰ νυμον) Παλιούρι.
- πανούκλα ἢ· πανώλης μεσον. πανούκλα (λατιν. panicula (panus (ἔλλην. δωρεῖς

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 645.

πᾶνος. Μεταφορικῶς: γυναίκα μοχθηρὰ καὶ δύσμορφη.

πάπια ἢ ἀπὸ τὴν ἀρχ. λέξιν πάππος= τὸ πουλί ὑπολαίς. Τραγουδιέται στὸν στίχο: «πάπια τοῦ γιᾶλοῦ μὴν ἀγαπᾶς ἄλλοῦ»

· παραγκώμ(ι) τό· συνεπεία συμφурμοῦ τῶν λέξεων: παρωνύμιον+ἐγκώμιον. Εὐχρηστη θέβαια καὶ ἡ λέξις παρατσούκλι. πάρλα ἢ φλυαρία ἰταλ. parla (λατιν. Parabola (παραβολή.

· πασπαλλίζω=περιχύνω μὲ λεπτόν ἀλεύρι.

· Ρῆμα ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀρχαία πασπάλη=λεπτότατον ἄλευρον.

· πάστρα ἢ καθαριότητα μεσν. σπάστρα (ρ. σπαστρέω

· παστρεύω=καθαρίζω. Μεσνι παστρεύω (σπαστρέω (σπαρτεύω=καθαρίζω μὲ σκούπα καμωμένη ἀπὸ σπάρτα.

· πατάρι τό· πατάριον (ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. πάτος=ἔδρα.

· παχνί τό· παθνίον (ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. πάθνη (φάτνη Ρ. παχνιάζω

· πελελός δ' ἐπίθετον. Πελελός=τρελλός Πελελός (ἀπολωλός

· πελτές δ' ἢ τουρκ. λέξις pelte ἐκ τῆς ἑλλην. πολτός

· περδάρης δ' προφερ. πινδάρης (πληθ. πινδάρης καὶ περδαράτοι) Ἀπὸ τὴν λέξιν περιδερίς. Τὴν περιδερίδα φοράει στὸ λαιμὸ τῶν ζώων ποῦ συλλαμβάνει σὲ ξένα ἀγροκτῆματα νὰ προξενοῦν ζημιές.

· περιβόλι τό· μεσν. περιβόλιν (ἀρχ. περιβόλαιον (περίβολος. Τραγουδιέται στὸ δίστιχο: «περιβόλι μ' ὀργωμένο μαργαριταροσπαρμένο»

· πηλαῶ ἢ πιλαῶ=τρέχω. Προφ. πλαλάου. Οὐσ. πηλάλα, πηλαλατό. Κατὰ τὴν ἀποψιν τοῦ Σπ. Ξανθοῦδιδη προέρχεται ἀπὸ τὸ ρ. ἐπελαύνω.

· πιστάγκωνα ἐπίρρ. μεσν. ὀπισθάγκωνα (ὀπισθεν+ἀγκών.

· πίστωμα ἐπίρρ. μπρούμυτα ἀπὸ τὴν φράσιν: ἐπὶ στόμα

· πίτα, πίττα καὶ πῆτα ἢ μεσν. πίτα (ἰταλ. pitta (λατ. picta (ἑλλ. πηκτῆ.

· Πολλές φορές τὰ θράδρα μοσχοβολοῦν οἱ φτωχογειτονιές τῶν χωριῶν μας ἀπὸ τίς φουρτισμένες κολοκυθόπιτες.

· πιτσουλίζω=ψεκάζω. χραίνω. Περίπου

τὸ ἴδιο ρ. τῆς ἀρχαιότητος: πίτυλιζω.

—ποκάρ(ι) τό· τὸ σύνολον τοῦ μαλλιῦ ἀπὸ κούρεμα ἐνός προβάτου, κομμάτι μαλλιῦ. Μεταγ. ποκάριον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. πόκος.

—πουλάρι, προφερ. πλάρ τό· πωλάριον, ὑποκορ. τοῦ πῶλος

—πουρνάρ(ι) τό· πιννάρι (πρινάρι (μεσν. πρινάριον, ὑποκορ. τοῦ πρίνος

—πουρνὸ τό· μεσν. πουρνὸν (πρωινὸν (πρωὶ

—πρίμος δ' (ἰταλ. primo) ἀπὸ τὸ πρῦμος (πρῦμνη—ἐπίρρ. πρίμα Πρίμος=ἀέρας εὐνοϊκός γιὰ πλοῖα

—πυροστία—πυροουστία ἢ ἀπὸ τὸν συμφурμὸ τῶν λέξεων: παρ—εστία) περ—εστία) πυροουστία.

Ρ

—ραπάνι καὶ ρεπάνι τό· μεταγν. ραπάριον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ράφανος ἢ ραφανίς

—ρέγγα καὶ ρέγκα ἢ βενετσ. renga (ἀρχ. γερμ. haring (ἀρχ. ἑλλην. ἀρίγγη

—ρεσίνα ἢ μεσν. λατιν. resina (ἑλλην. ρητίνη—ὁμοίως ρεσίνα.

—ρίγανη ἢ τὸ οὐδετ. ὄνομα τῆς ἀρχ. ὀρίγανον ἔγινε θηλυκὸν ρίγανη.

—ρουχαλιζω=ἀναπνέω μὲ θόρυβον στὸν ὕπνον Μεσν. ροχαλιζω (ρογχαλιζω (ρόγχο

—ροῦχο τό· ἀπὸ τὸ ἐριοῦχον (ἔριον (=μαλλία) Ροῦχο=μάλλινη ἐνδυμασία, κάθε ὕφασμα γενικῶς, φορεσιὰ κατ' ἐπέκτασιν.

Σ

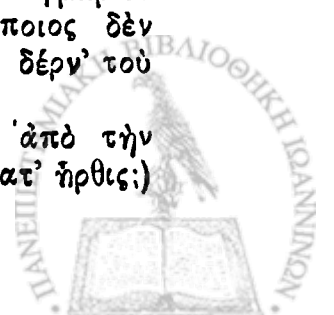
—σαλαγάω καὶ σαλαγῶ=ὀδηγῶ μὲ φωνές τὸ κοπάδι. Τὸ ἴδιο ρῆμα τῆς ἀρχ. σαλαγῶ (=θορυβῶ)

—σαλιγγάρ(ι) καὶ σαλίγγαρος ἢ μπόβολας =κοχλίας ὑποκορ. τοῦ σαλίγγας (σάλιαγγας (σάλιακας (σαλιακός (σίαλος—σίαλον

—σαμάκι τό· σαμάκιον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. σάμαξ=εἶδος βούρλου, ποῦ ὀνομάζεται ἐπιστημονικά: ἐρίανθος ὁ ραβέννειος.

—σαμάρ(ι) τό· μεσν. σαμάριν (σαγμάριον (ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. σάγμα (ὅποιος δὲν μπορεῖ νὰ δεῖρ' τοῦ γαῖδαρου δὲρ' τοῦ σαμάρ' (παροιμία)!

—σάματις=σάμπως. Σύνδεσμος ἀπὸ τὴν συνέκφρασι: ὡς+ἄματι (Σάματ' ἦρθις;)

- σαράκι τό· ἀπὸ τὸ σηράκιον, ὑποκορ. δηλ. τοῦ σῆρ (=σκουλήκι) (τὸν τρώει τοῦ σαράκι.)
- σαρίδ(ι) τό· ἀπὸ τὸ σαρώνω (σαρῶ (ἀρχ. σαίρω (=σαρώνω, σκοπίζω, καθαρίζω) Σαρίδι=σκουπίδι
- σεϊτάνης δ' ἢ τουρκ. λέξεις seytan (=διάβολος) ἐκ τῆς ἑλλην. σατανᾶς, προερχόμενος ὅμως ἀπὸ τὴν ἑβραϊκὴ Χατανὰ ἐλ (=ὁ ἀντιτιθέμενος στὸν Θεὸν)
- σεντούκι(ι) τό· μεσν. σεντούκιν (τουρκ. sandik (ἑλλην. σάνδυξ, (Σεντούκι=κιβώτιο γιὰ φύλαξι ἐνδυμάτων κυρίως ἀσπρορούχων.
- σέσκουλο τό· σεῦκλο (ἀρχ. ἰων. σεῦτλον καὶ ἄττικὸν τεῦτλον. Σέσκουλο=τὸ φυτὸ τεῦτλο τὸ σικελικὸν
- σήτα καὶ σίτα ἢ· ἀπὸ τὸ ἀρχ. ρ. σήθω=κοσκινίζω Σήτα=κόσκινον, κρησάρα
- σι(ι)μᾶ=κοντά, ἀντίθετον ἀλλάργα—ἀρχ. ἐπίθ. σιμῶς=πλακουτσομούτης
- σι(ι)νάπ(ι) τό· τὸ μεσν. σινάπιον ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. σίναπυ. Σίναπυ=τὸ φυτὸν σίναπυ τὸ λευκόν, τῆς Ὀμοταξίας τῶν σταυρανθῶν.
- σι(ι)νάφ(ι) τό· συντεχνία ἐσνάφι (τουρκ. esnaf ἀπὸ ἐπίδροσι τῆς ἑλλην. λέξεως συναφῆς.
- σκαθάρ(ι) τό· μεταγν. κανθάριον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. κάνθαρος. Λέγεται καὶ σκάθαρος
- σκαφίδ(α) καὶ σκαφίδ(ι)=μικρὰ σκάφη ἀπὸ τὸ ἀρχ. σκαφίς.
- σκιάχτρο τό· ἀπὸ τὸ ἀρχ. ρ. σκιάζω=φοβίζω.
- σκιλλο(υ)κρέμμιδο τό· μεσν. σκιλλοκρέμμυον (ἀρχ. σκίλλα (=ἄγριο κρεμμύδι)
- σκίτσο τό· ἰταλ. schizzo (λατιν. schedium (Ἄρχ. ἑλλην. σχέδιον. Καὶ ἡ ἀγγλικὴ ἀντίστοιχη λέξι ketchif=σκίτσο
- σκοντούφλα ἢ· ἀπὸ τὸν συμφορμῶ: σκότος+τύφλα. Ρ. σκοντουφλῶ.
- σκουντάω καὶ σκουντῶ=σπρώχνω. Κουντῶ (ἀρχ. ἀκοντιζω
- σκουτί τό· προφ. σκτι=ὄφασμα, φόρεμα. Σκυτίον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. σκῦτος
- σουρούλι τό· συραύλιον (συριγξ+αὐλός. Σουραύλι=φλογέρα
- σούρουπο τό· προφ. σούρπο=δειλιγὸ
- σούρουπον (συν. προθ.+ρύπος. Ρ. σουρούπων
- σουσοῦμ(ι) τό· σουσοῦμιν (σουσῆμιον, ὑποκορ. τοῦ σύσσημον (=σημάδι συνθηματικόν). Σουσοῦμι=χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, σημάδι.
- σπολλάτη=εὐχαριστῶ! Φράσις εὐχετική ἀπὸ τὴν συνεκφώνησι: εἰς πολλὰ ἔτη.
- σπυρί τό· σπυρίον, ὑποκορ. τοῦ σπυρῶ (ἀρχ. πυρῶς (=κόκκος σιταριοῦ)
- σταλίκ(ι) τό· μεσν. σταλίκι (σταλίκιον· ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. στάλιξ (=πάσσαλος. Μὲ τὰ σταλίκια σπρώχνουσι τίς γὰρ τὴν ἀβαθῆ λιμνοθάλασσα Μεσολογγίου οἱ ψαράδες.
- στανιδ=βία, ζόρι μεσν. στανιδ (ἐπίρρ· στανέως (σθενέως (μὲ τοῦ στανιδ παππάς!
- στέρφος=στεῖρος. Ἐπίθετον ἐκ τοῦ εὐσιαστικοῦ στέρφος (στέριφος (=ἄγονος ἄκαρπος. (Μιὰ στέρφα γίδα!
- σιφάδο καὶ στυφάδο τό· βενετ. tufado (λατιν. ex-tufare (ἑλλην. τῦφος (=ἀτμός)
- στόρ(ι) τό· γαλλ. store (ἰταλ. storea (λατιν. storea (ἑλλην. στορέννυμι (=ξεδιπλώνω, ἀνοίγω)
- στρίγλα ἢ· στρίγλα (ἀρχ. τρίγλη. Ἄρσενικόν: στρίγλος. Στρίγλα=γυναίκα πολλὸ κακόψυχη
- στρούγκα ἢ· στρούγα (στρώγλα (ἀρχ. τρώγλη
- συν(υ)φάδα ἢ· συν+νύμφη
- συρτάρ(ι) τό· μεσν. συρτάριον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ἐπίθ. συρτῶς (σύρω Παράγωγα σύρτης, συρτῶς (εἶδος χοροῦ) κλπ.
- σωθικά τά· προφερ. σουθικά. Σωθικά=σπλάχνα. Σωθικά (ἔσωθικά—ἔσωθικά (ἔσωθεν

T

- =ταγάρ(ι) τό· μεσν. ταγάριον, ὑποκορ. τοῦ ταγῆ (=σακκίδιο γιὰ τὴν ταγῆ τοῦ ζώου καὶ ταγῆ=φαγητὸ τοῦ ζώου ἐκ τοῦ Ρῆμ. τάσσω: μὲ ἀρχικὴ σημασίαι τὸ κανονισμένο σιτηρέσιο. Ταγᾶρι=δοιοπορικὸς σάκκος. Καὶ ἡ τουρκικὴ λέξι tayin (=σιτηρέσιο) ἀπὸ τὴν ἑλ. ταγῆ
- ταίρ(ι) τό· σύντροφος μεσν. ταίριν (ἔταριον, ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ἑταῖρος
- ταλάρ(ι) τό· προφ. ταλάρ καὶ τάλαρος (πληθ. ταλάρια). Ταλάριον, ὑποκορ. τῆ

- άρχ. τάλαρος. Ταλάρι=καλάθι, κοφινάκι για άποστράγγισι τυριού με λιγαρόβεργες συνήθως πλεγμένο, χρήσιμο στους τυροκόμους ή βαρέλι ξύλινο ιδιότυπο στο σχήμα (κώνος κόλουρος) με πλατειά βάση, σιδεροστεφανωμένο, όπου τοποθετούν οι γεωργοκτηνοτρόφοι μας τυρί, έληές κλπ.
- τα πίστομα=μπρούμυτα. Το έπίρρ ταπίστομα εκ της φράσεως: έπι στόμα.
- ταχιά=αύριο. Το έπίρρ. ταχιά (άρχ. ταχέα, ούδ. πληθ του έπιθ. ταχύς.
- τζίρος ό· ίταλ. giro λατιν. gyrus (έλλην. γύρος. Τζίρος=κατανάλωσι έμπορική, συναλλαγή, νταραβέρι. ("Έγινε μιγάλους τζίρους στού παζάρ!
- τζίτζι(υ)φο τό· μεσν. τζίτζιφον (άρχ. ζίζυφον. Ζίζυφον=γλυκός καρπός της ζιουφιάς, σαν έληά. Φυτόν της οίκογενείας θαμνοειδών.
- τζίφος ό· άρχ. ψήφος. Τζίφος=άποτυχία, με την σημασίαν του μηδέν, μάταια προσπάθεια.
- τήγάνι τό· μεσν. τηγάνιν—τηγάνιον, ύποκορ. του άρχ. τήγανον Ρ. τηγανίζω, τηγανιστός
- τηγανίτα ή· τό άρχαίον έπίθετον τηγανίτης (άρτος) έγινεν από άρσενικόν θηλυκόν. Τηγανίτα=είδος έδέσματος ψημένου μέσα σε λάδι στο τηγάνι και περιχυμένο με μέλι,
- τομάρι(ι) τό· προφ. τουμάρι=πεσί, σαρκίον. Μεσν. τομάριον, ύποκορ. του τόμος (=μεμβράνα) (θά πουλήσου ακριθά του τουμάρι μ'!) ("Άντι χάσ' τουμάρι!)
- τουλούπα ή· προφ. τλούπα, ή άρχ. λέξις: τολύπη. Τουλούπα=μαλλι κατεργασμένο σε δγκο και έτοιμο για γνέσιμον.
- τραχανάς ό· ή τουρκική λέξις tarhana (έλλην. τραχανός. Τραχανάς=είδος ζυμαρικού από χοντροαλεσμένο σιτάρι βρασμένο στο γάλα. Τρώγεται με άπληστία στα χωριά μας τις χειμωνιάτικες βραδυές.
- τσακύρα ή· ή άρχαία σισύρα (=χοντρό, τριχωτόν ύφασμα) κατάντησε τσακτούρα ή τσακούρα. Η τσακτούρα είναι μιά χοντρομάλλινη περισκελίδα των χωρικών κτηνοτρόφων. Ύφαινεται στους

- ντόπιους άργαλιούς και δουλεύεται σε νεροτριβή.
- τσαμπούνα ή· αύλος. Μεσν. τσαμπούνα (ίταλ. zampona (έλλην. συμφωνία. Ρ. τσαμπουνίζω—τσαμπουνάω.
- τσίκνα ή· μεσν. τσίκνα (κνίτσα (άρχ. κνίτσα (=έρεθιστική όσμή ψηνομένου κρέατος)
- τσιληπουρδώ και τσιληπουρδίζω=προσπέρδομαι για χλευασμό· προσπέρδομαι με άναίδεια και κομπορημωσύνη. *Από τό άρχ. ρ. σιλη—πορδώ (Ι. Βογιατζίδης στην *Αθηνά 29 Λ.Α. 68 και έξής)
- τσιμα—τσιμα=άκρη—άκρη (έπίρρημα) ίταλ. cima (=κορυφή) εκ της έλλην. λέξεως κύμα (Α. Maidhof)
- τσιμπίδα ή· από τό έμπίδα, αίτ. της άρχ. λέξεως έμπις (G. Hatzid) Ρ. τσιμπώ
- τσιμπλα ή· από τό άρχ. ούσ. σιπλή Ρ. τσιμπλιάζω, ούσ. τσιμπλιάρης κλπ
- τσιμπούσ(ι) τό· τουρκ. (ciümis (έλλην. συμπόσιον
- τσιρότο τό· ίταλ. ceroto (έλλην. κηρωτόν. Τσιρότο=είδος έμπλάστρου με έπίστρωμα κηριού.
- τσουγκρίζω ή τσουγκράω=έλαφρά δυο άντικείμενα. Τσουγκρίζω (τσιγκρώνω (άρχ. τιγρώ
- τσουκάνι και τροκάνι τό· άρχ. τυκάνη (είδος πρωτογόνου άλωνιστικής μηχανής) δργανον με τό όποϊον χτυπούν, χτυπητήρι κουδουνιού, κουδούνα)
- τσόφλι και τσόφλοιο τό· κατά τον Γ. Χατζηδάκι (Γλωσσ. Μελέτες 393) από τό έξώ—φλοϊον. ("Έπеси κι' έσπασι του τσόφλοιου τ' άβγοϋ)

Υ

- ύνι τό ύνιον (μεταγ. ύνιον, ύποκορ. του άρχ. ύνις ή ύννις ή ύνη ή ύννη. Προφέρεται και γυνί. *Υνί=σιδερένιο άκρο του άλετριού που άνασκάπτει την (γην.
- ύποχοντρία ή· λατιν. hypochondria (άρχ. ύποχόντρια (=τά μέρη που είναι κάτω από τους χόντρους του στήθους και νομίζονταν ή πάθησί τους σαν αίτία δυσθυμίας και παραξενιάς).

Φ

- φαγοπότ(ι) τό· προφερ. φαγουπότ' Μεσν.

- φαγοπότιν, ὑποκορ. τοῦ φαγόποτον (φαγεῖν+ποτόν. (Κάναμι φαγουπότ' τρικούβερτσι!)
- φαγώνω και φαγώνομαι. Προέρχεται ἀπὸ τὸ θέμα: φάγ. τοῦ ρ. ἐσθίω—ἤσθιον ἔδομαι—ΕΦΑΓΟΝ—ἐδήδοκα — ἐδηδόκειν. Θέματα: ἐδ—ἐδε—ἐσθι—φαγ. Ὀμοίως, φαγωμάρα, φαγώσιμος, φαγωμός.
- φαί τό ἀπὸ τὸ ἀπαρέμφατον φαγεῖν, τοῦ ρ. ἐσθίω.
- φάκα ἢ ἀπὸ τὸ ἀρχ. φακός (=ἀγγεῖο κοῖλον, φακοειδές. Φάκα=ποντικοπαγίδα. (Πιάσκει στ' φάκα=συνελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ)
- φαλκίδ(ι) τό ἀρχ. φάλκης=δρέπανον. Φαλκίδι=γεωργικὸν ἐργαλεῖον, κοφτερὸ και γυριστὸ ποῦ ἐφαρμόζεται συνήθως σὲ μακρὸ ξυλιαροστύλιον.
- φαρδύς=ἀπλόχωρος. Μεσον. φαρδύς (ἀρχ. ευ—φραδής)
- φασκομηλιά ἢ σφακομηλιά (ἀρχ. σφάκος+μηλέα. Φασκομηλιά ἢ φασκόμηλο =τὸ ποῶδες φυτὸν ἐλελίσφακος ἔφαρμακευτικὸς και τὸ ἀφέψημά του.
- φέτο και ἐφέτος=κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον. Ἀρχ. ἐφ' ἔτος (ἐπ' ἔτος)
- φηκάρι τό προφ. φκάρ. Μεσον. θηκάριον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. θήκη
- φιτίλι τό μεσον. φιλίλιον (πτίλιον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. πτίλον (=πούπουλο, πανί)
- φούσκα ἢ ἀρχ. φύσκη (=φούσκα)—Ἐπιρ. φούσκα Φουσκάλα, φουσκαλίδα, φουσκί (=κοπριά)
- φτερούγα ἢ μεσον. (πτερύγα (πτερύγιον, ὑποκ. τοῦ ἀρχ. πτέρυξ
- φτιασίδ(ι) και φκιασίδ(ι) ὑποκορ. τοῦ

εὐθείαισι (εὐθείάζω (=διορθώνω). Φτιασίδι=καλλυντικὸ, καλλωπιστικὸ παρασκευάσμα κοκκινάδι. Ρ. φκιασιδώνω οὖς. φκιασιδιοῦ

X

- χαβδώνω=ἀνοίγω τὰ σκέλη. Χαβδώνω (ἐπιθ. χαβδός (λαβδός (ἀρχ. λάβδα (=γράμμα Λ)
- χάδ(ι) τό μεσον. χάδιν (ἡχάδιον, ὑποκ. τοῦ ἡχος (Φιλήντας Γλωσσων. 2.175)
- χάρβαλο τό κάθε τι ἐξαρθρωμένον, ἐρείπιον. Μεσον. χάρβαλον (χάλαβρον (ἀρχ. χαλαβρός (χαλαρός Ρ. χαρβαλώνω (τοῦ σπίτ' εἶνι χάρβαλου κι τοῦ νιρδκουμένου!)
- χαψιά ἢ μπουκιά. Χαψιά (χάπτω (χάπτω (ἀρχ. κάπτω
- χνάρ(ι) τό προφ. χνάρ. Μεσον. χνάριν (ἰχνάριον, ὑποκορ. τοῦ ἰχνος
- χουμίζω και χουμάω—προφ. χμιζου. Μεσον. χουμῶ (ἀρχ. οὖς. χύμα (=δρμητική ροή) (χέω.

Ψ

- ψίχουλο τό ψιχίον, ὑποκορ. τοῦ (ἀρχ. ψί (=μικρὸ τεμάχιο ψωμοῦ ἢ κρέατος)
- ψοφίμι τό πτώμα. Προφ. βευφίμ—πληθ. ψουφίμια. Ψοφίμι (ψοφίμιον (ψοφίμαϊον (ψοφῶ
- ψωμί τό ψωμῖν (ψωμίον (ὑποκορ. τοῦ ἀρχ. ψωμός (=κομμάτι ἢ μπουκιά κρέατος ἢ ἄρτου.

Ω

- ῶριος, θηλ. ῶρια και πανῶρια. Ἀπὸ τὸ ῶραιος με ἀνέδασμα τοῦ τόνου.

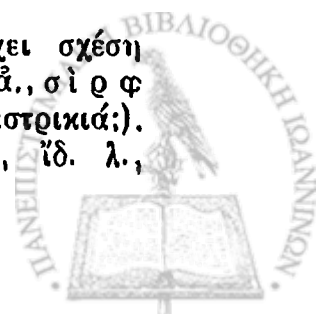

ΗΜ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΤΟΥΡΚΟ - ΠΕΡΣΟ - ΑΡΑΒΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΣΤΟ ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΙΔΙΩΜΑ*

σ1αστίζω (-ου)=στά τ., σ1α-
μ ά κ ἴδ. σ.
σ1ατούρης (-ρ'ς)=βρωμόγλωσ-
ρς, χυδαῖος' στά π., σ1ουτούρ, γκα-
ήλα.
Σ1αφάκας (ού)=επώνυμο' στά ά.,
εφάκ, αίματώδης.
σ1έγλα (τά)=έπιπλα, ροῦχα, σκευή'
τά τ., σ1έϊ=πρᾶγμα' πληθ. έσ1ιγιά,
ι. σ.
σ1έρς (του και ού)=καυγᾶς, μπελᾶς'
ημλάρης, πειραχτήριο' στά ά., ἴδ. λ.,
ακός, έπιζήμιος.
σ1εϊρ (του)=σιργιάνι (δές λ.).
σ1εκερλῆς (ούσ1ικιρλῆς)=γλυκός'
κά τ., σ1εκερζάχαρι.
σ1ελτές (ού)=μαλακό έπίστρωμα
πασ1ου, κρεβατιου' στά τ., σ1ιιλτέ ἴδ. σ.
σ1εράπ (του)=κρασί' στά ά., ἴδ. λ.,
δ. σ., και ποτό.
σ1ερμπέτι (του σ1ι-έτ)=γλυκό
ποτό ποτηριου' μεγάλου, ὑγρό, φάρμακο
κτλ.' στά ά., ἴδ. λ., ἴδ. σ. και καθάρσιο,
κορτοκαλάδα κτλ.
σ1ές1-μπέσ1=στά ζάρια, τὸ έξ-
έντε' στά π., σ1έσ1 έξ, τ. μπέσ1
έντε' και ὁ ανανισμός.
σ1ίσ1 (του=ίσ1)=ξιφίδιο κρυμμένο
έθίκη μαστουνιου' στά τ., ἴδ. λ., σου-
λλί, ξιφίδιο.
σ1ισ1ανές (ού σ1ου-)=τουφέκι
των αρχων του 19ου αιωνα' στά π. σ1έ-
δ1 (έξ) χανέ διαμερίσματα) καρμπίνα.
σ1ίσκος (ού=σ1ικους)=κοντόπαχος,
παχύς' στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ., σ1ίσκα ὑ-
φρωπας.
σ1κόπι (του-όπ')=ραβδί, μπα-

στούνι' στά π., τσ1όπ, ἴδ. σ.,
σικτίρ! =βρυσιά' στά τ., ἴδ. λ.,
άει γ....σου' από τὸ σικμέκ1 γ....
σिमίτ1α (τά)=κουλούρια' στά τ.,
σिमίτ είδος ἄσπρου ψωμιου' σέ σχῆμα
κουλούρας.
σिमιτζῆς (ού σ1ιμτζῆς)=φούρναρης
γενικά από τὸ σιμίτ (δές λ.).
σινι (του σ'νι)-στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
σιντζ1ίπι (του-άπ')=γυναρικό
γκρίζο' στά π., ἴδ. λ., σκίουροσ φαιός.
σιντριβάνι (του-άν')=στά π.,
σ1αντριβάν ἴδ. σ.
σ1ούκιρ! =εὔχαριστώ! στά ά., ἴδ.
λ., εὔγνωμοσύνη, αίνος.
σ1ουμπέκ1 (του)=μαϊμου' στά τ.,
σ1εμπέκ1, κερκοπίθηκας.
σ1ουμπιές (ού)=ὑποψία, ὑπόνοια'
στά ά., ἴδ. λ., ἴδ. σ. και κηλίδα.
σ1ούρ=έπιρ. έκφραση, «μ' έκανι
σ-», με έξευτέλισε, με γελοιοποίησε' οτά
π., ἴδ. λ. κακός, δυστυχής.
σ1ουσ1ανές (ού)=δές σ1έσ1.
σ1ούσ1τα (ή)=έλατήριο, σέ είδ.
μορφῆς κάρρο' στά π., σούστ μαλακός,
άπαλός (δές και ιταλικὸ susta).
σிரίτι (του-ίτ')=ταινίες διάση-
μων στρ. βαθμου, κενήματα φορέματος
κτλ.' στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
σιρμαγ1ές (ού)=κεφάλαιο- στά
π., ἴδ. λ., ἴδ. σ.
Σ-συρμακέσης (ού-κέίς)=στά
π., συρμακές ἴδ. σ. και επώνυμο.
σιρόπι (του σ1ουρόπ')=στά τ.,
σ1ορόπ ἴδ. σ.
σιρφέ (ή)=βρυσιά που έχει σχέση
με την ἠθική μιᾶς γυναίκας' στά ά., σιρφ
καθαρός, άμιγής, (τὸ δικό μας παστρικά:).
σιτζ1αντές (ού)=στά ά., ἴδ. λ.,

μικρὸ χαλὶ προσευχῆς.

σ ι τ ζ ι ἄ π (τοῦ)=εἶδος γουναρικό·
στά π., ἴδ. λ., γκρίζος, σκίουρος (petit-
gris).

σ ι τ ζ ἰ μ ι (τοῦ—ἰμ)=εἶδος στερρεοῦ
νήματος· στά τ., ἴδ. λ., σπάγγος, κλωστή.

σ κ ι ἄ ς (οὐ)=κακοῦργος, φονηὰς κτλ·
στά π., ἔ σ ι κ ι ἄ ἄ θ λ ι ο ς, δολοφόνος.

σ κ ο ὐ φ ι α (ἦ)=στά ἄ., ο ὕ σ κ ι ο ὐ φ,
νυχτερινὸς σκοῦφος.

Σ λ ι α α ν ἔ ς (οὐ)=τοπωνύμιον· στά π.,
ἰ σ λ ἄ χ - χ α ν ἔ ὄ π λ ο σ τ ἰ α σ ι ο.

σ μ ἄ κ ι (τοῦ=ἄκ!) =σουμάκι· στά ἄ.,
σ ο υ μ μ ἄ κ ἴδ. σ.

σ ὀ ἰ (τοῦ)=στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

σ ο ἰ λ ῆ ς (οὐ σουἰλῆς)=ἀπὸ σόι, γεν-
νιά, τζάκι, καλοαναθρεμμένος· ἀπὸ τὸ σ ὀ ἰ
(δὲς λ.),

σ ο ἰ σ ο ὕ ζ η ς (οὐ σουἰσούης)—μίζε-
ρος, ταπεινός, εὐτελής, χυδαῖος· ἀπὸ τὸ
σ ὀ ἰ (δὲς λ.) καὶ τῆ στερητικῆ κατάληξι σ ἰ ζ.

σ ο ἰ τ α ρ ῆ ς (οὐ σουἰ—)=γελοῖος·
στά τ., ἴδ. λ., γελοτοποιός.

σ ο κ ἄ κ ι (τοῦ σουκάκι!)=στά ἄ., ζ ο -
κ ἄ κ ἴδ. σ.

σ ὀ μ π α (ἦ)=στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.,
καὶ χειμαδιό.

σ ο φ ρ ἄ ς (οὐ σφράς)=χαμηλὸ τρα-
πέζι φαγητοῦ, τάβλα· στά τ., ἴδ. λ., τρα-
πέζι.

σ ο ρ ο λ ὀ π (τοῦ σουρου—)=π.χ. στή
φράση, «τῶρ' ἔξι στοῦ σ—» κωμικοποιεῖ,
προσπαθεῖ νὰ ἐλαφρύνῃ κάτι σοβαρό, κά-
ποια ὑποχρέωση, δείχνοντας ἀδιαφορία, ἢ
ρίχνοντάς το στὸ ἀστεῖο κτλ· στά τ., ἴδ.
λ., ἄρρητ'· ἀθέμιτα, καταβρόχθιση.

σ ο φ ἄ ς (οὐ σου—)=στά ἄ., σ ο υ φ -
φ ἔ καὶ σ ο υ φ φ ἄ ἴδ. σ.

σ ο ὕ γ ι α λ ο (τοῦ—ου)=γυάλινος σω-
λῆνας ὑγρῶν (ἴσως ἀπὸ τὸ τ. σ ο ὕ νεροῦ
καὶ γ υ α λ ἰ).

σ ο υ κ ι ο ὕ τ ! =σιωπή! στά ἄ., ἴδ.
λ., ἴδ. σ.

σ ο υ λ ο υ μ ἔ ς (οὐ)=εἶδος φκιασιδι-
οῦ γυναικῶν καὶ ἀντίστοιχη βρισιά: βαμ-
μένη, φκλασιδομένη· στά τ., ἴδ. λ. ἀρσενι-
κό· τ α τ λ η σ ο υ λ ο υ μ ἔ, διχλωρικὸς ὑ-
δράργυρος πὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ τὸ
φκιασίδι.

σ ο υ λ ο ὕ π ι (τοῦ σ'λοῦπ)=σχέδιο,

φόρμα, φκειασιά, στά ἄ., ο ὕ σ λ ο ὕ π,
μέθοδος, τρόπος (ἐπίθετα: σουλουπωμένος,
ἀσουλούπωτος).

σ ο υ λ τ α ν ἄ τ (δὲς σαλιανᾶτ).

σ ο ὕ μ π α σ η ς (οὐ—μπαῖς)=εἶδος
δήμαρχου στά χωριά· ὁ μὲ προστακτικὸς
ῥφος, ὁ αὐθαίρετος· ἀπὸ τὸ τ. σ ο ὕ νεροῦ
καὶ μ π ἄ σ ι (δὲς λ.) ὑδρονόμος.

σ ο υ ν ν ἔ τ ι α (τὰ)=ἡ γιορτὴ τῆς περιτο-
μῆς τῶν Τούρκων· στά ἄ., σ ο υ ν ν ἔ τ ἴδ. σ.

σ ο υ ρ α ἰ (τοῦ)=ἐπιτραπέζιο, γυάλινον
δοχεῖο νεροῦ, μὲ στενόμακρο λαιμό· στά π.,
ἴδ. λ. φιάλη μακρόλαιμη.

σ ο υ ρ ἔ τ (τοῦ)=«σουρὲτ μαῖμού»
«σουρὲτ τ' διαόλ»· στά ἄ., ἴδ. λ. μορφή,
εἶδος, σχῆμα.

σ ο υ ρ μ ἔ ς (οὐ)=γυναικεῖο φκιασίδι·
στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ., γιὰ τὰ μάτια καὶ τὰ
φρίδια· καὶ ἀντίστοιχη βρισιά (δὲς καὶ
σ ο υ λ ε μ ἔ)· στά π., ἴδ. λ. ἀντιμόνιο,
κολλύριο· καὶ ἀμπάρα, σύρτης· στά τ., ἴδ.
λ., ἴδ. σ.

σ ο υ ρ ο υ κ λ ε μ ἔ ς (οὐ—ἦ)=ἕνας ἢ
μιὰ τοῦ δρόμου, πρόστυχη, ταπεινή· στά
τ., σ ο υ ρ ο υ κ λ ε μ ἔ κ ι, σέρνω, ἔρπω.

σ ο υ ρ τ ο ὕ κ η ς (οὐ—κ'ς)=στά τ.,
σ ο υ ρ τ ο ὕ κ ἴδ. σ., κηφήνας, polisson.

σ ο υ ρ ὶ ω ν =στά ἄ., σ ι ο ὕ ρ π, πίνω.

σ ο ὕ ς ! =σιωπή· στά τ., ἴδ. λ., ἴδ. σ.

σ ο υ τ ζ ο ὕ κ ι (τοῦ—τζιούκι!)=στά τ.,
ἴδ. λ., ἴδ. σ.

σ ο υ φ α ρ ῆ ς (οὐ)=στά π., σ ο υ β α ρ ῆ
ἰ π π ε ἄ ς.

σ ο ὕ φ καὶ β ε ρ ε σ ἔ (—κὶ βρισιᾶ)=
π.χ. στή φράση «τᾶφιρι σ—»· μὲ ὄχι νό-
μιμο ἢ ἠθικὸ τρόπο ἀπόσβεση χρέους, συμ-
μετοχῆς σὲ ἔταιρεία κτλ· στά ἄ., σ α φ ἄ
διασκέδαση, ἀπόλαυση καὶ β ε ρ ε σ ἰ
(δὲς λ.).

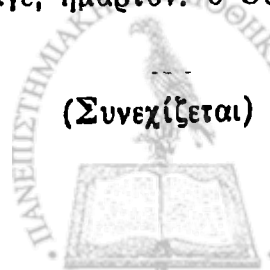
σ ο υ φ α τ ζ ῆ ς (οὐ)=στά τ., σ η β α
τ ζ ἔ ἴδ. σ.

σ π α η λ ἰ κ ι (τοῦ—ἰκ!) =δὲς σ π α ῆ ς

σ π α ῆ ς (οὐ)=στά ἄ., σ η π α χ ῆ
στρατιώτης τοῦ ἰππικοῦ.

σ τ α ἰ φ ο υ ρ ῶ ! =Θεὸς νὰ φυλάξῃ
παπαπᾶ! τί μᾶς λὲς τώρα!· στά ἄ., ἔ σ τ ἄ γ
φ ι ρ ο υ λ ἄ χ ! ἄπαγε, ἦμαρτον! ὁ Θεὸς
νὰ μὲ συγχωρήση.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

Η ΣΤΕΝΟΤΗΣ ΤΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΔΑΦΩΝ ΚΑΙ Η ΕΞ ΑΥΤΗΣ ΠΡΟΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΗ ΠΙΕΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ Ζ. Π. Ε. ΗΠΕΙΡΟΥ - ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΚΑΙ ΛΕΥΚΑΔΟΣ

ΥΠΟ
ΛΑΜΠΡΟΥ Δ. ΛΕΛΟΒΙΤΗ
ΟΙΚΟΝΟΜΟΛΟΓΟΥ

Α. ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ

Τὸ πρόβλημα τοῦ μεγέθους τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας γενικῶς, παρουσιάζει μεγάλην σπουδαιότητα εἰς τὴν γεωργικὴν πολιτικὴν ἐκάστης χώρας, διότι εἶναι συνυφασμένον τόσον μὲ τὴν ἀποδοτικότητα τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν ὅσον καὶ μὲ τὴν σύνθεσιν τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν ἐμποροκρατῶν εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἐπιστήμην, πολλὴ ἐγένετο συζήτησις περὶ τοῦ ζητήματος τῆς προτιμήσεως τῆς μικρᾶς ἢ μεγάλης ἰδιοκτησίας. Κύριος λόγος τῶν διαφωνιῶν καὶ συζητήσεων ἦσαν κυρίως τὰ διάφορα κίνητρα καὶ προγράμματα τῶν πολιτικῶν ομάδων.

Διὰ τὴν ὀρθὴν σύλληψιν τοῦ προβλήματος σημειοῦμεν, ὅτι κατὰ παραδεδομένην γενικῶς ἀρχὴν, ἡ ἀγροτικὴ ἰδιοκτησία διακρίνεται, ἀναλόγως τῆς ἐκτάσεως, εἰς μεγάλην ἰδιοκτησίαν, ἀνω τοῦτέστιν τῶν 1.000 στρεμμάτων, μέσην μεταξὺ 100—1.000 στρεμμάτων, μικρὰν μεταξὺ 20—100 στρεμμάτων καὶ νάνον κάτω τῶν 20 στρεμμάτων.

Ἐπειδὴ οἰκονομικοτεχνικῶς εἶναι ἀδύνατος ὁ καθορισμὸς ἐνὸς μεγέθους τῆς ἀγροτικῆς ἐκμεταλλεύσεως, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπιτυγχάνεται τὸ OPTIMUM τῆς ἀποδόσεώς της, παραδεχόμεθα, κυρίως διὰ λόγους κοινωνικοῦς, ὅτι ἐπιβάλλεται ἡ διατήρησις ἐν Ἠπείρῳ εἰδικῶς καὶ γενικώτερον ἐν Ἑλλάδι, τῆς μικρᾶς ἐκείνης ἰδιοκτησίας τῆς δυναμένης νὰ συντηρήσῃ μίαν ὀλόκληρον ἀγροτικὴν οἰκογένειαν.

Τὴν μικρὰν ταύτην ἰδιοκτησίαν, δυνάμεθα νὰ καθορίσωμεν, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν εἰδικῶν κλιματολογικῶν συνθηκῶν τῆς περιοχῆς, τῆς ἀποδόσεως τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν καὶ τῶν μέχρι τοῦδε γενομένων μελετῶν εἰς 50 στρέμματα ἀρδευόμενα ἢ 100 ξηρικά. Ἡ τοιαύτης ἐκτάσεως ἀγροτικὴ ἐκμετάλλευσις ὑπολογίζεται ὅτι δύναται νὰ ἀποδίδῃ ἐτησίως, ὡς καθαρὸν εἰσόδημα, περὶ τὰς 35.000 δραχμάς. Ἡ ὑπαρξις τῆς νάνου ἰδιοκτησίας μόνον διὰ τοὺς ἐξευρισκοντας συμπληρωματικὴν ἀπασχόλησιν εἰς τὴν γεωργίαν δικαιολογεῖται.

Ὡς πρὸς τὸ ὕψος ἐνὸς βιωσίμου κλήρου ἐν Ἠπείρῳ διευπλώθησαν κατὰ διαστήματα ὑπὸ ἐμπειρογνομόνων τοῦ Ο.Ο.Σ.Α. ἀπόψεις μὴ διαφέρουσαι μεταξὺ τῶν σημαντικῶς. Συγκεκριμένως, ὁ Κοινωνιολόγος τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ κ. Ἐνρίκος Μεντρᾶς, εἰς τὴν κυκλοφορήσασαν παγκοσμίως κοινωνιολογικὴν διερεύνησιν τῆς περιοχῆς Κονίτσης, ἀναγράφει κατὰ λέξιν ὅτι «100 στρέμματα ἀποτελοῦν ἐν ἐλά-

χιστον ὄριον, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ὑπερβαίνηται μᾶλλον παρὰ νὰ θεωρῆται ὡς τελικόν». Ἐπίσης, ὁ κ. Λίβιο Λάτσι, ἐμπειρογνώμων τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Ὁργανισμοῦ Παραγωγικότητος καὶ συγγραφεὺς μελέτης διὰ τὴν οἰκονομικὴν καὶ κοινωνικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἡπείρου, ἀναβιβάζει τὸ ἀναγκαῖον ὕψος ἑνὸς βιωσίμου κλήρου εἰς 40 ἀρδευόμενα στρέμματα. Ἀνάλογοι σκέψεις ἐξεφράσθησαν προσφάτως εἰς σύσκεψιν ἐν Ἰωαννίνοις ὑπὸ τῶν διεθνῶς κύρους ἐπιστημόνων κ.κ. Φιλίπ Λαμοῦρ καὶ Ζίμερμαν.

Β. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΙΣ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΚΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ ΕΙΣ Ζ.Π.Ε.

Ἐκτινούντες βασικῶς ἐκ τῶν ἀνωτέρω συλλογισμῶν, ἀναλύομεν ἐν συνεχείᾳ τὰ στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα συγκροτοῦν τὸν μέσον ἀνὰ οἰκογένειαν γεωργικὸν κλῆρον καὶ διαμορφώνομεν ἀνὰ Κοινότητα τῆς Ζώνης Πειραματισμοῦ καὶ Ἐπιδείξεως τὸν θεωρητικὸν ἀριθμὸν τῶν ἰδιοκτησιῶν διὰ τῶν ὁποίων θὰ καταστῆ δυνατὴ ἡ ἐπιβίωσις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας εἰς μίαν παρατηρουμένην τάσιν αὐξήσεως τοῦ ἀστικοῦ βιοτικῆς ἐπιπέδου καὶ τῶν διεθνῶν συναλλαγῶν ἐντὸς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ χώρου.

Τὸ σύνολον τῆς γεωργήσιμου ἐκτάσεως τῆς Ζώνης ἀνέρχεται εἰς 127.720 στρέμματα, ἐξ ὧν 41.951 τὰ ἀρδευόμενα. Ἡ ἔκτασις αὐτὴ ἀνήκει εἰς 5.084 ἀμυγεῖς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, αἱ ὁποῖαι καλύπτουν ποσοστὸν 56ο τοῦ συνόλου πληθυσμοῦ τῆς Ζώνης. Κατὰ περιοχὰς τὸ ποσοστὸν αὐτὸ ἀνέρχεται εἰς Κόνιτσαν 54ο, ἄνω Ροῦ Καλαμᾶ 68ο καὶ Ζαγόρι εἰς 46ο.

Οὕτως, ἡ ἔκτασις τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων εἰς τὴν Ζώνην εἶναι κατ' ἐξοχὴν περιορισμένη, μὴ ὑπερβαίνουσα κατὰ μέσον ὄρον τὰ 25 στρέμματα περίπου κατὰ ἰδιοκτησίαν (Κόνιτσα 24,25. Ἄνω Ροῦς Καλαμᾶ 27,14, Ζαγόρι 23,91). Δεδομένου ὅμως ὅτι καὶ οἱ ἀπασχολούμενοι εἰς τὰ λοιπὰ ἐπαγγέλματα ἤτοι εἰς τὴν κτηνοτροφίαν 11,3ο, εἰς τὰ δάση 6,4ο καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐνασχολήσεις 26,3ο μετέχουν ὁπωσδήποτε εἰς τὸν γεωργικὸν κλῆρον, δύναται μετὰ βασιμότητος νὰ ὑποστηριχθῆ, ὅτι ὁ μέσος κατ' οἰκογένειαν κλῆρος εἰς ὁλόκληρον τὴν Ζώνην ἀνέρχεται εἰς 15 περίπου στρέμματα. Κατὰ περιοχὰς εἰς Κόνιτσαν 13,09 στρέμματα, Ἄνω Ροῦν Καλαμᾶ 18,45 στρέμματα καὶ Ζαγόρι 10,99 στρέμματα. Λεπτομερῆ στοιχεῖα ἀνὰ Κοινότητα δίδονται εἰς τὸν ἐν τέλει τῆς παρούσης ἐκθέσεως Πίνακα.

Π Ι Ν Α Κ Ε 1

ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΕΙΣ ΖΩΝΗΝ Π. Ε.

ΠΕΡΙΟΧΑΙ	Ε Κ Τ Α Σ Ι Σ					Ἀριθμὸς οἰκογενειῶν					Μέσος κλῆρος κατὰ οἶκον.	Ἀριθμὸς βιωσ. κλῆρ. (50) στρ. 100 ἔτη.
	Δάση στρ.	Βοσκαί στρ.	ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΑΙ στρ.	ΞΗΡΙΚΑΙ στρ.	Σύνολ. ἀρδ. ξηριζ.	Γεωργοκτηνοτρόφοι	Κτηνοτρόφοι	Διασεργάται	Λοιπὰ ἐπαγγέλματα	Σύνολον		
Κόνιτσα	385.000	24.917	22.416	27.907	50.323	2.075	231	307	1.230	3.843	24,25	72
Ἄνω Ροῦς Καλαμᾶ	84.000	96.740	13.848	31.885	45.733	1.685	100	0	693	2.478	27,14	58
Ζαγόρι	371.000	243.004	5.687	25.677	31.664	1.324	661	316	548	2.879	23,91	38
Σύνολον	840.000	589.961	41.951	85.769	127.720	5.084	1.022	623	2.471	9.200	25,12	170

Π Ι Ν Α Κ Η

ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΖΩΝΗΣ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ

Αριθ. Κοινοτήτων	ΠΕΡΙΟΧΑΙ	Απογραφή Πληθυσμού				Άρρεν.	Θήλειες	Αριθμός οικογενειών				
		1928	1940	1951	1961			Γεωργο-κτηνοτρόφ.	Κτηνο-τρόφοι	Δασεργάται	Λοιπά επαγγέλ.	Σύνολον
40	Κόνιτσα	15.464	19.185	13.915	14.405	6.914	7.491	2.075	231	307	1.230	3.843
28	Άνω Ρούς Καλαμά (Πα- ρακάλαμος)	10.875	12.463	11.048	8.373	4.019	4.354	1.685	100	—	693	2.478
43	Ζαγόρι	11.548	13.994	8.355	9.706	4.464	5.242	1.324	691	316	548	2.879
Σ Υ Ν Ο Λ Ο Ν		37.887	45.642	33.318	32.484	15.397	17.087	5.084	1.022	623	2.471	9.200

Υπό την ανωτέρω νανώδη μορφήν ἢ ἐκμετάλλευσιν ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτῆτου τῶν γαιῶν δὲν εἶναι βιώσιμος καὶ τοῦτο συνάγεται εὐκόλως ἀπὸ τὸ ἐπιτυγγανόμενον λίαν χαμηλὸν καθαρὸν οἰκογενειακὸν εἰσόδημα παρὰ τῶν γεωργικῶν αὐτῶν ἐκμεταλλεύσεων. Οὕτως, ἐκ προσωρινῶν στοιχείων, τὸ καθαρὸν εἰσόδημα ἐκ τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς (γεωργίας, κτηνοτροφίας, δασῶν) ἀνέρχεται περίπου εἰς τὰ 116 ἑκατομ. ἑτησίως καὶ κατανέμεται κατὰ μέσον ὄρον εἰς 9.200 οἰκογενείας πρὸς 12.600 δραχμὰς περίπου ἑτησίως.

Γ. ΑΙΤΙΑ ΜΗ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΕΙΣ Ζ.Π.Ε.

Τὰ κύρια αἷτια γινικῶς τῆς μὴ βιωσιμότητος τοῦ γεωργικοῦ κλήρου εἶναι:

α. Ἡ ἀκαταλληλότης τοῦ περιβάλλοντος διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καλλιεργειῶν μὲ ὑψηλὴν στρεμματικὴν πρόσδοσιν.

β. Ὁ πολυτεμαχισμὸς τοῦ γεωργικοῦ κλήρου.

γ. Ἡ ἀνεπαρκὴς ἄρδευσις.

δ. Τὸ περιορισμένον τῆς ἐκτάσεως.

Ἀναλυτικώτερον:

Ἡ ἀκαταλληλότης τοῦ περιβάλλοντος ἐξουδετεροῦται μερικῶς διὰ τῆς αὐξήσεως τῶν ἀποδόσεων τῶν καλλιεργειῶν μὲ τὴν χρησιμοποίησιν βελτιωμένων μεθόδων καλλιεργείας καὶ τὴν γενίκευσιν τῆς χρήσεως λιπασμάτων.

Ἡ ἀνεπαρκὴς ἄρδευσις ἀντιμετωπίζεται διὰ τῶν ἐκτελουμένων σχετικῶν δύο μεγάλων ἔργων ἐγγείου βελτιώσεως εἰς πεδιάδα Κονίτισης—Κλειδωνιάς—Βασιλικοῦ καὶ Βελλᾶς—Παρακαλάμου, πρὸς ἄρδευσιν 40.000 στρεμμάτων καὶ διὰ τῶν μικρῶν ἔργων ἐγγείων βελτιώσεων δι' ὧν ἀποδίδονται εἰς τὴν συστηματικὴν καλλιέργειαν καὶ ἐντατικὴν γεωργοκτηνοτροφικὴν ἐκμετάλλευσιν περίπου 20.000 στρέμματα.

Ὁ πολυτεμαχισμὸς τοῦ κλήρου μὲ τὰ γνωστὰ δυσμενῆ ἐπακόλουθα, θέλει ἀντιμετωπισθῆ διὰ τοῦ διενεργηθησομένου ἀναδασμοῦ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἤδη ἐκτελουμένων μεγάλων ὑδραυλικῶν ἔργων ἐγγείου βελτιώσεως.

Αἱ ἀνωτέρω ὁμως προσπάθειαι, ἀποσκοποῦσαι εἰς τὴν αὐξήσιν τοῦ κατ' οἰκογένειαν γεωργικοῦ εἰσοδήματος, προσκρούουν εἰς τὴν ἀδυναμίαν αὐξήσεως τῆς ἤδη καλλιεργουμένης ἐκτάσεως πρὸς δημιουργίαν βιωσίμων κλήρων.

Αἱ τυχόν νέαι ἐκτάσεις αἱ ὁποῖαι ἤθελον ἐπιδοθῆ εἰς τὴν καλλιέργειαν κατόπιν ἐκχερσώσεων ἐδαφῶν ἢ κατόπιν ἀξιοποιήσεως πεδινῶν, θὰ διατεθοῦν πρὸς νέους ἀκτήμονας, κατὰ κλήρους καὶ πάλιν μικρᾶς ἰδιοκτησίας. Ἡ προσπάθεια ἐπομένως ἀνυψώσεως τοῦ βιοτικῆ ἐπιπέδου τῶν ἀγροτῶν τῆς περιοχῆς, ἔρχεται ἀντιμέτωπος μονίμως πρὸς τὸν βασικὸν δυσμενῆ παράγοντα τῆς στενότητος τῶν καλλιεργουμένων ἐδαφῶν καὶ τὸν πολυτεμαχισμὸν αὐτῶν. Κατὰ γενομένην τὸ 1960 δειγματοληπτικὴν ἔρευναν εἰς 5 ἀντιπροσωπευτικὰς Κοινότητας (Καστανέα—Πάπιγγον—Γρεβενήτιον—Βίτσα—Σιταριά) διεπιστώθη ὅτι ἐπὶ 558 γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων ὑπάρχουν 3.433 ἀγροτοτεμάγια, ἤτοι ἐκάστη γεωργικὴ ἐκμετάλλευσιν ἀποτελεῖται κατὰ μέσον ὄρον ἀπὸ 6,1 ἀγροτεμάγια, εἰς ἓν ἑκαστον δὲ τεμάχιον ἀναλογεῖ ἕκτασις εἰς στρέμματα 1,14 περίπου. Πέραν τῆς κυριολεκτικῶς κονοροποιήσεως τῆς ἀγροτικῆς ἰδιοκτησίας, διεπιστώθη ὅτι ποσοστὸν καλλιεργησίμου γῆς 250)ο ξηρικῆς καὶ 180)ο ἀρδευομένης εἶναι ἐγκαταλελειμμένον ἀπὸ οἰκογενείας αἱ ὁποῖαι ἀπουσιάζουν τοῦ χωρίου πέραν τῆς 5ετίας, (σκολάζουσα ἰδιοκτησία)

Οὕτως, ἓνας μεγάλος ἀριθμὸς ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν, εἶναι ὑποχρεωμένον νὰ στραφῆ εἰς ἐξωγεωργικὰς ἀπασχολήσεις. Ἐκ τῶν ὑπαρχόντων γυν 5.084 ἀμυγῶν γεωργικῶν οἰκογενειῶν, μόνον 1.703 θὰ δύνανται νὰ ἐργασθοῦν ἀποδοτι-

κώς, διατηρούντες κλήρον τουλάχιστον τῆς τάξεως τῶν 50 ἀρδευομένων στρεμμάτων ἢ 100 ξηρικῶν.

Δ. ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΕΝ ΣΥΝΟΛΩ ΕΙΣ ΗΠΕΙΡΟΝ—ΚΕΡΚΥΡΑΝ—ΛΕΥΚΑΔΑ

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἠπειρον, ὡς καὶ εἰς τοὺς Νομοὺς Κερκύρας καὶ Λευκάδος ἡ κατάστασις δὲν παρουσιάζεται πλέον εὐχάριστος. Αἱ καλλιεργούμεναι ἐκτάσεις ἀνέρχονται εἰς 1.689.320 στρέμματα, τὰ ὅποια κατανέμονται εἰς 86.000 περίπου ἀγροτικὰς οἰκογενείας μὲ μέσον κλήρον 16,60 στρέμματα. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ἡ μικρὰ ἐκτάσις τοῦ γεωργικοῦ κλήρου καθίσταται περισσότερον ἔντονος ἐφ' ὅσον προχωροῦμεν ἀπὸ τὰς παραλιακὰς πεδινὰς ἐκτάσεις πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὰ ὄρεινά.

Π Ι Ν Α Ξ Ι Ι Ι

ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΚΑΛΩΝΩΝ ΕΚΤΑΣΕΩΝ ΚΑΤΑ ΑΓΡΟΤΟΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ

α)α	Περιοχαὶ	Καλλῶναι ἐκτάσεις εἰς στρέμματα	Ἀγροτοοικο- γένειαι	Μέσος κλήρος κατὰ οἰκογέν. εἰς στρέμμ.
1.	Πεδινὰ Ἠερτῆς	247.000	7.337	33,60
2.	Πεδιάδες Βόϊδα Μαυ- ρῆ Λάμαρης	101.000	3.442	29,34
3.	Πεδιὰς Ἀχέροντος	67.000	2.142	31,20
4.	Κάτω Καλαμᾶς	71.000	2.280	31,14
5.	Πεδιὰς Μαργαριτίου	21.000	840	25,00
6.	Λεκάνη Ἰωαννίνων	99.000	4.170	23,70
7.	Ὄρεινὴ περιοχὴ Πω- γωνίου	36.000	3.011	11,96
8.	Περιοχὴ Κονίτσης	50.323	3.843	13,09
9.	Περιοχὴ Παρακαλάμου	45.733	2.478	18,45
10.	» Ζαγορίου	31.664	2.879	10,99
11.	Λοιπαὶ ὄρειναι περιο- χαὶ Ἠείρου	465.000	33.609	13,83
12.	Νομὸς Κερκύρας	385.000	16.000	24,00
13.	Νομὸς Λευκάδος	69.600	4.000	17,00
Σύνολον		1.689.320	86.031	19,60

Αἱ ἀρδευόμεναι νῦν ἐκτάσεις ἀνέρχονται εἰς 414.000 στρέμματα, αἱ ὅποια δύνανται τελικῶς νὰ φθάσουν μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀπάντων τῶν ἀρδευτικῶν ἔργων, τοῦτέστιν μετὰ παρέλευσιν μιᾶς δεκαετίας εἰς 1.100.000 στρέμματα περίπου. Ἐὰν λοιπὸν διατηρήσωμεν δι' ὀλόκληρον τὸν Ἠπειρωτικὸν χῶρον τὸ «μοντέλο» τῶν 50 ἀρδευομένων ἢ 100 ξηρικῶν στρεμμάτων δι' ἐκάστην ἀγροτικὴν ἐμετάλ-

λευσιν, θὰ πρέπει κατὰ τὰ πρόσεχῃ ἔτη καὶ μὲ τὸν αὐτὸν ἀρχικὸν συλλογισμόν, τὸ 70% τῶν σημερινῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων νὰ στραφῇ εἰς τοὺς λοιποὺς κλάδους τῆς οἰκονομίας εἰς τοὺς ὁποίους δὲν παρουσιάζεται ἡ κατάστασις κατὰ τὴν παροῦσαν στιγμὴν περισσότερον ἐνθαρρυντικῆ. Συγκεκριμένως ὁ ἐνεργὸς πληθυσμὸς τῆς Ἠπείρου, συμπεριλαμβανομένων τῆς Κερκύρας καὶ Λευκάδος, ἀποτελεῖ τὸ 33% τοῦ συνόλου πληθυσμοῦ, ἤτοι 159.500 ἄτομα. Ἐξ αὐτοῦ ἀποκλείονται αἱ ἀπασχολούμεναι μὲ τὰ οἰκιακὰ γυναῖκες, οἱ μαθηταὶ καὶ σπουδασταὶ, οἱ ἀνίκανοι πρὸς ἐργασίαν λόγῳ μικρᾶς ἢ μεγάλης ἡλικίας ἢ ἀνιάτου νόσου, οἱ φυλακισμένοι, οἱ διαβιῶντες εἰς διάφορα ἄσυλα, οἱ εἰσοδηματῖαι καὶ οἱ συνταξιούχοι. Ἐν συγκρίσει πάντως μὲ ἐκείνον τῆς Ἑλλάδος, παρουσιάζεται κατὰ 4% περίπου κατώτερος. Κύριοι λόγοι τῆς διαφορᾶς αὐτῆς εἶναι ὅτι: α) εἰς Ἠπειρον παρουσιάζεται ὑψηλότερον τὸ ποσοστὸν τῆς νεαρᾶς ἡλικίας (οἱ κάτω τῶν 10 ἐτῶν ἀνέρχονται εἰς 23% περίπου, ἐνῶ εἰς λοιπὴν Ἑλλάδα εἰς 18%), β) αἱ συνθῆκαι διαβιώσεως εἶναι σκληρότεραι ἔναντι ἄλλων περιοχῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἰκανὸς ἀριθμὸς ἡλικιωμένων ἀτόμων ἀποχωρεῖ ἐνωρίτερον ἐκ τῆς ἐνεργοῦ δράσεως καὶ γ) συμμετέχουν ὀλιγώτερον αἱ γυναῖκες εἰς τὸν ἐνεργὸν πληθυσμὸν ἐκ λόγων παραδόσεως καὶ κυρίως ἐκ τῆς ἐλλείψεως βιομηχανιῶν δυναμένων νὰ ἀπασχολήσουν θήλεα ἄτομα (βάσει τῆς ἀπογραφῆς 1951, ἡ ἀναλογία τοῦ θήλεως ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἐπὶ τοῦ συνόλου, ἐν Ἠπείρῳ εἶναι 9% ἐνῶ ἐν τῇ περιφερείᾳ Πρωτευούσης 20% περίπου).

Ἡ ὑφισταμένη διαρθρωτικὴ σχέσις τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ μεταξὺ τῶν διαφόρων κλάδων οἰκονομίας (πλὴν τῆς γεωργίας) εἰς τοὺς ἕξι Νομούς, κατὰ ἀριθμὸν καταστημάτων καὶ ἀπασχολουμένων, παρουσιάζεται ὡς ἀκολούθως:

Π Ι Ν Α Ε Ι V

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΟΡΥΧΕΙΑ—ΜΕΤΑ-
ΠΟΙΗΣΙΝ — ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΝ — ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΝ — ΟΙΚΟΔΟΜΗΣΕΙΣ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ ΕΝ ΗΠΕΙΡῶ — ΚΕΡΚΥΡΑ ΚΑΙ ΛΕΥΚΑΔΙ

	Σύνολον	Ὅρυχεία	Μεταπ. Ἠλεκτ.	Οἰκοτ.	Οἰκοδ. καὶ Δημ. ἔργα	Ἐμπόριον μεταφορᾶ ὑπηρεσίαι
Καταστήματα	20.596	27	5,721	4.726	233	9.889
Ἀπασχολούμενοι	37.989	142	13,620	5.787	1.975	16.465
% Καταστημάτων	100	0,12	27,80	22,95	1,13	48,00
% Ἀπασχολουμένων	100	0,37	35,80	15,20	5,20	43,43

Π Ι Ν Α Ξ

ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΕΙΣ ΟΡΥΧΕΙΑ—ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΝ—ΟΙΚΟΤΕΧΝΙΑΝ—ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ—ΕΜΠΟΡΙΟΝ—ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ—ΚΕΡΚΥΡΑ—ΛΕΥΚΑΔΙ

Κλάδος οικονομικής δραστηριότητας	ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ		ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΗΣ		ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ		ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ		ΝΟΜΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ		ΝΟΜΟΣ ΛΕΥΚΑΔΟΣ		ΣΥΝΟΛΟΝ	
	Αρ. Καταστημάτων	Αριθ. άποσφύλουμ.	Καταστήματα	Άπασχολούμενοι	Καταστήματα	Άπασχολούμενοι	Καταστήματα	Άπασχολούμενοι	Καταστήματα	Άπασχολούμενοι	Καταστήματα	Άπασχολούμενοι	Καταστήματα	Άπασχολούμενοι
1. Όρυχεία	11	70	—	—	—	—	1	—	14	66	1	6	27	142
2. Μεταπονήσεις— Ήλεκτρισμός	1.652	3.781	637	1.172	552	1.279	546	1.170	1.840	5.153	494	1.065	5.721	13.620
3. Οικοτεχνία	1.592	2.190	511	538	352	399	450	511	1.219	1.357	602	792	4.726	5.787
4. Οικοδομήσεις— Δημόσια έργα	105	924	15	260	10	60	58	497	29	127	16	107	233	1.975
5. Έμποριον— Μεταφοραί— Υπηρεσία	2.956	5.411	1.318	2.118	1.226	1.809	830	1.351	2.826	4.662	733	1.114	9.889	16.465
ΣΥΝΟΛΟΝ	6.316	12.376	2.481	4.088	2.140	3.547	1.885	3.529	5.928	11.365	1.846	3.084	20.596	37.989

Ἦτοι ποσοστὸν μόνον 24% ἐκ τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ ἀπασχολεῖται εἰς τὴν δευτερογενῆ καὶ τριτογενῆ παραγωγὴν. Ἐὰν προστεθῆ καὶ ἐν 4% περίπου ἀνέργων τῶν αὐτῶν κλάδων τῆς οἰκονομίας, ἐναπομένει τὸ 72% τοῦ ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ νὰ ἀπασχολῆται ἢ ὑποαπασχολῆται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Ἐξ αὐτῆς ἀκριβῶς τῆς συνθέσεως τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ προκύπτει καὶ ὁ ὑποανάπτυκτος οἰκονομικὸς χαρακτῆρ τῆς περιοχῆς.

Τὸ πρόβλημα τῆς ἀπορροφῆσεως τοῦ πλεονάζοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ἐξ αἰτίας τῆς ὑφισταμένης κεκαλυμμένης ἀνεργείας εἰς τὸν ἀγροτικὸν τομέα ἐμφανίζεται ὀξύτερον. Συνίσταται δὲ κυρίως εἰς τὴν ἀσκουμένην ἰσχυρὰν πληθυσμιακὴν πίεσιν ἐπὶ τῶν πεδινῶν καὶ ἀστικῶν περιοχῶν, ἐξ αἰτίας τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκῶν καλλιεργησίμων ἐκτάσεων καὶ εἰς τὴν ὑποτυπώδη παρουσίαν τῶν λοιπῶν τομέων τῆς παραγωγῆς (μεταποιήσεις—ὑπηρεσίαι), οἱ ὅποιοι θὰ ἠδύναντο νὰ ἀπορροφήσουν τὸ πλεονάζον ἐργατικὸν δυναμικόν.

Ε. ΔΙΑΓΡΑΦΟΜΕΝΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΑΙ

Ὡς συνάγεται ἐκ τῶν κατωτέρω πινάκων κατὰ τὴν 10ετίαν 1952—1961, διέρρευσαν ἐκ τῆς περιοχῆς μόνον τῆς Ζώνης 6.055 ἄτομα (ποσοστὸν 18% περίπου ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ 1951), ἐξ ὧν 820 πρὸς τὸ ἐξωτερικόν.

Π Ι Ν Α Ξ VI

ΔΙΑΡΡΟΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΖΩΝΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑΝ 1952—61

Περιοχαί	Πληθ. 1951	Φυσικὴ αὔξησις πληθυσμ.	Πραγματικὴ αὔξησις πληθυσμοῦ	Διαρροή πρὸς		
				Ἐσωτερ.	Ἐξωτερ.	Σύνολον
Κόνιτσα	13.915	+2.104	+490	1.270	344	1.614
Παρακάλαμος	11.048	+ 714	-2.675	3.160	129	3.389
Ζαγόρι	8.355	+2.353	+1.351	655	337	1.002
Σύνολον	33.318	5.171	- 834	5.085	820	6.005

Δι' ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν Ἠλείου, Κερκύρας, Λευκάδος ἢ μετακίνησις τοῦ πληθυσμοῦ ἀνέρχεται εἰς ποσοστὸν 11,38% ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀπογραφῆς 1951, ἐξ οὗ 2,68% ἀποτελεῖ τὴν πρὸς τὰς γῶρας τοῦ ἐξωτερικοῦ μετανάστευσιν.

Π Ι Ν Α Ξ VII

ΔΙΑΡΡΟΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΕΞ ΗΠΕΙΡΟΥ—ΚΕΡΚΥΡΑΣ—ΛΕΥΚΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΕΚΑΕΤΙΑΝ 1952—1961

Νομοὶ	Πληθ. 1951	Φυσικὴ αὔξησις πληθυσμ.	Πραγματικὴ αὔξησις πληθυσμ.	Διαρροή πρὸς		
				Ἐσωτερ.	Ἐξωτερ.	Σύνολον
Ἄρτης	72.717	14.500	+9.913	3.809	778	4.587
Θεσσαλονίκης	47.299	10.390	+4.826	2.131	3.433	5.564
Ἰωαννίνων	153.748	22.080	+1.578	16.396	4.106	20.502
Πρεβέζης	56.779	11.554	+5.744	4.661	1.149	5.810
Κερκύρας	105.414	8.800	-3.644	9.754	2.690	12.444
Λευκάδος	30.477	2.700	-1.497	3.809	388	4.197
Σύνολον	466.434	70.024	16.920	40.520	12.544	53.104

Σημείωσις: Μέσοι συντελεστῆς φυσικῆς αὔξεσεως τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν 10ετίαν 1951—61=1,50.

Ἄξιον προσοχῆς εἶναι ἡ διαφαινομένη διόγκωσις τῆς ροπῆς πρὸς μετανάστευσιν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος. Συγκεκριμένως, μόνον κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῆς διερευνουμένης περιόδου ἦτοι κατὰ τὸ 1961 παρουσιάζεται ὁ ἀριθμὸς τῶν μεταναστῶν ὡς ἴσος περίπου μὲ τὸν ἀντίστοιχον τῆς ὑπολοίπου 9ετίας (1952—1960).

Π Ι Ν Α Ε VIII

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ 1952—61

Νομοὶ	Πληθυσμ. ἀπογρ. 1951	Μετανά- στευσις 1952-61	Ποσοστὸν ἐπὶ συνό- λου πληθ.	Μετανά- στευσις 1961	Ποσοστὸν ἐπὶ συνόλ. μεταναστ.
Ἄρτης	72.717	778	1,06	498	64
Θεσπρωτίας	47.299	3.433	7,25	1.994	58
Ἰωαννίνων	153.748	4.106	2,67	1.985	48
Κερκύρας	105.414	2.690	2,55	900	34
Λευκάδος	30.477	388	1,27	75	19
Πρεβέζης	56.779	1.149	2,02	736	64
Σύνολον	466.434	12.544	2,68	6.188	49,3

Αὐτὸ καὶ μόνον εἶναι ἱκανὸν νὰ ἐμβάλῃ εἰς σκέψιν ὡς πρὸς τὸ μέλλον καὶ τὴν συγκρότησιν τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν τῆς Ἠπείρου. Διότι οἱ κύριοι λόγοι οἵτινες ὠθοῦν τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαίθρου εἰς τὴν ἐγκατάλειψιν τῶν χωρίων τῶν τοὔτέστιν τὸ περιορισμένον τοῦ γεωργικοῦ κλήρου καὶ ἡ ἔλλειψις ἐργασίας, παρουσιάζονται μὲ μεγάλην δξύτητα εἰς τὸν ἠπειρωτικὸν χῶρον. Ἐὰν ἀκριβῶς οἱ λόγοι αὗτοι συνδυασθοῦν ἀφ' ἑνὸς μὲ τὴν ἄρσιν ἐν τῷ μέλλοντι τῶν ὑφισταμένων σήμερον περιορισμῶν εἰς τὴν διακίνησιν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἀφ' ἑτέρου μὲ τὴν ἐλκτικὴν δύναμιν τὴν ὁποῖαν ἄσχοῦν οἱ κατὰ τὸ παρελθὸν μεταναστεύσαντες, εἰς τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων, ἀκόπως δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι κατὰ τὰ προσεχῆ ἔτη ὁ ρυθμὸς τῆς περαιτέρω μεταναστεύσεως θὰ σημειώσῃ μεγαλύτεραν ἄνοδον. Καὶ δεδομένου ὅτι οἱ περισσότεροι τῶν μεταναστευόντων εἶναι νέοι, ἄνδρες κυρίως, ἡλικίας 25—40 ἐτῶν, ἄγαμοι καὶ περισσότερον μορφωμένοι, θὰ ἐπέλθῃ κατὰ τὸ μέλλον ὁπωσδήποτε σοβαρὰ διατάραξις τῆς ἰσορροπίας εἰς τὴν διαρθρῶσιν τῆς ἀγροτικῆς δυνάμεως καὶ εἰς τὴν καθ' ἡλικίαν ἐπίσης διάρθρωσιν τοῦ πληθυσμοῦ, (γηρασμὸς αὐτοῦ). Διότι πέραν τῆς φυσικῆς ροπῆς πρὸς μετανάστευσιν τῶν νέων, ὑγιῶν, δραστηρίων καὶ πλέον μορφωμένων ἀτόμων, αἱ χῶραι τελικοῦ προορισμοῦ θέτουν πάντα περιορισμοὺς καὶ δὲν ἐπιτρέπουν τὴν μετανάστευσιν εἰς ἄτομα ἀσθενικὰ καὶ γηρασμένα, ἀγράμματα καὶ μὴ ἐμφοροῦμενα ὑπὸ ὑγιῶν φρονημάτων.

Αὐτὴ καθ' ἑαυτὴ ἡ μετανάστευσις ἀποτελεῖ βεβαίως ἐν σημαντικὸν οἰκονομικὸν γεγονός διὰ τοῦ ὁποῖου ἐπιτυγχάνεται ἡ ὀρθὴ κατανομὴ ἀνὰ τὴν γῆν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ καὶ συμπερασματικῶς ἡ ἐξισορρόπησις τῆς προσφορᾶς καὶ ζητήσεως ἐργατικῶν χειρῶν. Δὲν παραβλέπεται ἐπίσης καὶ τὸ προκαλούμενον ὄφελος ἐκ τῆς ἐπίδρασεως τῶν προηγμένων λαῶν ἐπὶ τῶν καθυστερημένων κατοίκων τῶν πτωχῶν χωρῶν. Εὐεργετικὴ ὡσαύτως παρουσιάζεται ἡ ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ ἰσοζυγίου λογαριασμῶν, ἐξ αἰτίας τῶν ἐμβασμάτων, τὰ ὁ-

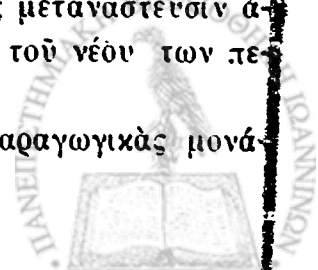
ποία οἱ μετανάσται ἀποστέλλουν εἰς τὴν γενέτειράν των διὰ τὴν διατροφήν τῶν συγγενῶν των, ἐξόφλησιν χρεῶν των ἢ δι' ἀποταμίευσιν. Παράλληλως ὁμοίως ἔχομεν μίαν μεγάλην ἀπώλειαν ἐθνικοῦ κεφαλαίου. Διότι ὁ μετανάστης ἀναχωρῶν εἰς ἄλλο μέρος ἢ εἰς τὴν χώραν του διὰ τὴν ἐξισοροπήσῃ τὸ δαπανηθὲν κεφάλαιον πρὸς διατροφήν καὶ διαπαιδαγώγησίν του κατὰ τὴν νεαρὰν ἡλικίαν.

Ἡ παρούσα ἐκθεσις δὲν καλύπτει τὸν χρόνον μᾶς πλήρους μελέτης τοῦ μεταναστευτικοῦ προβλήματος τῆς περιοχῆς. Ἐκ τῶν ἀκροθιγῶς διαλαμβανομένων ὁμοίως περιπτώσεων, ὑποβοηθούμεθα νὰ συμπεράνωμεν πῶς, διὰ τὴν Ἑπειρον τοῦλάχιστον, δὲν θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπίζεται ἡ μετανάστευσις μόνον ὡς δημογραφικὸν πρόβλημα καὶ νὰ παραγνωρίζηται ἡ οἰκονομικὴ αὐτῆς πλευρά. Διότι ὀρθῶς κατ' ἀρχὴν δυνάμεθα νὰ ἀφήσωμεν τὴν πλεονάζουσαν ἐργατικὴν δύναμιν νὰ διαρρεύσῃ, ἀλλὰ συγχρόνως ὀφείλομεν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ καθ' ἡλικίαν σύνθεσις αὐτοῦ ἀποτελεῖ πρωταρχικὸν λόγον διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξιν τῶν καθυστερημένων γενικῶς περιοχῶν. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἰσχυρισθῇ ὅτι εἰς τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν περιοχὴν ἔχομεν ὑπερφαλαγγίσει τὸ πληθυσμιακὸν ΟΡΤΙΜΙΟΝ, δεδομένου ὅτι ὑφίστανται εἰσέτι περιθώρια τελειοποιήσεως καὶ τῆς γεωργίας, ἀλλὰ κυρίως ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας, τῆς ἐνεργειακῆς δυνάμεως καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν. Αἱ ὑπάρχονσαι παραγωγικαὶ δυνάμεις ἀξιοποιεῖνται ἀτελῶς μὲ ἀποτέλεσμα τὸ χαμηλὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον τῶν ἀνθρώπων τῆς περιοχῆς, τὴν διαρκῆ πίεσιν τῆς οἰκονομίας ὑπὸ τοῦ ἀξανομένου πληθυσμοῦ καὶ τὴν περαιτέρω ἐπιβάρυνσιν τῆς ἤδη κοινωροτοποιημένης καὶ νάνου γεωργικῆς ἰδιοκτησίας. Εὐρισκόμεθα μὲ ἄλλους λόγους εἰς μίαν κλασσικὴν περίπτωσιν οἰκονομικοῦ φαύλου κύκλου. Καὶ εὐλόγως τίθεται τὸ ἐρώτημα: Εἶναι δυνατόν τὸ ἐφαρμοσθησόμενον περιφερειακὸν πρόγραμμα νὰ δημιουργήσῃ συνθήκας πλήρους ἀπασχολήσεως κατὰ τὴν προσεχῆ 10ετίαν καὶ νὰ βελτιώσῃ τὸ χαμηλὸν σημερινὸν βιοτικὸν ἐπίπεδον, στηριζόμενον εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς παραγωγικότητος τῆς γεωργίας καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς μεταποιήσεως. Ἡ ἀπάντησις θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δοθῇ καταφατικῶς, ἐφ' ὅσον ἡμπορούσαμεν νὰ στηρίξομεν τὴν ὄλην προσπάθειαν εἰς ἓνα ἀρχοῦντως ὑψηλὸν ἐπίπεδον ἐπενδύσεων εἰς βάρος τῶν περισσότερον ἀνεπτυγμένων περιοχῶν τῆς χώρας. Τοῦτο ἄλλωστε θὰ ἀποτελοῦσε καὶ δικαίωσιν τῆς διατυπωμένης οἰκονομικῆς πολιτικῆς εἰς τὸ πενταετὲς ἐθνικὸν πρόγραμμα, περὶ ἰσορροποῦ οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων περιοχῶν τῆς χώρας. Διότι ἡ δημιουργία βιομηχανικῆς ζώνης εἰς τὴν περιοχὴν καὶ ἡ ἐπέκτασις τοῦ κλάδου τῶν ὑπηρεσιῶν, ἵνα εὕρη διέξοδον ἐν μέρος ἐκ τοῦ ἀργοῦντος ἢ ὑποαπασχολομένου σήμερον ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, ἀποτελεῖ ὁπωσδήποτε μακροχρονίως τὴν πλέον ὀρθόδοξον μέθοδον οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως.

Βραχυχρονίως ὁμοίως, καὶ δεδομένου ὅτι τὰ ἐπίπεδα παραγωγικότητος τῆς περιοχῆς εἶναι λίαν χαμηλά, συγκριτικῶς μὲ τὰς λοιπὰς περιοχὰς τῆς χώρας, ἵκανὸς ὄγκος ἀγροτῶν ἐκ τῶν ὀρεινῶν περιοχῶν θὰ μετακινεῖται πρὸς τὰς ἐκτὸς τῆς Ἑπειρου περιοχᾶς καὶ τὸ ἐξωτερικόν.

Ἐπι πλέον, λόγω τῆς διαφαινομένης δυνατότητος διευρύνσεως τῆς ἐλευθέρου κυκλοφορίας τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν καὶ δὴ τῆς ἐργασίας ἐντὸς τοῦ Ἑυρωπαϊκοῦ χώρου, ἡ ἐξοδος τοῦ πλεονάζοντος πληθυσμοῦ ἐκ τῶν χωρίων πρὸς τὴν ξένην, ὁσονούπω θὰ ἐπιταχύνεται. Μία τοιαύτης ὁμοίως ἐκτάσεως μετανάστευσις θὰ πρέπει, διὰ τὴν χωρὴν κατὰ τρόπον ὁμαλόν, νὰ συνοδευθῇ ἀπὸ τὴν σχετικὴν ψυχολογικὴν προετοιμασίαν καὶ τὸν ἐξοπλισμὸν τῶν πρὸς μετανάστευσιν ἀτόμων διὰ τὴν εὐκολωτέραν προσαρμογὴν πρὸς τὰς συνθήκας τοῦ νέου των περιβάλλοντος.

Ἰδιαιτέρα μέριμνα ὁμοίως θὰ πρέπει νὰ ληφθῇ διὰ τὰς παραγωγικὰς μονά-

δας εκείνας. αι όποιοι παραμένουν εις την ύπαιθρον, προς τον σκοπον της αύξησεως της παραγωγικότητος και του κλήρου των. Διά την έπιτυχίαν της προσπαθείας αυτής, προτείνεται όπως, παραλλήλως με τον εφαρμοσθησόμενον άναδασμόν, τó Κράτος χωρήση εις την άναγκαστικήν άπαλλοτριώσιν των συνεχώς αύξανόμενων σχολαζουσών περιουσιών και την διανομήν τούτων έν συνεχεία, εις τούς μη διαθέτοντας κλήρον ίκανόν, διά να δημιουργήση άπασχόλησιν και άνεκτόν έπίπεδον διαβίωσης εις μίαν όμελή άγροτικήν οικογένειαν.

Έκ των διαγραφόμενων άνωτέρω πλαισίων της Ήπειρωτικής οικονομίας, έν συνόψει, δυνάμεθα να διατυπώσωμεν ώς ακόλουθως τας προσωπικάς άπόψεις.

α) Κατά τον παρόντα χρόνον, ένας μεγάλος αριθμός άγροτικών έκμεταλλεύσεων έν Ήπειρω καθίσταται όσονούπω όριακός, στρεφομένου ίκανού όγκου εργατικών χειρών εις έτι πλέον παραγωγικάς εργασίας. Αυτό καθ' έαυτό τούτο τó γεγονός άπό οικονομικής σκοπιάς έξεταζόμενον είναι ύγιές.

β) Με τα εκτελούμενα όμως και τα εκτελεσθησόμενα άρδευτικά έργα, ή άρδευόμενη έκταση μέχρι τó 1970 θα ύπερδιπλασιασθή, προστιθεμένων εισέτι και 250.000 περίπου στρεμμάτων νέων γαιών. Ήδη αι άρδευθείσαι κατά τó 1961 έκτάσεις ανήλθον εις 414.000 στρέμματα, κατά τó δέ 1970 ύπολογίζονται ότι θα φθάσουν εις 1.100.000 στρεμ. Λαμβανομένου ύπ' όψιν ότι παραλλήλως χωρούμεν εις την αύξησιν της έντατικής καλλιέργειας προϊόντων ώς αι όπώραι, τά λαχανικά και ó βάμβαξ (περίπτωσης πεδιάδων Άρτης, Λάμαρης, Άχέροντος, Κάτω Καλαμά κλπ.), διά τά όποια άπαιτείται ηύξημένος αριθμός εργατικών χειρών θα πρέπει να αναμένωμεν λίαν συντόμως άναπροσαρμογήν της ζητήσεως εργατικών χειρών, ίδια κατά τας περιόδους της αϊχμής (Άνοιξις—Φθινόπωρον), εις τó γεωργικόν τομέα.

γ) Ένώ ή πολιτεία προγραμματίζει την ανάπτυξιν του τουρισμού (μελέτη καθολικής τουριστικής αναπτύξεως άκτών του Ίονίου και όρεινού όγκου της Πίνδου) και την δημιουργίαν βιομηχανικών μονάδων, θα πρέπει να προσδοκώμεν εις ηύξημένην ζήτησιν του συντελεστού εργασίας και εις τον τομέα των όπηρεσιών και της μεταποιήσεως.

δ) Η μετακίνησις προς τά μεγάλα άστικά κέντρα της χώρας του δυναμένου να εργασθή πληθυσμού (άνελθούσα κατά την παρελθούσαν 10ετία εις 40.520 άτομα) και με τάσιν συνεχούς αύξήσεως θα καλύψη εις τó προσεχές μέλλον όλοσχερώς την προστιθεμένην κατ' έτος εργατικήν δύναμιν.

ε) Πέραν της προκαλουμένης προσωρινής άνακουφίσεως εις την όλην οικονομίαν εκ της μεταναστεύσεως έκτός της Ελλάδος εργατικού πληθυσμού, μακροχρονίως έξεταζόμενη ή πρῶξις αύτη, δέν άποτελεϊ λύσιν του προβλήματος.

Τούναντίον, λαμβανομένης ύπ' όψιν της σημασίας του παράγοντος ανθρώπου εις την διαδικασίαν της οικονομικής αναπτύξεως, θα δημιουργήση έν τώ μέλλοντι πλείστα όσα προβλήματα καιρίας ίσως σημασίας. Προβλήματα τά όποια θα τείνουν να λάβουν μεγάλας διαστάσεις διά την μελλοντικήν οικονομίαν άμα τή έγκαθιδρύσει πλήρους έλευθερίας διακινήσεως εργατικών χειρών έντός των κρατών μελών της Εύρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος.

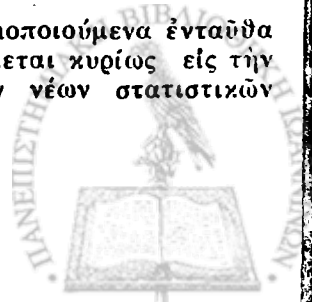
Ἐπομένως, ἡ τάσις ἐνισχύσεως τῆς πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν μεταναστεύσεως, ὀγκουμένη ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν, θὰ πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον, χωρὶς βεβαίως νὰ τεθοῦν φραγμοὶ εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας τὴν μετανάστευσιν αὐτὴν. Τοῦναντίον, ὡς καὶ ἀνωτέρω διευτυπώθη, τούτους θὰ πρέπει νὰ παρακολουθῇ ἡ πολιτεία, ἀκόμη καὶ εἰς τὸν τόπον τῆς νέας ἐγκαταστάσεως, διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατὸν εὐκολωτέραν προσαρμογὴν εἰς τὰς παντελῶς νεοδημιουργούμενας συνθήκας ζωῆς.

Ἐὰν καὶ τώρα, κατὰ τὴν περίοδον ἰδίᾳ τῆς ἀνοίξεως, συναντῶμεν ἔλλειψιν ἐργατικῶν χειρῶν εἰς ὠρισμένας περιοχὰς (περίπτωσις Πρεβέξης, ὅταν συμπίπτῃ ἡ περίοδος τῆς ἐλαιοκομίας μετὰ τὴν καλλιέργειαν κηπευτικῶν) καλυπτομένην μετὰ τὴν ἐλαστικότητα τῆς προσφερομένης εἰς ἄλλας περιοχὰς ἐργασίας, ἀργότερον κινδυνεύομεν νὰ παραστῶμεν μάρτυρες σημαντικῆς μειώσεως τῆς παραγωγῆς εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς οἰκονομίας, μετὰ ἄμεσον ἀποτέλεσμα τὴν ἀνακοπὴν τοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος (ἐφ' ὅσον βεβαίως συνεχισθῇ ἡ τάσις αὐξήσεως τῆς μεταναστεύσεως τόσον τοῦ ἀγροτικοῦ ὅσον καὶ τοῦ ἀστικοῦ πληθυσμοῦ).

Ἐν τέλει, ὀφείλομεν νὰ τονίσωμεν, ὅτι μετὰ τὴν ἀποτελοῦσαν πλέον γεγονὸς σύνδεσιν τῆς χώρας μας μετὰ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος, θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν ριζικαὶ ἀποφάσεις, πιθανὸν δὲ καὶ ἀντιλαϊκαί, ἵνα ἀποτραπῇ ὁ διαφαινόμενος κίνδυνος διὰ τὴν Ἑλληνικὴν οἰκονομίαν ἐκ τῆς ἀνάγκης δημιουργίας συναγωνιστικῆς οἰκονομίας καὶ συνθηκῶν διαβιώσεως τοῦ Ἑλλήνος ἐφαμίλλων τῶν κατοίκων τῆς Ἰταλίας καὶ Γαλλίας.

Σημείωσις : 1) Ἡ ἀποδοχὴ καὶ ἡ χρησιμοποίησις εἰς τὴν παρούσαν ἐκθεσιν τοῦ «μοντέλου» τῶν 50 ἀρδευομένων ἢ 100 ξηρῶν στρεμμάτων ὡς MINIMUM ἐκτάσεως μιᾶς μελλοντικῆς γεωργικῆς ἐν Ἠπείρῳ ἐκμεταλλεύσεως μᾶς ὑποβοηθεῖ κυρίως εἰς τὴν ἀνάλυσιν τῆς ὅλης δομῆς τῆς γεωργικῆς οἰκονομίας.

2) Ἡ τυχόν παρουσιασθησομένη ποιὰ τις διαφορὰ εἰς τὰ χρησιμοποιούμενα ἐνταῦθα περιφερειακὰ οἰκονομικὰ μεγέθη, μετὰ ἐκεῖνα τῆς Ε.Σ.Υ.Ε., θὰ ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν μὴ εἰσέτι δημοσίευσιν κατὰ τὸν χρόνον συγγραφῆς τῆς παρούσης τῶν νέων στατιστικῶν δεδομένων τῆς ἀπογραφῆς τοῦ ἔτους 1961.

Π Ι Ν Α Ξ Ι Ι Ι

ΜΕΣΟΣ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΓ. ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΚΛΗΡΩΝ Ζ.Π.Ε.

Όνομασία Κοινότητας	Πληθυσμ. ἀπο- γραφ. 1961	Άρ. οίκο- γεν.	Ε Κ Τ Α Σ Ε Ι Σ				Μέσος κληρος καλλιερ. έκτάσ.	Λοιθ. βιωσί- μων κλήρων
			Άρδευόμενα	Ξηρικά	Δάση	Βοσκαί		
Β. Τομεύς Ζαγορίου	1	2	3	4	5	6	7	8
Άγιος Μηνᾶς	109	26	24,5	455,5	3680	1620	18,46	5
Άνθρακίτης	118	38	102	421	5565	5847	11,13	5
Άνω Πεδινά	374	89	—	1573	10	6567	17,67	16
Άριστη	394	92	11,5	2000,5	3460	19390	21,86	20
Βίκος (Συν.)								
Άσπραγγελοι	387	106	—	1715	750	15825	16,17	17
Βίτσα	220	88	—	1374	360	8800	15,61	14
Βωβοῦσα	217	85	35	820	24790	12000	10,05	9
Βραδέτον	25	73	—	327	2000	250	4,47	3
Βρυσοχώριον	215	70	110	629	20820	5358	10,55	8
Γρεβενήτιον	445	150	709,5	399	15770	9650	7,35	18
Δεμάτιον	686	140	622,5	1489,5	—	4428	15,08	27
Δίκωρπον	97	47	15	438	10360	5310	9,63	5
Δίλοπον	54	26	5	254	3710	5220	9,96	3
Διπόταμον	81	28	55	220	7000	3985	9,82	3
Έλάτη	47	21	19	215	5980	1656	11,14	3
Έλατοχώριον	272	65	216	183,5	21110	2170	6,14	6
Έλαφότοπος	506	113	459	2133	350	6500	22,76	31
Έλαία (Καλπάκι) Συν.)								
Έλιοχώριον	75	36	26	321	—	—	9,63	4
Έτέα	415	62	276	455	1500	8600	8,91	10
Καβαλάριον	165	42	161	240	9670	5580	9,54	6
Καρυές	144	35	193	195	3200	3610	11,08	6
Καλωτᾶ	104	43	19	363	7400	5400	9,88	4
Καστανών	55	19	19	39,5	—	—	3,07	—
Κάτω Πεδινά	919	77	461	1706	—	6200	24,90	26
Καπέσοβον	53	32	2	353	109	4070	11,09	4
Κῆποι	271	91	202	514	11000	2780	7,86	9
Κουκούλιον	46	56	4	136	1860	7390	2,50	2
Κρυόβρυσση	336	60	203,5	346	50	10260	9,15	8
Λάϊστα	139	102	220	890	48810	3280	10,88	13
Λεπτοκαρυά	186	68	213	234	25850	12943	6,57	7
Μακρύνον	88	24	41,5	64	12040	1900	4,39	2
Μανασσή	62	23	20	219	—	—	—	3
Μεσοβούνιον	130	36	—	445,5	1240	3240	12,37	5
Μονοδένδριον	133	50	—	449	800	2800	8,98	5
Νεγάδες	132	46	36	375	13480	4489	8,93	5
Νέον Άμαρούσιον	89	26	48	133,5	12300	3500	6,98	2
Πάπιγκον	212	70	82,5	925,5	3950	16310	14,40	11
Πέτρα	603	135	310	1125	1500	6845	10,62	17
Σκαμνέλιον	140	108	25	373	—	—	3,68	4
Τρίστενον	240	80	367	355	4000	5000	9,00	11
Τσεπέλοβον	343	125	15	197	15650	1400	1,69	2
Φλαμπουράριον	176	60	219	550	15780	6000	12,81	10
Φραγκάδες	203	86	145	428	15966	6734	6,66	7
Σ Υ Ν Ο Λ Ο Ν	9706	2879	31,664,5	25977	333870	250549	10,99	387

ΜΕΣΟΣ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ
ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΚΛΗΡΩΝ ΤΗΣ Ζ.Π.Ε.

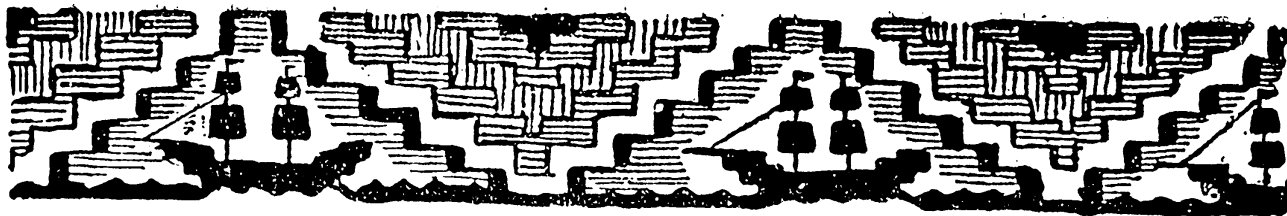
Όνομασία Κοινότητας	Πλη- θυσμ. ἀπο- γραφ. 1961	Άρ. οίκο- γεν.	Ε Κ Τ Λ Σ Ε Ι Σ				Μέσος κλήρος καλλ. εκτάσ.	Άριθ. βιωσί- μων κλήρ.
			Άρδευ- όμενοι	Ξηρικοί	Δάση	Βοσκαί		
Α. Τομείς Κονίτισης								
Κόνιτσα	3542	400	8500	3150	24290	13610	29,00	202
Άγ. Παρασκευή	977	245	500	3500	21700	7290	16,32	45
Άγ. Βαρθάρα)	287	48	260	530	9000	11000	12,15	11
Πυξαριά)		17						
Άετόπετρα	341	80	1258,75	154	2615	2565	17,65	27
Άετομηλίτσα	—	92	—	—	23720	2270	—	—
Άηδονοχώριον	302	75	1000	800	8115	3720	24,00	28
Άμάραντος	385	106	170	270	15150	7450	4,15	6
Άρματα	217	45	66	705	11890	3135	17,13	8
Άσημοχώριον	160	52	62	70	9800	990	2,53	2
Βούρμπιανη	216	68	334	292	8610	6640	9,20	10
Γαναδιό	118	46	70	250	1890	3776	6,95	4
Γοργοπόταμος	179	60	260	515	5790	5250	12,91	10
Δίστρατον	623	190	500	700	22750	6415	6,31	17
Δροσοπηγή	554	120	9	2339,5	5760	13080	19,57	24
Έλεύτερον	310	56	179	855	28770	7051	18,46	12
Έξοχή)	207	28	195	528	4810	6250	17,21	9
Τράπεζα (Συν.))		14						
Έλιόρραχη	220	62	66	526	3030	5620	9,54	7
Καλλιθέα	276	43	1336,5	278,5	2180	2430	38,25	30
Καβάσιλα	155	36	—	77	6340	4735	21,13	1
Καστανιά	380	117	309	550	2790	12360	7,34	12
Κλειδωνιά)	314	58						
Καλύβια (Συν.))			1738	346,5	870	6140	49,13	38
Λαγκάδια	318	61	61,5	852	9680	7760	14,97	10
Λυκόρραχη	256	64	46	925	14910	7650	15,57	10
Μάζιον	368	67	1600	615	150	2580	33,05	38
Μελισσόπετρα)	272	35	1400	300	18110	3590	35,41	31
Δερβένη (Συν.))	—	—						
Καλόβρουση	—	13						
Μόλιστα	134	45	53	310	1890	5777	8,08	4
Μολυβδοσκεπάστον	200	65	477	330	1380	2550	12,30	13
Μοναστήριον	143	50	85	400	1890	5777	9,70	6
Νικάνωρ	171	33	94	918	8500	6198	30,66	12
Όξυά)	142	72	49	636	7925	7395	9,51	7
Θεοτόκος (Συν.))								
Πάδες	138	29	174	285	15545	4880	15,82	6
Παλαιοσέλιον	230	86	44	1456	5080	1840	17,44	15
Πηγή	398	70	470	235	12895	5895	10,07	12
Πληκάτιον	243	80	528	1015	9890	460	19,28	21
Πουρνιά	270	96	290	410	10640	10810	7,29	10
Πυρσόγιαννη	513	150	90	650	7780	8498	4,93	8
Πλαγιά	208	54	6	800	5000	18000	14,90	8
Πύργος	355	127	40	539	5080	10490	14,55	7
Φούρκα	178	109	—	700	21965	4090	6,42	7
Χιονιάδες	105	45	72	95	5000	3200	3,71	2
Σ Υ Ν Ο Λ Ο Ν	14405	3843	22416,25	27907,5	384180	249217	13,09	729

Π Ι Ν Α Ξ Ι Ι

ΜΕΣΟΣ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΝ ΚΛΗΡΟΣ ΚΑΙ ΑΡΙΘΜΟΣ ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΚΛΗΡΩΝ Ζ.Π.Ε.

Όνομασία Κοινότητας	Πλη- θυσμ. ἀπο- γραφ. 1961	Άρ. οικο- γεν.	Ε Κ Τ Α Σ Ε Ι Σ				Μέσος κλήρος καλλ. έκτασ.	Άριθ. βιωσί- μων κλήρ.
			Άρδευ- όμενα	Ξηρικά	Δάση	Βοσκαί		
Γ' Τομεύς Άνω Ροῦ Καλαμά								
Άνω Ραβένια	331	94	—	2615	9385	1545	27,81	26
Άρετή	209	55	440	720	2555	2320	21,99	16
Άετόπετρα	118	56	13	320	8000	5800	5,94	5
Βροντισμένη	178	47	401	374	480	880	16,48	12
Βασιλόπουλον) Κάστριον (Συν.))	164	28	472	1100	1030	6060	56,14	20
Βρυσούλα	136	73	220	467	445	2955	9,41	9
Γεροπλάτανος	316	78	32	2295	11050	1500	29,83	24
Γρανιτσιπούλα	185	70	15	1470	700	3900	21,21	15
Δαφνόφυτον) Κουτρουλάδες)	233	72	660	1570	300	4600	30,97	29
Δεσποτικόν	332	85	200	1900	6910	2390	24,70	13
Δολιανά	1059	268	1514	3636	2800	6000	19,21	67
Έκκλησιοχώριον	210	89	102	576	2500	6100	7,61	8
Έρομνήμη	232	76	800	430	200	3700	16,18	20
Κάτω Ραβένια	250	82	176	1924	4000	3510	25,60	23
Καταράκτης	165	41	260	340	—	1600	14,63	9
Κουκλιοί	808	213	1203	1589	2007	6600	13,10	40
Λίθινον	223	55	400	850	250	3850	22,72	17
Μαζαράκιον	354	66	660	1100	200	5500	26,66	24
Μαυρονόρος	140	52	128	463	1100	1725	11,36	7
Μαυροβούνιον	—	33	—	1280	4120	1280	38,78	13
Παρακάλαμος) Άνω Παρακάλαμος)	1240	334	2282	2276	2652	5940	13,64	68
Ράϊκον	107	34	181	620	700	2300	23,55	10
Ριζόν	175	65	19	685	—	—	10,83	7
Ρεπετίστη) Πατονιά (Συν.))	271	79	1423	582	550	1450	25,37	34
Ριάχοβον	197	54	356	210	1320	3050	10,48	9
Σιταριά	355	133	707	843	11830	1955	11,65	23
Φωτεινόν	80	38	90	450	4090	5230	14,21	6
Χρυσόραχη	305	108	1094	1200	1410	5000	21,24	34
Σ Υ Ν Ο Λ Ο Ν	8373	2478	13848	31885	80584	96740	18,45	587

ΑΡΓ. ΑΛΤΙΠΑΡΜΑΚΗ

Γεωπόνου Υ.Π.Α.Π.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΒΙΩΣΙΜΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΚΛΗΡΟΥ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

Αί καλλιεργούμεναι εἰς Ἡπειρον ἐκτάσεις ἀνέρχονται εἰς 1.200.000 στρεμ. περίπου καὶ κατανέμονται εἰς 65.000 ἀγροτικὰς οἰκογενεῖας.

Ἡ μικρὰ αὐτὴ ἔκτασις τῶν 18,40 στρεμ. πού ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν μέσον γεωργικὸν κλῆρον ἐν Ἡλείρῳ, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸν ἐπικρατοῦντα πολυτεμαχισμὸν τῆς γῆς, κατατάσσουν τοὺς Ἡπειρώτας ἀγρότας εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πτωχοτέρων τῆς Ἑλλάδος. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἀγρόται μας ἐγκαταλείπουν τὴν γῆν καὶ ὅσοι ἱκανοὶ ἀκόμη εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ παραμείνουν εἰς τὸ χωριό, ἀδιαφοροῦν διὰ τὴν γεωργίαν, ἔχοντες διαρκῶς τὴν σκέψιν τῶν εἰς τὴν φυγῆν.

Ἐὰν ὕφισταται ἐνδιαφέρον νὰ μὴν ἐρημωθῇ ἡ ὑπαιθρος τῆς Ἡλείρου ἀπὸ τὰ παραγωγικώτερα τῆς στοιχεῖα, νὰ ριζώσῃ ὁ γεωργὸς στὸ χωριό του, νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὴν γεωργίαν, νὰ ἀφοσιωθῇ εἰς τὴν ἀγροτικὴν του ἐκμετάλλευσιν καὶ νὰ ἀποκτήσῃ πίστιν εἰς αὐτήν, ἐπιβάλλεται νὰ δημιουργηθοῦν αἱ ἀπαραίτητοι ἐκεῖναι προϋποθέσεις αἱ ὁποῖαι θὰ τοῦ ἐξασφαλίσουν γεωργικὴν πρόοδον καὶ βιωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ αὐτοῦ τοῦλάχιστον ὕψους μὲ τῶν ἐργατικῶν ἢ μικροαστικῶν οἰκογενειῶν τῶν πόλεων. Δὲν εἶναι ἡ πολυτέλεια ἡ ὁποία τὸν σύρει εἰς τὰς μεγαλοπόλεις καὶ εἰς τὴν μετανάστευσιν, ἀλλὰ ἡ σκληρὴ ἀνάγκη, ἡ πενία, εἶναι ζήτημα ζωῆς καὶ θανάτου δι' αὐτὸν ὡς τό γε νῦν ἔχον.

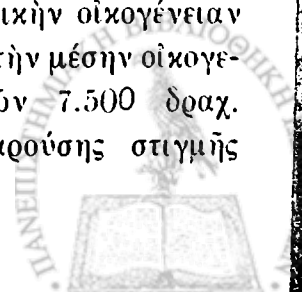
Ὁ Ἡπειρώτης χωρικὸς εἶναι ἀφοσιωμένος στὸ χωριό του. Ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξασφαλίσῃ, διαμένων καὶ ἐργαζόμενος εἰς αὐτὸ, τὴν μέσῃν ἐτησίαν κατὰ κεφαλὴν ἐν τῇ χώρᾳ μας πρόσοδον τῶν 320 δολλαρίων ἢ ἔστω τὴν μέσῃν ἀγροτικὴν τοιαύτην τῶν 250 δολ., οὔτε καὶ πρόκειται νὰ διανοηθῇ ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ ἀγαπημένο του περιβάλλον: κατοικία, ἐργασία, παραδόσεις, πρόσωπα καὶ τάφους τῶν πατέρων του.

Τὴν αὔξησιν αὐτὴν τοῦ γεωργικοῦ του εἰσοδήματος δὲν δυνάμεθα νὰ τὴν ἀναζητήσωμεν εἰ μὴ μόνον εἰς :

1) Τὴν εἰδίκευσιν ἐκάστης ἀγροτικῆς περιοχῆς εἰς ὠρισμένας μόνον καλλιεργείας καὶ ἐκμεταλλεύσεις αἱ ὁποῖαι προσιδιάζουν εἰς τὸ φυσικὸν τῆς περιβάλλον καὶ τὰ φυσικά της δεδομένα καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν παραγωγὴν γεωργικῶν προϊόντων δυναμένων νὰ διατεθοῦν ταχέως καὶ ἀσφαλῶς καὶ νὰ ἀποδώσουν τὰ πλέον ἱκανοποιητικὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα.

2) Τὴν ἐξουδετέρωσιν τοῦ ὑφισταμένου ἤδη πολυτεμαχισμοῦ τῆς γῆς μὲ τὸν ἀναδασμὸν καὶ τὴν ἀναθεώρησιν τῶν συνταγματικῶν διατάξεων τοῦ κληρονομικοῦ Δικαίου, ὥστε τὸ ἔργον τοῦ ἀναδασμοῦ νὰ ἀπαλλαγῇ τῆς προσωρινότητος καὶ μὴν ἀνατραπῇ μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν.

3) Τὴν ἐξασφάλισιν ἐπαρχοῦς βιωσίμου κλήρου κατ' ἀγροτικὴν οἰκογένειαν ὅστις νὰ διασφαλίσῃ εἰς τὴν ἀγροτικὴν οἰκογένειαν τοῦλάχιστον τὴν μέσῃν οἰκογενειακὴν ἀγροτικὴν πρόσοδον τῆς χώρας τῶν 37.500 δραχ. ἢ τῶν 7.500 δραχ. κατὰ κεφαλὴν. Καὶ τοῦτο ὄχι μόνον ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς παρούσης στιγμῆς

ἀλλὰ καὶ ἐν ὄψει τῆς εἰσόδου τῆς χώρας μας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν μὲ ὄλας τὰς ἐκ ταύτης ἀπορροούσας συνεπείας ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ ἐκ τῆς ἀναμορφώσεως τῶν τιμῶν τῶν προϊόντων τῆς γεωργικῆς μας παραγωγῆς.

Ὁ προσδιορισμὸς τῆς ἐκτάσεως τοῦ βιωσίμου κλήρου ἐν Ἠπειρῷ, ὅπως καὶ ὅπουδήποτε, εἶναι προφανῶς συνάρτησις πολλῶν παραγόντων: ξηρική ἢ ποτιστικὴ καλλιέργεια, μικροκλίμα περιοχῆς, σύστασις καὶ διαμόρφωσις ἐδάφους, γονιμότης καὶ καταλληλότης τοῦ δι' ὠρισμένης καλλιεργείας, συνθῆκαι συγκοινωνίας καὶ μεταφορῶν, ἀπόστασις ἀπὸ τὰ καταναλωτικὰ Κέντρα ἢ βιομηχανικὰς μονάδας ἀπορροφούσας γεωργικὴν πρώτην ὕλην, ἐμπειρία τοῦ καλλιεργητοῦ κ.ἀ.

Σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην ἀρμοδίων Ἑλλήνων καὶ ξένων ἐμπειρογνομόνων, οἵτινες ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐπὶ τόπου ἐμελέτησαν τὸ θέμα, ἐξασφάλισις τῆς μέσης κατ' ἀγροτικὴν (πενταμελῆ) οἰκογένειαν καὶ ἐκμετάλλευσιν καθαρῶς προσόδου τῶν 37.000 δραχ. ὑπὸ τὰς συνθήκας τῆς Ἠπειροῦ, δύναται νὰ πραγματοποιηθῆ—ἐφαρμοζομένων τῶν ἐνδεδειγμένων μεθόδων ἐκμεταλλεύσεως—μόνον ἐφ' ὅσον ἢ ἔκτασις τοῦ γεωργικοῦ κλήρου ἀποτελεῖται τοῦλάχιστον ἀπὸ 50 ἀρδευόμενα στρέμματα ἢ 100 ξηρικὰ τοιαῦτα.

Τοῦτο βεβαίως δὲν δύναται νὰ ἰσχύῃ ἀπολύτως. Ὑφίσταται περίπτωσις ἐδαφῶν εὐρισκομένων ὑπὸ συνθήκας εὐνοούσας πολυτίμους καλλιεργείας (λαχανικὰ λ. χ.) ὅπου ἢ ἐπιδιωκομένη ὡς ἄνω πρόσοδος δύναται νὰ ἐπιτευχθῆ ἐκ μικρότερας τῆς ὡς ἄνω προβλεπομένης ἐκτάσεως. Συμβαίνει ὁμως καὶ τὸ ἀντίθετον. Αἱ ἀκραῖαι αὐταὶ περιπτώσεις ἀποτελοῦν ἐξαιρέσεις.

Ἐν προκειμένῳ, ἐπειδὴ πρόκειται περὶ ἐνδεικτικῆς μελέτης, λαμβάνεται ὡς βάσις ἢ μέση περίπτωσις καθ' ἣν εἶναι δυνατόν νὰ ἰσχύσῃ τὸ ἄνωτέρω προτεινόμενον ὄριον γεωργικοῦ κλήρου, δι' ὄλας τὰς καλλιεργουμένας περιοχὰς καὶ Ζώνας τῆς Ἠπειροῦ, ἐφ' ὅσον εἰς ἐκάστην τούτων ἤθελε ἐφαρμοσθῆ ἢ πλέον προσιδιάζουσα γεωργικὴ ἐκμετάλλευσις.

Ἡ λαμβανομένη βάσις ὅτι ἡ ἀξία τῆς προσόδου 50 ἀρδευομένων στρεμμάτων εἶναι ἴση περίπου μὲ τὴν ἀξίαν προσόδου 100 ξηρικῶν στρεμμάτων ἦτοι ἀναλογία 1:2 εἶναι γενικῶς καὶ ἐκ τῶν πραγμάτων παραδεδειγμένη, χωρὶς βεβαίως καὶ νὰ εἶναι ἀπόλυτος, ἐξαρτωμένη ἀπὸ τὰς ἐκάστοτε ἰδιομορφίας. Εἰς περιοχὰς νοτιωτέρας καὶ ξηροτέρας ἢ ἀναλογία εὐρύνεται. Εἰς Ἰσραὴλ λ.χ. ἰσχύει ἢ σχέσις 1:6. Τὰ ξηρικὰ τοῦ Ἰσραὴλ ὁμως δέχονται ἐτησίως ὀλιγώτερα τῶν 300 χιλ. βροχῆς, ἐνῶ τὰ ξηρικὰ τῆς Ἠπειροῦ πλέον τῶν 1000 χιλ. Ὁ δὲ ρυθμὸς ἐξατμῆσεως εἰς Ἰσραὴλ λόγῳ ὑψηλοτέρας θερμοκρασίας, μεγαλυτέρας ἡλιοφανεῖας, ξηρῶν ἀνέμων κλπ. εἶναι πολὺ ἐντονώτερος τοῦ τῆς Ἠπειροῦ, τῆς ὁποίας ἢ σχετικὴ ὑψηλοτέρα ἀτμοσφαιρικὴ ὑγρασία δρᾷ ἀνασταλτικῶς ἐπὶ τοῦ συντελεστοῦ ἀπωλείας τῆς ὑγρασίας τῶν φυτῶν καὶ τοῦ ἐδάφους.

Βεβαίως καὶ θὰ προκύψῃ τεράστιον κοινωνικὸν πρόβλημα ἐκ τοῦ λόγου ὅτι ἢ αὐξήσις τοῦ ἀγροτικοῦ κλήρου συνεπάγεται μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων καὶ οἰκογενειῶν, ἔστω καὶ ἂν ἔχει λυθῆ τὸ θέμα τῶν σχολαζουσῶν ἀγροτικῶν ἰδιοκτησιῶν ἐν Ἠπειρῷ, ὑπὲρ τῶν αὐτοκαλλιεργητῶν ἔστω καὶ ἂν ἀκόμη ἀποδοθοῦν εἰς τὴν γεωργικὴν ἐκμετάλλευσιν νέαι σημαντικαὶ ἐκτάσεις διὰ τῆς ἐκτελέσεως μεγάλων ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων (ἀντιδιαβρωτικὰ ὄχθῶν, ἀποξηράνσεις κλπ.).

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον σαφῶς διαφαίνεται εἶναι ὅτι ἐὰν ἐξακολουθήσῃ ὑφισταμένη ἢ παρούσα κατάστασις τῆς ὑπάρξεως μὴ βιωσίμων κλήρων, μοιραίως θὰ ὀδηγήσῃ αὕτη εἰς τὴν ἐρήμωσιν τῆς υπαίθρου τῆς Ἠπειροῦ ἀπὸ τὰ πλέον παραγωγικὰ της στοιχεῖα.

B'

Εἰς τὴν Ἠπειρον κατὰ βάσιν διακρίνομεν τρεῖς χαρακτηριστικὰς καλλιεργητικὰς Ζώνας :

I.—Τὴν Ζώνην τῆς πορτοκαλλιᾶς.

Περιοχὴ πεδινὴ ἐκτεινομένη κατὰ τὴν Ν.Δ. παραλιακὴν περιοχὴν τῆς Ἠπείρου.

II.—Τὴν ἡμιπεδινὴν Ζώνην.

Τοῦ μέσου ὕψους πεδινῶν περιοχῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς Ἠπείρου.

III.—Τὴν ὄρεινὴν Ζώνην.

Κατωτέρω προβαίνομεν εἰς τὸν καθορισμὸν τοῦ εἶδους τῶν καλλιεργειῶν εἰς ἑκάστην τῶν ὡς ἄνω περιοχῶν καὶ εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν ἐξ αὐτῶν προσόδων ὡς καὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου μιᾶς τοπικῆς γεωργικῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐξ ἑκάστης ζώνης τῆς προτεινομένης μορφῆς ἤτοι τῶν 50 ἀρδευομένων ἢ 100 ξηρικῶν στρεμμάτων, ὅπερ ἐλήφθη ὡς ἐλάχιστον ὄριον βιωσίμου ἀγροτικοῦ κλήρου ἐν Ἠπείρῳ.

Δὲν θὰ εἶναι βεβαίως δυνατόν πάντοτε νὰ ὑπάρχουν κλήροι ἀποκλειστικῶς ἀρδευόμενοι καὶ ἄλλοι ἀποκλειστικῶς ξηρικοί. Ἡ ἀνωτέρω λαμβανομένη βᾶσις εἶναι ἐνδεικτικὴ καὶ ἰσότητος μὲ κλῆρον ἀποτελούμενον καὶ ἀπὸ ποτιστικὰς καὶ ἀπὸ ξηρικὰς ἐκτάσεις ἀναγομένας εἰς σύνολον 100 ξηρικῶν στρεμμάτων, τηρουμένης τῆς ἀναλογίας ποτιστικῶν πρὸς ξηρικὰ 1:2.

Κατὰ τὸν καθορισμὸν τοῦ εἶδους τῶν καλλιεργειῶν εἰς ὅλας τὰς Ζώνας, ἰδιαιτέρα θέσις ἐδόθη εἰς τὰς κτηνοτροφικὰς τοιαύτας, διότι ἡ περιοχὴ κατὰ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῶν ἐκτάσεών της, προσιδιάζει εἰς τὴν κτηνοτροφίαν καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τινος ἤδη καταβάλλεται σοβαρὸν προσπάθεια βελτιώσεως τοῦ ζωικοῦ της κεφαλαίου δι' εἰσαγωγῆς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν βελτιωμένων ζώων ὑψηλῶν ἀποδόσεων.

Εἰς τοὺς ὑπολογισμοὺς μας περιοριζόμεθα εἰς τὴν ἀποτίμησιν τῆς ἐμπορικῆς ἀξίας τῶν παραγομένων κτηνοτροφικῶν. Βεβαίως ἡ πληρεστέρα ἀξιοποίησις αὐτῶν συνίσταται εἰς τὴν χρησιμοποίησιν των ἐντὸς τῆς ἀγροτικῆς ἐκμεταλλεύσεως εἰς τὴν ὁποίαν παράγονται διὰ τὴν ἀνάπτυξιν κτηνοτροφίας, ὅπερ καὶ ἐφαρμόζεται ἤδη εἰς πολλὰς περιπτώσεις. Τοῦτο προσαυξάνει σημαντικῶς τὸ γεωργικὸν εἰσόδημα. Ἀντιστοίχως ὅμως προϋποθέτει ἐπένδύσεις δι' ἐγκαταστάσεις σταύλων, ἀποθηκῶν, ἀγορὰν ζώων καὶ συμπληρωματικῶν τροφῶν, πρόσθετον ἐργατικὸν δυναμικόν, ὀργάνωσιν ἐμπορείας, μέσα μεταφορᾶς γάλακτος ἅτινα συνιστοῦν νέους παράγοντας μὴ δυναμένους νὰ ἀναλυθοῦν ἐπαρκῶς εἰς τὰ περιορισμένα πλαίσια τοῦ παρόντος. Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ παραγωγικὴ κτηνοτροφία δὲν εἶναι πάντοτε συνάρτησις τῆς παραγωγῆς τῆς δοθείσης γεωργ. ἐκμεταλλεύσεως ἀλλὰ καὶ τῆς δυνατότητος προμηθείας ζωοτροφῶν ἐκ τοῦ ἐμπορίου, τῆς γειτνιασεως ἀγορῶν, τῆς εἰδικεύσεως τοῦ παραγωγοῦ κλπ. δι' ὅλα αὐτὰ δὲν δυνάμεθα νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς τὴν οἰκονομίαν αὐτῆς, περιοριζόμενοι ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν παραγομένων κτηνοτροφικῶν.

Διὰ τὴν ἐκτίμησιν τῆς ἀξίας τῶν ἀποδόσεων ἐστηρίχθημεν εἰς τὰς πλέον συντηρητικὰς τιμὰς τῶν τελευταίων ἐτῶν, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν ὅτι εἰς τὸ προσεχές μέλλον μὲ τὴν ἔνταξιν μας εἰς τὴν Κοινὴν Ἀγορὰν, ἔχομεν ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὸν ἀνταγωνισμὸν πλέον προηγμένων γεωργικῶν χωρῶν καὶ συμπλέσιν τῶν τιμῶν τῶν γεωργικῶν μας προϊόντων.

Διὰ τὴν ἄμπελον περιορίσθημεν εἰς ὀλίγα μόνον ξηρικὰ στρέμματα διὰ τὴν οἰκογενειακὴν ἢ καὶ τοπικὴν κατανάλωσιν καὶ μόνον δι' ἐπιτραπεζίους σταφυλάς. Τοῦτο δὲ λόγῳ ἀπροθυμίας τῶν καλλιεργητῶν νὰ προβοῦν εἰς ἀναμπελώσεις μετὰ

τάς ἐκ φυλλοξήρας καταστροφὰς ἐξ αἰτίας τοῦ ὑψηλοῦ κόστους ἀναμπελώσεως καὶ καλλιέργειας, ἐν συγκρίσει μὲ τὰς ἀποδόσεις καὶ τὰς τιμὰς διαθέσεως τοῦ οἴνου εἰς τε τὸ ἐσωτερικὸν καὶ ἐξωτερικόν.

Διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῶν κατωτέρω λογαριασμῶν δεόν νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ὅτι δὲν ὑπελογίσθη α) ἐνοίκιον ἐδάφους, τόκοι κεφαλαίων ἐκμεταλλεύσεως, ἀποσβέσεις ἐγκαταστάσεων μηχανημάτων καὶ ὁ φόρος ἐπὶ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ β) ἀπόσβεις τοῦ κόστους ἐγκαταστάσεως τῶν ὀπωρῶνων καθότι τοῦτο θεωρεῖται ὅτι συμψηφίζεται ἀφ' ἑνὸς μὲν ἀπὸ τὴν αὔξησιν τῶν ἀποδόσεων ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἀφ' ἧς στιγμῆς θὰ ἔχουν φθάσει εἰς τὸ στάδιον τῶν ἀποδόσεων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐκ τῆς προσόδου τῶν ἐτησίων συγκαλλιιεργειῶν τοῦ ὀπωρῶνος κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεώς του, ἐνλίτε δὲ καὶ μετ' αὐτήν.

Κατὰ τὸν ὑπολογισμὸν τοῦ κόστους τῶν καλλιιεργειῶν δὲν γίνεται διάκρισις μεταξὺ ἐργασίας ἐπὶ πληρωμῇ καὶ τοιαύτης τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ παραγωγοῦ καὶ τῶν ζώων ἐργασίας τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ ὑπὸ οἰανδήποτε μορφὴν καταβαλλομένη ἐργασία ἀποτιμᾶται ὡς δαπάνη. Ἡ ἐμφανιζομένη πρόσοδος εἶναι ἢ καθαρὰ πρόσοδος, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν τῶν περιορισμῶν τῆς προηγούμενης παραγράφου. Διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος δεόν νὰ προστεθῆ εἰς αὐτὴν καὶ ἡ ἀξία τῆς πραγματοποιηθείσης ἐργασίας τοῦ αὐτοκαλλιιεργητοῦ καὶ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας του.

Ὁρθώτερα συμπεράσματα θὰ συνήγοντο ἐὰν ἐξευρίσκετο τὸ γεωργικὸν εἰσόδημα ἀντὶ τῆς καθαρᾶς προσόδου. Τοῦτο ὁμως δύναται νὰ στηριχθῆ μόνον ἐπὶ τῆς μελέτης τῆς οἰκονομίας συγκεκριμένων γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων μὲ τὸ ἐκάστοτε διαθέσιμον ἐργατικὸν δυναμικὸν τῶν καὶ τεχνικὸν τῶν ἐξοπλισμῶν. Δύναται δὲ ν' ἀποτελέσῃ τὸ ἀντικείμενον ἰδιαιτέρας ἐρεύνης καὶ μελέτης.

Εἰς τοὺς κατωτέρω λογαριασμοὺς μας εἰς τὴν καθαρὰν πρόσοδον δὲν περιλαμβάνεται ἡ ἀξία τῆς ἐργασίας τῆς οἰκογενείας τοῦ παραγωγοῦ, ἀλλὰ μόνον ἡ ἀξία τῶν ὑπ' αὐτῆς καταναλισκομένων καὶ χρησιμοποιουμένων προϊόντων τῆς παραγωγῆς τῶν (τροφαί, σπόροι κλπ.).

Πάντως ἡ διαφορὰ τοῦ γεωργικοῦ εἰσοδήματος μετὰ τῆς ἐμφανιζομένης κατωτέρω καθαρᾶς προσόδου περιορίζεται δεδομένου ὅτι μέρος τῆς ἀξίας τῆς ἀντιπροσώπου ἐργασίας εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν ἰσοφαρίζει κατὰ κάποιον τρόπον ὁ μὴ ὑπολογισμὸς τῶν διαφορῶν ἐπιβαρύνσεων ὡς ἐνοίκιον ἐδάφους, τόκος κεφαλαίων, ἀπόσβεις, φόροι κλπ.

I Ζώνη Πορτοκαλλιᾶς—Παράλιος

Ἄρδευόμενα πεδινὰ

Εσπεριδοειδῆ στρ.	20X 1300=	26.000
Μηδική—Φεσιουκα στρ.	10X 450=	4.600
Βάμβαξ »	10X 470=	4.700
Ἄραβόσιτος χλωρὸς »	10X 440=	4.400
Σ ὑ ν ο λ ο ν	50	39.600

Ἄρδευόμενα λοφώδη

Βάμβαξ	20X 470=	9.400
Τριφύλλιον ἔρπον—φέστιουκα τετραετῆ	10X 450=	4.500
Καπνὰ Βιρτζινια ἢ Μπάρκλεϋ	10X 1330=	13.300
Ἄραβόσιτος ὑβρίδιον καρπὸς	10X 320=	3.200
Σ ὑ ν ο λ ο ν	50	30.400

Σηρικά λοφώδη

Έλαιών	στρο.	28X 280=	7.840
Μηδική	»	24X 300=	7.200
Βίκος σανός	»	12X 180=	2.160
Σίτος	»	12X 150=	1.800
Βρώμη	»	12X 100=	1.200
Βάμβαξ	»	12X 240=	2.800
Σύνολον		100	23.080

II Ζώνη Ήμιπεδινή

Άρδευόμενα

Όπωρών	στρο.	20X 1.100=	22.000
Μηδική—Φέστονκα	»	20X 450=	9.000
Άραβόσιτος ύβριδιον	»	10X 350=	3.500
Σύνολον		50	34.500

Σηρικά

Μηδική ή τριφύλλιον ρέπενς	στρο.	32X 300=	9.600
Καπνά τζεπέλια	»	10X 470=	4.700
Βίκος σανός	»	10X 180=	2.160
Σίτος	»	16X 150=	2.400
Βρώμη	»	16X 100=	1.600
Άραβόσιτος καρπός ύβριδιου	»	10X 60=	600
Άμπελος	»	4X 500=	2.000
Σύνολον		100	23.060

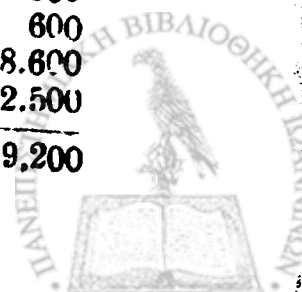
III Ζώνη Όρεινή

Άρδευόμενα

Όπωρών	στρο.	10X 1.100=	11.000
Άραβόσιτος ύβριδιον καρπός	»	15X 350=	5.250
Φασίολοι γίγαντες	»	5X 1.350=	6.750
Τριφύλλιον πρατένσε διειές και λόλιον, δακτυλίσ, λωτός	»	20X 450=	9.000
Σύνολον		50	32.000

Σηρικά

Μηδική ή τριφύλλιον λειμώνων	στρο.	50X 300=	15.000
Σίτος	»	10X 150=	1.500
Βρώμη	»	10X 100=	1.000
Άραβόσιτος ύβριδιον καρπός	»	10X 60=	600
Πατάτα έαρινής σποράς	»	10X 860=	8.600
Πίτσαι Μ. 10	»	10X 250=	2.500
Σύνολον		100	29.200

Α Ν Α Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ω Σ Ι Σ

Καθαρᾶς προσόδου τοῦ προτεινομένου ἐν Ἡλείρῳ γεωργ. κλήρου εἰς δρχ.

Ζώνη	Ἄρδευόμενα(50 στρ.)	Ξηρικά (100 στρ.)
Παράλιος	Πεδινὰ 39.600	—
	Λοφώδη 30.400	23.080
Ἡμιπεδινὴ	34.500	23.060
Ὅρεινὴ	32.000	29.200

Δεδομένου ὅτι οἱ κλήροι δὲν θὰ εἶναι ἀμιγεῖς ξηρικοὶ ἢ ποτιστικοὶ ἀλλὰ θὰ περιλαμβάνουν τεμάχια ξηρικά καὶ ποτιστικά, συμπεραίνεται ὅτι ἡ μέση καθαρὰ πρόσοδος θὰ φθάσῃ τὰς 30.000 δραχ. τὸ δὲ γεωργικὸν εἰσόδημα θὰ πλησιάσῃ τὸ ἐπιδιωκόμενον ὕψος τῶν 37.500 δραχμῶν καὶ λόγῳ ἀκόμη ὠρισμένων ἐπικουρικῶν προσόδων τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας ὡς ἡ μικρὰ οἰκόσιτος κτηνοτροφία, πτηνοτροφία, μελισσοκομία κ.ἄ.

Εἰς ἐνίας περιπτώσεις ἀποκλειστικῶς ξηρικῶν κλήρων πρὸς ἐξισορρόπησιν τῆς προσόδου των πρὸς τὴν μέσῃν ἐπιδιωκομένην τοιαύτην δύναται νὰ ἐπιτραπῇ ἢ ἀπὸ κοινοῦ ἐκμετάλλευσις κοινοτικῶν βοσκῶν ἢ καὶ δασῶν.

Πέραν τῶν ἀνωτέρω εἰδῶν καλλιεργείας, ἀσφαλῶς ὑπάρχουν καὶ ἄλλα καλλιεργούμενα ἢ δυνάμενα νὰ καλλιεργηθῶν, εἶδη, τὰ ὅποια δὲν ἀναφέρονται καίτοι προσιδιάζουν εἰς ὠρισμένας περιοχὰς τῆς Ἡλείρου, ὡς λ.χ. ἐκ τῶν ἐσπεριδοειδῶν τὰ λεμόνια, μανταρίνια, κίτρα κλπ, μεγάλη ποικιλία ὀπωροφόρων δένδρων καὶ ξηρῶν καρπῶν, πρωίμων μέσων καὶ ὀψίμων κηπευτικῶν, μπιστανικά, ὄσπρια, ἀλεξανδρινὸν τριφύλλι, λάθυρος, κτηνοτροφικὰ τεῦτλα, χόρτον λειμώνων, ὄρυζα, σησάμιον.

Ἰδιαιτέρα δυνατότης ὑφίσταται ἐπεκτάσεως τῆς καλλιεργείας τῆς σμεουργίας (FRAMBOISIER) εἰς τινὰς ὄρεινὰς περιοχὰς, τῆς ὁποίας οἱ καρποὶ εἶναι περιζήτητοι εἰς καλὰς τιμὰς εἰς τὴν Εὐρώπην, ὡς καὶ τοῦ Σόργου πρὸς χαρτοποιίαν εἰς πεδινὰς ἀρδευόμενας ἐκτάσεις (σύμφωνα μὲ τὴν γνώμην τοῦ ἐμπειρογνώμονος κ. MACARI).

Ἡ παρούσα ὅμως μελέτη μὲ τὰ περιορισμένα πλαίσια, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπεκταθῇ εἰ μὴ μόνον ἐνδεικτικῶς εἰς τὰς ἐπικρατεστέραις καὶ πλέον χαρακτηριστικὰς γεωργικὰς καλλιεργείας. Αἱ δὲ παραλειφθεῖσαι καλλιέργειαί ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ διὰ τὸ λίαν προσεχὲς μέλλον ἀποτελοῦν μικρὸν ποσοστὸν τῆς ὅλης καλλιεργουμένης ἐπιφανείας τῆς Ἡλείρου μὲ περιορισμένην ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς ὅλης γεωργικῆς οἰκονομίας αὐτῆς.

Ἐν συνεχείᾳ ἐπισυνάπτονται οἱ ἀναλυτικοὶ λογαριασμοὶ κόστους καλλιεργείων καὶ καθαρᾶς των προσόδου κατὰ στρέμμα ἐν Ἡλείρῳ, βάσει τῶν ὁποίων διεμορφώθη ὡς ἀνωτέρω, ἡ πρόσοδος τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων τῶν διαφόρων κατηγοριῶν καὶ ζωνῶν.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΙ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΙ ΚΟΣΤΟΥΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΚΑΘΑΡΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΣΟΔΟΥ ΚΑΤΑ ΣΤΡΕΜΜΑ ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

Π Ο Ρ Τ Ο Κ Α Λ Λ Ι Α (ἀρδευομένη)

Καλλιέργεια ἐδάφους, ἄνοιγμα πέριξ κορμοῦ	130 δραχ.
Κλάδευμα	320 »
Χημ. Λίπανσις	250 »
Κόπρος καὶ ἐργασία τοποθετήσεως	150 »
Καταπολέμησις ἀσθενειῶν	250 »

Ἄρδευσις	60 δραχ.
Διάφορα	40 »
	<hr/> 1.200

Ἀποδόσεις 2.500 KGX1 δραχ.=2,500—1.200=1.300 δραχ.

Ἡ συλλογὴ διενεργεῖται παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ διὰ Ἂ)σμόν του.
Κατὰ στρέμμα δένδρα ἄνω τῶν 50.

Μ Η Λ Ι Α - Α Χ Λ Α Δ Ι Α (7X7 ἄρδευόμενα)

Καλλιέργεια ἐδάφους	120 δραχ.
Κλάδευμα	160 »
Χημ. λίπανσις	100 »
Κόπρος, ἐργασία τοποθετήσεως	200 »
Καταπολέμησις ἀσθενειῶν	250 »
Ἄρδευσις	150 »
Σκαλίσματα, ξεχορτάρισμα	60 »
Διάφορα	60 »
	<hr/> 1.100

Ἀποδόσεις δ. 23X50=1.150KG

1.150 KGX2 δραχ.=2.300—1.100=1.200 δραχ./στρ.

Ἡ συλλογὴ διενεργεῖται παρὰ τοῦ ἀγοραστοῦ.

Κ Ε Ρ Α Σ Ι Α - Ρ Ο Δ Α Κ Ι Ν Ι Α (ἄρδευόμενα)

Καλλιέργεια ἐδάφους	120 δραχ.
Κλάδευμα	150 »
Χημ. λίπανσις	100 »
Κόπρος, ἐργασία	200 »
Καταπολέμησις ἀσθενειῶν	250 »
Ἄρδευσις	150 »
Σκαλίσματα, ξεχορτάρισμα	60 »
Συλλογὴ	80 »
Διάφορα	90 »
	<hr/> 1.200

Σύνολον 1.200

Ἀποδόσεις

Κερασιά (7X7) δ. 23X25KGX4=2300—1200=1100 δραχ.

Ροδακινέα (4X5) δ. 50X15X3=2250—1200=1050 δραχ.

Α Μ Π Ε Λ Ο Σ (ξηρική, ἐπιτραπεζίων σταφυλῶν)

Κατεργασία ἐδάφους	200 δραχ.
Κλάδευμα	80 »
Λίπανσις	100 »
Καταπολέμησις ἀσθενειῶν	120 »
Βλαστολόγημα	30 »
Τρυγητός, διαλογὴ	80 »
Ἀπόβεισις ἐγκαταστάσεως	90 »
	<hr/> 700

Ἀπόδοσις KG 600X2=1200—700=500 δραχ.

Ε Λ Α Ι Α (ξηρική)

Καλλιέργεια έδάφους	80 δραχ.
Κλάδεμα	120 »
Λίπανσις, αναλογία έτους	60 »
Καταπολέμησις άσθενειών	60 »
Άποσβέσεις	40 »
Συλλογή	80 »

Σ ύ ν ο λ ο ν. 440 δραχ.

Άποδόσεις έλαιον KG 50X15=750
έλαιοποίησης 10% 75
- Υπόλοιπον 675
Έλαιοπυρήν 25

700-440=260 δραχ.

Βρώσιμοι έλαιαι 250KGX3=750-440=310 »

Β Α Μ Β Α Ε

	Άρδευόμενος	Ξηρικός
Καλλιέργεια έδάφους	δραχ. 75	75
Σπορά-σπόρος	» 60	55
Άραίωμα-σκαλίματα	» 130	100
Άρδεύσεις	» 25	-
Καταπολέμησις άσθενειών	» 30	20
Λίπανσις	» 60	40
Συλλογή	» 180	90
Μεταφορά αποθήκη	» 20	10
	δραχ. 580	390

Άπόδοσις ποτιστικών 150KGX7=1050-580=470 δραχ.
 Ξηρικών 90KGX7=630-390=240 »

Κ Α Π Ν Ο Σ

Τζεπέλι Ξηρ. Μπέρκλεϋ ποτιστ.

Σπορείον 10μ²	150	150
Προετοιμασία έδάφους	110	110
Μεταφύτευσις	130	100
Υδωρ δια χειρός εις μεταφύτευσιν	50	20
Σκαλίματα-Παράχωμα	180	240
Γ. Φάρμακα-Έφαρμογαί	200	200
Λίπανσις	80	200
Κόπρος	150	300
Άρδευσις	-	250
Συλλογή και άρμάθιασμα	400	700
Δεματοποίησης ύλικά, συντήρησις	60	600
Έηραντήριον	-	200
	1.510	3.070

Άποδόσεις
 Τζεπέλι 90KGX22=1980- δραχ. 1510=470
 Μπέρκλεϋ 200KGX22=4400- » 3070=1330

ΜΗΔΙΚΗ και ΤΡΙΦΥΛΛΙΑ

	Ἄρδευόμενα	Ξηρικά
Χημ. λίπανσις	60	30
Κοπή	200	140
Ἀναστροφή, συλλογή, δεματοποιήσις	130	80
Ἄρδευσις	100	—
Ἀποσβέσεις ἐγκαταστάσεως κλπ.	60	50
	550	300
Ἄποδόσεις ἄρδευομένων KG 1000X1 δραχ. = 1000—550=450 δραχ.		
ξηρικά KG 600X1 » = 600—300=300 »		

ΑΡΑΒΟΣΙΤΟΣ (ὕβριδιον)

	Διὰ καρπὸν		Διὰ χόρτον
	ἄρδευόμενος	Ξηρικός	ἄρδευόμενος
Καλλιέργεια ἐδάφους	75	60	100
Λίπανσις	80	25	200
Σπόρος—Σπορά	20	20	60
Σκαλίσματα—ἀραιώμα	80	40	—
Ἄρδευσις	50	—	100
Συλλογή	25	15	100
Ἐκκόκκισις	50	20	—
	380	180	560

Ἄποδόσεις καρποῦ

Ἄρδευομένου	350KGX2=700—380=320	δραχ.
ξηρικοῦ (ὕβριδιον)	120X2=240—180=60	»
Χόρτου νωποῦ διὰ σιλὸ	KG 5000X0,20=1.000—560=440	

ΒΙΚΟΣ—ΠΙΣΣΟΝ—Μ10 (ξηρικά)

	Ξηρικών	νωπὸν
Καλλιέργεια ἐδάφους,	δραχ. 60	60
Λίπανσις	» 40	40
Σπόρος—σπορά	» 40	30
Συγκομιδὴ—ἀποξήρασις—δεματοποιήσις	» 80	50
	220	180

Ἄποδόσεις: βίκος καρπὸς KG 120X3=360—180=180 δραχ.
» σανὸς KG 400X1=400—220=180 δραχ.
πίσσον Μ 10 καρπὸς KG 120X4=480—180=300 δραχ.
» σανὸς KG 400X1=400—220=180 δραχ.

Ὁ βίκος καλλιεργεῖται περιορισμένως λόγω εὐπαθείας του εἰς τοὺς παγετούς.

ΦΑΣΙΟΛΟΙ ΓΙΓΑΝΤΕΣ (ἄρδευόμενοι)

Προετοιμισία ἐδάφους	100
Κόπος—Λιπάσματα	250
Σπόρος—σπορά	200
Σκαλίσματα ἀραιώμα	100

Ύρδευσις καὶ διὰ ραντισμοῦ	150
Καταπολέμησις ἀσθενειῶν	100
Ύποστύλωσις, ἀξία στύλων	200
Συλλογὴ, ἀποξήρανσις, ἀλώνισμα	150
Σύνολον δραχ.	<u>1250</u>

Ἀπόδοσις KG 200X13=2600—1250=1350

Γ Ε Ω Μ Η Λ Α (ξηρικά ὄρεινὰ ἐαρινῆς σπορᾶς)

Προετοιμασία ἐδάφους	δραχ.	75
Λίπανσις—Κόπρος	»	240
Σπόρος—σπορὰ	»	350
Σκαλίσματα—παράχωμα	»	75
Γεωργ. φάρμακα, ψεκάσμοι	»	50
Συλλογὴ	»	<u>150</u>
		940

Ἀπόδοσις KG 1.200X1,50=1.800—940=860 δραχ./στρ.

Σ Ι Τ Ο Σ (Ξηρικὸς) **Β Ρ Ω Μ Η** (Ξηρικὴ)

Προετοιμασία ἐδάφους	60	40
Λίπανσις	70	30
Σπόρος—σπορὰ	40	40
Ζιζανιοκτόνα	10	—
Θερισμός, θημώνιασμα	—	<u>40</u>
	180	150

Σίτος ἀπόδοσις KG 130—14% θεριζοαλωνισμὸς=110X3=330—180=150 δραχ.
 Βρώμη » KG 120— 8% ἀλωνισμὸς =110X2,30=253—150=103 »

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΣΤΗΝ ΑΛΙΣ...

1

Οἱ τύψεις μου
Ὁ θησαυρὸς τῆς μνήμης μου
Ὁ ἔρωτας ὁ πρῶτος
Κι' ὁ ἀνεπανάληπτος

Κόρη Ἄλις
Μὲ τὸ φθηνὸ αἶμα τῆς Ὀβριᾶς
Καὶ τ' ἀκριβὰ φιλιὰ.

Μὲ τὴν κατάρα τῆς φυλῆς σου
Τιάρρα στὰ μαλλιά
Στὸ μέτωπο πανάδες
Στὸ παραθύρι σου γυρτὰ
Ὅνειρα
Δάκρυα
Καντιάδες.

Στὸ βλέμμα σου
Ὅλο ῥωτοῦσε ἓνα ἀστέρι
— Ἄπὸ φωτιά;
— Ἄπὸ μαχαίρι;

Στὸ θηλυκὸ περίγραμμα τοῦ γέλιου σου
Χάρη λαφίνας
Μάτια μάγισσας.
Ποῦ φώλιαζε τὸ ξέφωτο
Καὶ στέγαζες τ' ἀνήμερα λιοντάρια;

Τὰ λόγια σου βροχὴ ἀπὸ διάττοντες
Στις νύχτες τῆς πατρίδας.
— Ποῦ πῆγαν οἱ χαρές μας
Ποιὸς τις βύθισε στὸ πένθος τῆς ντροπῆς;

Πῆρε ὁ οὐρανὸς τὸ κλάμα σου
Τὸ ντύθηκε πορφύρα στὶς λαμπρότερες ἡ-
(μέρες

Πῆρε ἡ γῆς τὴν παρθενιά τοῦ ὄνειρου σου.
Καὶ γέννησε ἀντάρτες
Κι' ἀστεροναῦτες.

Πῆρα κ' ἐγὼ τὶς μνῆμες σου
Καὶ σύνθεσα τὸν ὕμνο τῆς ἀγάπης.

2

Δέκα χρόνια πέρασαν
Ἄλις
Κ' ὕστερα δέκα ἀκόμα.

Ἡ ἀναδυόμενη ἀπὸ τ' ἀσύγκριτα σκιρτή-
(ματὰ
Κι' ἀπὸ τὰ δάκρυα τῶν ἀγνῶν ψυχῶν
Δὲν ἤρθε ἀκόμα.

— Ποιὸς τὴν εἶδε
Ποιὸς τὴν ἄκουσε
Ποῦ πῆγε τὸ χυμένο αἶμα;

Πίσω ἀπὸ τὰ σύννεφα
Καὶ τοὺς αἰθῆρες
Μιά κουκουβάγια κλαίει...

Στὸ μέτωπο τῆς θάλασσας
Ἀντιφεγγίζουν οἱ γυμνὲς συναλλαγές
Οἱ γυμνὲς ἦτες.

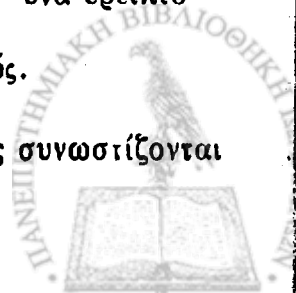
— Ποῦ πῆγαν οἱ λεβέντες κέδροι
Οἱ λεβέντρες δροῦες;

Οἱ πεταλοῦδες τῶν ἐξαισιῶν λυρισμῶν
Ραντίζουν τὴ λευκότητα τῆς γύρης τους
Σὲ δρόμους ἀδιέξοδους.

Μὲ τ' ἀναφυλητὰ τῆς λαβωμένης μέρας
Γεμίζουν οἱ κόρφοι τῶν ἀνέμων.

Σ' ὅλα τὰ βλέμματα κ' ἓνα ἐρεῖπιο
Σ' ὅλα τὰ στήθεια
Κ' ἓνας κρυφὸς λυγμός.

Στις ἀδειανὲς πλατεῖες συνωστίζονται

Τὰ προδωμένα ὄνειρα
Σὰ νιές κοπέλλες πού γυμνώθηκαν σὲ ὄλο-
(νύχτιο γλέντι
Κ' ἔχουν φτωχὰ νὰ ντύσουν τὴν κατάντια
(τους

Τὰ ξέπλεκα χρυσᾶ μαλλιά.

Ὅταν σωπαίνει ὁ οὐρανὸς
Καὶ σέρνονται ἀλυσόδετα μὲς τὶς πομπές
(τῶν χλευασμῶν

Καὶ τῶν κρυφῶν δακρῶν

Τ' ἄσπιλα χέρια

Τότε

Ἄλις

Περνοῦν οἱ γλάροι δίχως νὰ σταθοῦνε

Τότε

Ἄλις

Αὐτοκτονοῦν καὶ τὰ πουλιά.

3

Δὲν ὑπάρχουν ἡμέρες ἀρυτίδωτες
Πηγές κελλαριστές
Εἰκόνες ἑναστρες.

Τὸ λαθρεμπόριο ὕψωσε τῆς ἐλπίδας τὴν
(τιμὴ

Κ' οἱ μέρες ἀγναντεύουν τὰ μελλούμενα
Ἄπ' τὸ παράθυρο τῆς θλίψης.

Τὸ λιγοστὸ νερὸ πὸν μᾶς ἀπόμεινε
Μοιράζεται συντροφικὰ
Σὲ ἄδειανὰ κουτιά ἀπὸ κονσέρβες.

Κατάντικρα στὰ ρίγη τῆς αὐγῆς
Πετοῦν ἐμετικὰ τὶς γλῶσσες τους
Πρασινοκίτρινες οἱ σαῦρες.
—Ποιὸς τὶς ἔθρεψε;

Ξενομερίτες ἄνεμοι

Στήνουν ἐνέδρες σὲ περάσματα ψαριῶν
Ρίχνουν χειροβομβίδες στὶς πηγές τῶν κύ-
(κνων

Καὶ διαγονμίζουν τὸ φῶς
Ἄπ' τῶν παιδιῶν τὸ γέλιο.

—Τὶ χρῶμα ἔχουνε τὰ μάτια τοῦ θανάτου;

4

Γιατὶ δὲν ἔστησες στὶς νυχτερίδες δόκανα
Κ' ἔγιναν ὠδικὰ πουλιὰ σὲ σιωπηλὰ πα-
(ράθυρα

Γιατὶ δὲ σφράγισες τὸ ρῆγμα μὲ τὸ πέλημα
(σου

Καὶ χύμηξαν ὡς τὰ αἰῶνια σύννεφα

Κι' ὡς τὰ αἰῶνια χιόνια

Κι' ὡς τὰ λευκὰ προπύλαια

Οἱ πράσινοι σκορπιοί;

Κι' ὅταν κυρτῆ ζητιάνευε ἡ κούφια τους
(παλάμη

Τὶ πῆγες κι' ἔδωσες κρυφὰ τὸ γάλα τῆς
(ζωῆς;

Ἔστιψα τὸν πόνο

Κ' ἔβγαλα

Τὸ χυμὸ τὸν πιὸ πικρό.

Ἦπια ἓνα ποτήρι...

5

Οἱ λεπροὶ χλευάζουν τὸν Ἀπόλλωνα

Ἄλις

Κι' ἰσοξυγιάζουν τὴν ἀγάπη μὲ τῆς σάρ-
(κας τὴ ντροπὴ

Οἱ πόρνες.

Ἀδίσταχτα χαμίνια τῶν τυφλῶν ἀνεμο-
(στροβίλων

Κλέβουν τὸ χρῶμα τῶν ὄνειρων μας

Τὸν ξανθὸν ὕπνο τῶν παιδιῶν μας.

—Γιὰ ποιὸν θρηνοῦσαν οἱ προφήτες σας
Κ' οἱ ποιητές μας;

Ἡ πίκρα ξημερώνεται στὶς κῶχες τῶν χει-
(λιῶν

Μὲ μάτια ὄχεντρας.

Σκορπίζει στάχτη στὰ περίλυπα μαλλιά τῆς

Ἡ φωτιά
Κι' ἀπεκοιμείται.

Σκλάβας ἀνατολίτισσας πὶο σκλάβα ἢ θυ-
(γατέρα)
Λικνίζει τὴ θεόγυμνη ἀσκήμια τῆς
Στὸ ντέφι τῆς φοβέρας.
Τὴ δέρνει καὶ τὴ χαίρεται
Ἡ δυναστεία τῶν ξανθόμμαλων νεκρῶν
Μὲ τίς αἰώνιες χιονοθύελλες στὰ μάτια.

Τὰ χέρια μας
Ἄνεργα καὶ στεγνά
Σὰ δάσος πού τὸ ρήμαξαν οἱ φλόγες
Καὶ τὸ πυρπόλησαν ξανά.

Τοῦ Ἀισαίν τὰ ξενύχτια
Στ' αἰ—Γιαννίου τίς φλόγες
Καὶ στοῦ Νταχάου τίς φωτιές
Ὁ περιούσιος λαός.

6

Τὸ φορτίο τοῦ ἡλίου ἀσήκωτο
Ἄλις
Δὲν τὸ ἀντέχουν οἱ ἰνάπηρες ἐσπέρες.

—Γιὰ ποῦ κινήσατε πουλιά τῆς φαντασίας
Μὲ τὰ φτερά τῶν πληγωμένων κύκνων;
Οὐράνιο τόξο ἢ εὐτυχία
Ἄπιστη.
Ἐνα σας βῆμα ἐμπρὸς
Δυὸ μακρὰ ἐκείνη.

Ἰσόβια νύχτα κι' ἄρνηση
—Ἰσόβια λήθη...

7

Αὐτοὶ δὲ νύβονται στὸ φῶς
Μισοῦν τῆς χαραυγῆς τὸ πρῶτο θάμπος
Τὸ κῦμα τοῦ πελάου καὶ τὸ χρῶμα του.
Τὴν αὔρα δὲν τὴν χάιδεψαν ξανθιά
Κι' ἄλλο μεθύσι ἀπ' τοῦ ρακιοῦ
Δὲν ξέρουν.

Βουνὰ καὶ κίμπους δὲν περπάτησαν
Ντυμένους δρόσο καὶ γλυρὸ θυμάρι.

Δὲν εἶδαν ἀργοναῦτες, ἥσκιους, ὄνειρα
Στὴ γῆ τοῦ Προμηθέα
Δὲν ἐπῆγαν.

Τζιτζίκια δὲν τραγούδησαν αὐτοὶ
Στῆς γέρικιας ἐλιᾶς τὴν πιπεράτη τρέλλα
Δὲν ἄκουσαν τὸ πρῶτο σ' ἀγαπῶ τῆς ἀ-
(νοίξης)
Δὲν πῆγαν στὸ σχολεῖο τοῦ γέλιου.

Μισοῦν τὸν ἥλιο μὰ φοβοῦνται τὸ σκοτάδι
Τρέμονις τίς χαραμάδες καὶ τίς κλειδαρό-
(τρουπές)

Πηδοῦνε σὲ τραπέζια ξεφωνίζοντας
Ὁλόγυρά τους μάτια φωσφορίζοντα
Ἐνα παιδιάστικο γεράκι τοὺς γυρεύει τῆ
(σπασμένη κούκλα του)
Ἐν ἄλλο τὰ δάχτυλά του
Ἐν ἄλλο τὸ χαμόγελό του.

Ἀνάβουν φῶτα νὰ σωθοῦν
Ὁ ὕπνος γλυστρᾶ σὰ φίδι κάτω ἀπὸ τὰ
(ματόκλαδα)

Κι' αὐτοὶ τὸν διώχνουν
Γιατὶ μοιάζει μὲ δυὸ σειρές δόντια χωρὶς
(χείλη)

Μοιάζει μὲ κόψη χωρὶς ἔλεος
Ὡ, Ἄλις
Ποιὸς θὰ τοὺς λυπηθεῖ
Ποιὸς θὰ τοὺς συγχωρέσει;

Κι' ἡ νύχτα ἢ καχορίζικια
Μάλαμα πιάνει
Λάσπη τὸ σκορπᾶ.

8

Ὅταν τὰ παιδιὰ μὲ φουσκωμένες τσάντες
(ἀπὸ ἥλιο καὶ φιλιά)
Τρέχουν γιὰ τ' ἀμπέλια καὶ τὰ ὄρυχεια
(τῆς χαρᾶς)
Σπάζοντας ποτήρια γέλιων σὲ μαρμάρινα
(χτίρια)
Καὶ σφεντονίζοντας καλημέρες μὲ πίεση
(τριάντα ἐνθουσιασμῶν)

σαν οί συντοιχίες τῶν τραχιτέρ
 οπεδώσουν τίς οὐλές
 ρήγματα καὶ τὰ στίγματα
 βοντας τὰ στερονὰ πτώματα
 τὰ ὀνόματα τῶν ἀρνιῶν καὶ τῶν λύκων

Ξανάρθεις.

στιγμὴ
 λῆς
 γγερὴ σὰ βόρειο σέλας
 φωτίζει ἕνα ἕνα τὰ πρόσωπα
 ἕνα ἕνα τὰ χέρια
 ἕνα ἕνα τὰ ὄπλα, τὰ δόντια καὶ τὰ χαμό-
 (γελα

πάρει ἀπὸ τὰ λούλουδα τὸ πιὸ ὄμορφο
 πιὸ ἔξοχο ἀπὸ τὰ σπάνια ὄρυχτὰ
 π' τὰ στοιχεῖα τὸ πιὸ δυσκολοδιάσπαστο
 καὶ θὰ στολίσει ἕνα στεφάνι ἀπὸ εὐθυμα
 (χρώματα
 ἀπὸ τραγούδια πού λέν στα στρατόπεδα
 (καὶ τ' ἀρραβωνιάσματα
 ἀπὸ φιλιά
 ἀπὸ πυγολαμπίδες
 καὶ τ' ἀποθέσει στα μαλλιά σου.

καὶ τότε
 ἀμποντας καὶ χαμογελῶντας
 χαμογελῶντας καὶ λάμποντας
 καὶ Ξανάρθεις.

καζί σου θὰ Ξανάρθουν κι' ὅλες οἱ ὄβριές
 καὶ ὅλες οἱ πατριώτισσες τῶν σαπουγιῶν
 (καὶ τῶν ἀποσπασμάτων
 ὀρεύοντας σ' ἕνα κόκκινο σύννεφο
 ἔγα μπουκέτο ἀπὸ φλόγες καὶ τραγούδια
 τῆς εἰρήνης.

9

ἔσα στὸ πάροχο τῆς μεγάλης θάλασσας
 αἰίζουν χιονιές οἱ ἄγγελοι τῶν γλάρων
 οἱ Τρίτωνες διαβάζουν Σολωμό.
 αὐτὰ πειραχτήρια τῶν ψαριῶν
 ὅτε τοὺς κλέβουνε φιλιά
 καὶ πότε τοὺς τραβοῦν τὰ γένια.

Στὴ λεωφόρο τῶν φαραγγιῶν
 Ἰανύζουν τίς φτεροῦγες τῶν παιτέρων τους
 Οἱ νέοι ζηλωτὲς τῶν ἀκριβῶν θανάτων

Ἡ μέρα πιάνει χῶμα
 Τὸ ραντίζει μάργαρο
 Καὶ σι' ἀργαστῆρι τῶν ματιῶν
 Ἕνας μουτζούρης ὀξυγονοκολλητῆς
 Τροχίζει πύρινες ἐκπλήξεις.

Ἄνάσες ἐρωτόχνωτες
 Χαϊδεύουν τοὺς μαστοὺς τοῦ μακρυνοῦ ὁ
 (ρίζοντα
 Ποὺ ἠδονίζονται στὸν τελευταῖο τους ὕπνο
 Κι' ἄξαφνα λάμπουν οἱ κορφές τους μὲ
 (ξεδιάντροπη χαρὰ
 Καὶ πυρπολοῦν τὸν οὐρανὸ μὲ φλόγες ἀπὸ
 (μάλαμα
 Καὶ μέλι.

Ἡμέρα
 Αἰώνια ἀγάπη τοῦ φωτὸς
 Τοῦ ἡλίου θυγατέρα ἢ ἀκριβότερη
 Προβάλλεις...

10

Οἱ τύψεις μου
 Ὁ θησαυρὸς τῆς μνήμης μου
 Ὁ ἔρωτας ὁ πρῶτος...

Ἄσμα ἀσμάτων ἢ ζωὴ
 Ἄλις
 Χορὸς θριαμβικὸς
 Μεθύσι

Μὰ σὺ κι' ἐγὼ ξεσκούφωτοι
 Ὑψώνουμε στοὺς ὠμούς τὰ λευκά μας ὀ-
 (νειρα

Κι' ἀκολουθοῦμε μὲ ψαλμοὺς
 Καὶ θρήνους
 Τὸ λείψανο
 Τοῦ γέλιου μας.

ΣΤΕΡΓΙΟΣ ΒΑΛΙΟΥΛΗΣ

ΓΚΑΪΤΕ

ΜΑΚΑΒΡΙΟΣ ΧΟΡΟΣ

[Ὁ χορὸς τῶν Βρυκολάκων σιᾶθηκε, σὲ ἐποχὲς βαθείας θεησκευτικῆς πίστεως, ἕνα ἀγαπητὸ θέμα τῆς τέχνης, παρακινημένης ἀπὸ ἀφτιονία σχετικῶν λαϊκῶν παραδόσεων. Εἶναι ἰδιαίτερα γνωστὸς ὁ Μακάβριος χορὸς τοῦ Χόλμπαϊν, στοὺς τοίχους τοῦ νεκροταφείου τῆς Βασιλείας. Ὁ Γκαΐτε, πνεῦμα πρωτεϊκόν, λαμπρὸς ἐρμηνευτὴς τοῦ κλασικοῦ, μὰ συγχρόνως ἱκανὸς νὰ ἀφομοιώσῃ καὶ νὰ αἰσθανθῇ βαθειὰ τὸ δραματικὸ πάθος τῆς Μανιέρας καὶ τοῦ Μπαρόκ, δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ μείνῃ ἀσυκίνητος μπροστὰ ἀπὸ τὴ φοβερὴ παράδοση αὐτοῦ τοῦ χοροῦ τῶν νεκρῶν, ἔκφραση τοῦ ἄγχους μιᾶς ἐποχῆς, πού τὴν βασάνιζε ἡ μεταφυσικὴ ἀγωνία. Στὸ ποίημά του, πὸν ἔχουμε ἀποδώσει σὴ γλῶσσα μας, μερδεύεται μὲ τὸν κυρίως μῦθο καὶ μιᾶ ἄλλη παράδοση: ἡ παράδοση τοῦ νεκροῦ πὸν τοῦ πῆσαν τὸ σάβανο, καὶ πὸν μὲ κάθε τρόπο πασιζεὶ νὰ τὸ ξαναπάρῃ. Στὸ κείμενο μὲ τὴν λέξη Πυργάρχης, ἀποδίδω τὴν γερμανικὴ Türmer=κωδωνοκρούσις, —αὐτὸς πὸν σημαίνει τὶς καμπάνες τοῦ Πύργου τῆς Ἐκκλησίας—γιατὶ ἡ λέξη κωδωνοκρούσις δὲν βολεύεται σὲ κανένα ποιητικὸ μέτρο].

Ὁ Πυργάρχης, πού στέκει στὰ μισὰ τῆς νυχτός,
κι' ἀγναντεῦει τοὺς τάφους, πὸν κοίτονται πέρα
τὸ φεγγάρι πὸν λούζει, στὸ κρῦο του φῶς,
τὸ λευκὸ κοιμητήρι, σὰν νᾶτανε μέρα.
Νά! ἕνας τάφος σαλεύει· ἕνας ἄλλος ξανά.
Μιὰ γυναῖκα περνᾶ· ἕνας ἄντρας περνᾶ.
Βγαίνουν μὲ ἄσπρα σερνάμενα σάβανα.

Ἄναδεύονται· θέλουν νὰ γλεντήσουν ταχύ.
Σταυρωτά, κυκλικά, νὰ τὰ σκέλεθρα μπαίνουν.
Ἰδέξ! γέροι καὶ νιοί. Ἰδέξ! πλοῦσιοι, φτωχοί
μὰ πολὺ τὰ λινὰ τὰ μακρὰ τοὺς βαραίνουν.
Κι' ἀφοῦ ἐκεῖ οὔτε στιγμή ἡ ντροπὴ δὲ βαστά,
νά! τινάζονται· ὀλόγυρα θωρεῖς σκορπιστὰ
τὰ λευκὰ νεκρικὰ τοὺς σεντόνια.

Δὲς τὴν κνήμη τσαλίμια! δὲς στήτὸ τὸν μηρό.
Κεῖ πέρα ἄπρεπα βλέπεις κουνήματα χίλια.
Ἄκου ὅστᾶ τὰ γυμνὰ νὰ κροτοῦν μὲ ρυθμό,
ὡς κροτοῦν τῆς Τσιγγάνας τὰ τζίλια.
Στὸν Πυργάρχη πῶς φαίνονται ὅλα αὐτὰ παρδαλά.
Καὶ κρυφὰ μὲς· στὸ αὐτὶ ὁ Πονηρὸς τοῦ μιλά:
Σῦρε μάζεψε ἕνα ἀπ' τὰ σάβανα!

Ὅπως τοῦπε, ἔτσι κάνει. Καὶ ἀσφαλιστὴ γοργὰ
ἀπ' τῆς Πύλης, ὀπίσω τῆς Ἁγίας τὰ φύλλα.
Τὸ φεγγάρι! πῶς λάμπει ψηλά, λαγαρά,

στο χορό πού χορεύουν, σωστή ανατριχίλα.
Μὰ ἕνας χάνεται ὀπίσω του, ἕνας ἄλλος κινᾶ,
στὰ σεντόνια ντυμένοι τὰ σκόρπια ξανά
καὶ χούς! Χάνονται κάτω ἀπ' τὸ χορτό.

Μὰ ἕνας ἔχει σταθῆ καὶ σκοντάφτει σκυφτός,
καὶ τρεκλίζει στυς τάφους τὸ χέρι γαντζώνει.
"Αχ! αὐτὸ δὲν τοῦ τῶκαμε κανένας δικός.
Στὸν ἀγέρα μυρίζει ψηλὰ τὸ σεντόνι.
Πάει στὴν Πύλη μακρὰ τὸν ἀμπώχνει, γιὰτὶ
τὸν Στάυρο — τοῦ Πυργάρχη τί τύχη! — κρατεῖ,
πού ἀχνολάμπει τὸ ἄσπρο του μέταλλο.

"Ἐχει ἀνάγκη ἀπ' τὸ σάβανο· γιὰυτὸ ἀπόμεινε ἐκεῖ
μὰ καιρὸς γιὰ πολλή συλλοή δὲν τοῦ μένει.
Μιὰ φιγούρα χούφτωνει εὐθύς γοθτικὴ
καὶ ἀπὸ κόγχη σὲ κόγχη σὰν ἀράχνη ἀνεβαίνει.
"Αχ! τοῦ δόλιου Πυργάρχη νὰ χαθῆ ἦταν γραφτό.
Ἐλικά-ἔλικά σέρνεται τὸ ξώπαρμα αὐτὸ
μὲ σφαλάγγι μακροπόδαρο ὀλόμοιο.

Τρέμει ἐκεῖνος ὀλόβολος· ἀσπρίζει ὡς πανί.
Πόσο πρόθυμα θᾶδινε ξανά τὸ σεντόνι.
— Λέει πὼς σήμανε ἡ ὥρα γι' αὐτὸν ἡ στερνή.
Τὸ ἀμολάει· σὲ ἀγκωνὴ σιδερένια σκαλώνει.
Μὰ σκοτείνιασε ξάφνου, ἡ σελήνη. Βαρεῖ
ἡ καμπάνα τοῦ Πύργου, μιὰ φορά, βροντερή,
καὶ συντρίμια γκρεμίστη τὸ σκέλεθρο.

Ἐπίδοση : Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

Π Ρ Ο Σ Ω Π Ι Κ Ο

° Ένας καινούργιος φίλος μᾶς ἔρχεται τὰ βράδια
τὴν ἴδια ὥρα πάντα ταχικὸς
ἀργὰ στὶς δώδεκα στὴ μία
καθὼς κοιμοῦνται τὰ παιδιὰ
μ' ἓνα γαλάζιο ὄνειρο στὸ μέτωπο νὰ λάμψη
καὶ κάθεται στὴν ἄδεια πολυθρόνα
ἀμίλητη σκιά
ρυθμίζοντας τῆς μοναξιᾶς τὸν ἦχο
μ' ἓνα χαμόγελο, ἀνάλητα εἰρωνικὸ
γιὰ το μικρό, τὸ μάταιο ἀνθρώπινο ἔργο.

Τὸ ἴδιο τὸ χαμόγελο καθὼς ἐκεῖνο τὸ πρωῒ
πὸν γλύστησε ἀπ' τ' ἀνοιχτὸ παράθυρο
κι' ἀπλώνοντας τὰ μαῦρα του φτερὰ
τὸν εἶδαμε νὰ παίζη σὲ μιὰ σταλίδα δάκρυ
πὸν στέγνωσε στὰ μάτια τὰ κλεισμένα
κι' ἕστερα χαϊδεύοντας τὰ σταυρωμένα χέρια
ἀνέβηκε στὸ κάδρο τοῦ παπποῦ
ν' ἀκουρμασιτῆ τὸ μοιρολόϊ τῆς Γιώργαινας
γιὰ νᾶρθουν οἱ γειτόνισσες ταχιά
νὰ φέρουνε κρασι καὶ λειτουργιά
γιὰ τὸ στερνὸ τῆς μαύρης γῆς τοῦ γάμου τὸ τραπέζι.

° Ω! βέβαια, ξαίρει ἡ Γιωργάκαινα
στὰ γόνατα διπλώνοντας τὰ χέρια της
νὰ πῆ λυπητερὰ τραγούδια τοῦ σπητιοῦ·
καθὼς τὸ φέρν' ἡ ὥρα
γιὰ νὰ δεντρὶ πὸν ρίζωσε καταμεσίς στὸν κάμπο
καὶ λόγιαζε νὰ γίνῃ πλάτανος τρανὸς
νὰ πάη κατὰ τὸν ἥλιο
γιὰ νᾶρθῆ ὁ ἄγριος καιρὸς τὰ κλώνια του νὰ κάψη
καὶ τὸ περήφανο δεντρὶ νὰ μείνῃ κούτσουρο γυμνὸ
πὸν στὶς βαθειὲς κουφάλες
θὰ παίξ' ὁ ἀγέρας θλιβερὰ μεσ' στὸν κακὸ χειμῶνα.

— Ἀνάθεμά σε Χάροντα!
ποῦ γυιός, τὰ δυὸ ἀνήψια παληκάκια—
θὰ σηκωθῆ ἡ γερόντισσα νὰ φέρῃ μοσκοκύδωνο
καὶ μιὰ ἀγκαλιὰ λουλούδια
τῆ σιρότα του πηγαίνοντας ἐκεῖ στὸν Κάτω Κόσμο
νὰ πάη τὰ χαιρετήματα στὸν πικραμένο γυιό της
κι' ἀπλώνοντας τὸ χέρι του σιτῆς μάνας τὰ καλούδια
τὰ χεῖλη νὰ δροσίση

καὶ στῶν παιδιῶν τῆ λεβεντιά, τὴν ὁμορφιά
— μὴ τύχη καὶ ξεχάση—
ταιριάζουνε λουλούδια στὸ μέτωπο καὶ τὰ χρυσᾶ μαλλιά.

Ἔτοι λοιπόν, δὲν ἔχουμε τραγούδια γιὰ τὴν Ἄνοιξη
καὶ τούτη τὴ χρονιά
— παλιὰ τῶν ποιητῶν συνήθεια—
μῆτε καιρὸ ν' ἀκολουθήσωμε καινούργιους στοχασμοὺς
ποὺ νὰ γυμνάζουν τὴν ψυχὴ, νὰ γίνῃ μέταλλο τραχὺ
ἐτούτης τῆς γενιᾶς, παράξενα θλιμμένης
στὸν ἴσκιό τῶν πολέμων
γι' ἀλλόκοτους σκοποὺς τῆς μοναξιᾶς
καὶ τῆς πικρῆς ὀργῆς.

Μᾶς ἔδεσε καὶ πάλ' ἡ γῆς
ὁ τόπος ὁ δικός μας
ποὺ πῆρε μέσ' στὸν κόρφο του ἀγάπημένα πρόσωπα
γλυκὰ ν' ἀποκοιμίσῃ
καὶ στοὺς μικροὺς καῦμούς, ν' ἀνθίσουνε τῆς Ἄνοιξης λου-
λούδια

νὰρθοῦν τὰ παληκάρια
ἀνύπαντρες κοπέλλες μὲ κόκκινα φουστάνια
χορεύοντας τοῦ ἔρωτα τραγούδια
τὸν κύκλο τῆς ζωῆς ν' ἀνοίξουνε καὶ πάλι.

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Π Ε Θ Α Ν Α Ν ;

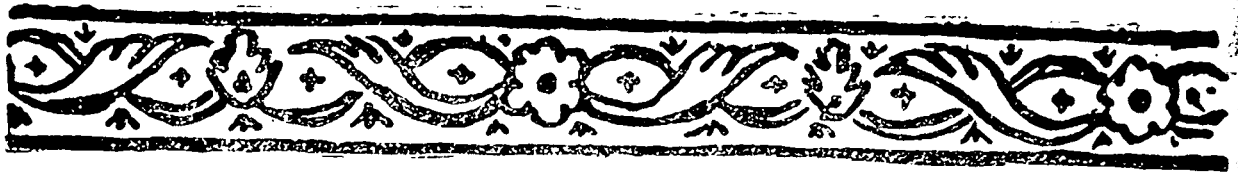
ἀχα πέθανεν ὁ κόσμος τοῦ μεγάλου δάσους,
ἄλλοτινός, ὁ κόσμος τοῦ παλιοῦ καιροῦ,
ὃν πληροῦσε τίς βαθύσκοιες στοές,
ἔφιλήδονα τραγούδια, μὲ λαχτάρες
δονῆς, συρίγματα καὶ φόβους,
εργιέλια καὶ φωνές;
ἰδιόλιδες Νύμφες ἔχετε καὶ σεῖς πεθάνει;
ὅτε ποῖος στίς φωτεινές γαλήνιες ἡμέρες
ἔρνει τὸ δοξάρι του
ἀνάλαφρο ρυθμὸ
τὰ φύλλα καὶ στοὺς κλώνους;
ἔτοιχειωμένη σιωπὴ μονάχα κλαίει
τ' ἀνεμοσάλευτο μεγάλο δάσος;
ὅτι ὅμως ὅταν μπαίνω στίς βαθιές στοές,

κάτι μὲ φωνάζει, κάποιος θρηῆνος ἀντηχεῖ
[σιγά,
κάποιο σύριγμα καλεῖ μὲ νοσταλγία,
μιὰν ἀπόκοσμη ζωὴ κινεῖται,
κάποιος φόβος (πανικὸς νομίζω)
μοὺ ταράσσει τὴν ψυχὴ...

Ὁ ἄλλοτινὸς κόσμος τοῦ παλιοῦ καιροῦ,
(Νύμφες, Σάτυροι, Δρυάδες
κι' ὁ περίφημος μέγας Πάν)
δὲν ἐπέθανε θαρρῶ
καὶ πιστεύω σοβαρά,
στὸ μεγάλο δάσος ζῆ
μιὰν ἀπόκοσμη ζωὴ...

Ι. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΕΝΔΟΣΤΡΟΦΗ

1

Κάποτε θὰ μιλήσουν
τὰ σιωπηλὰ κύματα τοῦ γυαλοῦ
ἀνιστορώντας τὴν πολὺκαιρη μοναξιά τους
καθὼς ἢ θλίψη τοῦ χειμῶνα τὰ αἰχμαλωτίζει
καθὼς ὁ ἄνεμος ἀνατριχιάζει
τὰ αἰωνόβια μέλη τους
καὶ δὲν μποροῦν νὰ τραγουδήσουν στὰ κο-
[χύλια
καὶ δὲν μποροῦν νὰ κλάψουν στὴν ὑγρὴ ἄμμο.
Κάποτε θὰ ζητιανέψουν
τὴν ἐλευθερία τῶν γλάρων.

2

Κάποτε οἱ παπαροῦνες τοῦ ἀγροῦ
θ' ἀδελφωθοῦνε
μὲ τοῦ θερμοκήπιου τὰ ρόδα
ὅπως ἀδελφώνονται οἱ ἐχθροὶ
σὲ ὥρα κινδύνου.
Νὰ κοιμηθοῦνε στὸ ἴδιο χῶμα
Νὰ ἐπιζήσουν μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα
Χέρι μὲ χέρι
Καρδιά μὲ καρδιά.

3

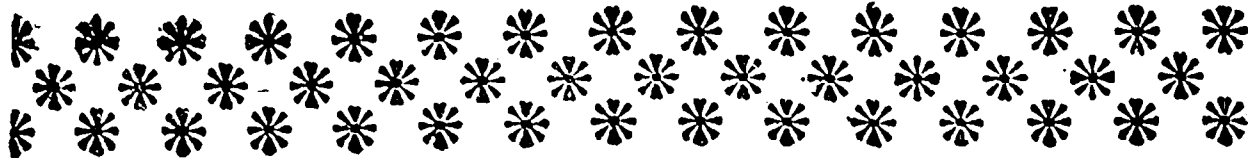
Κάποτε τὸ κυπαρίσσι
θὰ ἐρωτεύεται τὴν πικροδάφνη
θὰ συνομιλεῖ μὲ τὸ θάμνο τρυφερὰ
σὲ ὥρες ἀποκαλυπτικῆς
ξεχνώντας τὴν καταγωγή του
ξεχνώντας τὴ μεγαλωσύνη του
Δίχως νὰ ταπεινώνει τὸ πρόσωπό του
Χωρὶς συντριβὴ
Χωρὶς ἀπώλεια.

4

Κάποτε
θ' ἀγαπήσεις τὴ μοναξιά σου.
Θὰ συγχωρήσεις ἐκεῖνα τὰ βήματα
ποὺ ἀφουγκράζεσαι
νὰ ἀνεβαίνουν διστακτικὰ
τὰ μελαγχολικὰ σκαλοπάτια
τῆς ἀπομόνωσης
κι' ἔπειτα νὰ ἐπιστρέφουν μετανοιωμένα
δίχως κὰν νὰ χτυπήσουν
τὴν πόρτα τῆς προσμονῆς σου.
Μετέωρα καλέσματα
μέσα σὲ τέσσερις τοίχους.
Ἀμετακίνητα μάτια.
Χέρια σεπιτῆς σιωπῆς.
Κάποτε θ' ἀγαπήσεις τὴ μοναξιά σου.

ΜΑΡΙΑ ΑΓΑΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΛΑΜΠΡΟΥ ΜΑΛΑΜΑ

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΜΠΑΡΜΠΕΡΗΣ

(Διήγημα)

Ἦμουν ὀχτῶ χρονῶ. Γύριζα. Πεινοῦ-
Πεινοῦσα, καὶ τρύπωνα στὰ καπνισμέ-
χαμοκάλυβα τοῦ χωριοῦ μου.

Εἶχα πολλὰ τέτια, φιλικὰ, συγγενικά.
Ὅλα σκεδὸν μικρά, στενά, ἀφώτιστα,
θωμένα μ' ἀσπρολίθαρα καὶ κοπριένιες
λάνες γιὰ σοφάδες.

Παγερά ρημάδια, πὺν διάβηκαν ἀπὸ μέ-
τους γενιῆς τῶν γενεῶν. Στὴν ψάθα. Ὁ-
ς—ὄπως...

Ἐκεῖ χάθησαν τὰ παιδικὰ μου χρόνια.
Κι' ἀκουγ' ἀπὸ τότε, πῶς ἦ λάσπη ἐ-
νη ζύμωσε... Τρανὰ κεφάλια τῆς πα-
ίδας.

Ἡ Δασκάλα μου! Λαμπρὸ φεγγάρι στὰ
ποτάδια.

Στὸν πρῶτο τότε ζῆλο τῆς δουλειᾶς της.
Γλυκὰ κι ὀλόδροσα νιάτα πὺν χάθη-
ν!...

Ὅταν πρωιοπῆγα στὸ σχολειό, εἶχο τὰ
ντε χρόνια μου γιομάτα. Καὶ τὴν ἐπαιρ-
μπροσιά... «φωστῆρα» μ' ἔλεγε σὲ κά-
μάθημα. Καὶ μ' ἀγαποῦσε. Καὶ μὲ χαί-
νταν ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά. Μὰ ἀπὸ τὴν
λη μὲ λυπόταν, ποῦημουνα ζάρκος καὶ
ινάλας.

Ἀπὸ σκουτιὰ καὶ ποδεσιὰ... μὴ κάνετε
υβέντα.

Ὅσο ἔκρυβα τὰ πόδια μου σὲ κάτι
πλιοτσάρουχα. Καὶ τὰ σημάδια τοῦ φύ-
ου μου σ' ἓνα μπαλωμένο καφένιο πα-
οφούσανο.

Ἡ Δασκάλα μου, μὲ χαΐδευε συχνά,
κι μῶδινε πότε—πότε ἀπὸ κάτι τι, φα-
όσιμο.

Ἄλλά, πεινοῦσα. Πεινοῦσα πάντα!
ἔ χορταίνα μὲ ψυχομύρια.

Καρτεροῦσα λαχταριστὰ τὴν κάθε Κυ-
ακή.

Νὰ χώνομαι μέσ' στ' ἅγιο—βῆμα τῆς
ἐκκλησιᾶς. Νὰ ὑπηρετεύω τὸν παπᾶ. Ν'
ἀρπάζω λίγο ἀντίδωρο κρυφά... Νὰ μα-
ζώνω τὰ σάλια μὴ μοῦ πέφτουν, γιὰ δυὸ
τρίματα ψωμί καθάριο! Θεάρεστη οὐσία.
Δὲν εἶχα τίποτ' ἄλλο.

«Εἶπ' ὁ διάβολος κι ἔγινες...»

Μ' ἀγριοπαρατήρησε μιὰ μέρα ὁ πα-
πα—Βιόλας.

Ἄλλοτε πρόσμενα λίγο πρόσφωρο...
ποῦηταν συχνὰ στὴν πεῖνα μου καρῦδι,
παντισπάνι.

Καὶ πότε πάλι ἔπεφτα πιὸ πρίν, μὲ τὰ
μοῦτρα στὰ κόλυβα. Χούφτιαζ' ἀπ' τὰ πα-
νέρια τῶν γρηῶν, καὶ μπούκωνα τὸ στόμα
νὰ χορτάσω. Ἐβαζα καὶ λίγα στὸ μαντῆλι
γιὰ τὴ μάνα μου καὶ τὴ βάβω μου στὸ φτω-
χικό, τᾶτρωγαν κι ἐκεῖνες μ' ἀπληστία. Κι
ὄλο μετροῦσαν μὲ τὰ δάχτυλα καὶ λο-
γαριάζανε τὰ ψυχοσάββατα καὶ ὄλα τὰ
μνημόσυνα. Κι ἔτσι μὲ ξεφορτώνονταν
πολλὲς φορές, νὰ διαγουμίζω κόλυβα.

Συχνὰ παρακαλοῦσα μέσα μου τὸ χά-
ροντα... ἀόρατες καὶ φυσικὲς δυνάμεις, κα-
θὼς λένε... νὰ κόβει γρήγορα θανατικό.
Γιὰ νὰ γιομίζει στὴ μέση ἢ ἐκκλησιὰ ἀπ'
τὰ βλογημένα στάρια... Κι ὁ Χριστὸς ἀπὸ
τὸν τροῦλο ἀψηλά, νὰ τὰ ἀγιάζει μὲ τὰ
μάτια του, στὸ λιτοδίαιτο προσωπό μου.

Μιὰ μέρα, πῶς μοῦ ξέφυγε, ἦ γλῶσσα
ἦ ἔρμη!.

Ἐκεῖ πὺν μοίραζε κάποια γρηὰ μετὰ
τὴ λειτουργία, κι' ἀφοῦ δὲ μῶδινε κομμάτι
μπόλικο, μὲ ζάχαρι... τῆς ἔριξα τὸ παιδι-
κό μου βέλος.

«Ἄιντε κυρὰ—Νένω, δὲ μοῦ δίνεις
πλεῖότερο; Ἄς εἶναι. Κι ἀπ' τὰ δικά σου
γρήγορα, μὲ κάντιο.

Μ' ἀκουσε, τσίριξε, θύμωσε, καὶ γύρι-

σε τὴν κανίστρα ὅλη ἐπάνω μου, καὶ μοῦ τὴν ἔβαλε καπέλλο.

Ἔμπηξαν ὅλοι τὰ γέλια. Ξέχασαν καὶ τὸν πεθαμένο πού σχωρονοῦσαν... Κι ἐγὼ ἔσταξα τὰ μελωμένα στάγρια, πέρνοντας δρόμο ἀπ' τὴ ντροπὴ μου.

Ἡ Μάνα μου μὲ πόναιε. Μὰ χώνευε ὅλο τὸ καμίνι τοῦ πόνου στὸ χωνευτήρι τῆς καρδιάς της.

Ὅταν ζεμάταγε ἡ καημένη τὴ μπομπότα, μῶβγαζε πάντα λίγο ξερὸ ζυμαρί. Τῶριγνε σιτὴ χόβαλη γιὰ νὰ ψηθεῖ.

Μοῦ τῶλεγε «πετσαλέγκο». Καὶ δὲν πρόφταινε νὰ χουμαλιάσει... τ' ἀρπαζα ὅλο μὲ τὴ στάχτη, καφτὸ—καφτό, καὶ τῶριγνα λιμασμενος μέσ' στὴν κοιλιὰ μου.

«Ἡ πενία—πού λένε—τέχνες κατεργάζεται... Κάτι μ' ἔκανε καὶ μένα νὰ μηχανευτώ... Κι ἄς ἤμουνα τόσο μικρός.

* *

Ζοῦσε στὸν πέρα μαγαλᾶ, ἓνας Κόσουβας. Ἦταν λιγόσαρκος, κοντακινός, καὶ μελιχρός. Εἶχε ξανθόμαλλο κεφάλι μισοφαλακρό. Μάζευε τὸ σιαράκι του σπυρί—σπυρί, σ' ἓνα παλιάμπαρο πού τῶχε ἀπὸ παποῦδες.

Τὸ καλύβι του... σὰν τρύπα, σὰν κελί. Σκυφτὰ ἔμπαινες μέσα. Χάμου καὶ πλάγια, σερμπέτι ἡ κοπριά. Πάνω στὴ στέγη μιὰ γρεντιά. Κάτω γωνίστρα. Κι ὅσο ἐχώραγε μιὰ ψάθα. Ἐκεῖ ἀπόθεταν μιὰ τάβλα, κι ἔτρωγαν. Ὅταν ἐσκόλαγαν τὴν τραβοῦσαν καὶ κοιμόταν.

Παράξενος, σφιχτός, καὶ κάποτε γκρινιαρῆς τύπος, ὁ Θεῖός μου ὁ Κόσουβας.

Πεντέξη κοκκινότριχες μέρτζα μουστάκι.

Στενό, σουβλί παλιοπαντάλονο. Πολύκαιρα τ' ἀρβύλια του δίχως κορδόνια στὰ ποδάρια.

Τσιφούτικο πηγούνι, πού μόλις φάνταζε ἀπόνα τσιμποῦκι φροξυλίσιο, καθὼς τὸ κράταε μὲ τὰ δοντόχειλα ὅλην ὥρα, τῶχε δὲν τῶχε ἀναμένο. Μὰ σὰν ἐλάγαινε καὶ τοῦ πρόσφερνε κανεὶς τὴν ταμπακέρα μὲ καπνό... Χούφτιαζε, τσίτωνε στὸ τσιμποῦκι του, καὶ «ἀπνιζ' ὀλημέρα.

Ὅταν δὲν εἶχε... ἔριγνε ἀμπελόφυλλο στεγνό, ἢ φρούδι ἀπὸ καλαμποφύκαρο, καὶ ντουμάνιαζε ἀράδα σὰν ἀριμάνιο μπουχαρί, πού τ' ἀναβε σύνηθα μὲ δαβλί.

Ὅταν εἶχε παντρευτεῖ, ἐμπούλωναν μὲ τὸ ἔθιμο τὶς νύφες, καὶ τοῦχαν δώσει ἄλλη ἀντ' ἄλλη...

Ἄλαφρὸν τὸ χῶμα πού τὸν σκέπασε.

Ὅπως ἀνάλαφρα κι ἄβουλα κι ἀθῶα, κύλησε ἡ ζωὴ του. Εἶχε παιδιὰ. Κι ὄντως γυρέβανε ψομί, τοὺς ἔκοβε μόνος του φτενὴ—φτενὴ τὴ φέτα. Καμάρωνε τὸ «σταρίσιο» του, πῶβγαζε μὲ τὸν ἴδρωτα, μοναδικὴ συγκομιδὴ. Ἔσωσε καὶ μὲ συμπάθησε. Ἴσως καὶ πιότερο ἀπ' τὰ δικὰ του κοντσουβέλια. Τῶκανα θελήματα συχνά. Διάβαινα κάθε πρωτὶ, καὶ τοὺς ἔλεγα «Καλημέρα φτώχεια.» «Καλῶς τ' ἀρχοντόπουλο» Μὲ κέντριζαν πειραχτικά.

Φτενὲς κι ἀπόφτενες οἱ φέτες... Μὰ ἦταν γλυκὲς οἱ ζαλιάρες καὶ τὶς ζήλεβα. Δμοῦ πιανόταν ἡ μπομπότα.

Σκέφτηκα λοιπὸν τοῦτο:

Κουρέας, δὲν ὑπῆρχε στὸ χωριό.

Ἡ κι ἂν ἐρχότανε κανεὶς τὸ κάθε πῶσχα ἀπ' ἄλλο κοντινὸ, καθὼς μαζώνονταν οἱ ἄντρες... ὁ Θεῖός μου ὁ Κόσουβας δὲ θᾶχε λεφτὰ νὰ ξουριστεῖ. Καὶ τοῦ μεγάλωναν τὰ γένια.

Ἀποφάσισα νὰ τοῦ κάνω τὸ μπαρμπέρη.

Μιὰ φέτα «κοκκοσένιο» ὅπως τῶλεγε τὸ κάθε ξύρισμα. Ἐνιωθα δύναμη κι αὐτοπεποίθησι, πῶς θὰ τὰ καιάφερνα φίνε κι ἄς ἤμουνα ὀχτῶ χρονῶ.

Δὲν ἔχασα καιρό.

* *

Εἶχα μιὰ βάρβω.

Μνήμη ἀγαθῆ. Καλόψυχη. Δὲ γνώριζε ἢ κακόμοιρη ἄλλη κόλαση ἀπ' τούτη τὴ ζωὴ.

Ἐπαιρνε μιὰ 100 φραγκίσια ψωροσούταξη, ἀπόνα παιδί πού εἶχε χάσει στρεπτιώτη...

Καὶ τὴ σεβόμουν, καὶ τὴν καλόπιαν, καὶ δὲν μοῦ χάλαιε χατήρι.

Τῶχε σὰν ὑποχρέωση κι αὐτὴ... γιὰ τὴ ψείριζα συχνά, κάτω ἀπὸ τὸ κόκκινο φασάκι της, πού τὸ φοροῦσε στὴν κορφή τῆς κεφαλῆς μέσ' ἀπ' τὸ μαντήλι. Τῶνισαν κημεῖλιο ἀπ' τὸ φονεμένο γυνεὸ σὲ Μικρασία!..

«Σὲ θέλω... Μῶλεγε. Μὲ φουρφουλίανε οἱ κουκούδες...»

Τῆς ρούφαγαν τὸ λιγοστό της αἷμα!

Κι ἔπεφτα κάποτε στὴ συλλογή.

Καθόμουν καὶ τὴν κοίταζα περίεργα,
ὁ φιλοσοφοῦσα.

»Τὶ διάλοιο—ἔλεγα—κι ἄλλοίμονο!

Ἐνα κοκιδιστὸ ζωῦφιάκι, σὰ νοῦλα
ὁ σὰ στίγμα, ν' ἀναστατώνει ἀνθρώπους,
μυαλά!... Καὶ τόσες ἐφευρέσεις. Κι ὅλο
κουτσοχώρι μου, χωριὰ καὶ πολιτεῖες,
ὁ γέναγαν ἀστείρευτα τόσους μεγάλους
παιδρες!

Θλιβόμουν πὺν δὲν μπόραγαν αὐτὰ τὰ
λαπούτια πλάσματα νὰ ξαλείψουν. Κι ἔλε-
μέσα μου:

«Πῶς εἶμαστ' ἔτσι κακορίζικοι ἀνθρώ-
ποι, τὰ τοσοδούλια μικρόβια νὰ μὴ μπῶ-
ῦμε νὰ παστρέψουμε... Ἄλλὰ πέφτουμε
ἐγκρίνιες καὶ καυγάδες.

Πάλι, δὲ μοῦ τὸ χώραγε ὁ νοῦς.

Κι ἀπὸ τὴν προθυμίᾳ μου τὴν ἀδιὰ-
λη, κι ἀπὸ τὴ θλίψη μου γιαυτὰ, δὲν
κοροσητεύτηκα.

Τῶχα μὲ πείσμα ἀπορασίσει, νὰ βγά-
ω τὴ φέτα μου ἀπὸ τὸ θεῖο τὸν Κόσουβα.

Εἶπα στὴ βάβω μου γιὰ μιὰ ξυριστι-
μηχανούλα. Τότε ἦταν πολὺ τῆς μόδας.

Τῆς ἔταξα καλὴ ἀρχὴ ἀπὸ τὴν κεφαλὴ
ἐξ.

ὁ ξαλαφρώσει.

Εἶχε λίγα φραγκάκια στὴ σακκούλα της.
Κι ἔτσι μοῦ πῆρε τὴ μηχανή, καὶ τὴ
πλεῖνα.

Ἐπρόβα στὴ χιονόμαλλη τὴν παιδεμέ-
νι βάβω.

Ἦταν Γενάρης μῆνας.

Εἶχαν σκεπάσει ὁλότελα οἱ χιονοστι-
χὲς τὰ καλυβάκια.

Πεινοῦσα!

Ἐκαφομάνα, εἶχε δυὸ χουφτες ἄλευ-
ράκι. Ἐβρασε μιὰ κουρκουτιὰ γερή. Ρού-
α, καὶ τὶ νὰ φᾶς! Τῶχαφτες μπρός... Καὶ
ὁ κολλοῦσε στὸ στομάχι.

Πεῖνα καὶ κρύο!

Μήτε πουλάκι τσιόνι δὲν ξεμύταγε,
ὁ βστεινα τὸ κόσκινο μὲ λίγη στάχτη πάνω
τὴ λευκόπαχη στρωσιά. Κάπου τσιμποῦ-
α κανὰ μεζέ, κι ἔγλυφα καὶ τὰ δάχτυλα.
καὶ καρτεροῦσα καὶ τρεμούλιαζα. Μὰ τί-
πρωτα.

Ἐνοιξε ἡ μέρα, καὶ πύρωσ' ἕνας ἥλιος.

Ἐβάρω μου ξεκούρνιασε ἀπ' τὰ τσιό-
λια τῆς γωνιάς της.

Βγῆκε λίγο στὴν τοιχόκλειστη μικρὴ
αὐλούλα.

Καθάρισα ἕνα κομμάτι χιονισμένο τῆς
αὐλῆς.

Ἐκείνη ἔκανε καὶ σείστηκε. Πῆρ' ἕνα
ζόρι καὶ στριφολάγγισε γιὰ ν' ἀπαλύνει
τὴ φαγοῦρα.

Εὐτὺς κι ἐγὼ τὴ μηχανὴ στὸ χέρι μου.

Νερὸ ἀπ' τὸ μπρίκι, μούσκεψα τὸ πλαί-
σιο, κι ἔριξα ἕνα πανάκι γύρω στ' ἀργα-
σμένο αὐλακωτὸ πετσοῦ τοῦ λαιμοῦ της,
πάνω ἀπ' τὴ φλοκάτα.

Ἐτσι ἔβαλα βλοητὸ στὶς τρίχες. Καὶ
ἄ, καὶ δόστου... μιὰ τραβηξιά, σαρωματιά,
πῶς καθαρίζει ἡ πολντόζα τ' ἄχρηστα μό-
λια ἀπὸ τοὺς δρόμους.

Τοῦφες τοῦφες, πέταξα ὅλα τὰ μαλλιά
στὸ χιονένιο στρώμα καταγῆς. Σὰ μικρὰ
ζιζάνια ἀναδέφτηκαν λίγο, ζαλίστηκαν, καὶ
κοκάλωσαν, καὶ τὰ σκέπασα μὲ τὸ χιόνι.

Ἐαναγάλιασε ἡ καημένη βάβω.

Δὲν εἶδε ὅμως τίποτε. Τὰ μάτια της
ἀπ' τὰ βάσανα ἦταν ξερά, τυφλά, κι εἶχα-
νε μὲς' στὶς κόρες τους μιὰ ὠχρογάλαζη
πανάδα.

Χαῖδεψαν λίγο τὴν κόκα της καθάριες
ἠλιαχτιδες. Καὶ τὴν κουκούλωσε μετὰ.

Δέχτηκα ἀπ' τὰ μαραγκιασμένα χεῖλια
της πολλὲς καλολογιῆς κι εὐχῆς.

Αἰστάνθηκα μιὰ δικαίωση, καὶ μιὰ παι-
δικὴ κρυφὴ περφάνια

Κοίταξα τὸν ἥλιο, ἀντιλάμπησε στὸ κε-
φάλι της ζεστά, ὅπως βοσκοῦσε πάντα στὴν
καρδιά της.

Θιάμαζα ὕστερα τὸ μηχανάκι μου.

Τὸ χάρηκα καταηλιοῦ, κι ἔκείνο σπύθι-
σε στὸ χιόνι λάμψη.

Δάκρυσαν τὰ μάτια μου...

Μὰ εἶχα τὸ νοῦ μου στὸ θεῖο τὸν Κό-
σουβα... Κι ἔφυγα τρεχᾶτος.

* *

Πῆγα σὰν ἄντρας (δίχως πανταλόνι)
γραμμὴ στὸ καλυβάκι του... Καὶ πῆρα πό-
ζα σοβαρή.

«Ἐλα μπάρομπα...—τοῦ λέω—θὰ σὲ
ξυρίζω ταχτικά.» Κοίταξε μηχανάκι... Ἐ-
σὺ μιὰ φέτα μόνο ψωμὶ μὲ τρούπες θὰ μοῦ
δίνεις.

«Φετούλαα ὄχι φέτααα...»

Μοῦκανε, κι ἔσερνε μὲ τὴ μύτη τὴ φω-
νή του.

«Νὰ μάθεις νὰ τρῶς νόστιμαα, καὶ
νὰ μαζώνεις καὶ τὰ τρίμματαα».

Μοῦ συμπλήρωσε μὲ μαγκουφιά καὶ
γοῦστο.

Εἶχε τὴν ἀνέχεια, μὰ καὶ τὴν τσιγκου-
νιά του.

Κάθ' ἐποχὴ πού θέριζαν, μάζωνε πα-
γάνα ἀπὸ τὶς στράτες τὶς πεσμένες ψάνες
τοῦ σταριοῦ.

«Ἔστω, φετούλα. Τοῦεπα. Τὶ νὰ
γίνει!...»

Ὡς τότε κράταε τὰ γένια σὰν παπᾶς...
καὶ τὸν ψιλοκεντοῦσαν. Ἄλλοτε ἀναγκά-
ζονταν καὶ τᾶκοβε μὲ τὸ γυφτοψάλιδο...
Καὶ θέλησε νὰ μοῦ κάνει καὶ παζάρι στὸ
ρεγάλο. Μὰ ἔκατσε καὶ τὸν γλύκανα ἴσια μὲ
πρῶτο χέρι. Τὰ φύτρα τοῦ προσώπου του
ἦταν μαλακὰ σὰν πούπουλα.

Γέλασε λίγο κάτω ἀπὸ τὴ μύτη, καὶ
χάρηκε πολὺ.

Ἔπειτα ἤθελε τὸ κάθε τόσο ξύρισμα...

Ἔτσι βόλεβα μὲ ἴδρωτα φορὲς φορὲς
τὴν πείνα μου.

Ὅμως ἀπόχταγε κι αὐτὸς ὅσο γέραζε
κουσούρια.

Γλυκαίνονταν σὲ πανηγύρια... Τὸν ἔ-
χανα. Κι ἀργοῦσα νὰ τὸν βρίσκω γιὰ τὸ
ξύρισμα. Μοῦ μπερμπάντευε, καὶ χανόταν
μέρες. Τὸ σταρένιο ψωμί δὲν τονε λίγδω-
νε. Ἦξερε νὰ μουτέβει πατσιάδες. Τοὺς
ἔφκιανε σέρτικους, πικάντικους, μὲ σκόρδο
καὶ καρύδι.

Εἶχε μυριστεῖ πανηγυρίασια χωριουδά-
κια. Ξετρύπωνε ἀπ' τὸ γενεαλογικὸ του δέν-
τρο τάχα παλιὲς συγγένειες. Καὶ μοῦ τῶ-
σκαγε. Εἶχε τὴ μαεστρία του στὸ ξύσιμο
τῶν πατσιάδων. Ἀλάργεβε σὲ χωριά πού
γιόρταζαν τὰ πανηγύρια τῆς κουτιάλας. Κι
ἀργοῦσε νὰ μῶρθει. Δὲν τοῦκανε ἡ καρδιά
του νὰ γυρίσει. Πήγαινε καὶ σὲ μοναστήρια
πού στάφνιζαν τέτοια τοῦ καζανιοῦ γιορ-
τάσια. Τᾶπιανε ἀπὸ μιὰ βδομάδα πρίν, ὁ
μαρμπα Κόσουβας. Κι ἀνησυχοῦσα συχνὰ
γιὰ τὸν πελάτη μου.

Λόγιαζα νὰ τοῦ βρῶ καμιὰ ἀλειφή, νὰ
τοῦ βάλω σὲ τόπο σαπουνάδας, νὰ τοῦ φυ-

τρώνουνε γοργά, πῶς νᾶηταν κάθε μέρα
τὰ γένια του.

Κλειῶνταν στὰ μαγειριά... κι ἔτρωγε
παχιά. Φούσκωνε ναρκώνονταν, καὶ πού
νὰ μοῦ γυρίσει.

Σὰν πῆρα τὸν ἀέρα τῆς δουλειᾶς, μὲ
ἀνάγκασε μὲ τ' ἀργοπορήματά του, κι ἔ-
πιασα κι ἄλλο θεῖό μου ταχτικώτερο σὰν
μαρμπέρισμα. Αὐτὸς ἦταν ὁ Τόλιο Μπου-
ραζάνας. Εἶχε μιὰ μεγάλη μακρονούρα κε-
φαλή, μὰ ἤθελε μὲ χαντζιάρια ξύρισμα.
Σκληρὰ τ' ἀγκοθομάλλια του, πατώκορφα
σκατζιάρικα, ἐλοξοφύτρωναν γυαλιστερά
κι ἄσωτα καὶ βαθύριζα, δὲν τὰ κολλοῦσε
μηχανή. Καὶ μοῦβρε ἓνα παλιὸ ξυράφι.
Τὸ τροχοῦσα στὸ λουρί του τὸ πλατύ, καὶ
τοῦ καθάριζα μὲ μόχτο πιά τὰ μούτρα.

Τοῦ μαρμπα—Τόλιου δὲν τοῦ περ-
σενε ψωμί... Καὶ μῶδινε ὄλο σκέτο γαλοτύρι.

Ἔτσι τονε βαριόμουν καὶ τὸν μάτων
ἄθελά μου.

Μιὰ μέρα μ' ἀνακύλυψε κι ἡ ἀδυνα-
μία μου, ἡ Δασκάλα!

Τὸ γαλοτύρι εἶχε ἀφήσει χνάρια πάν-
σιτὴ μύτη μου.

Δὲν τόχα προσέξει ἀπὸ βιασύνη.

«Ποῦ τὴν πασάλειψες τὴν προβοσκί-
σου, καὶ δὲν τὴν ἔπλυνες;»

Μοῦ παρατήρησε κιλόκαρδα καὶ γ-
λοῦσε.

Ντροπιάστηκα λίγο. Μὰ τῆς εἶπα τὴ
ἀλήθεια.

«Κούρεψα καὶ ξύρισα τὸ μάρμπα μὲ
τὸν Τόλιο Μπουραζάνα, καὶ μῶδωσε κι
γλειψα τὸ κλειδοπίνακό του».

Ἐκείνη ξαναγέλασε, ἀπόρησε, καὶ
θιάμαξε.

Ἄ, ὥστε ἔγινες καὶ κουρέας ἀπὸ τὸ
κιόλας;

Μπράβοοο!

Μοῦ λέει. Καὶ μοῦ ξανασκάει ἀλ-
ἓνα «μπρορρῶβο» μὲ μακρόσυρτο τὸ ρ.

«Ἔ, τὰ κουτσοκαταφέρω. Τῆς εἶπα
Ἔχω κι ἐγὼ τὰ τυχερά μου.»

Δὲ χασομέρησε κι αὐτὴ.

Πάει στὴν πόλη ἀνήμερα, κι ἀπ'
μιστό της ἀγόρασε μιὰ κουρευτικὴ μηχανή
καὶ μ' ἔβανε κάθε Σάββατο καὶ κούρει
ὄλα τὰ μαθητούδια τοῦ σχολειοῦ. Καὶ
ξεψείριαζα ἀράδα.

Γιόμισα τζάμπα πελατεία...

Τὸ θειό τὸν Κόσυβα ὁ,τι καὶ νάκανα
ν τονε παρατοῦσα.

Κάποτε εἶχε χαθεῖ σ' ἓνα πανηγῦρι.
αράφαγε μπαγιατίτικους πατσιάδες, κι ἄρ-
όστησε...

Τὸν ἔφρασαν στὸ καλύβι του, κι ἔπεσε
ἔτω ἓνα μῆνα.

Ὅταν τὸ πῆρε λίγο ἀπάνω του... "Ἐ-
μειλε καὶ μὲ φώναξαν νὰ τὸν ξυρίσω.

Τὸ ξυραφάκι στόμωνε. Τῆτριβα καὶ τὸ
θέριζα στὸ ποτήρι: Τραβοῦσα, καὶ πό-
ργε ὁ Κόσυβας. Κάθε ξυρισιὰ καὶ «οἶ»
εἰ «οὔϊ» ἐπιφωνήματα διαμαρτυρίας.

Εἶχε πολὺ ἀδυνατίσει, καὶ μὲ ζόρι τοῦ
χώριζα τὰ γένια ἀπ' τὸ πετσὶ πού κόλα-
στὰ κόκκαλα.

Πέρασαν ἀπὸ τότε μέρες.

Κάποιο πρωτὶ, μᾶς ξάφνιασε... «Πέ-
αν' ὁ Κόσυβας, μὲ τὴν τσιμπούκα του
ὁ στόμα...»

"Ἀκουσα πῶλεγαν στὸ σοκάκι.

"Ἐνωσα ἓνα ρίγος καὶ μιὰ λαχτάρια
κι βερή.

"Ἐκανα κι ἀφηγκράστηκα...

Μοιρολογοῦσε ἡ θειὰ μου μοναχή!...
Κράτησα τὴν ἀνάσα μου, κι ἦρθε ἀπὸ
μικροῖα λυπητερὴ ἢ ἀντίχηση στ' αὐτιά μου.

Ζαλοφροντίζονταν νὰ τὸν «ἀλλάξουν».

"Ἦθελε «στάφνισμα—ἔλεγαν—γιὰ τὸν
ἄλο κόσμο».

Φώναξαν ἓνα γύφτο γείτονα θαραλέο.
Ἐκεῖνος μάζωξε καὶ δυὸ—τρεῖς ἄλλους.

"Αναρωτήθηκαν τὸ ποιὸς τὸν ξύριξε.

Λὲς καὶ τὰ σκουλήκια στὸν τάφο, τὸν
θέλαν γαμπρό.

Ἡ Κοσυβέσιω μέσ' στὴ λύπη της, θυ-
μήθηκεν ἐμένα.

Εἶχα πάρει ἀπ' τὴν καμπάνα μυρου-
διά, κι ἔτρεξα οβέλτα γιὰ τὸ θειό μου.

Τρόχισα τὸ ξυραφάκι. Πάσκισα πάνω
στὸ κρὺο του μουτράκι. Τὸ πρόσωπό του
εἶχε μαζωχτεῖ σὰν τ' ἁγίου Διονύσιου. Τὰ
γένια του ξύλιασαν κι αὐτὰ καὶ σκλήρυναν
τὴν τελευταία ὥρα. Φαίνονταν σὰν νάγιναν
ἓνα σῶμα μὲ τὴ σιλουέτα τοῦ νεκροῦ, νὰ
μοῦ μιλήσουν:

Τὶ θέλεις καὶ μᾶς κόβεις; "Ὅσοι ἔχου-
νε γένια καὶ μαλλιά... κι ὅσοι πάλι δὲν ἔ-
χουν... Τὸ ἴδιο χῶμα μᾶς χωνεύει.

"Ἐνας γείτονας μῶφερε καινούργιο ξυ-
ραφάκι.

Κι ἐκεῖ πού τονε ξύριζα στερνὴ φορὰ,
ὑποπτευόμενον παιδικά.

«"Ἄν εἴν' ὁ ὕπνος θάνατος... Κι ὁ θά-
νατος ἓνας ὕπνος!...

Καὶ κάνει ἔτσι καὶ ξυπνήσει ὁ πεθα-
μένος;

Θέ μου τὶ φόβος τότε! Τὶ λαχτάρια!

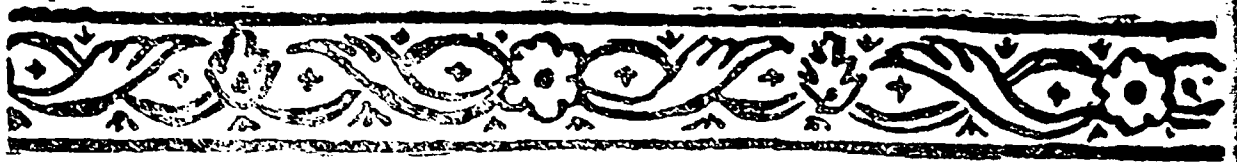
"Ἐνας γείτονας τοῦ τράβασε τὸ στενὸ του
πανταλόني, καὶ δὲν ἔβγαينه καθῶς, οἱ ἀρί-
δες του εἶχαν κοκκαλιάσει.

«Μηγή». Τῶκανε ἡ κυρὰ τοῦ καλυβιοῦ.
«Κι ἄλλο δὲν ἔχω νὰ τοῦ βάλουμε στὸ
λάκο...»

Καὶ λυπόμουνα βαριά. Λυπόμουνα βα-
θιά...

Δάκρυσα κι ἐγὼ μὲ τὰ παιδιά του καὶ
μὲ ἄλλους συγγενεῖς. Τέλος, ἔφυγα... Καὶ
δὲν ξεχνῶ ποτέ, τὸ μπάρμπα μου τὸν Κό-
συβα, πού ἀπὸ τότε μ' ἔκανε, τόσο μικρόν,
νὰ γίνω ἀπὸ τὴν πείνα μου μαρμπέρης.

WILLIAM SAROYAN

ΝΟΣΤΙΜΟΝ ΗΜΑΡ

Μετάφραση: ΝΙΚΟΛΑΟΥ Β. ΛΩΛ

Αὐτὴ ἡ κοιλάδα, σκέφτηκε, ὅλη αὐτὴ ἡ γῆς ἀνάμεσα στὰ βουνά, εἶναι δικιά μου πατρίδα μου, τὸ μέρος πὺν ὄνειρεύτηκα, καὶ τὸ κάθε τι εἶναι τὸ ἴδιο, οὔτε τὸ παρὰ μικρὸ δὲν ἔχει ἀλλάξει, πῆδακες ἀπὸ νερὸ ἀκόμα ξεχύνονται ἀκτινωτὰ πάνω ἀπὸ παρτέρια μὲ πράσινο χόρτο, γλυκὸ παληὸ πατρικό μου χωριό, ἀπλότητα, ἀλήθεια.

Περπατώντας πάνω στὸ δρόμο τοῦ Ἄλβιν αἰσθάνονταν χαρούμενος πὺν ξαναγύριζε στὸ σπίτι του. Τὸ κάθε τι ἦταν περίφημο, ἀπλὸ καὶ καλὸ, ἡ μυρωδιὰ τῆς γῆς, μαγειρεμένα βραδυνά, ὁ καπνός, ὁ ἄφθονος καλοκαιριώτικος ἀέρας τῆς κοιλάδας φορτωμένης ἀπὸ πράσινη βλάστηση, τὰ σταφύλια πὺν ὠρίμαζαν, τὰ γενομένα ροδάκινα, οἱ φουντωτὲς ροδοδάφνες πὺν σὲ ἔκαναν νὰ λυποθυμῆσαι ἀπὸ γλύκα τὸ ἴδιο ὅπως πάντα. Πῆρε βαθειὰ ἀναπνοή, ρουφώντας τὴ μυρωδιὰ τοῦ σπιτιοῦ βαθειὰ μὲς' στὰ πλεμόνια του, χαμογελώντας ἔνδο μύχως. Ἔκανε ζέστη. Ποτὲ δὲν εἶχε αἰσθανθῆ τις αἰσθήσεις του νὰ ἀντιδροῦν στὴ γῆς τόσο αὐθόρμητα καὶ καθαρά γιὰ χρόνια' τώρα τοῦ ἔκανε εὐχαρίστηση ἀκόμα καὶ νὰ ἀναπνέη. Ἡ καθαρότητα τοῦ ἀέρα ξεχώριζε τὴ στιγμή ὥστε, περπατώντας, αἰσθάνθηκε τὸ μεγαλεῖον τῆς ὑπάρξεως, τὴ δόξα του νὰ εἶσαι καμωμένος ἀπὸ ὕλη, τὸ νὰ ἔχης μορφὴ καὶ ἐπιθυμίες καὶ νοημοσύνη, τὴν ὁμορφιὰ καὶ μόνον τοῦ ὄτι ζῆς ἐπὶ τῆς γῆς.

Νερό, σκέφτηκε, ἀκούγοντας τὸ ἀπαλὸ πιτσιλισμα ἑνὸς πῆδακα στὸ πράσινο χόρτο' νὰ γευτῆ τὸ νερὸ τοῦ σπιτιοῦ, τὸ πολὺ κρύο νερὸ τῆς κοιλάδας, νὰ ἔχη αὐτὴ τὴν ἀπλὴ δίψα καὶ αὐτὸ τὸ ἄφθονο νερὸ γιὰ νὰ τὴ σβύσει, πληρότητα, ἡ καθαρότητα τῆς ζωῆς. Εἶδε ἕνα γέρο ἄντρα νὰ κρατᾷ ἕνα λαοτιχένιο σωλῆνα πάνω ἀπὸ κάτι γε-

ράνια, καὶ ἡ δίψα του τὸν ἔστειλε πρὸς τὰ 'κεῖ.

Καλησπέρα, εἶπε ἡσυχά' μπορῶ νὰ πιῶ μιὰ γουλιὰ;

Ὁ γέρος ἄντρας μετακινήθηκε ἀπὸ τὴ σκιά του ἔπεσε φαρδειὰ πάνω στὸ σπινθῆρα γιὰ νὰ κοιτάξῃ στὸ πρόσωπο τοῦ νέου. Ἐκεῖ πούδειχνε ἔκπληξη καὶ εὐχαρίστηση. Καὶ βέβαια, εἶπε' πιάσε, καὶ ἀπόθεσε τὸ λαοτιχένιο σωλῆνα στὰ χέρια τοῦ νέου. Τὸ πρωτὸ ὥραιο νερὸ, εἶπε ὁ γέρος, τοῦτο νερὸ τῆς κοιλάδας τοῦ Ἁγίου Ἰωακείμ τὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα ἀκόμα, φαντάζομαι. Ἐκεῖνο τὸ νερὸ πάνω κεῖ στὸν Ἅγιο Φραγκίσκο μου χάλει τὸ στομάχι, δὲν ἔχει κατ' ὄλου γεύση. Καὶ κάτω κεῖ στὸ Λὸς Ἀτζελες, γιὰτί, τὸ νερὸ εἶναι σὰν μουρουλαῖο' δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πὺν τὸς πολλοὶ ἄνθρωποι πηγαίνουν νὰ ζήσουν. κεῖ χρόνο μὲ τὸ χρόνο.

Τὴν ὥρα πὺν ὁ γέρος μιλοῦσε, αὐτὸς φουκραζόνταν τὸ νερὸ πὺν ἔπεφτε ἀπὸ τὸ λαοτιχένιο σωλῆνα στὴ γῆ, πηδώντας πρὸς τὴν χεῖρά, καθαρά, βυθιζόμενο μαλακὰ μὲ στὴ γῆ. Ἐσὺ τὸ εἶπες αὐτό, εἶπε στὸ γέρο ἔσὺ τὸ εἶπες αὐτό, ὅτι τὸ νερὸ μας εἶναι τὸ καλύτερο τοῦ κόσμου.

Ἔσκυψε τὸ κεφάλι του πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ πὺν ἀνάβλυζε καὶ ἄρχισε νὰ πίνη. γλυκεῖα καὶ πλούσια γεύση τοῦ νεροῦ τὸν ἔξοφιαζε, καὶ καθὼς ἔπινε σκέφτηκε, ἔσὺ μου, αὐτὸ εἶναι ἔξοφιο. Μποροῦσε αἰσθάνεται τὸ δροσερὸ νερὸ νὰ ξεχύνεται μὲσα στὰ σωθικά του, ἀναζωογονώντας τον καὶ δροσίζοντάς τον. Ἐλευθερώνοντάς τὴν ἀναπνοή του, σήκωσε τὸ κεφάλι του γιὰ νὰ πῆ στὸ γέρο. Εἴμαστε πάρα πολλοὶ τυχεροί, ἔμεῖς οἱ ἄνθρωποι τῆς κοιλάδας.

Ἔσκυψε τὸ κεφάλι του πάνω ἀπὸ τὸ νερὸ ξανά καὶ ἄρχισε ξανά νὰ ρουφᾷ

πό πού ξεχύνονταν, γελώντας μόνος του ἐνθουσιασμός. Φαινόταν σάν νά μὴ μποῦσε νά βάλῃ ἀρκετὸ ἀπ' αὐτὸ στὸν ὄρνιασμό του· ὅσο περισσότερο ἔπινε, τόσο περισσότερο τὸ νερὸ τοῦ ἔδινε ὠραιότερη ὄψη καὶ τόσο περισσότερο ἤθελε νά πιῇ.

Ὁ γέρος ἔμεινε κατάπληκτος. Ἐπιερξίπου δυὸ γαλόνια, εἶπε.

Ρουφώντας ἀκόμα τὸ νερὸ, μπορούσε νὰ ἀκούῃ τὸ γέρο πού μιλοῦσε, καὶ σήκωτο τὸ κεφάλι του ξανά, γιὰ νά ἀπαντήσῃ μίζω, ναί. Πραγματικὰ εἶναι ἀπολαυστικό. Σκούπησε τὸ στόμα του μ' ἓνα μανλι, κρατώντας ἀκόμα τὸν λαστιχένιο σωνα, ἐπιθυμώντας ἀκόμα νά πιῇ καὶ ἄλλο. Ὁλόκληρη ἡ κοιλάδα ἦταν μέσα σ' αὐτὸ νερὸ, ὅλη ἡ καθαρότητα, ὅλη ἡ γνηστία, ὅλη ἡ καλωσύνη καὶ ἀπλότητα τῆς ἀλήθειας.

Ζωντανὸς ἄνθρωπος, εἶπε ὁ γέρος. Σίγουρα ἦσουν διψασμένος. Ἀπὸ πότε ἔχεις πιῆς, δὲν μοῦ λές;

Δυὸ χρόνια, ἀπάντησε. Ἐννοῶ δυὸ χρόνια ἀπὸ τότε πού ἔχω νά πιῶ ἀπ' αὐτὸ τὸ νερὸ. Ἡμουν μακριά, ταξίδευα. Τώρα μόλις ξαναγυρίζω. Γεννήθηκα ἐδῶ, πάνω κεῖ πρὸς τὸν Γ' δρόμο, στὴ Ρώσση γειτονιά· ξέμεις, ἀπέναντι ἀπὸ τὰ σίδερα τοῦ Νότιου Ἰσθμίου· ξενητεμένος δυὸ χρόνια καὶ τώρα μόλις ξαναγυρίζω. Πάρα πολὺ ὠραῖο εἶσθης, ἄς σοῦ τὸ πῶ, νά ξαναγυρίσης. Ἄρρέσει τοῦτο τὸ μέρος. Πρόκειται νά ἀλλάξω δουλειά καὶ νά ἐγκατασταθῶ ἐδῶ.

Ἐσκυψε τὸ κεφάλι του κάτω ἀπὸ τὸ νερὸ καὶ ἔπινε μερικὲς ἀκόμα γουλιές· μετὰ ἀπόθεσε τὸ λαστιχένιο σωλήνα στὰ χεῖρά του τοῦ γέρου.

Πραγματικὰ ἦσουν διψασμένος, εἶπε ὁ γέρος. Ποτέ μου δὲν ἔχω δῆ κανέναν ἄνθρωπον νά πίνῃ τόσο πολὺ νερὸ σὲ μιὰ ὥρα. Πραγματικὰ ἦταν ὁμορφο νά σὲ βλέπῃ κανεὶς νά ρουφᾷς ὅλο αὐτὸ τὸ νερὸ.

Προχώρησε περπατώντας πρὸς τὰ κάτω δρόμο τοῦ Ἄλβιν, ἐνῶ ὅλα βούιζαν μέσα του, καὶ ὁ γέρος τὸν κοίταζε προσεχτικὰ.

Ὁμορφος ὁ γυρισμός, σκέφτηκε ὁ νέος· ἦταν τὸ μεγαλύτερο σφάλμα πού ἔκαμα ποτέ νά ξαναγυρίσω κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο.

Τὸ κάθε τι πού εἶχε κάνει ποτέ του ἦ-

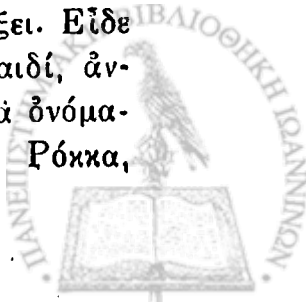
ταν καὶ ἓνα σφάλμα, καὶ τοῦτο ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ σοβαρὰ σφάλματα. Βάδιζε πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τὸν Ἅγιο Φραγκίσκο χωρὶς καν νὰ σκέπτεται τὸ γυρισμό· σκέφτηκε νά πάῃ μακριὰ πρὸς τὸ νότο μέχρι τὴ Μέρσιντ, σταματώντας ἐκεῖ γιὰ λίγο, καὶ μετὰ νά ξαναγυρίσῃ, ἀλλὰ μιὰ καὶ εἶχε μπῆ στὴν περιοχὴ, ἦταν πάρα πολὺ. Ἦταν πολὺ παράξενο νά στέκεται στὸν αὐτοκινητόδρομο στὴν ἄκρη τοῦ χωριοῦ του, ἀγκιστρωμένος.

Τὸ ἓνα μικρὸ χωριὸ μετὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο, καὶ νά τώρα αὐτὸς περπατοῦσε μέσα ἀπὸ τοὺς δρόμους τοῦ πατρικοῦ τοῦ χωριοῦ στὶς ἐφτά ἡ ὥρα τὸ σούρουπο. Ἦταν μεγάλο, πολὺ διασκεδαστικὸ καὶ τὸ νερὸ πολὺ ἀπολαυστικὸ.

Δὲν ἦταν μακριὰ ἀπὸ τὸ χωριὸ, ἀπὸ τὸ κέντρο τοῦ χωριοῦ, καὶ μπορούσε νά ἴδῃ ἓνα—δυὸ ἀπὸ τὰ ψηλότερα κτίρια, τὸ Κτίριο τῆς Ἐταιρίας Ἀεριοφωτος καὶ Ἡλεκτρισμοῦ τοῦ Εἰσθητικοῦ, ἀπὸ πάνω ὡς κάτω φωτισμένο μὲ χρωματιστὰ φῶτα, καὶ ἓνα ἄλλο, ἓνα ψηλότερο, πού δὲν τὸ εἶχε ξαναδῆ πρὶν. Αὐτὸ εἶναι καινούργιο σκέφτηκε· τώσησαν αὐτὸ ὅταν ἔλλειπα· τὰ πράγματα θὰ πρέπει νά πηγαίνουν καλά.

Ἐστριψε κάτω στὸ δρόμο τοῦ Φούλτον καὶ ἄρχισε νά περπατᾷ μὲς στὸ χωριὸ. Φαίνονταν μεγάλο ἀπὸ κεῖ πού ἦταν αὐτός, πολὺ μακριὰ καὶ ὁμορφο καὶ μικρὸ, πολὺ ἀληθινὸ, ἓνα πραγματικὸ ἡσυχὸ μικρὸ χωριὸ, τὸ ἰδανικὸ μέρος γιὰ νά ζήσῃ κανεὶς, νά ἐγκατασταθῇ, νά παντρευθῇ, νά ἀποχτήσῃ σπίτι, παιδιὰ, μιὰ δουλειά, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἦταν τὸ πᾶν πού ἤθελε. Ὁ αἶρας τῆς κοιλάδας καὶ τὸ νερὸ καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ ὅλου σκηνικοῦ, ἡ ἀγνότητα τῆς ζωῆς στὴν κοιλάδα, ἡ ἀπλότητα τῶν ἀνθρώπων.

Στὸ χωριὸ τὸ κάθε τι ἦταν τὸ ἴδιον· τὰ ὀνόματα στὰ καταστήματα, οἱ ἄνθρωποι πού περπατοῦσαν στοὺς δρόμους, καὶ τὸ ἀργὸ πέρασμα τῶν αὐτοκινήτων· ἀγῶρια στὶς κοῦρσες πού προσπαθοῦσαν νά τραβήξουν κορίτσια· τὰ ἴδια ὅπως πάντα· οὔτε τὸ παραμικρὸ δὲν εἶχε ἀλλάξει. Εἶδε πρόσωπα πού τὰ γνώριζε ἀπὸ παιδί, ἀνθρώπους πού δὲν τοὺς ἤξερε μὲ τὰ ὀνόματά τους, καὶ μετὰ εἶδε τὸν Τόνυ Ρόκκα,

τὸν παλιό του σύντροφο, νὰ προχωρῆ πρὸς τὰ πάνω τοῦ δρόμου πρὸς τὴν κατεύθυνσή του, καὶ εἶδε ὅτι ὁ Τόνυ τὸν ἀναγνώρισε. Σταμάτησε νὰ περπατᾷ, περιμένοντας τὸν Τόνυ νὰ φτάσῃ κοντὰ του. Ἦταν σὰν μιὰ συνάντηση σὲ ὄνειρο, παράξενη, πραγματικά ἀπίστευτη. Εἶχε φαντασιῆ τοὺς δυὸ τους νὰ παίζουν χῶκεϊ ἀπὸ τὸ σχολεῖο, νὰ πηγαίνουν γιὰ κολύμπι, νὰ πηγαίνουν ἔξω στὴν ἐμποροπανήγυρη τῆς ἐπαρχίας, νὰ τρυπώνουν σὲ μιὰ αἴθουσα κινηματογράφου· καὶ τώρα ἔδῳ αὐτὸς βρισκόταν μπροστὰ του πάλι, ἓνας εὐσῶμος ἄντρας μὲ τεμπέλικο, ἀβίαστο περπάτημα, καὶ μὲ ἀστεῖους ἰταλικοὺς μορφασμούς. Ἦταν ὁμορφα, καὶ αὐτὸς ἦταν χαρούμενος πὺ εἶχε κάνει τὸ σφάλμα νὰ ξαναγυρίσῃ.

Σταμάτησε τὸ περπάτημα, περιμένοντας τὸν Τόνυ νὰ περάσῃ ἀπὸ μπροστὰ του, χαμογελώντας του, ἀνίκανος νὰ μιλήσῃ. Οἱ δυὸ ἄντρες ἔδωσαν τὰ χέρια καὶ μετὰ ἄρχισαν νὰ χτυποῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον μὲ στοργή, γελώντας δυνατὰ, βλαστημώντας ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Ρέ, μπάσταρδε, εἶπε ὁ Τόνυ· ποῦ στὸ διάολο ἦσουν; καὶ ἔδωσε μιὰ γροθιά στὸ στομάχι τοῦ φίλου του, γελώντας δυνατὰ.

Παληόφιλε Τόνυ, εἶπε αὐτὸς· καλέ μου παληόφιλε ζαμανφουτίστα Τόνυ. Θεέ μου, τί καλὰ πὺ σὲ βλέπω. Σκέφτηκα ὅτι μποροῦσες καὶ νάγες πεθάνει ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια. Τί στὸ διάολο ἔκανες; Ἀπέφυγε μιὰ δεύτερη γροθιά, καὶ χτύπησε τὸ φίλο του στὸ στήθος. Βλαστήμησε στὰ ἰταλικά τὸν Τόνυ, χρησιμοποιώντας λέξεις πὺ αὐτὸς τοῦ εἶχε μάθει πρὶν ἀπὸ χρόνια, καὶ ὁ Τόνυ τοῦ ἀνταπέδωσε βλαστημώντας τον στὰ ρωσικά.

Πρέπει νὰ πάω ἔξω στὸ σπίτι, εἶπε στὸ τέλος. Οἱ δικοί μου δὲν ξέρουν ὅτι εἶμαι ἔδῳ. Πρέπει νὰ πῶ ἔξω καὶ νὰ τοὺς ἰδῶ. Παθαίνομαι νὰ ἰδῶ τὸν ἀδερφό μου τὸν Πῶλ.

Προχώρησε πρὸς τὰ κάτω τοῦ δρόμου, χαμογελώντας γιὰ ὅσα συνέβησαν μὲ τὸν Τόνυ. Θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν ἓνα σωρὸ διασκέδασεις μαζί πάλι· θὰ μπορούσαν ἀκόμα νὰ πᾶνε γιὰ κολύμπι πάλι, ὅπως πηγαιναν ὅταν ἦταν παιδιὰ. Ἦταν περίφη-

πὺ ξαναγύριζε.

Περπατώντας ἀπὸ τὰ μαγαζιά, σκέφτηκε νὰ ἀγοράσῃ ἓνα μικρὸ δῶρο γιὰ τὴ μάνα του. Ἐνα μικρὸ δῶρο θὰ εὐχαριστοῦσε τὴ γρηά. Ἀλλὰ αὐτὸς εἶχε λίγα χρήματα καὶ ὅλα τὰ ὁμορφα πράγματα ἦταν ἀκριβά. Θὰ τῆς ἀγοράσω κάτι ἀργότερα σκέφτηκε.

Στὸ δρόμο τοῦ Τουλαίρ ἔστριψε δυτικὰ, καὶ περνώντας τις γραμμὲς τοῦ Νότιου Εἰρηνικοῦ, ἔφθασε στὸν Γ δρόμο, μετὰ ἔστριψε νότια. Σὲ λίγα λεπτὰ θὰ βρισκόταν στὸ σπίτι ξανά, στὴ θύρα τοῦ μικροῦ παλινοῦ σπιτιοῦ· τὸ ἴδιο πάντα· ἡ γρηά, ὁ γέρος, οἱ τρεῖς ἀδερφές του, καὶ ὁ μικρὸς του ἀδερφός, ὅλοι τους, στὸ σπίτι, ζώντας ἀπλῆ ζωή.

Εἶδε τὸ σπίτι του ἀπὸ μιὰ ἀπόσταση περίπου ἑνὸς τετραγώνου καὶ ἡ καρδιά του ἄρχισε νὰ πηδᾷ. Αἰσθάνθηκε ξαφνικά ἄρρωστος καὶ φοβισμένος, κάτι εἶχε ξεχάσει γιὰ τὸ μέρος, γιὰ τὴ ζωὴ αὐτὴ πὺ πάντοτε τόσο μισοῦσε, κάτι ἄσχημο καὶ σημαντικό. Ἀλλὰ προχώρησε, κινούμενος πρὸς ἀργὰ ὅσο πλησίαζε στὸ σπίτι. Ὁ φράχτης εἶχε πέσει καὶ κανεὶς δὲν τὸν εἶχε φτιάσει. Τὸ σπίτι ξαφνικά φαινόταν νὰ εἶναι πολὺ ἄσχημο, καὶ αὐτὸς ἀναρωτιώταν γιὰ τὸ διάολο ὁ γέρος δὲν μετακόμιζε σ' ἓνα καλύτερο σπίτι σὲ μιὰ καλύτερη γειτονιά. Βλέποντας τὸ σπίτι ξανά, διαισθανόμενος ὅλη του τὴν παλιὰ ἀλήθεια, ὅλο του τὸ μῖσος γι' αὐτὸ νὰ ἐπιστρέφῃ, ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται ξανά τὴν ἐπιθυμία νὰ βρεθῆ μακριὰ ἀπ' αὐτό, ὅπου δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὸ βλέπῃ. Ἀρχισε νὰ αἰσθάνεται, ὅπως εἶχε αἰσθανθῆ ὅταν ἦταν παιδί, τὸ βαθὺ ἀνέκφραστο μῖσος πὺ εἶχε γιὰ ὅλο τὸ χωριό, τὴν ψευτιά του, τὴν ἀναισθησία του, τὴν ἀνοησία τῶν ἀνθρώπων του, τὴν κενότητα τοῦ μυαλοῦ τους, καὶ τοῦ φαινόταν ὅτι ποτὲ δὲν θὰ μπορούσε νὰ γυρίσῃ σ' ἓνα τέτοιο μέρος. Τὸ νερό· ναί, ἦταν καλὸ, ἦταν ἀπολαυστικό· ἀλλὰ ὑπῆρχαν καὶ ἄλλα πράγματα.

Βάδισε ἀργὰ πρὸς τὸ σπίτι, κοιτάζοντας σ' αὐτὸ σὰν νὰ μπορούσε νὰ ἦταν ξένος, αἰσθανόμενος μακρινὸς καὶ ἀσχετος πρὸς αὐτό, αἰσθανόμενος ὅτι αὐτὸ ἦταν τὸ σπίτι, τὸ μέρος πὺ ὄνειρευόνταν, τὸ μέρος

ὁ τὸν βασάνιζε ὅπου καὶ ἂν πήγαινε. ἔβόταν ὅτι ἂν τὸν ἔβλεπαν, θὰ μπορούσε νὰ βρεθῆ νὰ τρέξη μακριά. Ἄκόμα, ἤθελε νὰ τοὺς ἰδῆ, ὄλους τοὺς, νὰ τοὺς ἔχη προστὰ στὰ μάτια του, νὰ αἰσθανθῆ ὀκλήρη τὴν παρουσία τῶν σωμάτων τους, ὅμα νὰ τοὺς ὁσφρηστῆ, αὐτὴ τὴν παληὰ νατὴ ρωσικὴ μυρωδιά. Ἄλλὰ ἦταν πά- πολὺ. Ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται μῖσος γιὰ κάθε τι στὸ χωριό, καὶ προχώρησε πη- ῖνοντας στὴ γωνία. Ἐκεῖ στάθηκε κάτω ἀπὸ τὸν ἠλεκτρικὸ λαμπτήρα, μερδεμένος ἰ ἀναποφάσιτος, θέλοντας νὰ ἰδῆ τὸν ερφό του τὸν Πῶλ, νὰ μιλήσῃ στὸ ἀγό- ρι, νὰ ἀνακαλύψῃ τί γινόταν μέσ' στὸ μυα- ῖ του, πὼς τὸ ἔπαιρνε αὐτό, τὸ νὰ βρί- εται σ' ἓνα τέτοιο μέρος, τὸ νὰ ζῆ μιὰ τοιαζωή. Ἦξερε τί συνέβαινε μ' αὐτὸν ἂν ἦταν στὴν ἡλικία τοῦ ἀδερφοῦ του, ὅς νὰ προφυλαχτῆ ἀπὸ τὸ νὰ αἰσθάνεται μονοτονία καὶ τὴν ἀσχημιὰ μὲ τὸ διά- ρημα.

Ἐἶχε ξεχάσει ὅτι δὲν εἶχε φάει ἀπὸ τὸ ρωί, καὶ ὅτι γιὰ μῆνες ὄνειρευόνταν πὼς νὰ φάῃ ἓνα ἀκόμα ἀπὸ τῆς μάννας του τὰ ὑμάτια, καθισμένος στὸ παλὸ τραπέζι τὴν κουζίνα, κοιτάζοντάς την, εὔσωμη καὶ κακκίνοπρόσωπη καὶ σοβαρὴ καὶ θυ- μωμένη μ' αὐτόν, ἀγαπώντας τον, ἀλλὰ εἶ- χε ξεχάσει τὴν ὄρεξή του. Σκεφτήκε ὅτι ἴσως νὰ μπορούσε νὰ περιμένῃ στὴ γωνία, ἴσως ἀδερφός του μπορούσε νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ τίτι γιὰ νὰ κἀνῃ ἓνα μικρὸ περίπατο καὶ νὰ μπορούσε νὰ ἰδῆ τὸ ἀγόρι καὶ νὰ τοῦ μιλήσῃ. Πῶλ, θὰ μπορούσε νὰ πῆ, καὶ θὰ μπορούσε νὰ μιλήσῃ στὸ ἀγόρι στὰ ρωσικά.

Ἡ ἀκίνησις τῆς κοιλάδας ἄρχισε νὰ ἰσχυρὴν πιέζῃ, χάνοντας τὴν εὐσέβειά της, γι- νώμενη ἀπλῶς ἓνας τύπος ἀπὸ τὴ μονοτο- νία της.

Ἄκόμα, δὲν μπορούσε νὰ ἀπομακρυν- θῆ ἀπὸ τὸ σπίτι. Ἀπὸ τὴ γωνία μπορού- σε νὰ τὸ βλέπῃ, καὶ ἤξερε ὅτι ἤθελε νὰ πῆ μέσα καὶ νὰ βρεθῆ ἀνάμεσα στοὺς ἀν-θρώπους, ἓνα μέρος ἀπὸ τὴ ζωὴ τους ἢ- ξερε ὅτι ἐκεῖνο ἦταν αὐτὸ πὸν ἤθελε νὰ κἀ- νῃ μῆνες τώρα, νὰ χτυπήσῃ τὴ θύρα, νὰ ἀγκαλιάσῃ τὴ μάννα του καὶ τὶς ἀδερφές του, νὰ περπατήσῃ ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ δωμά- τια τοῦ σπιτιοῦ, νὰ καθίσῃ στὶς παληές

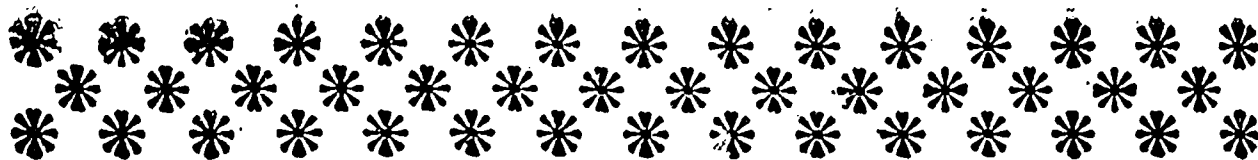
καρέκλες, νὰ κοιμηθῆ στὸ κρεβάτι του, νὰ μιλήσῃ μὲ τὸ γέρο του, νὰ φάῃ στὸ τραπέζι.

Καὶ τώρα κάτι πὸν εἶχε ξεχάσει ἐνῶ ἦταν μακριά, κάτι ἀληθινὸ ἀλλὰ ἀ- σχημο αὐτῆς τῆς ζωῆς, εἶχε ἐμφανιστῆ ἡ- συχα, ἀλλάζοντας τὸ κάθε τι, ἀλλάζοντας τὴ μορφὴ καὶ τὸ νόημα τοῦ σπιτιοῦ, τοῦ χωριοῦ, ὀλόκληρης τῆς κοιλάδος, κἀνοντάς το παντελῶς ἀσχημο καὶ ψεύτικο, πὸν τὸν ἔκανε νὰ εὔχεται νὰ φύγῃ καὶ νὰ μὴ γυ- ρίσῃ ποτὲ πιά. Ποιὲ δὲν θὰ μπορούσε νὰ μπῆ στὸ σπίτι ξανά καὶ νὰ συνεχίσῃ τὴ ζωὴ του αὐτὴ πὸν εἶχε ἀφίσει καὶ φύγει.

Ξαφνικὰ βρέθηκε νὰ περπατᾷ στὸ παρ- τέρι, νὰ πηδᾷ τὸ φράχτη, νὰ διασχίζῃ τὴν αὐλή. Ἡ μάννα του εἶχε φυτέψῃ τομάτες καὶ πιπεριές, καὶ ἡ μυρωδιὰ ἀπὸ τὰ φυτὰ πὸν μεγάλωναν ἦταν παχειὰ καὶ δυνατὴ καὶ πολὺ μελαγχολικὴ γι' αὐτόν. Ὑπῆρχε ἓνα φῶς στὴν κουζίνα, καὶ αὐτὸς προχώ- ρησε σιωπηλὰ πρὸς αὐτό, ἐλπίζοντας νὰ ἰδῆ κάποιον ἀπ' αὐτοὺς χωρὶς νὰ τὸν ἰ- δοῦν. Προχώρησε πιὸ κοντὰ πρὸς τὸ σπί- τι, πρὸς τὸ παράθυρο τῆς κουζίνας, καὶ κοιτάζοντας μέσα εἶδε τὴ μικρότερη ἀδε- ρφή του τὴ Μάρθα νὰ πλένῃ πιάτα. Εἶδε τὸ παλὸ τραπέζι, τὴν παληὰ κουζίνα, καὶ τὴ Μάρθα μὲ τὴν πλάτη της γυρισμένη πρὸς αὐτόν καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα φαινόταν τόσο μελαγχολικὰ καὶ τόσο πα- θητικὰ, πὸν δάκρυα ἔφτασαν σιὰ μάτια του, καὶ ἄρχισε νὰ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη ἓνός σιγαρέττου. Ἄναψε ἓνα σπύρο σιγα- νὰ στὴ φτέρνα τοῦ παπουτσιοῦ του καὶ ρού- φηξε τὸν καπνὸ, κοιτάζοντας τὴ μικρὴ του ἀδερφή μέσα στὸ παλὸ σπίτι, ἓνα μέρος ἀπὸ τὴ μονοτονία. Τὸ κάθε τι φαινόταν πολὺ ἄψυχο, πολὺ καθαρὸ, τρομερὰ μελαγ- χολικὸ ἀλλὰ αὐτὸς ἐλπίζε πὼς ἡ μάννα του μπορούσε νὰ μπῆ στὴν κουζίνα ἢθελε νὰ τῆς ρίξῃ μιὰ ἀκόμα ματιά. Ἦθελε νὰ ἰδῆ ἂν ὁ ξενητεμὸς του τὴν εἶχε ἀλλάξῃ πο- λὺ. Πὼς θὰ φαίνοταν; Θᾶχε ἐκεῖνο τὸ πα- λὸ θυμωμένο ὕφος; Κἀκισε τὸν ἑαυτὸ του γιὰτὶ δὲν ἦταν ἓνας καλὸς γυιὸς, γιὰ- τὶ δὲν προσπαθοῦσε νὰ κἀνῃ τὴ μάννα του εὐτυχισμένη, ἀλλὰ ἤξερε ὅτι αὐτὸ ἦταν ἀ- δύνατο.

Εἶδε τὸν ἀδερφό του τὸν Πῶλ νὰ μπαί-

ΝΙΝΑΣ ΚΟΚΚΑΛΙΔΟΥ—ΝΑΧΜΙΑ

Φ Υ Λ Λ Ι Ω

Οἱ σκάλες ὅσο πᾶνε καὶ γίνονται πρὸ ἀπότομες θαρρεῖς. Σὰν τοῦ καιροῦ τὴν ἀνηφόρα. Τέσσερα, ὀχτώ, δώδεκα, εἴκοσι. Κόβεται ἡ ἀνάσα καὶ δὲν προλαβαίνει νὰ τὰ μετρήσῃ. Ὁ καιρὸς πάει γιὰ χάλασμα. Πονᾶνε τὰ ἐνώματα τοῦ κορμιοῦ. Θὰ βγάλῃ ἀέρα. Πάντοτε ὁ ἀέρας τῆς ἀνακατεύει τὰ νεῦρα ὅπως καὶ στὸ πέλαγος. Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ συλλογιστῇ. Ἀκόμα καὶ τὰ σκαλοπάτια τῆς ἐκκλησίας πήγανε πρὸ πάνω. Σάματις κι' ἡ γῆ φαγώθηκε ἀπ' τὴν

νη στὴν κουζίνα γιὰ ἓνα ποτήρι νερό, καὶ γιὰ μιὰ στιγμή θέλησε νὰ ξεφωνήσῃ τὸ ὄνομα τοῦ ἀγοριοῦ, τὸ πᾶν πού ἦταν καλὸ μέσα του, ὅλη του ἡ ἀγάπη, ἐμφανίστηκε στὸ πρόσωπο καὶ στὴ μορφὴ τοῦ ἀγοριοῦ· ἀλλὰ συγκράτησε τὸ ἑαυτὸ του εἰσπνέοντας βαθειά, σφίγγοντας τὰ χεῖλη του. Μέσα στὴν κουζίνα, τὸ ἀγόρι ἔμοιαζε σὰν χαμένο, μπερδεμένο, φυλακισμένο. Κοιτάζοντας τὸν ἀδερφό του, ἄρχισε νὰ κλαίῃ σιγανά, λέγοντας, Χριστέ μου ὦ Χριστέ μου, Χριστέ μου.

Δὲν ἐπιθυμοῦσε πιά νὰ ἰδῇ τὴ μάνα του. Θὰ μπορούσε νὰ θυμώσῃ τόσο πολὺ πού θὰ μπορούσε νὰ κάνῃ καμμιά τρέλλα. Προχώρησε σιωπηλὰ μέσ' ἀπὸ τὴν αὐλή, ἀνέβηκε πάνω στὸ φρύχτη καὶ πήδηξε στὸ παρτέρι. Ἄρχισε νὰ ἀπομακρύνεται, μὲ τὸ παράπονο νὰ φουσκώνῃ μέσα του. Ὅταν βρέθηκε ἀρκετὰ μακριὰ πού νὰ μὴν ἀκούγεται, ξέσπασε σὲ λυγμούς, ἀγαπώντας παθητικὰ καὶ μισώντας τὴν ἀσχήμια καὶ τὴ μονοτονία τῆς ζωῆς τους. Αἰσθάνθηκε τὸν ἑαυτὸ του νὰ βιάζεται νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸ σπίτι, ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του, κλαίγοντας πικρὰ μέσ' στὸ σκοτάδι τῆς ξάστερης νύχτας, ἀναστενάζοντας γιὰτὶ δὲν μπορούσε νὰ κάνῃ τίποτε, οὔτε ἓνα παράξενο πρᾶγμα.

πικρὰ τῶν προσκυνητῶν κι' ἔδωκε τράτο ν' ἀνασάνουν καὶ τὰ σκαλοπάτια.. Τέσσερα, ὀχτώ, δώδεκα, εἴκοσι. Ὁ κόσμος τὴν λείει κρυφὰ παράξενη ἠλικιωμένη κυρία κι' ἀπόμεσά τους βγάλουν καὶ τὸ «κυρία». Τῆς χαρίζουν καὶ τὴ λέξη «γορὰ» ἐπειδὴ δὲν εἶναι σίγουρος ἂν εἶναι. Ὅλα εἶναι ἐξάρτημα τοῦ καιροῦ ἐπάνω της. Φυσικὰ μαστοῦνι δὲν τῆς χρειάζεται κι' ἐπιτρέπεται στὰ παιδιὰ, στοὺς νέους καὶ τὶς νέες δηλαδή, νὰ τὴν φωνάζουν «Φυλλιῶ». Ὁχι πὼς ἔχει τίποτα ἰδιαίτερο μὲ τοὺς νέους...

— Θὰ σὲ ξεφυλλίσω φύλλο φύλλο καὶ Φυλλιῶ δὲν θὰ σὲ λένε.

— Γιὰ κἀντιο ἂν σοῦ βαστάῃ.

— Καὶ θάσαι σὺν ξερόβεργα.

— Τότε θὰ σὲ βαρέσω ἔτσι δά.

Ἡ Φυλλιῶ ὤρμησε στὸ παιδί καὶ τοῦ γειρε τὸ κεφάλι πρὸς τὰ πίσω ἔτσι πού νάχη σιῶνα χέρι τὰ μαλλιά του καὶ μὲ τ' ἄλλο χτυποῦσε ὅπου εὔρισκε.

Τὸ παιδί ἔκανε ν' ἀντισταθῇ μὰ τὸ κεφάλι του ἀκουμποῦσε στὸ στήθος της καὶ κανένας πόνος δὲν τὸν ἐπιανε ἐκεῖ δά.

— Θὰ σὲ ξεφυλλίσω φύλλο φύλλο καὶ θὰ σκεπαστῶ καὶ Φυλλιῶ δὲν θὰ σὲ λένε.

Τῆς ἐπιασε τὰ χέρια καὶ τὰ πίεσε στὰ μάγουλά του. Τάκαψαν οἱ πυρωμένες χούφτες της καὶ τὸ χνουδι τοῦ κορμιοῦ του ἀνατρίχιασε.

Ἔτσι τράνεψαν κι' οἱ δύο. Σὰν τῆς ἐκκλησιᾶς τὰ καμπαναριὰ γίνανε πού κἀτω ἀπ' τὴ σκιά τοὺς ἀντιμάχονταν ἡ νειότη καὶ ὁ ἔρωτας.

— Μέτρησες ποτέ σου τὰ σκαλιά;

— Ὁχι.

— Ἐλα νὰ τὰ μετρήσουμε μαζί. Γορὰ γορὰ, πηδώντας. Ἐνα, τέσσαρα, ὀχτώ, δώδεκα εἴκοσι. Μὴ μοῦ σφίγγεις τόσο πολὺ τὸ χέρι, θὰ μὲ ξεχειριάσῃς, ἄντε πάλι

τ' τὴν ἀρχή, πὶο γρήγορα... τέσσερα, ὀ-
 ῶ...

Ὁ νεωκόρος τοὺς ἔβλεπε καθισμένους
 ἔτω ἀπὸ μιὰ σκονισμένη πιπεριά. Κου-
 νουῦσε κουφέτα στὴν τσέπη του κι' ἔ-
 αχνε γι' ἄλλα μικρὰ παιδιὰ τῆς γειτονιάς
 ἢ τὰ φιλέψη. Τοῦτα ἔδω πὺ ἔκαναν τὰ-
 κ πὼς παίζανε στὶς σκάλες τοῦ εἶχανε
 αἰετὰ πολλὰ καὶ πιά δὲν ἔρχονταν νὰ ψά-
 νουν στὶς τσέπες του. Τῆς Φυλλιῶς ὁ κόρ-
 ος ἀγριωπὸς καὶ περήφανος σὰν ὄλητης
 ἦν ὄψη φωνάζει τὰ μυστικά του καὶ τοῦ
 ἔου ἢ φωνὴ πέφτει βαρειά πάνω στὶς σκά-
 zes. Ὁ Νεωκόρος μετράει τὰ κουφέτα.
 ὅτε θυμᾶται ἀπὸ πὺ εἶναι τὸ καιθένα.
 Ἰνημονέματα καὶ γάμοι πᾶνε κι' ἔρχονται
 τὴν ἐκκλησιά. Ἡ μύτη του σφυρίζει πο-
 ὦ κοντὰ στὸ στόμα του καὶ μοιάζει μὲ ἀ-
 κορηάτικη. Γι' αὐτὴ τὴ μύτη φιλεύει τὰ
 παιδιὰ. Νὰ μὴ τοῦ τὴν περιγελᾶνε κι' ἄς
 ὠξερε πὼς δὲν τὸ γλύτωνε, ἀπ' ὅπου περ-
 οῦσε ἀκουγε καμμιὰ φωνίτσα νὰ λέη:

— Δημήτρι— Διμίτρι.

— μὲ τὴ μεγάλη μύτη.

Πρῶτος λοιπὸν ὁ νεωκόρος ἔκανε τὴν
 ἀνακάλυψη ὅταν τοὺς εἶδε νὰ παλεύουν
 ἀχα στὶς σκάλες ὅπως ὅταν παίζανε παι-
 μιὰ καὶ τοῦ λερῶνανε τὰ μάρμαρα σχεδιά-
 οντας μὲ κάρβουνο διάφορα πρόσωπα μὲ
 μεγάλες μῦτες. Ἄκουσε τὶς φωνές τους καὶ
 ἀσχογέλασε νὰ μὴν τὸν ἀκούσουν γιατί σὰ
 νεωκόρος πὺ ἦταν ἤξαιρε νὰ κρατᾶ πολ-
 ῶ μυστικά ζωντανῶν καὶ πεθαμένων.

— Εἶσαι σὰ βάτραχος.

— Κι' ἐσὺ εἶσαι σὰν μιὰ σειρὰ ἀπὸ
 κάμπιες τοῦ πευκῶνα.

— Μὴ μοῦ ξαναπῆς καλημέρα.

— Δὲν θὰ σοῦ ξαναπῶ. Θὰ φύγω ἄλ-
 λωστε.

— Σκοτίστηκα.

— Θὰ φύγω στ' ἀλήθεια. Στόκρυβα
 γιατί νόμιζα πὼς θὰ σὲ νοιάξη' θὰ πάω
 στὰ καράβια, κοντὰ στὸ θειὸ μου.

— Θὰ χάση ὁ κόσμος τὸν ἥλιο του.

Ὁ μάρμπας Διμίτις πῆρε τὴν καρέ-
 κλα του παὶ πῆγε παρέκει. Κατάλαβε πὼς
 σὲ τοῦτα τὰ σοβαρὰ πράματα πὺ ἀπὸ τὴ
 μιὰ στιγμή στὴν ἄλλη ἄλλαξαν ὄψη μπρο-
 στά του, δὲν ἦταν γιὰ τὰ μάτια του. Σὰν
 τὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ πὺ τυφλώνουν τοὺς

ἀπίστους. Ὁ νεωκόρος δὲν ἄντεχε σὲ καμ-
 μιὰ τρυφερὴ σκηνή. Τρεμούλιαζε τὸ φιλο-
 κάρδι του καὶ τοῦ ἔρχόταν λιποθυμιὰ μιὰ
 καὶ κανεὶς δὲν τὸν εἶχε πατὲ φιλήσει καὶ
 κανέναν δὲν εἶχε φιλήσει ἐκτὸς ἀπ' τὶς εἰ-
 κόνες. Λοιπὸν τί ἔγινε στὶς σκάλες δὲν εἶ-
 δε' μὰ ἄκουσε πὼς ὕστερα ἀπὸ λίγο ὁ νέος
 χῶθηκε στὸ καντοῦνι τοῦ σπιτιοῦ του καὶ
 τὸ βῆμα του σὰ θυμωμένο χτυποῦσε τὶς
 πλάκες τῆς αὐλῆς ἐνῶ ἢ Φυλλιῶ δὲν κου-
 νήθηκε ἀπ' τὴ θέση της. Ἦταν ἢ τελευ-
 ταία εἰκόνα τῆς νειότης του κι' ἔτσι σιγὰ
 σιγὰ στὰ περασκήνια ἐκείνης τῆς στιγμῆς
 μάζωξε τὸ κορμί του καὶ γέρασε.

— Μὲ πόνεσες πὺ πολὺ ἀπὸ κάθε ἄλ-
 λη φορὰ. Μεγαλώσαμε Φυλλιῶ. Μεγαλώ-
 σαμε μαζί. Κι' ἔτσι θέλω νὰ μᾶμαστε πάντα.
 Γιατὶ μοῦ εἶπες πὼς ὁ κόσμος θὰ χάση
 τὸν ἥλιο του...

— Τ' ἀστεῖα μου καὶ τὰ σοβαρὰ μου
 πότε θὰ μάθης νὰ τὰ ξεχωρίζης;

— Φυλλιῶ!

— Ἔτσι δραματικὰ φωνάζουν τὰ ὀνό-
 ματα στὸ θέατρο, ἂν μάλιστα ἔβαζες καὶ
 τὸ δεσποινίς.

— Δεσποινίς Φυλλιῶ σᾶς παρακαλῶ νὰ
 μὴ μὲ ξεχάσετε καὶ νὰ μέ...

— Ὡ τῶρα τὸ εἶπες σὰν τὴν Εὐθυμία
 πὺ τὴν στέλνει ἢ μητέρα σου νὰ ζητήση
 τὴν ταβανόσκουπά μας... «ἂν δὲν σᾶς κά-
 νη κόπο ν' ἀνέβετε στὴν ἀποθήκη, εἶπε ἢ
 κυρία, νὰ τὴν συγχωρεῖτε πολὺ, ἂν εἶναι
 ἔδω ἢ δεσποινίς Φυλλιῶ, σᾶς παρακαλοῦμε
 θὰ θέλαμε τὴν ταβανόσκουπά σας...»

— Γιατὶ προσπαθεῖς πάντα νὰ χαλᾶς
 κάθε καλὴ στιγμή;

— Γιατὶ εἶναι τόσο δύσκολο... τόσο δύ-
 σκολο χωρὶς ἐσένα... οἱ σκάλες ἢ ἐκκλησιά.
 Ὁ μάρμπας Διμίτις καὶ ἢ Εὐθυμία μὲ
 τὴν ταβανόσκουπα... Τὰ χάνω ὅλ' αὐτά.
 Χάνω ὅτι ἔζησα μέχρι τῶρα μὲ σένα, δὲν
 τὸ καταλαβαίνεις λοιπὸν πὼς εἶμαι μιὰ γυ-
 ναῖκα; ἄμ πὺ νὰ καταλάβης ἐσὺ, καλὰ ἔ-
 λεγε ὁ καῦμένος ὁ Γυμνασιάρχης μας μὲ
 τὰ κρεμαστά του μάγουλα, ὁ Θεὸς νὰ τὸν
 συχωρέση, πὼς δύσκολα παίρνεις χαμπάρι.

— Ναι μὰ πρόσθετε ὅμως πὼς ὅ,τι κα-
 ταλάβω τὸ καταλαβαίνω τέλεια καὶ γιὰ
 πάντα. Ἄσε με τῶρα νὰ σκουπίσω τὸ
 πρόσωπό σου.

Τῆς σκούπισε τὸ πρόσωπο μὲ τὰ χέρια, τὸ στόμα, τὰ μάτια καὶ τελευταῖα μὲ τὸ μαντήλι.

—Σοῦφερα ἓνα δίσκο, νὰ τὸν πάρης μαζί σου στὸ καράβι.

—Τὸ δίσκο σου... ἢ δυσκοβολία... Μὰ τὸν ἀγαπᾷς τόσο πολὺ, κέρδισες πολλές φορές μοῦλεγες πῶς..

—Γι' αὐτό. Νὰ τὸν πάρης μαζί σου.

—Νὰ ρίχνω στὴ θάλασσα;

—Θὰ ξαναρριξοῦμε μαζί, ὅταν θὰ γυρίσης.

—Κι' ἂν ἀργήσω κι' εἴμαστε πολὺ μεγάλοι γιὰ δυσκοβολία;

—Ποτὲ δὲν θάμαστε πολὺ μεγάλοι ὅταν εἴμαστε μαζί.

Στοὺς δρόμους περνᾶνε τόσο ἀνθρώποι. Κάθε μέρα. Πᾶνε σ' ἄλλες πολιτείες, ἔρχονται ἀπ' ἄλλες. Νὰ ὑπάρχουν τόσο ἀνθρώποι στοὺς δρόμους καὶ χρόνο μὲ τὸ χρόνο νὰ λιγοστεύουν θαρρεῖς καὶ ν' ἀδειάζη ὁ τόπος. Κι' ὅμως ὑπάρχουν. Κινοῦνται. Μὰ κανενας δὲν εἶναι ἐκεῖνο τὸ παλληκάρι. Κάποτες κάποιον τὰ χαρακτηριστικὰ μοιάζουν. Σταματᾶει καὶ τὸν κοιτάζει. Περιέργα, μέχρι πού ὁ ἀγνωστος παραξενεύεται καὶ τὴ συνεφέρνει ἢ παραξενιά του. Ἡ πρώτη φωτογραφία πού τῆς ἔστειλε μὲ τὰ ναυτικά. Τὰ γράμματά του μετὰ κι' ὕστερα ἔφυγε κι' ἡ φαμελιά του. Στὰ πλακάκια τῆς αὐλῆς πίσω στὸ καντούνι δὲ φυτρῶσαν ἀγριόχορτα οὔτε καὶ νερὰ λιμναζοῦνε. Πάει κάθε λίγο καὶ συγυρίζει. Μὰ περισσότερο πάει γιὰ νὰ σκεφτῆ καὶ νὰ ξαναζήση ὅτι στάθηκε μέχρι τώρα τῶναιρό της. Ἄν δὲν εἶχε τὰ ἐλάττωμα νὰ μὴν ξεχνᾷ ποτέ, θᾶχε ἀφίσει τοὺς

γειτόνους νὰ ξηλώσουν τὶς πλάκες τῆς αὐλῆς, μὰ ἐκεῖ ἐπάνω σὲ κάθε τετράγωνο εἶχαν σχεδιάσει οἱ δύο τους πολλὰ δωμάτια σπιτιοῦ. Ἦθελε νὰ τοῦ γράψη πῶς εἶχε φυτρῶσει μιὰ ἀγριελιὰ κοντὰ στὴ σκαλιὰ καὶ πῶς μεγάλωνε χρόνο μὲ τὸ χρόνο. Τώρα κοντεύει νὰ κριῖνη καὶ τὰ τελευταῖα σκαλοπάτια πού σάπισαν. Πόσος καιρὸς νὰ πέρασε καὶ πόσοι ἀνθρώποι πέρασαν ἀπὸ δίπλα τῆς καὶ τῆς ἀπλώσαν τὸ χέρι. Μὰ κανεὶς δὲν ἔμοιαζε μὲ τὸ παιδί. Οὔτε στὰ μπόι οὔτε στὰ χαρακτηριστικὰ οὔτε στὴν κουβέντα. Δὲν ἔμοιαζε κανεὶς μὲ τὸ παιδί. Οὔτε τῶνοιωσε πῶς πιά τὸν εἶχε ξεχασμένον. Σίγουρα δὲν θὰ τὴν ἐνοιαζε ἂν μάθαινε πῶς ἓνα του παιδί ἴσως νᾶριχνε τὸ δίσκο τῆς ποιὸς ξέρει σὲ ποιὸν ἀθλητικὸ στίβο. Ὅτι ἔμαθε ν' ἀγαπᾷ ἐκεῖνο θ' ἀγαποῦσε, τίποτε ἄλλο δὲν εἶχε σημασία, μόνο πού τώρα τελευταῖα δὲν μπορούσε ν' ἀνέβη τὰ σκαλιὰ τῆς ἐκκλησιᾶς λεύτερα μέχρι καὶ τὸ τελευταῖο. Ἐνα, ἓνα... μὰ τὰ μετροῦσε ἔτσι: Τέσσερα ὀχτω δώδεκα εἰκοσι... Κι' ὁ νεωκόρος, δύο μάτια πιά, οὔτε νὰ τὴν καλοκυτάξει δὲ μπορούσε... Τὸν ἀφιναν ἀπὸ λύπησιν νὰ σβύνη τὰ κεριά. Νὰ ἀναρωτιέται γιατί ἄραγε τὸν ξέχασε ὁ Θεὸς πάνω στὴ γῆ...

Ἄκουσε τὸ χτύπο τοῦ μαστουνοῦ τῆς στὸ κεφαλόσκαλο. Δὲ μπόρεσε νὰ διακρίνη τὸ πεισματωμένο στόμα τῆς. Δὲν κύτταζε πουθενὰ. Δὲν μιλοῦσε σὲ κανέναν. Χτυποῦσε μονάχα τὸ μαστούνη σὰ νᾶθελε νὰ γκρεμίση τὰ σκαλιὰ καὶ κανέναν νέος πιά δὲν τόλμησε νὰ τὴν πῆ Φυλλιώ.

Καὶ ὁ νεωκόρος ἔκατσε κάτω ἀπ' τὴν πιπεριά καὶ πέθανε.

ΩΣΤΑ ΑΓΝΑΝΤΗ

“ Η ΕΚΡΗΞΗ ,

(ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΔΙΗΓΗΜΑ)

Ἄπο μικρὸς ὑπηρέταγε τὴν ἐκκλησίαν Ἰησοῦς Στραβοπόδης. Καθάριζε μὲ στήθη τὰ μανάλια, τὸ θυμιατό, τὰ ἐξαφτέρου· καὶ μπρὸς τὸν μπάγκο τῶν Ἐπιτρόπων καὶ τᾶτριβε κατόπι μὲ ἓνα μαλακὸ παντὶὰ νὰ γυαλίζου. Ἄναβε καὶ ἔσβυνε τὰ ζυτῆλια, τοὺς πολυέλαιους καὶ πάσχιζε μὲ ἄθε τρόπο νὰ λαμποκοπᾶνε ὄλα μὲς στὸ ἱερό.

Στὶς Λειτουργίες, στὶς Ἀγρυπνίες μάζευε τὰ κολλημένα στὰ μανάλια κηριά, δέλα στὸ προσκυνητᾶρι καὶ μπρὸς στὶς Ἄγιες Εἰκόνας τοῦ τέμπλου δίχως καλὰ—καλὰ νάχουν ἀνάψει τοῦτα. Τὰ μάζευε ἔπι ἀναμμένα μαζί στὴ ζέρβια τοῦ τῆ χούρτα, τὰ σβυνε μὲ ἓνα δυνατὸ φύσημα καὶ ἔφτυνε κατόπι νὰ πάψουν μὲ τὸ σάλιο καὶ καπνίζου τὰ φυτίλια τους. Κράταγε ὁ μονολάμπαδο μανάλι δίπλα στὸν Παπαπέτρο δντας τοῦτος διάβαζε τὸ Εὐαγγέλιο. Μὲ τὸ ἴδιο πάλι προβάδιζε ἀνάποδα, θυμιατίζοντας μὲ τὸ ἄλλο χέρι, στὸ «Σοφία ρθοί», καὶ τὸ «Ἄγια». Διάβαζε τοὺς Ψαλμοὺς στὸν «Ὁρθρο» καὶ κάποτε ἔψελνε ἰόλας—μὲ παραφωνίες πάντα—ὡσόντου ἔρρουν οἱ καθαυτοὺ φαλτάδες: Ὁ Δάσκαλος ὁ Τσιρώνης γιὰ «Δεξιὸς» καὶ ὁ Νάσιος Μπάκας πάντα ἐτοῦτος γιὰ «Ἀριστερός».

Ὄντας ἀνθρώθηκε, παντρεύτηκε καὶ ἀτόχτησε καὶ ἓνα τσοῦρμο παιδιὰ, ἔδγαине Ἐπίτροπος στὴν Ἐκκλησίαν. Τότες γίνηκε καὶ «Ἀναγνώστης» καὶ χάθηκε ἔτσι λίγο—λίγο τὸ βαφτιστικὸ τοῦ ὄνομα.

II

Εἶτανε ἐπὶ Τουρκοκρατίας.

Ἡ Δημογεροντία μαζεύονταν τὸ καλοκαίρι κάτω στὰ «μαντάνια». Τοῦτα εἶτανε ἀκόμα σὲ χρῆση τὸ 1912. Τὸ ἀνάφερε σὲ ἓνα γραφτὸ τοῦ ἑ Πασαγιάννης. Εἶνε, ἔγραφε, κάτι νεροκίνητες ξύλινες μηχανές

ἀπὸ τὸν καιρὸ ἀκόμα τοῦ Ἡσιόδου, ἑφτακόσια τόσα χρόνια πρὶν Χριστοῦ! Μὲ αὐτὲς φουσκώνουν καὶ ἀφρατένουν τὰ μάλλινα ντόπια σκουτιὰ.

Ἐκεῖ, λοιπὸν στὴ δροσιὰ ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐναγύρω τρεχούμενα νερά, καὶ κάτω στὸ ἀπόσκια, συνεδρίαζε ἡ Δημογεροντία τοῦ χωριοῦ καὶ λάβαινε ἀποφάσεις γιὰ τὸ Δάσκαλο, γιὰ τὴ συντήρησιν τοῦ Σχολειοῦ, γιὰ τὸν μυλωνᾶ τοῦ βακούφικου νερόμυλου, γιὰ τὸ βακούφικο μαγαζὶ τῆς πλατείας, ποὺ τὰ νοίκια τους τὰ εἰσπραζαν οἱ Ἐπίτροποι τῆς «Παναγίας» καὶ ἓνα σωρὸ ἄλλα ζητήματα.

Δυὸ εἶτανε οἱ Ἐπιτρόποι: ὁ παπᾶς καὶ ὁ κυρ Ἀναγνώστης. Καὶ, νὰ ἴδεις, σύμπωση νὰ συγγενεύουν. Ἡ κυρὰ πρεσβυτέρα εἶτανε ἀδερφή τοῦ Στραβοπόδης.

Ὁ Παπαπέτρος, Θεὸς σχωρῆσ' τον, ἦταν ἓνας τύπος ἀράθυμος. Ἄναβε μὲ τὸ παραμικρὸ, σὰν τὸ μπαροῦτι. Κοκκίνιζε ὡς τὸ αὐτιά. Ἐμπηχνε δυνατὲς κραυγές. Οἱ φλέβες τοῦ λαιμοῦ τοῦ φούσκωναν καὶ γίνονταν σὰν τὸ δάχτυλο χοντρές, δταν τὸν πιάνανε τὰ μπουρίνια! Ὅμως γλήγορα πάλι ἔπεφτε. Ἐθύμαινε μὲ τὴν ἴδια πάντα εὐκολία ἔπως καὶ ἄναβε. Τέτοιο ἦταν τὸ χούρι τοῦ. Ὅσόντου ὁ χαρακτήρας τοῦ, εἶτανε ἴσιος. Τὸ δίκηο, δίκηο. Καὶ τὸ ἀδικο ἀδικο.

Οἱ δυὸ τους—ὁ Ἀναγνώστης καὶ ἐτοῦτος—σὰν 2 Ἐπιτρόποι, τρωγόντουσαν, δὲν τὰ πῆζανε. Γκρινιάζανε ὀλοένα. Τρωγόντουσαν σὰν τὰ σκυλιὰ.

Γιὰ νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια ἐτοῦτος—ὁ παπᾶς—γκρινιάζε τὸν δόλιο τὸν Ἀναγνώστη. Δὲν τοῦ χρώσταγε ποτές καλὸ λόγο, ἀκόμα πολλές φορές καὶ μέσα στὴν Ἐκκλησίαν, στὴ Λειτουργίαν!

Ἐκεῖνος ὁ καυμένος φαινόταν ἡρεμος, καλοκάγαθος, μὲ τὸ χαμόγελο πάντα σὲ

ἀχείλι. Τὸ μάτι του ὅμως ἀστρίτης. Κοφτερὴ ἦταν ἡ ματιὰ του.

Καμπόσοι ἀπ' τοὺς ἐνορίτες, ὅσοι εἶχανε τὸ θάρρος, ἔλεγαν καμμιά φορά στὸν Παπαπέτρο, δταν τὸν εὕρισκαν στὶς καλὲς του «—Πολὺ τὸν ἀποπαίρνεις, παπαῖ, τὸν καυμένο τὸν Ἀναγνώστη, μπροστὰ κιόλας στὸν κόσμο». Ἐκεῖνος ἔκανε τάχα πῶς γελάει, κούναε λίγο τὸ κεφάλι, χούφτιαζε τὰ γένια του καὶ τὰ τραβοῦσε πρὸς τὰ κάτω, ἀπόκριση ὅμως καμμιά.

Ἡ πρεσβυτέρη, τὸν γκρίνιαζε κι' ἐτοῦτη συχνὰ στὸ σπίτι:

—Θιαμένουμε—τούλεγε—πῶς μπορεῖς καὶ θάνεις μεταλαβιά στὸ στόμα σου δταν λειτουργᾷς, ὅτερ' ἀπ' αὐτὰ πού φέλλεις τοῦ ἀδερφοῦ μου. Δὲν κολάζεσαι, ἤθελα νὰ ξέρω;»

—«Σῶπα ἐσύ, δούλωσ' το—τῆς ἀποκρινόταν ἐκεῖνος—δὲν ξέρεις ἐσύ. Δὲν εἶνε δική σου δουλειά».

Καὶ σταμάταγε ἴσαμ' ἐκεῖ. Δὲν προχώραγε ἄλλο.

Μιά μέρα οἱ λίγοι σουλατσαδόροι τῆς Πλατείας, ξερνιάστηκαν σὰν εἶδαν ἐκεῖ στὴν ἄκρη στὸ πεζούλι νὰ κάθονται οἱ δυὸ τους καὶ νὰ τὰ λένε σὰν τοῦ καλοῦ καιροῦ. Οὔτε φωνὲς ὁ παπαῖς, μήτε κουνήματα.

—«Βγάτε νὰ ἰδῆτε—εἶπε ἕνας ἀπ' αὐτοὺς μπαίνοντας στὸ καφενεῖο—Σίγουρα κάποιος λύκος σήμερα θὰ γέννησε: Ὁ παπαῖς μας μέλι—γάλα μὲ τὸν Ἀναγνώστη Στραβοπόδη».

Ἦταν κάμποσος καιρὸς, ἀλήθεια, πού ὁ Παπα Πέτρος εἶχε ἀλλάξει στάση. Εἶχε πάψει νὰ κακομεταχειρίζεται τὸν κυρ Ἀναγνώστη. Ὅλοι οἱ ἐνορίτες εἶχαν νὰ τὸ λένε. Καί, νὰ εἰποῦμε τὸ σωστό, εὐχαριστιόνταν. Πάρα τὸν ἀπόπαιρνε τὸν κοκομοίρη. Ὁ δόλιος ὁ Ἀναγνώστης ἐπὶ χρόνια καὶ χρόνια ὑπηρετοῦσε θεληματικὰ τὸ Βοκούφι. Δίχως καμμιά ἀπολαυή, κανένα ὄφελος. Ἄ, νὰ τὸν πλήρωναν; Τότες ἄλλαζε τὸ πρᾶμμα. Μὰ ἐτοῦτος τὸ κανε ἀπὸ ζῆλο πρὸς τὴν Ἐκκλησιά, θρησκὸς καθὼς εἶτανε ὄχι ἀπὸ μικρὸς, ἀλλ' ἀπ' τοὺς προσπαροῦδες τοῦ ἀκόμα.

Πέρασε ἡ Ἀνοιξη μὲ τὰ μπουμπούκια της, μὲ τὰ λογιῆς πολύχρωμα λουλούδια,

μὲ τὶς μασχοβολιές της. Μὲ τὸ ἐρωτικὸ ζευγάρωμα τῶν πουλιῶν, τὸ γλυκόλαλο τραγούδι τῶν ἀηδονιῶν. Μὲ τὶς ἡδονικὲς ἀνατριχίλες τοῦ ἀνθρώπινου ἀρσενικοῦ κορμιοῦ σὰν τοῦ χτυπάει τὰ ρουθούνια ἢ ἐνάερη μεθυστικὴ εὐωδιά τῆς θηλυκιᾶς σάρκας· κατάλοιπη διέγερση, τοῦτες, ἀφόντας ἐδῶ κι' ἑκατομμύρια χρόνια ὁ ἄνθρωπος, ὁ πρωτόγονος, εἶτανε κι' αὐτὸς ζῶς σεξουαλικὰ ἐποχικὸ. Κι' αὐτοῦ τότε ὁ ὄργασμός, οἱ ὀρμές του γιὰ τὴν διαιώνιση τοῦ εἴδους, ἐμφανίζοταν κάθε Ἀνοιξη!

Κι' ἦρθε τώρα τὸ καλοκαίρι. Τὸ χωριὸ σταχτοπρασίνισε ἀπὸ τὰ σταχασμένα ὀρθόκορμα θραψερὰ καλαμποκτοβλάσταρα, ξεσταχυσμένα δλα στὶς κορφές. Τὰ καρποκλάρια τινάξανε ἀψηλὰ κι' ὀλόγυρα τὶς φουντωτὲς χεροῦκλες τους καὶ τὰ σπίτια χαθήκανε μὲς στὸ πράσινο φύλλωμά τους. Τὰ δρομάκια βουτήχτηκαν μὲς στ' ἀφθονα ποτιστικὰ θολόνερα. Κι' οἱ ἐρύσες μὲ τὰ κρουστάλινα νερὰ εἶτανε στὶς δόξες τους! Ποιὸς νιὸς δὲ θ' ἀποθυμοῦσε, ἀλήθεια νάχει τὴ χάρη τους! Οἱ κοπέλλες μὲ τ' ἀμυγδαλωτὰ τὰ μάτια καὶ τοὺς σφιχτομεστωμένους κόρφους ἐκεῖ ὄλες γεμίζανε, ἢ μιὰ κοντὰ τὴν ἄλλη, τὶς πλουμιστὲς βιτσέλες τους, μὲ τὸ καθάριο κρῦο νερό. Καὶ παρέκει παραμόνευαν οἱ νιοί· πότε θὰ σχύψουν νὰ τὶς πάρουν, μπᾶς καὶ ξοσκεπαττοῦν πιδὸ πάνω λίγο ἀπ' τὸν ἀστράγαλο τὰ τινεῦτά τους πόδια! Πού νὰ φαντάζονταν, ἀλήθεια, οἱ ἐρωτοδιφασμένοι ἐκεῖνοι πῶς θὰ μᾶς καταθάμπωνε μιὰ μέρα ἢ ξεδιάντροπη καὶ σκανταλιάρικη πανδαισία τῆς σημερινῆς γύμνιας!

Τὸ ποταμάκι, πού σκίζει τὸ χωριὸ καταμεσῆς, σκεπάστηκε ἀπὸ τὰ δασεῖα πλατάνια, παραταγμένα ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη ὀχτη του. Στὸ βαθύ τους, σύσκιο διπλα στὰ μαντάνια, μαζεύτηκε σήμερα ἡ Δημόγεροντία τοῦ χωριοῦ.

Πάνω στὸ γυαλιστερό ἀσπρολίθαρο πού τόχαν ξεμοτόχου ἐκεῖ, ἔστρωσε τὴ φλοκάτα του κι' ἔκχτισε ὁ Προεστὼς της Λάμπρος Χελιδόνης, ἕνας λευκογενάτος, ὁμορφος, μὲ παρουσιαστικὸ ἐπιδλητικὸ καὶ πολὺ μυαλωμένος γέροντας. Τύπλα νὰ χουμε μπροστὰ του κάτι γραμματιζούμενοι. Καί

δίπλα καταγής στρωθήκανε σταυροπόδι οι άλλοι Δημογέροντες ό ένας κοντά στον άλλον. Σχημάτισαν έτσι έναν κύκλο.

Ό Προεστώς διέταξε τόν μωλωνά να ιταματήσουν τά μαντάνια και ή συνεδρίαση άρχισε:

Έκει παρόντες οι Έπίτροποι τής Έκκλησιᾶς, ό Δάσκαλος οι έμπορτζήδες, ό Δραγάτης τών άμπελιών, ό Δραγάτης του ποιστικού νερού, ό νοικάρης του Βακούφικου μαγαζιού, ό Μωλωνᾶς του Βακούφικου μύλου. Παρόντες κι' άλλοι πολλοί άπ' τούς χωριανούς, δλο άντρες και παιδιά.

Οι Δραγάτες παρουσίασαν τούς ντισκερέδες τους με τά όνόματα και δίπλα τά γρόσια που ώφειλε ό καθένας να πληρώσει για τó «δραγατ'κό». Ό Μαγαζάτορας τής πλατέας έφερε τó λογαριασμό για τά καταλύματα τών Ζαπιτιέδων που χαν συνοδέψει τόν Τουρκο εισπράχτορα για τούς φόρους. Κατόπι οι Έμπορτζήδες έδωσαν λογαριασμό τι έμπορο κρατήσανε άπ' τήν περασμένη έσοδειά για τόν Άφέντη. Τρανή συζήτηση άνοιχτηκε πάνω σ' αυτό τó ζήτημα: «δοσλοι μαθές, θάναι άκόμα; Άνάγκη πᾶσα να κάμουν τ' άδύνατα δυνατά να έξαγοράσουν τó χωριό».

Και δός του φωνές, δός του γνώμες άναψαν τά αίματα. Ό Παπαπέτρος που πλήρωνε βαρύ έμπορο δέν κρατήθηκε. Τά βαλε με τούς Έμπορτζήδες που νοίκιαζαν σέ πολύ ψηλή τιμή τó έμπορο άπ' τόν Άφέντη. Τουτοι έχουν τó πιότερο τó φταιξιμο. Να μήν τó νοικιάζουν τόσο άκριθά και να μή ξυκοζυγιάζουν κιόλας με τά καντάρια τους που δέν τó «λένε» καλά!

Τέλος ήρθε κάποτε και ή σειρά τών Έπιτρόπων για τά Βακούφικα. Ό κυρ Άναγνώστης έβγαλε ένα μάτσο χαρτιά, ξετύλιξε τó σπάγγο πουχε δεμένο τó δεφτέρι και τά έξοδα τής Έκκλησιᾶς. Ό παπᾶς, εκεί σιμά λίγο πιό παρέκει! Μά κάθε φορά που άνάφερνε ό Άναγνώστης τά διάφερα κοντύλια, έτούτος πεταγόταν από τή θέση του, λές και τόν τοιντούσανε θελόνια!

— «Άπό τήν εισπραξη τών κηριών γρόσια τόσα».

(Κοκκίνιζε ό παπᾶς)

— «Άπό τήν πούληση τών λαμπάδων γρόσια τόσα».

(Τραβούσε προς τά κάτω τά γένια του ό παπᾶς).

— «Άπό τó δίσκο τής Έκκλησιᾶς γρόσια τόσα» διάβαζε έξακολουθητικά άπομές άπ' τó δεφτέρι ό Στραβοπόδης.

Ό παπᾶς σηκωνόταν άπότομα έρθός, γυρόφερνε έδακει που στεκόταν, άναβε, κόρωνε, κοκκίνιζε και κουνιόταν όλόβολος άκούοντας τούς αριθμούς που συνώδευαν τά διάφορα κοντύλια έτσι που τά άρμάθιαζε ό συνεπίτροπός του. Του έρχόταν να σκάσει, να πλαντάξει άπ' τó κακό του. Που να βάλη με τó νοϋ του έτούτος τέτοια άλλοίωση, τέτοιο φούσκωμα και ξεφούσκωμα στα ποσά. Κι' όταν τέλος κάποια στιγμή άκουσε ένα ποσό έξογκωμένο, που τάχατες είχε ξοδευτεί για τó νταβάνι και τó σύρσιμο τής σκεπής τής Έκκλησιᾶς— έτυχε τή συμφωνία τούτη με τούς μαστόρους να τήν είχε κάμει ό Ίλιος—δέν κρατήθηκε, έκρήχτηκε, έσκασε σά μπόμπα:

«Άμ δέ θά μ' βουλώσεις, όρέ, έσύ τó στόμα για είκοσι γρόσια! Άκούστηκε ξαφνικά να φωνάζει καταμούτσουνα στον Στραβοπόδη. Τι' ναι αυτά που άραδειάζεις αυτού πέρα;

Είχε γενει κατακόκκινος, έξαλλος, με τά μάτια πεταμένα έξω άπ' τις κόγχες και χούγιαζε δυνατά, δσο βαστούσαν τά πλεμόνια του. Τά λόγια του πέσανε σαν κεραυνός! Κυτταχτήκανε στα μάτια δλοι εκπληχτοι!

Άπό πολύν καιρό είχε μυριστεί ό Παπαπέτρος πως τά χέρια του ό Στραβοπόδης, δέν τάχε καθαρά: εκλεβε τήν Έκκλησιᾶ. Γι' αυτό και τόν είχε δλα αυτά τά χρόνια στο κακό κατάστιχο. Ό κυρ Άναγνώστης όμως, φέρ' τó αποδώ—φέρ' τó αποκει, σέ μιá στιγμή άδυναμίας του μπούκωσε τó στόμα με είκοσι γρόσια. Δέν τά κατάφερε όμως όπως πάντεχε. Η συνειδηση του Έφημέριου δέν άνεχόταν τέτοιες βρωμιές. Εύπνησε, έξηγέρθηκε και στο τέλος έπαθε εκρηξη! Τά συντρίμια τής έκαμαν τούς Δημογέροντες να λύσουν παρευτός τή συνεδρίαση!

ΑΓΑΘΗΣ ΝΟΤΙΔΟΥ

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΕΝΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ

(ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ)

Ἐλα λάλο Μῆτρο, δὲν θὰ μᾶς πῆς ἀ-
πόψε καμμιά ἱστορία;

Ἐλα, πές μας πῶς τὰ περνοῦσες μὲ
τοὺς Τούρκους ζαπητιέδες στὰ μαῦρα χρό-
νια τῆς σκλαβιάς, ὄντας ἐσὺ Μουχτάρης.

—Ἄι Νὰ σᾶς πῶ καὶ νὰ μὲ συμπα-
θᾶτε, τοὺς ἔδινα πολλές πολλές εὐχές.

—Καὶ σὰν τί εὐχές τοὺς ἔδινες;

—Νὰ ζήση ἡ Τουρκιὰ καὶ ν' αὐξάνει
σὰν τὰ δέντρα τῆς Ρεβανῆς.

—Τῆς Ρεβανῆς; Μὰ στὴν Ρεβανὴ δὲν
φυτρώνει οὔτε ἀσφάκα.

—Ἄμ' ἐγὼ τέτοια εὐχὴ τοὺς ἔδινα...
Καὶ κεῖνοι οἱ καπεροὶ γελοῦσαν, γελοῦσαν
μὲ τὴν καρδιά τους. Μ' ἀγκάλιαζαν, μὲ
φιλοῦσαν καὶ μὲ κερνοῦσαν διπλὸ τσίπου-
ρο... Ἄλλα ἀπόψε, ἂν θέλετε, θὰ σᾶς πῶ
μιὰ ἄλλη ἱστορία, ἀληθινή, ποὺ ἔγινε ἐδῶ
καὶ λίγα χρόνια πρὶν σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν τό-
πο μας. Ἄλλα (ὄνομα καὶ μὴ χωριό).
Ἔτσι;

—Ὅπως θές, μπάρμπα Μῆτρο, σύμ-
φωνοι, (ὄνομα καὶ μὴ χωριό).

Αὐτὴ τὴν πρόταση κάμαμε σ' ἓναν πε-
ρασμένης ἡλικίας συγχωριανό μας, τὸν Μῆ-
τρο Βουρβούτση, ποὺ ἐπὶ τουρκοκρατίας,
χρόνια καὶ χρόνια, τὰ κατὰφερε τόσο κα-
λά, ὥστε οὔτε οἱ Τούρκοι οὔτε τὸ χωριὸ
εἶχαν παράπονα. Τώρα, πῶς τὰ κατὰφερε;
Αὐτὸ ἦταν δικό του μυστικό, ποὺ ἐμεῖς
δὲν μπορούσαμε νὰ καταλάβουμε.

Κοίταξε ἓνα γύρω τὴν παρέα μας σὰν
κάτι νὰ ἤθελε, κάτι περίμενε γιὰ ν' ἀρχίσῃ
τὴ διήγησή του.

Κατάλαβαν οἱ ἄντρες τῆς παρέας μας
ποῖο ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἔδενε τὴ γλῶσσα τοῦ
λάλο Μῆτρο καὶ φώναξαν τὸ παιδί τοῦ
μοναδικοῦ στοῦ χωριό Παντοουζοκαφενείου,
νὰ φέρῃ τὸ ταχτικό καραφάκι μὲ ὄλα τὰ

σχετικά, καὶ ἔτσι σιγὰ-σιγὰ λύθηκε ἡ γλῶσ-
σα τοῦ Μπάρμπα Μῆτρο. Ἄμ, νηστικό
ἀρχοῦδι χορεύει; Δὲ χορεύει, ποὺ λέει ὁ
λόγος.

—Ποὺ λετε παιδιὰ μου, ἀπόψε θὰ σᾶς
πῶ κάτι καὶ νὰ τὰ βάλετε καὶ σεῖς καλά
στοῦ νοῦ σας αὐτὰ ποὺ θ' ἀκούσετε, γιατί,
ποῖος ξέρει, νέοι ἄνθρωποι εἶστε, μπορεῖ
καμμιά βολά...

—Σωστά, σωστά, εἶπαν οἱ πιὸ νέοι
τῆς παρέας μας ὄλο εἰρωνεῖα...

—Λοιπόν, ποὺ λέτε... Ὅμως, ὅπως εἶ-
πα (ὄνομα καὶ μὴ χωριό). Μονάχα θὰ σᾶς
διηγηθῶ πῶς ἔγινε.

Ἦταν ἓνας καλὸς νοικοκύρης, ὄχι πλού-
σιος, ἀλλὰ καλοστεκούμενος. Εἶχε ἓνα μο-
ναχογιὸ παντρεμμένο μὲ μιὰ γυναίκα ὀ-
μορφη, φρόνιμη, νοικοκυρά. Ἀρρώστησε
ὁ γέρος καὶ σὰν κατάλαβε πῶς τέλεψαν τὰ
ψωμιά του φώναξε τὸ γιουὸ του καὶ τοῦ
λέει: Ἐλα, γιέ μου, κάτσε κοντά μου,
πάρε μολύβι καὶ χαρτί γιὰ νὰ γράψῃς αὐ-
τὰ ποὺ θὰ σοῦ πῶ, γιὰ νὰ μὴν τὰ ξεχάσῃς.

Ἐχω τρεῖς συμβουλές νὰ σοῦ δώσω
καὶ μὴ τις ξεχάσῃς.

—Ὅχι πατέρα, λέγε μου θὰ τις γράψω
ἐδῶ κι' ἔδειξε τὸ κεφάλι του.

—Καλά, ἀφοῦ εἶναι ἔτσι ἄκουσε τί θὰ
σοῦ πῶ:

Ἡ πρώτη μου συμβουλὴ εἶναι: Ποτὲ
νὰ μὴν πηγαίνεις μουσαφίρης συχνά, ἔστω
καὶ στὸν ἀδερφό σου, ἔστω καὶ στοῦ πιὸ
ἀγαπημένο σου πρόσωπο.

Ἀπόρησε ὁ γιουὸς καὶ θέλησε νὰ ρωτή-
σῃ τὸν πατέρα του σὲ τί θὰ τοῦ χρησίμευε
αὐτὴ ἡ συμβουλή, μὰ κρατήθηκε. Ἴσως ἡ
δεύτερη νὰ ἦταν πιὸ χρήσιμη.

—Ἄκου καὶ τὴ δεύτερη: Ποτὲ νὰ μὴν
ἐμπιστεύῃσαι τὸ ζωντανό σου σὲ ξένα χέρια

δὲν εἶσαι μόνος σου ἀπὸ κοντά του.

— Τώρα ἄκου καὶ τὴν τελευταία πούν' ὁ χρησίμη καὶ πιὸ δύσκολη: Νὰ μὴν βα-
στεῖς καὶ στείλῃς τὴ γυναῖκα σου μονάχη
ἢ οὔτε σὲ γάμο οὔτε σὲ πανηγύρι ἂν δὲν
ἴσαι καὶ σὺ μαζί της.

Αὐτὰ εἶπε ὁ γέρος πατέρας καὶ πάει
τὰ καλιά του «Θεὸς σχωρέστον».

Ὁ γυιὸς δὲν ἔδωκε πολλὴ σημασία
εἰς ἀσήμαντες αὐτὲς συμβουλὲς τοῦ πατέ-
ρα του καὶ σχεδὸν κόντευε νὰ τὶς ξεχάση
ντας ἓνα πορνὸ νάσου κι' ἔρχεται ἓνας
εἰτονας καὶ τοῦ λέει: Τὸ καὶ τό... Μοῦ φέ-
ρησε τὸ μουλάρι μου καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ
τοῦ δώσης τὴ φοράδα νὰ πάω λίγο ἄλε-
μα σὶὸ μύλο.

Ξαφνικὰ θυμήθηκε ὁ ἄλλος τὴ συμβου-
ὴ τοῦ πατέρα του καὶ τοῦ λέει :

— Γείτονα, δὲν μπορῶ νὰ σοῦ κάμω τὸ
πατήρι γιατί ἡ φοράδα μου εἶναι βαρού-
μενη καὶ καταλαβαίνεις πὼς ἂν πάθει τί-
ποτα... Δὲν γίνεται, πᾶνε ἄλλοῦ νὰ γυρέψης.

— Ἀμάν, ζαμάν ὁ ἄλλος μὲ ὄρκους καὶ
μάκρνα τὸν ἔπεισε νὰ πάρη τὴ φοράδα, ἄ-
ροῦ τοῦ ὠρκίστηκε πὼς δὲν θὰ τὴν βαρυ-
ρορτώσει καὶ πὼς θὰ τὴν κοιτάξει σὰν τὰ
μάτια του καὶ καλύτερα ἀπὸ τὰ παιδιὰ του.

Μὰ σὰν ἔφτασε στὸ σπίτι ὄχι μόνον δὲν ἀ-
λάφρωσε τὸ βάρος γιὰ ἄλεσμα, ἀλλὰ τὸ δι-
πλασίασε κιόλας, γιατί συλλογίστηκε πὼς
ἦταν εὐκαιρία καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ
ξαναγυρέψει τὸ ζωντανὸ γιατί δὲν θὰ τοῦ
τὸ ἔδινε. Μαζί του πῆρε καὶ τὸ γυιό του
ἓνα παληκαρόπουλο ὡς 8 χρονῶν γιὰ συν-
τροφιά. Στὸ δρόμο τὸ παιδί εἶπε πὼς κου-
ράστηκε καὶ ὁ ἄλλος, σὰν καλὸς πατέρας,
σήκωσε τὸν κανακάρη του καὶ τὸν ἔβαλε
πισωκάπουλα. Δὲν ἄντεξε τὸ ζῶο καὶ πρὶν
φτάσει στὸ μύλο ἀπόβαλε. Μὰ ὁ καλὸς γεί-
τονας δὲν πολυσκοτίστηκε, τράβηξε τὸ ἔμ-
βρουο καὶ τὸ πέταξε σὲ μιὰ χαράδρα καὶ
τράβηξε στὸ μύλο, καὶ εἶπε μὲ τὸ νοῦ του
πὼς ὁ νοικοκύρης τῆς φοράδας οὔτε πού
θὰ τῶπαινε χαμπάρι, γιατί ἡ φοράδα, ξε-
χωρα ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα τετράποδα, δὲν δει-
χνει τίποτα μετὰ τὴ γέννα. Ἔτσι γύρισε
στὸ σπίτι του, παρέδωσε τὴ φοράδα στὸ
νοικοκύρη της, τὸν εὐχαρίστησε καί... πάει!

Τὴν ἄλλη μέρα ἡ φοράδα ἀρρώστησε.
Χίλια δυὸ γιατροσόφια τῆς ἔκαμε ὁ νοικο-

κύρης, ἀλλὰ ἡ φοράδα σὲ λίγες μέρες ψό-
φησε.

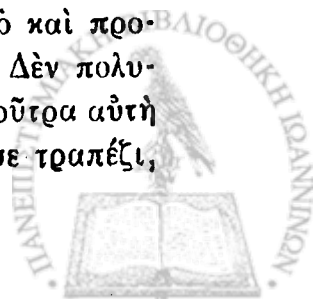
Ἄπαρηγόρητος ἦταν ὁ νοικοκύρης τῆς
φοράδας, βλαστημοῦσε τὴν ὥρα καὶ τὴ
στιγμὴ πού βασίστηκε τὸ ζωντανὸ του σὲ
ἓνα χέρι, ἀλλὰ μιὰ καὶ δὲν εἶχε καμμιά
ἀπόδειξη δὲν μπορούσε νὰ κατηγορήσῃ τὸ
γείτονά του. Ἔτσι τὴν ὥρα πού τὴ ἔσερ-
ναν ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ νὰ τὴν πετάξουν
κάπου μακριά, ἔτυχε νὰ βρῖσκεται ἐκεῖνη
τὴν ὥρα καὶ τὸ γειτονόπουλο, πού εἶχε
πάει μαζί μὲ τὸν πατέρα του σὶὸ μύλο. Σὲ
μιὰ στιγμὴ στάθηκε τὸ παιδί, κοίταξε τὴ
φοράδα καὶ μ' ἀφέλεια λέει :

— Τί κρῖμα! κι' εἶχε γεννήσει ἓνα ὄ-
μορφο πουλάρι, πού ὁ πατέρας μου τὸ ἔρ-
ριξε στὸ λάκκο!!!

Τ' ἄκουσε ὁ ἄλλος, καλόπιασε τὸν μι-
κρὸ καὶ πῆγε νὰ τοῦ δείξῃ τὸ μέρος ποῦ
εἶχαν πετάξῃ τὸ ἔμβρουο. Ὅταν εἶδε πὼς
ὁ μικρὸς ἔλεγε τὴν ἀλήθεια, ἔσκυψε, ἔκοψε
ἓνα κομματάκι ἀπὸ τὸ δέρμα τοῦ ζώου καὶ
τὸ ἔκρυψε στὸ σπίτι του, στὸ σεντούκι του.
Τώρα πιά θυμήθηκε γιὰ καλὰ τὶς συμβου-
λὲς τοῦ πατέρα του κι' ἀποφάσισε νὰ δοκι-
μάσῃ καὶ τὴν πρώτη συμβουλή.

Σ' ἓνα ἄλλο κοντινὸ χωριό, νά, ἔδῳ
κοντά, εἶπε ὁ λαλο-Μῆτρος, καὶ κοίταξε
τὴν παρέα νὰ ἰδῇ τί ἐντύπωση μᾶς ἔκαμε
ἡ διήγησή του, καὶ ἀφοῦ βεβαιώθηκε πὼς
ὄλοι τὸν παρακολουθοῦσαμε μὲ προσοχή,
συνέχισε:

— Λοιπόν, πού λέτε παιδιὰ μου, σ' αὐτὸ
τὸ χωριὸ εἶχε μιὰ θεῖα πλούσια, κοίσιουρο
μοναχὸ, καὶ θὰ ἦταν αὐτὸς ὁ μοναδικὸς
κληρονόμος της. Αὐτὴ ὄλο πού παραπονιό-
ταν πὼς ὁ ἀνηψιὸς της δὲν πῆγαινε συχνὰ
νὰ τὴν βλέπει καὶ τόσα ἄλλα. Γι' αὐτὸ συλ-
λογίστηκε θὰ βγῇ καὶ ἡ δεύτερη προφητεία
τοῦ πατέρα του; Ἄρχισε νὰ πηγαίνει. Τὴν
πρῶτη φορὰ ἡ θεῖα χαρὲς, γέλια καλωσο-
ρίσματα, διέταξε τὴν ψυχόκορη νὰ τοιμάσῃ
καλὸ φαῖ γιὰ τὸν ἀνηψιό, παράπονα γιατί
δὲν πῆγαινε συχνὰ νὰ τὴν γλέπει κλπ. Κον-
τὰ κοντὰ ξαναπῆγε, πάλι καλὰ τὸν δέχτηκε.
Σ' ἓνα δυὸ μέρες ξαναπῆγε. Τώρα ἀντὶ γιὰ
καλὸ φαῖ τοῦ τηγάνισε ἓνα αὐγὸ καὶ προ-
φασίστηκε πὼς δὲν εἶχε φαγητό. Δὲν πολυ-
ἄργησε ὁ ἀνηψιὸς, ξαναπῆγε. Μοῦτρα αὐτὴ
τὴ φορὰ ἡ θεῖα, δὲν τοῦ ἔστρωσε τραπέζι,

μά του παρουσίασε ένα κομμάτι ψωμί ξερό, μουχλιασμένο και ένα κρεμύδι. Αυτό ήταν! Έκρουσε το κρεμύδι στην τσέπη του και έφυγε. Σάν έφτασε στο σπίτι έβαλε και το κρεμύδι αντίμα με το δέρμα του πουλαριού. Τότε σήκωσε τα μάτια του στον ουρανό και έκαμε μιὰ προσευχή για την ψυχή του σοφοῦ πατέρα του. Μὰ τώρα του έμενε τὸ τρίτο και δυσκολώτερο. Πῶς μπορούσε νὰ δοκιμάσει τὴν ἐμπιστοσύνη τῆς γυναίκας του; Κι' ἂν ἔβγαινε κι' αὐτὴ ἀληθινή, τί γινόταν;

Σὲ λίγο καιρό, σ' ἕνα ἄλλο κοντινὸ χωριό, ἀπὸ κεῖ πὺν κατάγονταν ἡ γυναίκα, γίνονταν ἕνας γάμος. Ἦταν στενοὶ συγγενεῖς της και ἔπρεπε ὀπωσδήποτε νὰ πάη σ' αὐτὸν τὸν γάμο. Κατὰ τύχη κείνες τὶς μέρες ἀρρώστησε ὁ ἄντρας, ὄχι βέβαια βαρειά, μὰ ὀπωσδήποτε δὲν μπορούσε νὰ πάη στὸ γάμο. Ἐξ ἄλλου, εἶχαν και τὸ σπίτι, τὰ ζωντανὰ κλπ. Δὲν γίνεται ἄλλιῶς λείει στὴ γυναίκα του, πάρε τὸ παιδί (πὺν ἦταν σχεδὸν χρονιάρικο) και πῆγαινε, ἐγὼ ὀπως-ὀπως θὰ κοιτάξω τὸ σπίτι και τὰ ζωντανὰ. Δυσκολεύτηκε νὰ πείση τὴ γυναίκα τὺν νὰ πάει στὸ γάμο. Πῆρε μαζί της και τὸ μωρό.

Εἶχε πάρε νὰ νυχτώσει στὸ χωριὸ πὺν γινόταν ὁ γάμος ὅταν ξαφνικὰ ἔφτανε καβαλάρης ἕνας ξένος και γύρευε κάπου νὰ ξενυχτήσει. Πέρα στὴν ἄκρη στὸ χωριό, κάθονταν μιὰ γρηὰ ὀλομόναχη. Κατ' ἐκεῖ τραβήξε ὁ ξένος και παρακάλεσε τὴ γριά νὰ τὸν δεχτεῖ στὸ σπίτι της αὐτὴ τὴ νύχτα, και τὸ πρῶτὶ θὰ ἔφευγε, θὰ πῆγαινε στὸ χωριὸ του, ἔτσι μονάχα λίγο νὰ ξαποστάσει και νὰ μὴν βαδίζει νύχτα στοὺς λόγγους. Ὡς γιὰ λεφτὰ θὰ τῆς ἔδινε μὲ τὸ παραπάνω. Δόξα τῷ Θεῷ εἶχε καζαντίσει πολλὰ. Δέχτηκε ἡ γριά νὰ τὸν φιλοξενήσῃ. Πῆρε τ' ἄλογό του τῶβαλε ἐκεῖ πὺν ἔκλεινε τὰ δικὰ της ζωντανὰ, τοῦ ἔστρωσε τὸ καλὸ στρῶμα, τὸ καινούργιο πάπλωμα, τοῦ τοίμασε και κάτι νὰ φάει και ἤρχισε νὰ τὸν φιλορωτάει. Μὰ ὁ ξένος ἀπόφευγε νὰ τῆς πιάνει κουβέντα και σὲ λίγο τὴ ρώτησε τί ἦταν αὐτὸ τὸ νταβαντούρι πὺν γινόταν. Ἡ γριά τοῦ εἶπε πῶς γίνονταν γάμος στὸ χωριό.

Σὲ λίγο ὁ ξένος εἶπε στὴ γριά πῶς θὰ ἔβγαινε νὰ κάμη μιὰ βόλτα στὸ χωριὸ και

νὰ σεργιανίσει και τὸ γάμο, μὰ δὲν θ' ἀγοῦσε νὰ γυρίση γιὰτὶ ἦταν ἀποσταμένος ἀπ' τὸ ταξίδι. Ξέχασα νὰ πῶ πῶς ὁ ξενίτης εἶχε δυὸ ἐμπέδες πὺν ὅταν τὶς κατέβαζε ἀπ' τ' ἄλογο ἦταν ἀσήκωτες. Τὶς ἀκούμπησε κοντὰ στὸ κρεβάτι πὺν τοῦ εἶχε ἐτοιμάσει ἡ γριά, τὶς κλείδωσε και βγήκε ἔξω λέγοντας πῶς, νὰ μὴ φύγη ἡ γριά ὡς πὺν νὰ ξαναγύριζε.

Εἶχε νυχτώσει γιὰ καλά. Στὸ γάμο γίνονταν γλέντι, χορός, λαλούμενα. Ὅπως συνήθειο γίνεται σ' ὄλους τοὺς γάμους. Κανένας δὲν πρόσεξε τὸν ξένο πὺν πῆγε στὸ γάμο, ἄλλὰ κι' αὐτὸς δὲν πολυάγρησε νὰ γυρίση. Φώναξε τὴ γριά και τῆς εἶπε ἐμπιστευτικὰ πῶς στὸ γάμο εἶδε μιὰ νιά, πὺν τοῦ ἔκαμε ξεχωριστὴ ἐντύπωση και πῶς πάει νὰ τοῦ φύγει τὸ μυαλὸ ἂν δὲν τὴν δεῖ, ἂν δὲν τὴν πάρε ἀπόψε στὸ κρεβάτι του, κι' ἔδωσε τὰ χαρακτηριστικὰ γι' αὐτὴ τὴ νιά.

— Τί λὲς ἀφέντη, τοῦ λείει ἡ γριά τρομαγμένη, αὐτὴ εἶναι παντρεμένη, ἔχει και παιδί, δὲν μπορεί, δὲν εἶναι βολετὸ νὰ ροθῆ ἔδῳ! Μπά! μπά, τί λὲς;

Μὰ ὁ ξένος ἄρχισε τὰ παρακάλια, ἀνοιξε τοὺς ἐμπέδες και τὶς ἔδειξε ἕνα σακουλάκι λίρες. Ὅἂν' δικές σου τῆς εἶπε κι' ἄλλες τόσες στὴ νιά πὺν θὰ μοῦ φέρεις... Ἀπὸ σένα κρέμεται ἡ ζωὴ μου τῆς εἶπε, κάμε ὅ,τι θὰ κάμεις, θέλω νὰ μοῦ τὴν φέρεις. Θὰ σὲ φορτώσω λίρες πρὶν φύγω. Στὸ κάτω κάτω κανένας δὲν θάπαιρνε χαμπάρι, οὔτε πὺν τὸν εἶδε κανένας, οὔτε πὺν τὸν πρόσεξε. Ἄλλωστε δὲν τὸ ἤθελε κι' ὁ ἴδιος νὰ μαθευτεῖ. Πρὶν φέξει αὐτὸς θάπαιρνε τὸ ἄλογό του και θὰ τραβοῦσε τὸ δρόμο του. Ἄλλωστε κι' ὁ ἴδιος δὲν τῶθελε νὰ μάθει ποιά ἦταν ἡ νιά πὺν θὰ δέχονταν νὰ πλαγιάσει μαζί του. Κρυφὰ, σκοτεινὰ θάμπαινε, σκοτεινὰ θάφευγε.

Πείστηκε ἡ γριά και περισσότερο συλλογιζόταν πῶς θάχανε τὶς λίρες ἂν δὲν τέλεβε ἡ δουλειά. Μιὰ και δυὸ τραβίει γιὰ τὸ γάμο. Βρίσκει τὴ νιά, τῆς λείει τὸ καιτό. Πῆγε νὰ τὴν φάει τὴ γριά σάν πρῶτὰκουσε αὐτὴ τὴν αἰσχρὴ πρόταση. Μὰ σιγά-σιγά ἡ γριά τὴν ἔφερε στὰ νερά της. Ἐλα τῆς εἶπε κανένας δὲν θὰ σὲ πάρε εἶδηση, ἴσο μὴ σκιαῶσαι. Τώρα μιὰ ἄλλη συλλογὴ

ὅς ἔβαλε σὲ ἔγνοια. Πῶς, μὲ τί πρόφασιν ἔφευγε ἡ νιά ἀπὸ τὸ γάμο; Μὰ καὶ σ' αὐτὸ βρέθηκε ὁ τρόπος. Θάπαιρνε ἡ γριά μωρὸ νὰ τὸ πάει στὸ σπίτι της νὰ τὸ ἀμύσει. Σὲ λίγο θάφευγε κι' ἡ νιά νὰ κεί νὰ δεῖ τὸ μωρὸ της.

Μισοσκότεινο τὸ καλύβι τῆς γριάς ὄντως ἔφτασε ἡ νιά. Ὁ ξένος καθισμένος ὄντιὰ στὴ φωτιά πρίμενε. Ἡ γριά εἶχε κεί μετ' αὐτὸ μωρὸ σ' ἄλλο διαμέρισμα καὶ κίανε πῶς κοιμόταν. Τὴν φώναξε ὁ ξένος ἡ γριά, εἶπε πῶς ἤθελε νὰ τὴν κεράσει ποτὸ ποὺ εἶχε φέρει ἀπὸ τὰ ξένα, πολὺ ζαίρετο ποτὸ τὴ διαβεβαίωσε. Θέλοντας αἰ μὴ οἱ γυναῖκες ἦπιαν.

Ἡ καρδιά τῆς νέας πῆγαινε νὰ σκάσει. Ἰὼς τῶκανε αὐτὸ νὰ ἀκούσῃ τὴ γριά, ἀλλὰ τὸ περισσότερο ποὺ τὴν εἶχε κάμει νὰ παρασυρθεῖ ἦταν τὰ λόγια τῆς γριάς ποὺ εἶπε πῶς ὁ ξένος εἶχε προτιμήσει αὐτὴ σὲ τόσες καὶ τόσες νιὲς ποὺ ἦσαν στὸ χορὸ καὶ τὼς ἦταν τρελλὸς γιὰ δαύτην. Τὸ πῆρε σὰν φιλαρέσκεια. Δὲν εἶναι μικρὸ πρῶγμα νὰ τὴν προτιμήσῃ αὐτὴ ἡν ἕνας ἄντρας ἀνάμεσα σὲ τόσες ἄλλες γυναῖκες. Ἔτσι εἶναι, ἔτσι εἶναι, ἄς μὴ μᾶς κακοφαίνεται...

—Καὶ ὕστερα τί ἔγινε; λέει ἕνας νέος ἀπὸ τὴν παρέα μας ἀνυπόμονος νὰ μάθει τὸ τέλος.

—Ὑστερα, ποὺ λέτε παιδιὰ μου, ὅλα μέσα στὸ σπίτι σύχασαν. ὅλοι κοιμοῦνταν. Ὅλοι τρόπος τοῦ λέγειν, γιατί ὁ ξένος οὔτε ποὺ ἔκλεισε μάτι.

Ξύπνησαν οἱ γυναῖκες τὰ χαράματα, κοιτάζουνε ἐδῶ, κοιτάζουνε ἐκεῖ, οὔτε ξένος, οὔτε ἄλογο, ἀλλὰ τὸ χειρότερο οὔτε παιδί. Πάει νὰ τρελλαθεῖ ἡ γυναῖκα, τᾶβαλε μετ' αὐτὴ γριά ποὺ τὴν παρέσυρε.

Τώρα τί θὰ γινόταν; Τί θάλεγαν στὸν κόσμος; Σκέφτηκαν, σκέφτηκαν καὶ ἡ ἴδια πρότεινε νὰ βάλουν φωτιά νὰ κάψουν τὸ καλύβι καὶ νὰ ποῦν πῶς μέσα κοιμόταν τὸ

μωρὸ καὶ κἀκε. Μπροστὰ στὸν κίνδυνον νὰ ρεζιλευτεῖ στοὺς συντοπίτες της προτίμησε νὰ μείνει στὸ δρόμο.

Ἔτρεξε ὁ κόσμος νὰ σώσῃ τὸ καλύβι τῆς γριάς, ἀλλὰ ἦταν ἀργά. Ἡ μάνα τοῦ παιδιοῦ χτυπιόταν, δέρονταν πῶς μέσα εἶχε τὸ παιδί της καὶ κἀκε. Λυπήθηκε ὁ κόσμος τὴ μάνα, λυπήθηκε καὶ τὸ μωρὸ. Μὰ τὸ χειρότερο ἦταν πῶς θὰ τὸ ποῦν στὸν ἄντρα της. Ἀλλὰ τί νὰ γίνεῖ, ἔτσι ἦταν γραφτό.

Μαυροντύθηκε ἡ γυναῖκα καὶ ἀντάμα μετ' αὐτὸς δικούς της τράβηξε γιὰ τὸ σπίτι της πεθαμένη παρὰ ζωνιανή. Μὲ σπαραγμὸ διηγῆθηκε στὸν ἄντρα της τὸ τί τῆς ἔγινε καὶ γονατιστὴ γύρεψε συχώρεση. Βουβὸς κι' ἀμίλητος στάθηκε κείνος χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὸ κεφάλι του νὰ τὴν κοιτάξῃ οὔτε νὰ τὴν μαλώσῃ οὔτε νὰ τὴν παρηγορήσῃ κι' ὕστερα ἀπὸ ὥρα λέει στὴ γυναῖκα του νὰ κατεβεῖ στὸ κατώϊ νὰ φέρῃ λίγο κρασί γιὰ νὰ πιοῦν. Δὲν φαντάζεστε πιά τρομάρα δοκίμασε ὄντας κατέβηκε στὸ κατώϊ καὶ εἶδε τὸ μωρὸ της νὰ κοιμᾶται ἦσιν· ἦσιν· χα στὴν κούνια του. Τότες κατάλαβε τί εἶχε τρέξει. Ἡ θέση της ἦταν τραγική. Ἄρα δὲν τῆς ἔμενε ἄλλη ἀτανιοχή. Ἄνοιξε τὴ θύρα τοῦ κατωγιοῦ, βγήκε ἔξω καὶ τράβηξε γιὰ τὸ ποτάμι ποὺ δὲν ἦταν μακρὸν. Μὰ δὲν πρόφτασε νὰ πέσει καὶ δυὸ χέρια τὴν κράτησαν λέγοντας:

—Ἐλα, πᾶμε στὸ σπίτι κι' ἄς τὰ ξεχάσωμε ὅλα, ὅ,τι ἔγινε· ἔγινε. Ἴσως φταίω κι' ἐγὼ ποὺ θέλησα νὰ βάλω σὲ πράξεις τίς συμβουλὲς τοῦ πατέρα μου. Θεὸς σχωρέστον. Σοφὸς ἄνθρωπος.

Αὐτὰ μᾶς εἶπεν ὁ λαλο Μῆτρος, μᾶς; κοίταξε ὅλους ἕναν· ἕναν νὰ δεῖ τί ἐντύπωση μᾶς ἔκανε ἡ διήγησή του κι' ἀφοῦ σήκωσε τὸ πέμπτο ποτήρι μετ' αὐτὸ ρακί, λέει:

Ἄντε γειά, γειά καὶ φώτιση νὰ δίνει ὁ Μεγαλοδύναμος.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΕΙΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΜΙΑ ΣΟΒΑΡΗ ΕΛΛΕΙΨΗ

Τὰ Γιάννινα εἶναι ἀπ' τὰ πῶ ἀκτινοβόλα πνευματικὰ κέντρα τῆς γῶρας καί, γι' αὐτό, ἀποτελοῦν τώρα μιά πόλη πανελληνίας προσοχῆς. Ἐν τούτοις, ὅμως, δὲν ἔχομε ἓνα κατάλληλο κτίριο, μιά αἴθουσα—ἓνα γῶρο, τέλος πάντων, γιὰ τὶς τόσες πνευματικὰς καὶ καλλιτεχνικὰς ἐκδηλώσεις (διαλέξεις, ἐκθέσεις, συναυλίες) ποὺ γίνονται τόσο πυκνὰ στὴν πόλη μας. Βέβαια, ἡ Ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν κτίζει ἓνα τέτοιο κτίριο καὶ ὁ Δῆμος Ἰωαννιτῶν ἔχει ἓνα πρόγραμμα γιὰ μιά τέτοια αἴθουσα, ποὺ, ὁ ἀείμνητος Βασ. Πυρρινέλλος, ὤρισε στὴ διαθήκη του νὰ γίνῃ ἀπ' τὴν περιουσία του ποὺ κληροδότησε στὸ Δῆμο. Ὁλ' αὐτὰ ὅμως δὲν διορθώνουν τὸ πρόβλημα τοῦ παρόντος. Πρῶτα, ὁ Δῆμος, νομίζομε, θὰ ἔπρεπε νὰ εἴχε προσέξει τὴν μεγάλη αὐτὴ ἔλλειψη, καὶ νὰ φροντίσει, ἐν συνεργασίᾳ μὲ ὄλους τοὺς ὀργανισμοὺς καὶ τοὺς παραγοντες τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς δραστηριότητος, γιὰ τὴν θεραπεία τοῦ κακοῦ. Ἐπίσης, νομίζομε, πῶς κ' ἡ Ἐταιρεία Ἡπειρ. Μελετῶν θὰ δύνονταν, παρ' ἅλλα μὲ τὴν προσπάθειά της γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση τοῦ ὠραίου κτιρίου ποὺ φτιάχνει, νὰ ἐξοικονομήσει—τουλάχιστο γιὰ τὴν χειμερινὴ περίοδο—ἓναν πῶ εὐρύτερο γῶρο γιὰ τὶς διαλέξεις καὶ τὶς συναυλίες

ποὺ ὀργανώνει στὶς δικῆς τῆς αἴθουσες. Τόσο ὀμιλητὲς ὅσο καὶ τὰ θέματα, ποὺ ἔχει προγραμματίσει, εἶναι ὑψηλῆς στάθμης καὶ ἀποτελοῦν πράγματι εὐκαιρίες γιὰ τὸ εὐρύτερο κοινὸ Πιστεύομε, πῶς, κοντὰ στὶς ἄλλες φροντίδες καὶ τ' ἀναγκαῖα ἔξοδα ποὺ χρειάζονται γιὰ μιά τέτοια προσπάθεια, ἡ ἐξασφάλιση μιᾶς μεγάλυτερης αἴθουσας (ἐνὸς κινηματογράφου, ἔστω), κάπως προσφορύτερης στὸ πολὺ κοινὸ, θὰ συνέβαλε ἰσῶς περισσότερο στὴν ἐπιτυχία τῆς πλατύτερης συμμετοχῆς. Βέβαια, ξέρομε πῶς αὐτὸ θὰ εἶταν μιά διεύρυνση ἔξω ἀπ' τὴν ἀρχικὴ πρόθεση ποὺ περικλείεται στὸ πρόγραμμα τῶν ὀμιλιῶν αὐτῶν (σειρὰ διαλέξεων ἐντὸς τῆς Ἐταιρείας Ἡπειρ. Μελετῶν), ἀλλὰ, ἀφοῦ ἡ διεύρυνση αὐτὴ θὰ μπορούσε ν' ἀνοίξει τὸν κύκλο τῶν ἀκροατῶν, θὰ εἶταν καὶ δικαιολογημένη καὶ ὀφείλιμη. Ὑπάρχουν, ὅπως εἶπαμε, οἱ προϋποθέσεις γιὰ ν' ἀντιμετωπισθεῖ ἡ δυσκολία—ἔστω καὶ προσωρινά—ποὺ τεμαχίζει καὶ περιορίζει αὐτὲς τὶς τόσο ἀξιόλογες ἐκδηλώσεις. Λεῖπει μονάχα ὁ συντονισμὸς, ἡ κοινὴ γραμμὴ, ποὺ θὰ συντελοῦσε στὴν πλήρη ἀξιοποίησίν της, πράγμα ποὺ τὸ διαπίστωσαν καὶ ξένοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι ποὺ παρακολοῦθον τὴν πόλη μας.

Δ. Κ.

ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ

Μέσα στὸ πλαίσιο τῆς δραστηριότητός του, τὸ Σωματεῖο Φίλοι τῶν Ἰωαννίνων, μᾶς παρουσίασε μιά σειρά ἔργων τοῦ ὀμοτίμου Καθηγητοῦ τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν κ. Ἀνδρ. Γεωργιάδη.

Ὁ κ. Γεωργιάδης, καίρης ἐθειλοντῆς τοῦ 1912, ποὺ ἀγωνίστηκε μὲ τοὺς Γαριβαλδινούς γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων καὶ τραυματίστηκε βαριά, εἶναι ἓνας σεμνὸς συμπαθῆς καὶ εἰλικρινῆς ἄνθρωπος καθὼς ἐπίσης καὶ ἓνας εὐσυνείδητος καὶ λαμπρὸς καλλιτέχνης. Ἡ τεχντροπία του εἶναι συντηρητικὴ, χωρὶς νὰ εἶναι καὶ ἀποστεωμένη. Στὸς πίνακές του φαίνονται ὅλα του τὰ πραγματικὰ προσόντα: λαμπρὸ σχέδιο, προβληματισμὸς συνεχῆς, σχετικὰ μὲ τὸ χρῶμα καὶ τὴ σύνθεση, καθὼς ἐπίσης καὶ ἡ ἐπιμονὴ ποὺ μ' αὐτὴν ἀφοσιώθηκε στὴ μελέτη τῶν

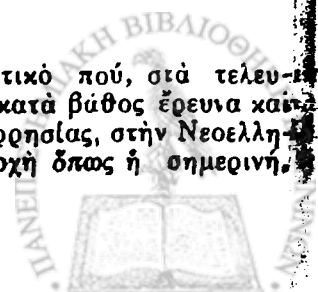
ἀγαπητῶν του ζωγράφων, τοῦ Ντελακρουά, τοῦ Πουσέν, τοῦ Γκρέκο καὶ ἄλλων. Ἡ προσωπικότητα τοῦ καλλιτέχνη ἐκδηλώνεται ἰδιαίτερα στὸ πορτραῖτο, ποὺ εἶναι ἡ Λυδία Λίθος στὴν τέχνη του, ὅπου κάνει ἰδιαίτερη ἐντύπωση ἡ συνεχῆς προσπάθεια γιὰ πραγματικὴ ψυχολογικὴ ἐμβάθυνση καὶ ἡ μοντέρνα ἀντίληψη, ποὺ μ' αὐτὴν ἀντιμετώπισε πολλὰ προβλήματα.

Τὸν ζωγράφο παρουσίασε μὲ συμπάθεια καὶ κατανόηση ὁ κ. Προκοπίου, πρῶγμα ποὺ ἐξένισε ὅσους ξαίρουν τὸν ἔρωτα τοῦ κ. Καθηγητοῦ γιὰ τὴν ἀφηρημένη ζωγραφικὴ.

*

ΕΙΝΑΙ ΕΝΘΑΡΡΥΝΤΙΚΟ

Εἶναι πολὺ ἐνθαρρυντικὸ πού, στὰ τελευταῖα χρόνια, γίνεται μιά κατὰ βῆθος ἔρευνα καὶ ἀπὸ γωνίης τολμηρῆς παρηγορίας, στὴν Νεοελληνικὴ Ἱστορία. Σὲ μιά ἐποχὴ ὅπως ἡ σημερινή,

ή η έντυπωσίαση και η άκοπη ανάβαση θεω-
 ρείται από πολλούς γραμμή έπιτυχίας, ό σοβα-
 ρς προβληματισμός και η επίμαχη αναδίφηση
 ν κειμένων και τών ιστορικών στοιχείων άπο-
 λούν την πιο άποτελεσματική άμυνα. Κι ύστε-
 ρι, μέσα στη γενική ανασύνταξη της ζωής και
 ρς προσωπικότητας, που επιβάλλει ή σύγχρονη
 ραγματικότητα, ό κορμός της ιστορικής μνή-
 ρς και της έθνικής παραδοσης είναι τό σχήμα
 ι ή όντότητα τών λαών. Άλλωστε, ή ένταξη
 ρς στό εύρύτερο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Κοι-
 ντητας δέν είναι μονάχα μία άλλαγή στό οι-
 νομικά. Κυρίως θά είναι όπωσδήποτε και πάλη
 ά την διατήρηση και την άναγνώριση της έ-
 νικής μας φυσιογνωμίας. Γι' αυτό, οί εκδόσεις
 πορικών και λαογραφικών κειμένων, που ρί-
 ουν καινούργιο φώς και που δίνουν νέες θέ-
 ρς και νέες πηγές, θά πρέπει νά προσεχθούν
 ιαίτερα και νά υποστηριχθούν.

Δ. Κ.

ΡΙΤΙΚΗ
 ΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Μανιατάκου: «Τό σύννεφο δέν έφερε βρο-
 χή» (μυθιστόρημα), Άθήνα, 1961.

Έπρεπε νά είχαμε παρουσιάσει πιο πριν τό
 βιβλίό τουτο του κ. Μανιατάκου. Δυστυχώς, τό
 περιθώριο χρόνου που έχομε είναι ελάχιστα, ενώ
 ή ύποχρέωσις μας προς τους συγγραφείς είναι
 άρα πολλές. Γι' αυτό, έπ' εύκαιρία, ζητούμε την
 πεικεια και την συγνώμη άπ' όλους που μās
 στείλαν τό έργο τους και δέν άξιωθήκαμε νά
 ράψομε άκόμα τή γνώμη μας γι' αυτά. Άκό-
 ρι, όφείλομε νά τους εύχαριστήσουμε, γιά την
 ιμή που μās έκαναν με τό νά μās άποστείλουν
 ρήν έργασία τους, και νά τους βεβαιώσουμε πως
 ζέρομε πολύ καλά τόν κόπο και την θυσία που
 αντιπροσώπευε τό κάθε βιβλίο και πως συμ-
 μερίζομαστε τις προσδοκίες τους. Μ' εύλάβεια,
 λοιπόν, παίρνομε τό βιβλίο και με πολύ ένδια-
 φέρον τό διαβαζομε.

**

Τό μυθιστόρημα τουτο (τρίτο—έν δέν κά-
 πω λάθος—άπ' τό 1958 και δώθε) είναι άπ' τά
 πιο ένδιαφέροντα που έκδόθηκαν μέσα στό δυό
 τελευταία χρόνια. Έκτός άπ' την εύαισθησία, τό
 βαθύ άνθρωπισμό και την άπόπειρα γιά συγκρό-
 τηση προσωπικής βιοθεωρίας, που έχει τόσο φω-
 ναχιά, ό συγγραφέας έδώ προβληματίζεται και
 ιστή μορφή. Άπ' τό πρώτο βιβλίο του («Περι-
 μένοντας τόν Άγνωστο Θεό»), ό κ. Μανιατάκος
 πνικώνει ιδιαίτερα τό ύφος, χρησιμοποιών-
 ρας άναλυτική σύνταξη. Και, στό βιβλίο τουτο,
 πιο ώριμος, διαχέει μία κρυσταλλωμένη ποίηση,
 που δίνει στό κείμενο έναν τόνο σκιερής γοη-
 τείας, που άπορρέει άκριβώς άπ' αυτήν την άπό-
 στση της συμπύκνωσης. Ωστόσο, όμως, ή λύση
 αυτή τόν οδηγεί στην υπερβολική χρήση ενός
 συμβολισμού, που κάνει κάπως τραχειά την ά-
 νάγνωση. Έτσι, έχομεν ένα έργο με δική του

προσωπικότητα, που εύρύνει την άναζήτηση γιά
 αισθητικό άποτέλεσμα και που δίνει τό αντι-
 κείμενο κάτω άπόναν άίχμηρό φωτισμό. Η θε-
 ματογραφία, όπου κινείται και δημιουργεί κι'
 έδώ ό κ. Μανιατάκος, είναι ύγιής. Έλληνική κι'
 έχει κάτι αυθεντικό άπ' την έπικότητα τών ίδα-
 νικών στό χρόνια της νεότητας. Άυτά όλο, έκ-
 φρασμένα με κάποια παρθενικότητα συγκίνησης
 και ατιαγμένα μ' ένα μύθο μεγαλεπήβολης έσω-
 τερικής ζωής τών βασικών ήρώων του, συγκρο-
 τούν ένα ξεχωριστό κείμενο. Άναντίρρητα, ό
 συγγραφέας τουτος έχει νά προσφέρει πολλά στό
 Γράμματά μας. Και, γι' αυτό, θεωρώ εύτύχημα
 που, όπως φαίνεται, έχει βιωμένη γόνιμα την
 μορφή της άληθινής ζωής άπό κάποια σκληρή
 θητεία του στην ύπαιθρο.

✽

Σωκράτη Καραντινού: «Σύστημα άσκήσεως του
 προφορικού λόγου» (τεύχος Ι), Θεσσαλονί-
 κη, 1961.

Ό ώραιος Δάσκαλος της Νεοελληνικής Σκη-
 νής, ό άνθρωπος που έκαμε δική του ύποθεση
 και δική του ζωή τό σοβαρό θέατρο, ό Σωκρά-
 τής Καραντινός, άγωνίζεται, χωρίς άνάσα, γιά
 την δημιουργία του όρθου προφορικού λόγου
 στό θέατρο. Τό παραπάνω βιβλίο, έν' άπ' τά
 πολλά που εξέδωσε ό Καραντινός γιά την αι-
 σθητική άγωγή και γιά την σωστή άρθρωση
 στην προφορά της νεοελληνικής, είναι τό ίδιο,
 όπως και τ' άλλα, έπιστημονικά θεμελιωμένο,
 γραμμένο στην γνώριμη κείνη προσωπική άνεση
 της θαυμάσιας γλώσσας του Καραντινού, και
 πολύτιμο γιά μία κατά βάθος έξοικείωση με τό
 δύσκολο τουτο θέμα. Ό Σωκράτης Καραντινός,
 μοναδικός—σχεδόν—στή χώρα μας ειδικά στό
 ζήτημα τουτο (άγωγή του προφορικού λόγου),
 προσπάθησε, κοντά στην Ιεραποστολική του
 διακονία στη Σκηνή, νά φτιαξει έναν εύρύτερο
 κύκλο, νά άνυψώσει την προσπάθεια τουτή σ'
 ένα κίνημα. Έτσι μονάχα είναι δυνατόν νά έπι-
 τύχει τόν άποχρωματισμό άπόναν άλλοιωμένο τό-
 νο κι' άπό μία πλασματική ήθική ύφους που
 καταδυναστεύουν τό θεατρικό και, γενικώτερα,
 τόν καθημερινό μας λόγο. Κι' άγωνίστηκε, προς
 αυτήν την κατεύθυνση, με την ίδια θέρμη, με
 την ίδια αγάπη και με τό ίδιο πάθος που ά-
 γωνίζεται, έπι δεκαετίες τώρα, γιά την Έλλι-
 νική Σκηνή, άπό πολλές υπεύθυνες θέσεις :
 Δ/ση Δραματικής Σχολής Έθνικού Θεάτρου,
 Έδρα Άγωγής Προφορικού Λόγου στην Μετεκ-
 παιδευση διδασκάλων στό Πανεπιστήμιο Άθη-
 νών, και, τώρα, άπ' την Γεν. Δ/ση του Κρατι-
 κού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος. Πολλά πρό-
 σφερε, πολλά προσφέρει και, προ παντός, πολ-
 λά έχει άκόμα νά προσφέρει, ό Σωκράτης Κα-
 ραντινός. Γι' αυτό, κάθε παρουσία του, πρέπει
 νά προσέχεται και ν' άξιολογείτε πάντοτε με
 ξεχωριστό ένδιαφέρον.

✽

Χρήστου Σωκρ. Σολομωνίδη : «Σμυρναϊκό

Γλωσσάριο», Ἀθήνα, 1962.

Κιβωτός μνήμης και ἐπιβίωσης της Μεγάλης χαμένης Πατριδος, τὰ βιβλία τοῦ κ. Χρ. Σολωμονίδη. Τὸ Παρὸν αὐτό, σὴν ἔθνικὴ συνείδηση, ἀρχίζει νὰ γίνεται τώρα μιὰ παρουσία πνευματικῆς καταβολῆς: σὴν βιβλιογραφία, σὴν θεματογραφία, σὴν καθημερινότητα τῆς ζωῆς, παντοῦ ὑπάρχει κάτι βαθύ, ἀδιάλυτο σὴν ἔθνικὴ μας ἐκδήλωση, ἀπ' τὴ Σμύρνη καὶ τὸν μεταφυτεμένο Ἑλληνισμό τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Δὲν συνυφάνθηκε ἀπλῶς στὸν χορμὸ τῆς ἱστορίας μας, ὁλλὰ ἐγινε ζωντανὴ μορφὴ παράδοσης αἵματος καὶ πνεύματος, ἡ Μικρασιατικὴ ἔκφραση, καὶ ὑπόμεινε μέσα μας ἀφθαρτὴ ἀξία ζωῆς. Ἔτσι φτιάχεται, στους λαοὺς ποὺ ἔχουν μεγάλην ἱστορία, ἡ ἔθνικὴ τους φυσιογνωμία. Κι' ὁ κ. Χρ. Σολωμῶνίδης (Γεν. Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας) εἶναι ὁ κυριώτερος ἀπ' τοὺς πρωτεργάτες αὐτῆς τῆς νέας μεταπάτρισης στὸν χῶρο τῆς τωρινῆς Ἑλλάδας. Στάθηκε, ἀντίμα με μιὰ πλειάδα λογίους, ὁ θεμελιωτὴς τῆς πνευματικῆς σύνθεσης ἐκείνου τοῦ ὅραϊου καὶ καθαροῦ Ἑλληνισμοῦ. Καὶ ξανάστησαν ἕναν κόσμον, ποὺ ὑπάρχει μέσα σὴν ζωὴ μας. Κοντεύει νὰ καλύψει ὅλες τις μορφές κι' ὅλες τις ὁφές ποὺ εἶχε ἡ ζωὴ σὴν Σμύρνη. Ἔτσι, μέσα σὲ τοῦτο τὸ χρόνο, ἔχομε δυὸ βιβλία («Παιδεία σὴν Σμύρνη» καὶ «Σμυρναϊκὸ Γλωσσάριο»), ποὺ ὁλοκληρώνουν τὴν προσφορὰ τοῦ συγγραφέα σὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἱστορικὴ καὶ γλωσσικὴ ἀποθησαύριση τῆς πνευματικῆς ὄντοτος τῆς Σμύρνης. Τὸ «Σμυρναϊκὸ Γλωσσάριο», καθὼς κι' ὅλα τὰ συγγραμματα τοῦ Χρ. Σολωμονίδη, εἶναι συγχροτικὸ μέτρο ἐπιστημονικῆς μεθοδικότητος, με ἀναλυτικὴ τεκμηρίωση προσωπικῆς λεξικογραφικῆς ἐρευνας, καὶ συμπληρώνεται με χαρακτηριστικὰ Σμυρναϊκὰ κείμενα λαογραφικῆς θεματογραφίας. Ἀκόμα, ὁλόκληρο τὸ βιβλίο ἀναπνέει μέσα σ' ἕνα κλίμα θερμῆς ἀγάπης καὶ ἀποκρυσταλλωμένου εὐγενικοῦ πάθους, ποὺ ἀπορρέει ἀπ' τὴν ψυχὴ τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴ Μεγάλη χαμένη Πατρίδα. Ἀναντίρρητα, τέτοια ἔργα, εἶναι ζωογόνο αἶμα σὴν ἠθικοπνευματικὴ ὑπόστασι τῆς φυλῆς μας.

Δ. ΚΟΡΒΙΝΟΣ

✽

Στεφ. Ι. Παπαδοπούλου: Ἡ ἐπανάστασι σὴν Δυτικὴ Στερεὰ Ἑλλάδα (Μετὰ τὴν πτώση τοῦ Μεσολογγίου ὡς τὴν ὀριστικὴ ἀπελευθερωσὴ τῆς 1826—1832). σελ. 231—Θεσ/νικὴ 1962.

Τὰ τελευταῖα ἰδίως χρόνια παρατηρεῖται μιὰ ἐντονὴ στροφὴ τῶν ἱστορικῶν μας, ἐπιστημόνων καὶ ἐρασιτεχνῶν, γιὰ μελέτη ἐξονυχιστικὴ καὶ προβολὴ εὐρύτερη τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνα τῆς Ἐθνεγεργίας, αὐτοῦ τοῦ Madre Vino τῆς νεώτερης ἱστορίας μας,

πολλὲς πτυχές τοῦ ὁποῖου, παρὰ τὸ πλῆθος τῶν σχετικῶν ἐργασιῶν ἐξ αἰτίας τῆς μὴ ἀκόμη ἀξιοποίησης τοῦ ὄγκου τοῦ ὑπάρχοντος ἀνεκδότου ἀρχαιολογικοῦ ὑλικοῦ, ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν σκοτεινές καὶ ἀνερευνήτες. Ἔτσι οἱ ἐμφανιζόμενες γύρω ἀπὸ τὸ τεράστιον σημασίαν τοῦτο θέμα ἐργασίες, ἐκτὶ στὸ σύνολόν τους κατατείνουν, νὰ ρίξουν δηλ. φῶς περισσότερον καὶ συχνὰ νέο πάνω σὲ γεγονότα καὶ πρόσωπα ποὺ μένουν ἐλάχιστα γνωστὰ ἢ ἀδικαίωτα καὶ νὰ βοηθήσουν με τὴν ὁποιαδήποτε θετικὴ συμβολὴ τους σὲ μιὰ καθολικώτερη σωστὴ θεώρησίν του. Τέτοιον ἀκριβῶς ἐίδους ἐργασία εἶναι καὶ ἡ ὑπὸ τὸν ἐν ἀρχῇ τίτλον ἔκτενης καὶ λίαν ἐνδιαφέρουσα μελέτη τοῦ νέου ἱστορικοῦ κ. Στεφ. Παπαδοπούλου, ποὺ κυκλοφόρησε τελευταῖα σὲ πολὺ ἀρρυντισμένη ἔκδοσίν τῆς ἡ Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Παν/μίου Θεσ/νίκης.

Ἡ ὅλη πραγματεία, τῆς ὁποίας προτάσσεται σχετικὴ βιβλιογραφία πλουσιώτατη ἐκδομένη καὶ ἀνέκδοτη, χωρίζεται σὲ πέντε κεφ. ὅπου ἐξετάζονται διεξοδικά, καὶ με βάση ἐντελῶς ἀγνωστὰ ὡς τώρα στοιχεῖα, ἡ γενικὴ κατάστασι τῆς χώρας μετὰ τὴν πτώση τοῦ Μεσολογγίου ὁ ἀντίχρυπος ποὺ εἶχε σὴν Δυτ. Στερεὰ Ἑλλάδα ἡ ἐκστρατεία τοῦ Καραϊσκάκη καὶ τὸ νέο προσκύνημα ποὺ ἀκολούθησε τὸ θάνατό του, τὰ σχέδια καὶ οἱ ἐνέργειες γιὰ τὴν ἀναζωπύρωση τοῦ πολέμου σὴν Στερεὰ Ἑλλάδα, ἡ ἐκστρατεία τοῦ Τσώρτε καὶ ὀριστικὴ ἀπελευθερωσὴ τῆς, καθὼς καὶ οἱ περιπέτειες αὐτοῦ τοῦ διαμερίσματος ὡς τὴν τελειωτικὴν ἐνταξί του σὲ τὸ ἐλεύθερον Κράτος, ἐν τέλει δὲ παρατίθεται ἀριθμὸς ἀνεκδότων ἐγγράφων ποὺ χρησιμοποιήθηκαν λίγες φωτοτυπίες τῶν σπουδαιότερων ἀπ' αὐτὰ καὶ χάριτος κατατοπιστικὸς τῆς περιλήψης ὅλης.

Ἡ ἔξαντλητικὴ, με βάση κυρίως τὸ πλῆθος τῶν νέων στοιχείων ποὺ προσκομίζει ὁ συγγρ., διερεύνησι τοῦ θέματος ἡ σαφὴς καὶ ζωντανὴ ρέουσα γλῶσσα σὲ διατύπωση τῶν νοημάτων καὶ ἡ ἀριότης γενικώτερα τῆς δομῆς τῆς, ἀποτελοῦν ἡ κύρια χαρακτηριστικὰ αὐτῆς τῆς κατὰ πάντα ἀξιόλογης μελέτης, ποὺ ἡ ἀνάγνωσις τῆς, πέρα ἀπὸ τις παρεχόμενες πολυτίμη-

νιάσεις, αφήνει ένα ευχάριστο κατακάθι τῆ ψυχῆ.

Συγχαίρουμε μὲ τὴν καρδιά μας τὸν κλεχτὸ συγγραφέα καὶ εὐχόμαστε, κατὰ τὴ διαφανόμενη ἱερὴ ἀγάπη του πρὸς τὴν πιστὴν καὶ τὸ ἀντικείμενο τῆς ἐρεῦνης ἡς νὰ πλουτίσῃ ὅλο καὶ πικνότερα τὴ βιβλιογραφία τῆς Νεώτερης Ἱστορίας μας μὲ νέες μελέτες τοῦ ὕψους καὶ τῆς ποιότητος τῆς προκειμένης.

ΣΤΕΦ. ΜΠΕΤΤΗΣ

✽✽

ΤΕΧΝΟΚΡΙΤΙΚΑ

Τὸ Σεπτέμβριο, ἡ Στρατιωτικὴ Λέσχη φιλοξένησε μιὰ ἐκθεση ζωγραφικῆς ἀπὸ κείνες, πού ζαναστηρίζουν τὴν διασαλευμένη πίστη μας στὴν ἀξία τῆς λογικῆς μορφῆς τῆς Τέχνης. Οἱ «Φίλοι τῶν Ἰωαννίνων» καὶ ἡ Πινακοθήκη Ἰωαννίνων, τοῦ τὴν ὠργάνωσαν, πρόσφεραν ἔτσι μιὰ πολυτιμὴν ὑπηρεσία. Γιατί, στὴ σύγχυση καὶ στὸ χάος τοῦ ὁδηγήθηκα ἡ ἐποχὴ μας μὲ τὴν οἰκτρὴ παρεξήγηση τῆς «ἀφαίρεσης», ἡ ἀναμέτρηση ἀπὸ τὴν γαλήνιο σταθμὸ θεώρησης εἶναι τὸ λιγώτερο κάποια σωτήρια ἀνάσχεση. Κι' ἡ ἐκθεση τούτη, ἔχοντας τὸ κύρος καὶ τὴν ὑπογραφή τοῦ ξεχωριστοῦ ζωγράφου καὶ καθηγητῆ τῆς Σχολῆς Καλῶν Τεχνῶν, τοῦ κ. Ἀνδρέα Γεωργιάδη (Γεωργιάδης ὁ Κρής), εἶναι γιὰ τὴν πόλη μας ἕνα πολὺ σημαντικό γεγονός. Πέροι, ὁ κ. Γεωργιάδης ἐξέθεσε στὴν Ἀθήνα. Δὲν ἀποτελεῖ, νομίζω, τόλμη νὰ ποῦμε πὼς καὶ ἡ Ἐπαρχία, κυρίως αὐτὴ, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τέτοιες παρουσίες. Ἐδῶ, πού τὸ κοινὸ εἶναι πρὸ ἀνόθευτο, ἐπικοινωνεῖ πιο βαθειά μὲ τὸν ἄνθρωπο καὶ, ἀντίστοιχα, βρίσκει τὸ μεγάλο ἀντικείμενο τῆς καλλιτεχνικῆς συγκίνησης. Ἄλλωστε, ὁ κ. Γεωργιάδης ἀφῆσεν αἶμα, ψηλά στὴν κορφή τοῦ Δρίσκου, γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἰωαννίνων.

Στὴν πόλη μας, ὁ κ. Γεωργιάδης, παρουσίασε ἕνα μοναχὰ μέρος ἀπ' τὴν ἐργασία του: λίγες συνθέσεις καὶ πολλὰ πορτραῖτα. Οἱ συνθέσεις, κρατημένες στὴν κλασσικὴ σύλληψη καὶ στὴν εὐλόβεια τῆς ὀρθολογικῆς συγκρότησης, δίνουν τὴν ἀνάμνηση καὶ τὸ μέτρο ἀπ' τὶς μεγάλες ὥρες τῆς Τέχνης. Εἶναι πίνακες ὅπου ἡ συνείδηση εὐθύνης εἶναι παρούσα, πρᾶγμα πού, σιτοὺς περισσότερους σύγχρονους, εἶναι πολλὰς φορὲς συζητήσιμο. Ἀλλὰ, ἐκεῖνο πού κρατᾶ τὴν ἀντιπροσωπευτικὴ ζωγραφικὴ τοῦ κ. Γεωργιάδη, εἶναι ἡ προσωπογραφία, γιατί ὁ ἴδιος δίνει περισσότερο βᾶρος σιτὸ εἶδος αὐτό, τὸ αἰώνιο καὶ ἀξεπέραστο αὐτὸ θέμα, πού εἶναι τουτισμένο μὲ τὴν ἐννοια ἄνθρωπος. Εἶναι τόσο δύσκολο πού ἀπαιτεῖ καὶ εἰδικὴ τεχνικὴ κατὰκτηση. Κι' αὐτό, οἱ πίνακες τοῦ κ. Γεωργιάδη ἔχουν γιὰ κάποια βαρύτητα, κάποια εἰδικὴ ἀξία πού δίνεται ἀπ' αὐτὴν τὴν ἴδια τὴ θεματογραφία τους.

Κι' ἐδῶ κρίνεται πρὸ πολὺ ἡ προσφορά τοῦ ὡς καλλιτέχνη καὶ ὡς πνευματικοῦ γενικώτερα ἀνθρώπου. Στὰ πορτραῖτα τοῦ κ. Γεωργιάδη, κυριαρχεῖ ἡ αὐστηρὴ ἐκείνη ὑπερευαισθησία καὶ ὑπεύθυνη λογικὴ πράξη, πού ὀργανώνει τὴν διάχυτὴ ἐσωτερικὴ ὁτότητα τῆς ἀνθρώπινης ὑπόστασης. Καί, πάνω στὴν κατασκευή αὐτῆ—πού γίνεται μὲ κάποια περήφανη ρωμαλεότητα πού δίνεται ἀπ' τὸν χαρακτήρα τοῦ καλλιτέχνη—συγκροτοῦνται οἱ ὄψεις, τὰ σχήματα καὶ τὸ φῶς, σ' ἕνα κατανοητὸ ἀποτέλεσμα μορφῆς. Ἀκριβῶς αὐτὸ δικαιώνει τὸν καλλιτέχνη. Παρὰ πέρα, εἶναι τὸ πῆδημα στὴν ἄβυσσο τῆς ἀστάθμητης ἀγωνίας. Κι' ὁ τωρινὸς ἄνθρωπος, ὕστερ' ἀπ' τὴν τὴν πικρὴ γεύση πού δοκίμασε σιτὰ τελευταῖα χρόνια, ζητᾶει, πρὸ παντός, ἐδίφους γιὰ νὰ σηριξοῖ τὶς προσδοκίες πού δικαιούται νὰ ἔχει στὴν ἀτομικὴ ἐποχὴ. Αὐτὸ εἶναι τὸ μήνυμα πού ὑπάρχει σιτοὺς πίνακες τοῦ κ. Γεωργιάδη: πάλι νὰ μὴν χάσουμε τὸ ἔδαφος. Γιατί, ὁ ζωγράφος τοῦτος δὲν κράτησε ἄγωνα τὴν πίστη του, τὴν ὥρα πού οἱ πρὸ πολλοὶ μόνο καὶ μόνοι γιὰ νὰ φανοῦν «μοντέρνοι», πλειοδοτοῦν στὸν «ἀέρα» (τὰ παραδείγματα εἶναι χωρὶς ἀξία, λόγῳ τῆς ἐνδημικότητος τῆς νόσου). Ἐὰ χρώματα, ἡ ὀργάνωση τοῦ χώρου καὶ ἡ φιλοσοφημένη κλιμακα τῆς παλέτας, πού ἔχει τόσο σταθερὰ ὁ κ. Γεωργιάδης, φιλιάχνουν ἕναν τύπο πορτραῖτου πού εἶναι ἐντελῶς προσωπικός. Γι' αὐτό, ἀκόμα καὶ στὴν πρώτη ἐπαφῆ, θυμίζου—γιὰ κείνους φυσικά πού γνωρίζουν, ἔτσι καὶ γιὰ λίγο, τὸν καλλιτέχνη αὐτόν—ἄμεσα τὸν κ. Γεωργιάδη. Ἡ ἀτόφθα εἰλικρίνεια γιὰ ἰδανικά, εἶναι ξεχωριστὰ ἐμφανῆς σιτοὺς πίνακες: «αὐτοπροσωπογραφία» (No 12), «ὁ Λούσιος» (No 22), «ἡ κυπέλλα μὲ τὸ γαρύφαλο» (No 32), καὶ ἄλλοι. Ἔτσι, ἡ μορφῆ, παίρνοντας τὴν ἀκτινοβολία καὶ τὴν ἀντοχή πού ἔχει ὁ καλλιτέχνης, γίνεται ἄω ἀντοδύναμη ζωὴ Κι' ἡ πειθαρχία, τὸ κρατημένο γέλιο, ἡ λυρικὴ ἀναπνοὴ ἀπὸ ἀν ὠριμο στοχασμὸ καὶ ἡ ἠρεμία, συνθετοῦν σιτὰ πορτραῖτα τοῦ κ. Γεωργιάδη ἕναν ἀληθινὸ ἄνθρωπο πού τόσο τὸν ζητᾶει ἡ ἐποχὴ μας.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

✽✽

ΒΙΒΛΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

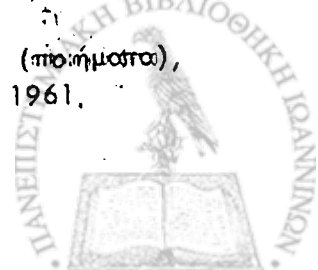
ΒΙΒΛΙΑ

Δημ. Θ. Πάνου: «ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ» (1925—1961), Σχ. 8ον μεγ., σελ. 460, Ἀθήναι, 1962.

Φῶτη Δημ. Παπαϊωάννου: «ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ» (Τόμος πρῶτος), Σχ. 8ον, σελ. 272 Θεσ/νίκη, 1962.

Εἰρένας Ἰωαννίδου — Ἀδαμίδου: «Ἡ ΚΥΡΙΑ ΡΙΜΑ» (μυθιστόρημα), Σχ. 8ον, σελ. 164, Ἀθήναι, 1962.

Βασίλη Λιάσκου: «ΚΑΤΑΓΩΓΗ» (πρόσημο), Σχ. 8ον, σελ. 70, Ἀθήναι, 1961.

- Δ. Ν. Τσαμούλη—Νέδα: «ΦΥΓΟΔΙΚΟΙ ΝΑΥΤΙΚΟΙ» (μυθιστόρημα), Σχ. 8ον, σελ. 196, 'Αθήνα, 1960.
- Ζαφείρη Στάλλου: «ΙΑΠΩΝΙΑ», Σχ. 8ον, σελ. 240, 'Αθήνα, 1962.
- Στεφανίας Καλού: «ΤΑ ΛΕΥΚΑ ΤΗΣ ΧΕΡΙΑ» (ποιήματα), Σχ. 8ον μεγ. σελ. 64, 'Αθήνα 1962.
- Σωκράτη Καραντινού: «ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ» (Τόμος 1) Σχ. 8ον, σελ. 128, Θεσ)νίκη 1961.
- Θανάση Παπαθανασόπουλου: «ΠΥΡΙΜΟΡΦΟΝ ΟΧΗΜΑ» (ποιήματα), Σχ. 8ον, σελ. 32, 'Αθήνα, 1962.
- Χρ. Χρηστοβασιλή: «ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΤΑΝΗΣ» (Τρίτη έκδοσις—'Εκδότης: Ι. Γ. Βασιλείου), Σχ. 8ον, σελ. 144, 'Αθήναι, 1961.
- 'Ιωάννου Α. Κιτσαρά: «Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΤΩΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΩΝ», Σχ. 8ον, σελ. 80, 'Αθήναι, 1962.
- Αίσχylου (Μετάφραση: Γιώργου Τσαντίλη): «ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ ΔΕΣΜΩΤΗΣ», Σχ. 8ον, 'Αθήναι, 1962.
- Σωκράτη Καραντινού: «ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΣΚΗΣΕΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΦΟΡΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ» (Τεύχος 1), Σχ. 8ον, σελ. 72, Θεσ)νίκη 1961.
- Κώστα Π. Λαζαρίδη: «Jean—Jacques Rousseau», Σχ. 8ον, σελ. 36, Γιάννινα, 1962.
- Πάνου Ι. Βασιλείου: «ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ «Ο ΕΞ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ» ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΛΙΤΖΑΣ ΚΑΙ ΑΓΡΑΦΩΝ», 'Αθήνα, 1960.
- 'Αλεξάνδρας Παραφεντίδου: «ΔΩΡΑ ΝΤ' ΙΣΤΡΙΑ» ('Ελένη Γκίκα) (μελέτη), Σχ. 8ον, σελ. 36, Θεσ)νίκη, 1962.
- Α. Τασολάμπρου: «Η ΠΑΡΕΡΜΗΝΕΙΑ ΕΝΟΣ ΧΩΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ», Σχ. 8ον, σελ. 40, 'Αθήναι 1962.

ΑΝΑΤΥΠΑ

- Κώστα Π. Λαζαρίδη: «Ο ΤΣΕΠΕΛΟΒΙΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ» (ἀπὸ τὴν «'Ηπειρωτικὴ 'Εστία»), Σχ. 8ον μεγ., Γιάννινα, 1962.
- Λάμπρου Δ. Λελοβίτη: «Η ΣΤΕΝΟΤΗΣ ΤΩΝ ΚΑΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΩΝ ΕΔΑΦΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΖΩΝΗΝ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΔΕΙΞΕΩΣ» ('Ηπειρου —Κερκύρας— Λευ-

κάδος) ('Εκ τοῦ ΙΑ' Τόμου τῆς «'Ηπειρωτικῆς 'Εστίας»), 'Ιωάννινα 1962.

- Φώτη Ι. Παπαστεργίου: «ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ» ('Απὸ τὸ περιοδικὸ «ΔΩΔΩΝΑΙΟΝ ΦΩΣ», Γιάννινα 1962.
- Ε. Ν. Πλατῆ: «Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ» (ἀπὸ τὸ περιοδικὸ «'Ὡς», τεύχος 52—53, 1961), 'Αθήνα 1962.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

- «ΖΥΓΟΣ», Τ. 81, 82—83 'Αθήναι. «ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ» (μετὰ τοῦ Μεγάλου Βιογραφικοῦ Λεξικοῦ), Τ. 336, 337, 'Αθήναι. «ΚΡΙΚΙΟΣ» Τ. 142, Λονδίνον, «ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ», Τ. 80, 81 'Αθήναι. «ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Τ. Δ'—Τ. 2 'Αθήναι. «ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ» Τ. 66, 67, 68 'Αθήναι. «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» 'Ετος ΛΘ' Τ. 19 'Αθήναι. «Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» ἔτος ΙΑ' Τ. 13, 14 'Αθήναι. «ΔΑΣΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ» Τ. 47, 48, 'Αθήναι. «Ο ΚΟΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΔΟΣ», Τ. 91, 92, 93, 'Αθήναι. «Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ» Τ. 121, 122, Θεσ)νίκη. «ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ» Τ. 25, 26, Λευκωσία. «ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ», Τ. 122, Χανιά. «ΕΝΔΟΧΩΡΑ» Τ. 17—18 'Ιωάννινα. «ΘΡΑΚΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», Τ. 8 Ξάνθη. «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΝ ΒΗΜΑ», Τ. 498, 499, 500, 501, 502 'Αθήναι. «ΚΟΝΙΤΣΑ» Τ. 4, 5, 6 'Αθήναι. «ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ» Τ. 21, Πάτραι. «ΠΟΝΤΙΑΚΗ ΕΣΤΙΑ» Τ. 152—153—154, Θεσ)νίκη. «ΑΚΤΙΝΕΣ», Τ. 235 'Αθήναι. «ΔΩΔΩΝΑΙΟΝ ΦΩΣ» Τ. 4, 'Ιωάννινα. «ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ» Τ. 22—23 'Αθήναι. «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ», Τ. 38 'Αθήναι. «ΔΩΔΕΚΑΘΩΡΑ» Τ. 1 'Αθήναι. «ΙΛΙΣΟΣ» Τ. 27 'Αθήναι. «Ο ΔΙΑΝΟΟΥΜΕΝΟΣ» Τ. 1 'Αθήναι. «ΛΕΥΚΑΔΙΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ», Τ. 15, 16 'Αθήναι. «ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ», Τ. 23 Λευκωσία. «ΙΚΑΡΙΑΚΑ» Τ. 25—26, 'Αθήναι. «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ» Τ. 32, Φλώρινα. «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ», Σ)βριος 1962, 'Αθήναι.
- «The Illustrated London News», «Efta Bulletin», «Commonwealth».

Ἡ Ἀγροτική Τράπεζα χορηγεί εἰς
τάς Καταθέσεις Ταμιευτηρίου τὸ
μεγαλύτερον ἐπιτόκιον ἐξ ὧν
τῶν Τραπεζῶν, ἤτοι 4 καὶ 3)4%.

Ἐνεργοῦνται ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς ἀσφαλίσεις ἐπὶ τῶν ἀγροτι-
κῶν προϊόντων καὶ τοῦ γεωργοκτηνοτροφικοῦ κεφαλαίου τῶν ἀγροτῶν
κατὰ τῶν κινδύνων ΧΑΛΑΖΗΣ—ΠΑΓΕΤΟΥ—ΘΝΗΣΙΜΟΤΗΤΟΣ ΜΕ-
ΓΑΛΩΝ ΖΩΩΝ—ΑΤΥΧΗΜΑΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ—ΑΣΤΙΚΗΣ ΕΥΘΥΝΗΣ
ΤΡΙΤΩΝ—ΠΥΡΟΣ—ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ. Ἐπίσης ἀσφαλίζονται τὰ ΣΩΜΑΤΑ
ΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΣΠΟΓΓΑΛΙΕΥΤΙΚΩΝ ΣΚΑΦΩΝ.

ΓΕΝ. ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ Κ. ΚΑΤΣΑΡΗΣ ΠΛ. ΚΑΡΥΤΣΗ 3 ΤΗΛ. 22.707 ἢ 22.042

Υ.Γ.Χ.

ΔΩΡΟΝ 5.000.000 ΔΡΧ.
Και ο ένας στους δύο κερδίζει

**ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ
ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ
57^{ΗΣ} ΕΚΔΟΣΕΩΣ**

